gönül dağında bir garip

"Neşet Ertaş Kitabı"

Söyleşi: Haşim Akman

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

CD'Lİ ÖZEL FİYATI 12 YTL

Genel Yayın: 978

Katkılarından dolayı Kalan Müzik - Hasan Saltık'a
teşekkür ederiz.

NEHİR
SÖYLEŞİ
—20—

GÖNÜL DAĞINDA BİR GARİP

NEŞET ERTAŞ KİTABI

SÖYLEŞİ
HAŞİM AKMAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI: 10.000 ADET, HAZİRAN 2006

ISBN 975-458-789-2

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
(0212) 612 58 60
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-2003
TOPKAPI İSTANBUL

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
MEŞELİK SOKAĞI 2/3 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulturyayinlari.com.tr

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

gönül dağında bir garip

NEŞET ERTAŞ KİTABI

Söyleşi Haşim Akman

Nehir Söyleşi

İçindekiler

ÖNSÖZ

Her kitabın bir öyküsü vardır; yazılırsa...

Açıkhava Tiyatrosu'nun ışıkları söndükten sonra uzunca sayılabilecek bir süre, öksürükler, fısıldanmalar, sesler kesilmedi. Merdivenlere varıncaya kadar bütün koltukları çoktan dolmuş, tiyatro, kabına sığmaz bir enerjiyle yüklenmişti. Yaş ortalaması pek de genç olmayan heyecanı dorukta izleyici kalabalığı, kulis kapısına gözlerini dikmiş, otuz yıl boyunca sesini, sazını ve yüzünü özledikleri sanatçının bir an önce sahnedeki yerini almasını bekliyordu.

Kulis kapısından çıkar çıkmaz, sahnenin önüne, kendisi için konulmuş sandalyeye doğru hızla seğirtti Neşet Ertaş. Alkış sağanağı altında geldi seyircinin karşısına, durdu. Yüzüne düşen ışık, koltukları dolduran izleyici kalabalığını görmesini engelliyordu. Dinmek bilmeyen ıslık ve alkışlar arasında seyircisini selamlayıp sandalyesine oturdu ve alışılanın aksine, hiç konuşmadan doğrudan türküye girdi. Karac'oğlan'ın koşması, tam da otuz yıllık ayrılıktan sonraki kavuşmanın açıklaması gibiydi: "Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm."

Türkü boyunca çıt çıkmadı kimseden. Türkü bitti, yine alkış, kıyamet. Herkes ayaktaydı. Neşet Ertaş da. Ortalık biraz durulunca seyirciyi yeniden selamladı ve bir izin istedi: "Saygısızlık olmasın. Ceketimi çıkartabilir miyim?"

Seyirci, yine yüksek perdeden ıslık ve alkışla onayladı isteğini. İkinci türkü gecikmedi: "*Şu garip halimden bilen işveli nazlım / Gönlüm hep seni arıyor neredesin sen.*"

Saatlerdir süren heyecanı bitmiş, zor saydığı bir eşikten atlayıp sevenleriyle gönülden gönüle sevgi akıtan kanalları açıvermişti Neşet Ertaş.

Bir ses ve saz ustası olarak olağanüstüydü Neşet Ertaş ve ben onu bu kadar geç tanımış olmaktan dolayı kendimi kötü hissettim.

Oysa konserden üç saat önce, imparatorluk sarayının bahçesine kurulmuş beş yıldızlı otelin müthiş manzaralı odasında, birbirimizin alıp verdiği nefeslerin sesini duyacak kadar yakınındaydık. Tuhaf bir durumdu. Pahalı ve şık eşyayla donatılmış odada yaratılmak istenen ihtişama zıt, yatağın üzerine oturmuş altı kişi, ayağındaki çoraplarıyla önümüzde dolaşıp duran adamın hareketlerini izliyorduk. O, bir türlü yerine oturamıyor, dar alanda iki-üç adımda biten voltasını kesip, kendisiyle röportaja gelmiş gazeteci genç kıza cevap yetiştirmeye çalışıyordu. Genç kızın, "Heyecanlı mısınız" sorusuna karşılık, titreyen elleriyle sigarasından emercesine çektiği derin nefesin ardından boynunu bükmekle yetinecekti.

Tek koltukta hanım hanımcık oturan muhabirin dışında, dört gazeteci daha vardık odada. Dördümüzün de oradaki varlık sebebi iş değildi. Neşet Ertaş'ı yıllar sonra tekrar hayatımıza kazandıran Kalan Müzik'in sahibi Hasan Saltık, bizim "Peri Çetesi"nden Serhan'a (Yedig), o da Ferruh (Yazıcı) ve bana haber vermişti; ben de Neşet Ertaş'ı çok seven Ayşegül'e (Akın). Zincirleme teklifi kimse geri çevirmemiş ve hepimiz farklı duygular içinde kendimizi bu odada bulmuştuk.

Tanıdığım en inatçı ayrıntı avcısıdır Serhan. Müzikte son derece seçicidir; herkes için asla kalem oynatmaz. İlgi alanının dışında bıraktığı herkes için, sorulduğunda söylenmek üzere, kimi zaman müzikal anlamda kimi zaman da kişisel, ama ikna edici gerekçeleri vardır. O gün o odada Neşet Ertaş'ı izleyen meraklı bakışlarında, edindiği bilgilerin sağlamasını yapar gibiydi.

İçimize dokunanın en iyi dinleyicisi Ferruh, her zaman olduğu gibi sözcük tasarrufunu elden bırakmaksızın, bulunduğumuz atmosferi bozmaktan çekinir bir sessizlik içinde, sigarasıyla daha çok meşgulmüş izlenimi veriyordu. Yaşadığımız hiçbir ânı kaçırmaksızın her şeyi zihnine kaydettiğine emindim.

Ayşegül, türkülerini söylediği sanatçıya elini uzatsa dokunacak kadar yakındı ve hayranlığı bakışlarından okunuyordu.

O odadaki duygusal atmosfere belki de en uzak kişi bendim. Benim Neşet Ertaş'ın kendi sesinden dinlediğim ilk ve tek türkü, 1968-69 yılında söylediği "Köprüden Geçti Gelin"di. Çocukluk yıllarımda o türün çok uzağındaydım.

Neşet Ertaş'ı ikinci kez dinlediğimde, bu konserden bir-iki yıl önce, Ferruh'la birlikte gazeteden dönerken Serhat Öztürk'ün arabasındaydık. Serhat kontağı çevirir çevirmez dönmeye başlayan kasetten çıkan ses onundu. Yol boyunca biz Ferruh'la kim bilir hangi sonu gelmez konunun kaşını gözünü yararken bir ara Serhat bıkkınlıkla başını arkaya çevirip kesti sözümü: "Hâfız, baksana! Baba ne güzel söylemiş."

Geçenin ilerlemiş bir saatinde, İkitelli'den kent merkezine giden loş ve tenha otoyolda, yılların yıprattığından arta kalan sesiyle bile otomobilin içini dolduruyordu Neşet Ertaş, "*Evvelim sen oldun, ahirim sensin.*"

Yol boyunca Neşet Ertaş söylemeyi sürdürdü, biz de artık konuşmadan dinledik. Ben daha sonra da hiç Neşet Ertaş dinlemedim. Hayır, türkü sevmez olduğumdan değil, uzaktı Neşet Ertaş bize. Aslında bu söz de doğru değil. Doğrusu Neşet Ertaş, hep var olduğu gibi vardı, biz uzaklardaydık. İyi de biz kimdik?

Şimdilerde "78'liler" adıyla da anılan 1956-57 doğumluların büyük çoğunluğu "âleme nizâmat" vermek adına dünyayı ve herkesi kendi düşüncemize göre sınıflandırıp tanımlayarak adlandırır, anlamlandırırdık. Bu çerçeve içinde Neşet Ertaş yer almazdı.

Sel gitti kum kaldı. Neşet Ertaş hep vardı.

Geçen zaman süresince, yani Neşet Ertaş'ın bu ülkeden ayrılıp yıllar sonra bir konserle yeniden aramıza döndüğü 2001 yılına kadarki süre boyunca, adı bilinen ya da bilinip de silinen hiçbir şarkıcı yoktur ki bir Neşet Ertaş türküsü seslendirmesin.

Örneğin, "Gönül Dağı"nı çoğumuz Barış Manço'dan dinleyip belleğimize kaydetmişizdir sözün gelişi. Ya da Zeki Müren'in sesiyle daha bir derinlik kazanıp silinmez bir şekilde içimizde yer eden "Mühür Gözlüm," türkünün sahibi Âşık Ali

İzzet Özkan'ın söylediği özgün şekliyle değil, Neşet Ertaş yorumuyla ün kazanmıştır. Dolayısıyla diyebiliriz ki bu ülkede, hayatında bir Neşet Ertaş türküsü dinlememiş hemen hemen hiç kimse yoktur. Dahası, hepimizin dağarcığında, ezberden söyleyebileceğimiz, o da olmazsa eşlik edebileceğimiz bir Neşet Ertaş türküsü mutlaka vardır.

Öbür yandan, Neşet Ertaş'ı sahne bir yana, radyo ya da televizyonlardan görüp işitmemişlerin sayısı da azımsanamayacak kadar çoktur. Bunun bir nedeni, Neşet Ertaş adının söz konusu albüm kapaklarında adının geçmemesindendir.

İşte, bu ikinci neden, onun henüz hayattayken "rahmetli" olmasıdır.

Türküler, o türküyü yakanın yazgısından farklı bir hayat sürer. Adına türkü dediğimiz müzikal form, o türküyü yakana rağmen yaşar ve yaşatılır, zamanın aşındırmasına direnip sonraki kuşakların müzik dağarında kendine bir yer bulursa o kültürün mirası içinde türkü adını alır. Neşet Ertaş'ın çoğu türküsü, halkbilimin ölçütlerine göre bu niteliği çoktan kazanmıştır. Nitekim elli yıl önce yazdığı türkülerinin o gün yazılmışçasına söylendiği bir ortamda, kendisi ortalarda görülmediğinden, devletin radyo ve televizyonlarında, "Rahmetli Neşet Ertaş'tan alınan bir türkü" olarak duyurulur hale gelmiştir.

Bu kitabın öyküsüne gelince:

Neşet Ertaş'ın otuz yıl aradan sonra, 2001 yılında, elli yıllık sanat hayatında İstanbul'da ilk kez, İstanbul sanat sosyetesinin uğrak mekânında verdiği konser, onun için küllerinden yeniden dirilmek gibiydi.

Açıkhava Konseri, benim Neşet Ertaş'ı tanımam için bir başlangıç oldu. Kayda geçen ilk türküsünden son söylediğine kadar onu dinledikçe bildiğim, mırıldandığım pek çok türkünün aslında Neşet Ertaş'a ait olduğunu öğrendim.

Neşet Ertaş üzerine bir kitap yapmak, Ferruh Yazıcı'nın fikriydi. Çalışmaya birlikte başladık. Serhan da katkı sağlayacaktı. Sağladı da. Sonra Ferruh, iş yoğunluğu yüzünden çekildi ve kitabı hazırlamak, Neşet Ertaş'la duygusal bağını yeni

kurmuş olan bana kaldı. Diyeceğim o ki, Ferruh ile Serhan olmasaydı bu kitap olmazdı.

Bu kitap, rasgele söyleşi yöntemiyle oluşturuldu. Rasgele söyleşi, okuyana ilk bakışta kolay gelse de, gazetecilikte altından kalkılması zor bir yöntemdir. Temel zorluk, iki tarafın da birbirini hiç tanımamasından ve kurgulanmış bir bütüne ulaşmayı sağlayacak hazır sorular üzerinden yapılmamasından kaynaklanır. Söyleşi süresi, bir benzetmeyle anlatılacak olursa, elense çeken güreşçilerin birbirini tanıdıktan sonra güreşe başlaması gibi, uzadıkça ve taraflar birbirini tanıdıkça, işler ya kapanır ya da yoluna girer, yoluna girerse de cevap veren başlangıçta koyduğu setleri birer birer kaldırır; konuşur.

Neşet Ertaş'la söyleşi yapmak, bence iki bakımdan zor: Her şeyden önce, türküleri ve sazı, bir müzisyenin asıl dilidir. Anlatmak istedikleri zaten eserindedir. Gerçek sanat adamının, müzisyenin kendisinin dışındaki herkese anlatmak istediği her şey, eserindedir. Has sanatçıların özel yaşamı yoktur. Neşet Ertaş da has bir sanatçıdır.

İkincisi, bu kitaptan önce, Neşet Ertaş hakkında, söyleşiye dayalı iki kitap daha vardır. Sanatçının anlattığı hayat hikâyesi bakımından her iki kitap üç aşağı beş yukarı birbirinin aynıdır. Diğer deyişle Neşet Ertaş, sorana söylemek üzere belirlediği "resmi hayat hikâyesi"nin dışına çıkmaya pek de gönüllü değildir. Bu açıdan bakıldığında elinizdeki kitabın da ötekilerden fazla farkı yoktur.

Bir temel fark, yöntemindedir. Neşet Ertaş söyleşi teklifini kabul edip ilk söyleşimiz için oturduğumuzda, "Hadi, sor da bitsin" diye başladı söze. Ben de sordum. Dört saatte iki kaset doldurduk. Aradaki iki saat, tek kelimelik cevaplarla bir yere varamayacağımıza ikna için harcandı. Sonrasında da çok şey değişmedi. O, adeta otomatiğe bağladığı yaşamöyküsünü anlatmayı tercih etti, ben arada onu ezberi dışına çıkmaya zorladım.

Daha önce anlatılmış bir hayat hikâyesinin üzerinden bir kez daha geçmek ikimiz için de sıkıcıydı. Ben dışına çıkmaya çalıştıkça o durdurdu. "Girersek çıkamayacağımız" iki kritik

noktada durmam için özellikle uyardı. Biri, 12 yaşında babasının yanında köçeklik yaparken bir anda zilleri çıkartıp oyunu bıraktığı an üzerineydi. Öteki Almanya yıllarına ilişkindi.

Yayımlanmış bu üçüncü Neşet Ertaş kitabını değerlendirme hakkı elbette okurun. Eksiklerini gidermekse ancak başka kitaplarla mümkün ve Neşet Ertaş bunu hak ediyor.

Kitaba Neşet Ertaş türkülerini aslına en uygun şekilde çalıp söyleyen, notaya dökmeye çalışan İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü öğretim görevlisi Yrd. Doç. Dr. Erol Parlak'a özel bir teşekkür borçluyum. Bugüne kadar kırk Neşet Ertaş türküsünün notasyonunu tamamlayan Parlak, incelik ve özveri gösterip hem görüşleriyle kitaba katkıda bulundu hem de dört türkünün notasını, kendi kitabında yayımlamadan önce, bizimle paylaştı.

Haşim Akman

Birinci Bölüm

"Babam, Ustam: Muharrem Ertaş"

"Biz doğduğumuzdan beri yoksulduk. Varlığını görmedik ki yoksulluktan şikâyet edelim."

Muharrem Ertaş

— Biraz sıradan olacak ama yine de ailenizin Kırşehir'e nereden geldiğiyle başlasak diyorum.

— Bizler hep ekmek peşindeydik biliyorsunuz. Okula gidemedik, okuyamadık. Son yazılan kitaplardan edindiğimize göre, bizimkiler Horasan'dan bu tarafa doğru gelmişler. Abdallara Bektaşiler derlermiş. Her biri bir tarafa dağılmış. Babamların tarafı da Kırşehir'in Yağmurlu köyü denilen bir yere yerleşmişler. Üç-dört hane. Çoğalmışlar orada. Bizler asırlar boyu bu işten ekmek yiyerek yaşayıp gelmişiz.

— Yağmurlar köyü öncesine dair herhangi bir bilginiz var mı?

— Öncesine dair ben bir şey bilmiyorum. Aslında bilebilen pek kimse de yok. Horasan neresi, ben orayı da bilmem.

— Horasan, İran'ın doğusuyla, Türkmenistan'ın güneyinde, Afganistan'a yakın bir bölge.

— Öyle. O taraftan geldiğimizi, son yazılan kitaplardan öğrendim. Abdallar, oradan Anadolu'ya doğru yayılmış, her biri bir tarafa gitmişler. Düğünlerde hoşa giden davul-zurna, saz çalarlarmış. Bizimkiler de gelip Yağmurlu'ya gelip yerleşmişler. Babam orada doğmuş. Bizlere 21. asra geldiğimiz halde hâlâ dışardan kız vermezler.

— Abdallık yüzünden mi?

— Evet. Böyle olunca babam da kendi aşiretinden bir kızla nişanlanmış. Ama kız hastaymış herhalde ki, ölmüş. Bunun üzerine babam bir başka Abdal köyü aramaya başlamış kız almak için. Çala-söyleye gezip dolaşırken Keskin'de, beş-altı haneden oluşan Hacıeliobası köyüne gelmiş. Babamı sevmişler

Muharrem Ertaş, son eşi Arzu Hanım ve çocuklarıyla hastane koğuşunda.

köyde. Babam da köyde Döne adında bir kızı, anamı, beğenmiş. Anam, babasının tek kızı, tek çocuğuymuş. Öyle alıp gitmesine de razı olmamışlar. Hacı Taşan'ın babası, Kara Çavuş derlermiş. Askerde nasılsa bir tesadüf, onbaşı olduysa, Çavuş adını takmış ya da öyle derlermiş. Onun da bir oğlu varmış. Hem kızı alıp gitmemesi hem de onu bahane ederek, belki de ciddi olarak, "Oğluma bu sazı belletmezsen senin bu kızı alıp gitmene izin vermeyiz" demiş. Babam istemiş anamı. Mecbur kalmış, peki demiş. Orada anamla evlenmiş ve bir müddet kalmış. Hacı Taşan'a da bir şeyler göstermiş. İçinde olmayana ne olacak? İçinde olan gelişir. Bir süre sonra da oradan ayrılmış. Zaten bizim bağımız, bahçemiz tarlamız olmaz.

— *Bağınız bahçeniz, tarımla uğraşmak, bir yere bağlanmak istemediğiniz, yerleşik düzen yerine göçebeliği sevdiğiniz için mi olmaz, yoksulluktan mı olmaz?*

— Yerleşmeyi sevmez olurlar mı? Yerleşecek bir yer olmazsa ne yapsınlar ki? Zaten imkânları yetmiyor. Bizim hayvan olarak (huzurunuzdan ırak) bir tek eşeğimiz olurdu. Onunla da babam gider gelirdi. Onun dışında dana yok, öküz yok, koyun-kuzu yok. At yok, kendilerine bir yer sürüp ekseler. Olmamış. Öylece, Keskin'in köylerinde epeyce bir dolaşmışlar.

Bu arada abim Necati dünyaya gelmiş. Daha sonra geldikleri yerin, eskiden Abdallar köyü derlermiş, sonra Tırtıllar köyü olmuş adı.

— *Köyün adı Tırtıllar mı, Kırtıllar mı?*
— Sonra onu da Kırtıllar'a çevirmişler. Köyün etrafında meydana gelen çalı çırpıyı erkenden tırtıllar yiyip bitirdiği için oraya esasen Tırtıllar köyü derlermiş. Köy dediysem öyle büyük bir şey anlaşılmasın. Kelismailuşağı diye büyük bir köy vardı, onun karşısında, bir çukurun içinde, küçücük, en çok on beş-yirmi hanelik bir yer. Tırtılları da Kırtıllar'a çevirmişler, işte burada da ben doğmuşum.

— *Yıl kaç?*
— Bilmem. Ama babam, "Atatürk'ün öldüğü sene" derdi. Demek ki 1938. Bizler, köylülerin büyüğüne de küçüğüne de "ağa" deriz. Bize göre, bizim dışımızdaki herkes, "ağa"dır. Çocuklara "ağamın oğlu, ağamın kızı" denirdi. Babam ekmeğini saz çalıp türkü söyleyerek kazanır, bizi böyle geçindirirdi. Uzak yakın gider, gelir, kazancı yetmezdi. Yalınayak, başıkabak diyelim, biz öyle büyüdük. Ekmek kıtlığı da vardı o zamanlar. Kişisel olarak babamın ağzından ben bir tek kötü kelime çıktığını duymadım.

— *Hayatınızda büyük yer işgal etmiş olan, öğretmeniniz, ustanız, babanız Muharrem Ertaş, saz çalıp türkü söylemeyi kimden öğrenmiş?*
— Bu, asırlar boyu, babadan oğula geçen bir şey. Ta, Kerem'lerden Kamber'lere, Karacoğlan'dan Pir Sultan'a kadar öyle devam eder gelir. Babam, ustasının Yusuf Usta olduğunu söylerdi.

— *Ekmek kıtlığı dediğiniz zamanlar, 1940'lar. Yani İkinci Dünya Savaşı'nın eli kulağında veya tam da savaş dönemi. Anadolu'nun birçok yerinde, bırakalım karneyle ekmek almayı, insanların süpürge tohumunu öğütüp ekmek yaptığı*

yıllar. Dönem itibariyle yokluk ve yoksulluk yaygın. Abdalların daha da izole bir hayata zorlandığını düşünürsek, babanızın çabası, dört kişilik bir aileyi geçindirmeye yetiyor muydu?
— Yetmezdi tabii. Aç kalırdık.

— *Babanız nerelere kadar giderdi çalıp söylemeye?*
— Bilmezdik. Söylemezdi. Bir çıkar, bir ay, iki ay giderdi. Ekmek bulana kadar.

— *Dönüşünde anlatır mıydı yaşadıklarını?*
— Bize değil de anama anlatırdı. Kapıdan çıktığından itibaren ne oldu, ne etti, nerelere gitti, kiminle görüştüyse, geldiği gün değil de ertesinde anlatırdı.

— *Konuşkan biri miydi Muharrem Ertaş?*
— Babam gereksiz kelime konuşmazdı.

— *Yazılanlara bakılırsa Muharrem Ertaş, çok sessiz, halim selim birisiymiş. Hatta bozlak söylemeye başladığında, "Bu ses, böyle sessiz adamdan nasıl çıkıyor" diye şaşıranlar olurmuş.*
— Babam çok engin gönüllüydü. Herkeste vardır muhakkak bir enginlik ama ben ondan daha engin gönüllü birini daha görmedim. O, enginlerin enginiydi. Karşısında kim olursa olsun, bir çocuk dahi olsa, onu büyüğü gibi görürdü ve konuşurken o derece saygılı davranırdı.

— *Çocukları olarak sizi nasıl severdi?*
— Bizi bir baba olarak severdi ama öyle dizine oturtup saç sıvayarak değil. Evde anamız vardı ve biz babamızdan korkardık.

— *Bahsettiğiniz korku, onun size sert davranmasından mı yoksa saygıdan mı ileri geliyordu?*
— Saygı korkaklığıydı bu. "Aman yavrum, gel seni bir öpeyim" gibi bir şey hiç duymadım ben babamdan.

— *Yani sizleri bir defacık bile olsun öpüp kokladığı olmadı mı?*
— Öpmedi ama bir defa kokladığını hatırlıyorum. Öbür kardaşlarımı bilmem ama ben kendim için diyorum, bir defa babamın evdeyken, ben 4-5 yaşlarında mıydım, neydim, bilmem, burnunu başıma dayayıp içine alabildiğine çektiğini biliyorum. Herhalde bir köy dönüşüydü ve hasretlik vardı.

— *Dokunmadan mı seviyordu yani?*
— Evet. Evde bir baba olarak durur ve sevdiğini hiç belli etmezdi. Onun örfünden biz çekinirdik. Korkmazdık ama böyle hani şuuraltı mı dersiniz, ne dersiniz, öyle şeyimiz vardı.

— *Etrafındaki diğer insanlarla ilişkisi nasıldı? Onları da böyle kendisinden uzak mı tutardı?*
— Yok, yok. Onlar ayrıydı. Bizim dışımızda herkese, engin gönüllü davranırdı. Olumsuz bir durum olmadıkça bize de zaten bir şey demezdi. Evladıydık tabii ki.

— *Herhangi bir olumsuz durum olduğunda tepkisini nasıl gösterirdi. Döver miydi mesela?*
— Dövmezdi. Azarlardı.

— *Sözle mi azarlardı? Yoksa tokat atmaktan beter bir bakışı yeter miydi?*
— Yok, sözle azarlardı.

— *Sizler nasıl çocuklardınız?*
— Biz, zaten vardığımız yerde gariptik. Bir yerde uzun süre kalmadık. Bizim bir köyümüz olmadı. O Kırtıllar köyü de bizim köyümüz değildi. Babam ince gönüllü bir insandı. Abdal köyü bile olsa, kendisini huzursuz edecek en küçük bir şey bile olsa, orayı terk ederdi.

— *Kaldığınız evler kendinizin değil miydi?*
— Değildi. Evimiz olarak yalnız Kırtıllar'a bir ev yaptırmıştı,

orada da ya iki ya da üç sene kaldık. Huzursuz olduğu yerde durmazdı babam.

— Ne bozardı babanızın huzurunu?
— İnsanların herhangi bir hareketinden huzursuz olabilirdi.

— Ama zaten köyün bütün nüfusu tanıdık bildik değil mi?
— İyi ama içinde cahili de olursa... İnsan sonuçta. Ufağı tefeği olur. Babam da kafasına bir şey dokundu mu, durmazdı. Kalkar başka bir yere göçerdik.

— Alıngan biri miydi Muharrem Ertaş?
— Çok sabırlı bir insandı ve tabii alıngandı da. Duygusal insan alıngan olur.

— Nasıl ve neye küserdi?
— Belli etmez, bulunduğu yerden çıkar giderdi. Küsmek gerektiren bir yerde durmazdı. Onun için biz köy köy gezdik.

— Gidelim dediğinde ne der, sizi nasıl ikna ederdi?
— Biz çocuk olduğumuz için bize laf düşmezdi. Anamla fikirleşirdi. Zaten o gider, döndüğü zaman yokluğunda olup bitenlerin haberini anamdan alırdı. Gidelim dediğinde de bildiği köylerden birine giderdik. Gittiğimiz yerler Türk köyleri de olurdu. Hep Abdal köyleri gezmedi babam. Abdal köyleri de zaten yoktu, hep üçer-beşer haneli yerlerdi. Gelirdik bir köye, babam köy odalarında saz çalar, köylüler babama, evimize un, bulgur verirdi. O köyü de bıktırmamak için fazla kalmaz, başka bir köye giderdik. Orada da üç-beş ay kalırdık. Köyde iyi davranırlarsa, altı ayı geçerdi. Ama bir yerde bir sene kaldığımızı pek sanmıyorum.

— Babanızın çocukları ile karısına davranışı farklı demek ki. Karar, karıkoca arasında alınıyor ve siz de korku-saygı karışımıyla bu karara boyun eğiyorsunuz. Annenizle ilişkisinde de sizinle olduğu gibi bir mesafe söz konusu muydu?

— Değildi. Onların arasındaki ilişki birebirdi. Bizimle hiç konuşmaz, anamla konuşurdu.

— *Evin reisi kimdi?*
— Evde olmadığı zaman anamdı ama geldiği zaman tabii ki babamdı.

— *Annenizle ilişkiniz nasıldı? O okşar sever miydi sizi?*
— Her ana nasılsa bizimki de öyleydi. O anadır. Tabii ki babamdan daha sıcaktı.

— *Babanız için engin gönüllüydü diyorsunuz. Engin gönüllülük, bir anda başgösteren değil, edinilen bir şey.*
— Engin gönüllülük sabır isteyen bir iştir efendim. Sabırsız insan engin gönüllülük yapamaz.

— *Sabır, zamanla kazanılan, öğrenilen bir erdem. Babanızın sabrı, yaşayarak, kendi kendine kazanılmış bir değer miydi, yoksa saz ustalığı gibi, sabırlı olmayı öğütleyen, öğreten biri de var mıydı?*
— Bunların hepsi, öteden beri vardır.

— *Bektaşilik var mıdır sizde?*
— Şimdi efendim, herkesin bireysel bir görüşü vardır. Benim bildiğim, şimdiki görüşüme göre, bütün insanoğlunun canı aynı candır. Bu bedenlerimizde hepimiz birer ruhuz. Ama ayrı ayrı ruhlarız. Gözümüz dünyaya açılan penceredir ve herkes kendine göre görür dünyayı. Evet, bize hem Abdal hem Bektaşiler derler. Ben demiyorum. Neden? Ben kendi görüşüme göre yürüyorum. Ben, şu Abdal, şu Bektaşi, o şu, bu o demem. Biz bir anadan doğma insanız, insanoğluyuz. Ama bize, Bektaşiler derler.

— *Siz bu görüşe nasıl ulaştınız?*
— Kendimi bildikten sonra vardım.

— Abdallık, Bektaşilikten daha eski bir inanç biçimi...

— Evet. Bunun için size bir dörtlük aktarayım. Zamanında Abdallardan birine aşağılayıcı bir söz söylemişler herhalde ki bu da hep söylenegelmiş. Zamanın bizim kanaldan gelen ozanlarından birine, Abdal nedir, diye sormuşlar herhalde ki o da şunu demiş:

Abdallığın manasını sorarsan
Evveli Muhammed, Ali Abdaldır
Hakikat ilminin aslını ararsan
Cümle ulular dan ulu Abdaldır

Ben kendi türkülerimden birinde, "*Ulu arıyorsan analar ulu / Sevmişiz gönülden olmuşuz kulu / analar insandır biz insanoğlu / Aslı bozuk deme gel şu insana*" dedim. O, o anda öyle demiş. Bizim geldiğimiz nokta Muhammed-Ali'ye dayanıyor. Asıl olan Abdallık; Bektaşilik sonradan eklemedir.

— Benim anlamaya çalıştığım şu: Abdallık bilincinin devamlılığında sazın sözün yanı sıra bir bilgi aktarımı da söz konusu olmalı diye düşünüyorum. Dolayısıyla babanızın engin gönüllülüğünde bu türden bir bilgilendirme de söz konusu mudur?

— Babam, okumayı yazmayı kendi kendisine öğrenmiş, kendini bilen bir insandı. Engin gönüllülük kendini bilmekten ileri gelir. Biz, kendi çevremizden de yakın zamana kadar bunu görürdük.

— Araştırmalara göre, Horasan kökenli Abdallar, Anadolu'ya 1071'den çok önce gelen Kalenderi dervişleri ve çeşitli kollara ayrılarak Balkanlar'a kadar dağılmışlar. Kırşehir de Anadolu Abdallarının önemli merkezlerinden biri.

— Bizimkiler doğrudan Kırşehir'e gelmiş olamazlar. Sınırdan girdikten sonra epey yerler görmüş ve oralarda kalmışlardır. Sivas - Şarkışla'da, Alakilise denen bir yer var, orada; Gaziantep'te, Suriye'ye yakın, Barak diye bir yer var, oralarda kalanlar var. Babamlar da Kırşehir'e gelmişler.

— *Kalenderiler geldikleri noktada tekke ve zaviyeler etrafında örgütlenir, çevrelerini bu sayede aydınlatırlardı. Kalenderilerin daha sonra Bektaşilik içinde eridiğini de biliyoruz. Yetişmesinin herhangi bir aşamasında babanızın yolu da herhangi bir tekkeye uzanmış olabilir mi?*

— Efendim bu duygu meselesi. "*Arife tarif ne hacet, Hak meydanda görenlere / Hepsi bir ders, hepsi bir kitap kendini bilenlere.*" Her şey meydanda. Tekke-türbe işlerine gelince... Cahil eğitimi diye bir şey var. Örneğin şimdi, ilkokula giden çocukları düşünün. Eskiden okul yokmuş. Kendini bilen insanlar, insanlara yol gösterirler, bu insanlar da pirleştirilirmiş. O öldüğü zaman da tekkeleştirir, türbeleştirirlermiş. Ben yine şimdiki, bireysel görüşüme geliyorum: Bunlar, zamanın eğitimcileri. Bana göre hiçbir yaratılmış tekke, türbe olamaz. İlim bilim gerekiyorsa, artık okul var. Onun için de ben hiçbir türkümün içinde tekke, türbe, hac, Kâbe demedim; demem. Söylediğim iki şey vardır: Biri anam, biri yârim. Çünkü benim canım yaratılmış can. Anamın canı, yaratan can. Bizler bu yaratılmışlar içinde ruhuz. Ben yaratılmışla yaratılmışım; anam yaratanla yaratan oluyor. Kendini bilen, yaratıldığını bilen, yaratanı da bilir. O zamanın eğiticileri öldükten sonra türbe yapmışlar, tekke yapmışlar; ziyaretine gidilirmiş. Hacı Bektaş-ı Veli gibi, ona benzeyenler gibi. Ama bir yerde cahiller sapıyor. Dünyanın tek güneşi parıl parıl gözünün içine bakıp her şeyi sunarken bunu unutup mezara gidiyorlar? Ne var ki mezarda? Bu yanlışlığa götürür insanı, mantığını kullanamayanı. Dün (2004 ramazanının ilk günü) televizyonda gördüm, Oruç Baba türbesine hücum etmiş insanlar. Ekmeği sürüyor oraya, ekmeğim artsın diye. Parayı sürtüyor param artsın diye. Ben utandım. Bu yönetimin acizliğidir. Ben şimdi Avrupa'dayım, ne ekmeğini taşa süren var ne de artsın diye parasını duvara sürten. Neden? İnsanları insanlara muhtaç etmemiş Avrupa. Bunu bildiğim için, biz o çerçevenin içindeyiz ya, yönetimin hesabına üzüldüm, utandım. Bu millet bizim milletimiz. İnsanlar artık acizlikten ekmeğini taşlara çalıyorsa, parasını duvara sürtüp artsın diyorsa yazıktır.

Mantığını kullanamıyor demektir. İnsanlarımızın eğitimsizliğinden oluyor bütün bunlar.

— *Belli bir süre dolaşıp döndükten sonra köyde ne yapardı Muharrem Ertaş, nasıl yaşardı?*
— Büyük köylerde bir köy odası olurdu, ama bizim Abdallar köyümüzde o da olmazdı. O da herkes gibi kendi evine gelirdi. Komşular evimize gelirdi. Babama saz çaldırmak için.

— *Köyün diğer erkekleriyle nasıldı ilişkisi?*
— Ya bizim evde toplanılırdı ya da çağırırlardı, bir başkasının evinde toplanılırdı. Çalar çığırırdı.

— *Sadece türkü mü söylerdi, yoksa bizim âşık geleneğinde olduğu gibi, saz eşliğinde hikâye ya da gezip gördüğü yerlerden bildiği olayları anlatır mıydı?*
— Babam yalanı sevmezdi. Olmuş neyse onu söylerdi. Olmuş da bizim tarihimizden duyduğu şeyler varsa onları anlatırdı. Mesela Arzu ile Kamber'in hikâyesini anlatırdı. Onun karşılıklı türkülerini söylerdi. Arzu ile Kamber'in bütün hikâyesini, türküleriyle baştan başa Arzu'nun ağzından, Kamber'in ağzından anlatırdı babam. Bizim, öte yandan beri gelen neyimiz varsa onları anlatırdı. Bu, bütün bir gece sürerdi.

— *Ortam nasıl olurdu? Gaz lambasıyla mı aydınlanırdınız mesela?*
— Nerde efendim, benim küçüklüğümde gaz lambası yoktu. Karanlıkta oturulurdu. Hayvanların yem torbalarında yiyemediği saman irileri toplanır, arada bir onlar ocağa serpilirdi. Öyle parlayan alevin ışığıyla insanlar arada bir birbirinin yüzünü görürdü.

— *Kışı nasıl geçirirdiniz?*
— Bir ocağımız olurdu. Ağzında bir şey yakılırdı. Yemek de ısınma da o ocakla olurdu. Titreye titreye geçirirdik kışı. Gazyağı çok sonra geldi bizim oraya. Bizim köyün yakının-

daki Kelismailuşağı köyünün muhtarı için, bir ayda kağnıyla İstanbul'a gitti derlerdi. Orada gazyağı getirmiş bizim köye de bir teneke vermiş. Paylaşıldı. Bir hanıma az düşmüş. O hanım, bir hafta boyunca köyde bağıra bağıra sövdü, kimse de çıkıp, "Sen niye sövüyorsun" demedi. İşte, o gaz küçük bir teneke kutuya konur içine de bir fitil sarkıtılırdı. Öyle isli isli yanar dururdu.

— *Yaşadığınız ev tek odalı mıydı?*
— Yok, herkesin evinin iki göz odası vardı. Birinde çocuklar kalırdı. Büyüklerin kaldığı öbürünün kenarında da bir ocak olurdu. Yemek orada yapılırdı. Isınma, aydınlatma, her şey orada olurdu.

— *Ne yer ne içerdiniz?*
— Ne bulursak onu yerdik. Ekmekten başka da bir yiyeceğimiz yoktu. Onu da bulursak!

— *Eve un gelir anneniz hamur eder ne yapardı? Bazlama mı mesela?*
— Unu bulduk da, bazlamayı mı düşündük!

— *Hep yavan ekmek mi? Yağ filan yok mu hiç?*
— Yağ nerde ki? Yok öyle yağlı muğlu yemek! Karşı köyde belki bir öküz möküz ölürse onu bizim köye getirirler, köylüler paylaşırdı. O zaman ancak bir et yerdik.

— *Ölüsünü mü getirirlerdi? Kan akıtmadan ölen hayvanın eti yenmez ya...*
— Onu bilmezdik. Derisini yüzüp getirirlerdi.

— *Onca yoksulluk arasında babanız eve nasıl bir yüzle gelirdi? Mutsuz mu, hüzünlü mü?*
— Babam, her şeye rağmen hoş gönüllü bir adamdı. Kaşını çatıp oturmazdı. Kaşlarını ancak biz bir hareketsizlik yaparsak çatardı. Bize elini kaldırmamıştır. O da anam şikâyet ederse. Biz de korktuğumuz için bir şey yapmazdık pek.

— *Yoksulluktan şikâyet eder miydi?*

— Biz doğduğumuzdan beri yoksulduk. Varlığı görmedik ki yoksulluktan şikâyet edelim.

— *Bildiğiniz kadarıyla, ekmek peşinde nerelere kadar giderdi babanız?*

— Benim bildiğim, Yağmurlu'dan çıkıp Keskin'in Hacıeli obasından anamı almış, Keskin civarlarında epey bir kalmış. Kırıkkale, Keskin, Keskin'in köyleri, Çiçekdağı ve bütün köyleri... Abim, Keskin'in Barak köyünde doğmuş. Benim küçük kız kardeşim de gene Keskin'in bir köyünde doğdu. Her birimiz bir yerde doğdu. Sonra anamız, Çiçekdağı'nda öldükten sonra, Yozgat'ın Kırıksoku diye bir aşiret köyü var, dediler, oraya gitti bize bir ana bulmaya. Biz beş öksüz kalmıştık. Orada bize ikinci anamızı verdiler. Hemen de göndermediler bizi oradan. Kırıksoku'da epeyce, yedi-sekiz sene kaldık. Dolayısıyla Yozgat'ın köylerini de gezdik. Babam, sazı dalında gezerdi ama ayrıca sünnetçilerle de gezerdi. Onlarla beraber çıkarlardı öyle, bir köye vardıklarında babam sazını alır kucağına, köyün ortasında başlardı türkü söylemeye. Köylüler başına toplanırdı. Kim geldi dediklerinde, sünnetçiler gelmiş derlerdi.

— *Bunlar öyle planlı programlı yapılan işler miydi? Yani babanız ve beraber çalıştığı sünnetçiler, örneğin bu yazın haziran ayında şu köye, sonra o köye gidelim diye mi çıkarlardı yola yoksa bir yerden başlayıp öylesine mi devam ederlerdi?*

— Yok, yok. Hepsi tesadüf. Onlar köye geliyor, o sırada sünnetlik çocuk varsa sünnet ediyorlar, çalıp söyledikten sonra da gidiyorlar. Böyle böyle, Yozgat, Kayseri, Niğde ve Nevşehir'in bütün köylerini, sünnetçilerle beraber gezdi babam. Her zaman düğün olmazdı. Kıştan kışa bir-iki düğün olur, oralarda çalar söylerdi babam. Yazın da sünnetlerde. Bunlar da bizim geçinmemize yetmezdi.

— *Çalınıp söylenecek yerlerin haberini nasıl alırdı?*

— Babam, bütün bu saydığım yerleri köy köy gezip bildiği için tanınırdı. Bir iş olacağında gelip çağırırlardı babamı.

— *Muharrem Ertaş dışında da çalıp söyleyenler vardı herhalde. Bu durumda neden babanızı tercih ederlerdi?*
— Vardı tabii de babamı tercih etmelerinin bir sebebi şu: Babam rahmetlinin çok yüksek bir sesi vardı. Boş sazı eline alıp köyün ortasına oturduğunda, şöyle yüksekten alıp söylediğinde, köyün ta kenarında duran bile duyardı sesini. Büyük küçük, kimmiş bu diyen gelir, toplanırdı babamın başına.

— *Neden yüksekten başlardı? Bir anlamda köye sünnetçiler geldi anlamına dikkat çekmek, daha doğrusu çığırtkanlık da olsun diye mi acaba yüksekten başlardı?*
— Yok. Duyurmak için değildi. Babam içinden geleni bağırırdı.

— *Evde sizinle konuşmuyor, yoksulluğu sineye çekmiş...*
— İşte orada dışarı atıyordu.

— *İşlerin, nadir de olsa iyi gittiği, elinin bollandığı zamanlarda, "Bu sefer iyi kazandık, şunu şöyle yapalım" dediği zamanlar olur muydu, yoksa olsa da "idareli" mi davranırdı?*
— Bolluk olmazdı ki. Hep yok, yoksulluktu. Cebinde sigarası da biterdi. Tiryaki bir adamdı. Bir düğüne gittiklerinde yalnız gitmezdi. Davulcu, zurnacı, kemancı olurdu. Bir de köçek usulleri vardı. Eskiden ayıp görür, erkekler düğünlerde hiç oynamazdı. Kadınlar da gizli oynardı. Bizimkiler köyden böyle beş-altı yaşındaki çocuklara oyun belletirlerdi. Kaşık tutuncaya kadar zil tutmayı belletirlerdi. Etekcek giydirirler, düğünlerde oyun havası çaldıklarında kimse oynamadığı için bu köçekleri oynatırlardı. Köylüler de bu köçeklere para filan yapıştırırlardı. Oraya giden beş-altı kişi, ne kazandılarsa onu paylaşırlardı aralarında. O zaman da kimseye pek bir şey düşmezdi. Ama o düğün zamanlarında biz tavuk yerdik. Köye, düğüne gittiklerinde arada bir tavukla dönerlerdi.

— *Tavuğu yalnız yemek içine sinmediği için mi tavukla dönerdi babanız?*
— Yok, kazandıkları parayla köylülerden tavuk alıp eve getirirlerdi. Senede bir-iki ay, her düğüne gittiklerinde bir tavuk getirirlerdi.

— *Siz, böyle hep gezerek büyüdünüz. Gezdiğiniz köylerde arkadaş edinir miydiniz?*
— Edinemezdik. Kimse bizimle arkadaşlık etmezdi.

— *Abdal köylerinde arkadaşlarınız olmaz mıydı?*
— Olmaz mı, beraber oynardık.

— *Ne oynardınız?*
— Oyuncak yoktu. Koyunların arka ayaklarından aşık kemiğini çıkartır, onunla oynardık.

— *Aşık atardınız yani...*
— Evet. Bazıları aşık kemiğini deler, içine kurşun akıtırdı. Şaka derdik öyle kurşunlu aşık kemiğine. Aşıkları dizer, şakayla vururduk.

— *Aşık kemiklerinin boyalıları da olur. Siz de boyar mıydınız?*
— Boyayı nerde bulacaktık da boyayacaktık!

— *Boyada ne var ki, soğan kabuğuyla bile boyanırdı aşıklar...*
— Aşık bulduk da boyası kaldı! Evimizde koyun mu vardı? Dedim ya, arada bir gelir, onun inciğinden çıkardı. Onlara sıkı sıkı sahip olurduk. Aşık da çok yoktu, çocuklar arasında el değiştirirdi.

— *Aşık dışında ne oynardınız?*
— Aşık dışında, yuka (ince, hafif) taşlar olurdu. Ortaya bir çizgi çizer, onu atardık çizgiye. Değneğimiz olur, çelik oynardık. Bizim oyuncağımız bu kadardı.

— *Saçınız uzadığında sizi kim tıraş ederdi?*
— Sındıyla (makas) anamız keserdi. Berber filan yoktu öyle.

— *Babanız bakımlı biri miydi?*
— Tabii... Babam daima kendine bakardı.

— *İş zamanları mı, yoksa her zaman daim bakımlı biri miydi?*
— İşe çıkmasa da kendine bakardı. Devamlı tıraş olurdu ve temiz giyerdi.

— *Size bu yönde herhangi bir telkinde bulunur muydu?*
— Hayır, bize söylemezdi. Hem zaten bizim giyecek elbisemiz mi vardı? Kış günü korkardık anamız sırtımızdaki elbisemizi yıkayacak diye. O yıkadığı zaman, elbisemiz kuruyana kadar biz yorganın altından çıkamazdık. Kışın ev de sıcak değil ki öyle hemen kurusun da esvabımızı geri giyelim. Bize temiz giyin diyecekleri ikinci bir elbisemiz yoktu. Olan da yama yama üstüneydi. Anam rahmetlik, parça parça yama yapardı.

— *Sizden sonra kim doğdu?*
— Benden sonra bir kız kardeşim, Ayşe doğdu. Sonra bir kız daha, Nadiye doğdu. Ondan sonra bir erkek daha doğdu, Muktedir. Üç aylıkken anamız öldü. O erkek kardeşimiz de bakımsızlıktan öldü. Muktedir adını daha sonra, üvey anamdan doğan kardeşimize verdiler, sonra da Muhterem olarak değiştirdiler.

— *Size neden Neşet adını koymuş babanız?*
— Bir köye düğüne gitmiş. Orada oynayan çocuklardan biri hoşuna gitmiş, kara kaş, kara göz, neyse, sevmiş çocuğu. Adını sormuş, o da adım Neşet demiş. O sırada ben de anamın rahmindeymişim. Oğlum olursa adını Neşet koyacağım demiş. Dönmüş, ben dünyaya gelmişim. Adımı öyle koymuş.

— *Sizden sonra kız olduğunda tepkisi ne oldu, sevindi mi?*
— O, hiçbir şey demezdi. Sevindim ya da sevinmedim demezdi.

— *Oğlan ya da kız çocuğu, bakıp severken herhangi bir ayrım yapar mıydı?*
— Hiçbir ayrım olmazdı. Zaten şahsen bizi seviyor görünmezdi. Biz de babamızın yanında, örfünden korkumuzdan, ona karşı hep saygılı hareket ederdik. Dövmezdi ama korkuturdu. Ben türkülerimin birinde söylüyorum:

Suçun sorumlusu ruhtur
Vücudun günahı yoktur
Şüphesiz ki her can haktır
İncitme canı incitme

Sorumlu olanın ruh olduğunu bildiği için, bizi ruhen azarlardı. Biz de ondan ruhen korkardık.

— *Babanız kazancının bir kısmını yiyecek, bir kısmını para olarak ediniyor. Bu paranın idaresini kim yapardı?*
— Para olarak çok kalmazdı. Para olarak ona bir tek tütün parası kalırdı. Eskiden kaçak tütünden yaparlardı sigaralarını. Köylere tütüncüler gelirdi, onlardan tütün alırdı rahmetlik. Tabakasına kor, oradan sarar sarar içerdi. Artı bir parası olmazdı. Hep borçlu olurdu. Karşı köye gider ihtiyacımız olanı, unu bulguru hep borca alırdı. Borçlu insanın cebinde para olur mu?

— *Sizin giyim kuşamınızı nasıl karşılardı?*
— Bizim giyim kuşamımız yoktu ki.

— *Ne giyerdiniz mesela?*
— Beyaz don giyerdik. Üstümüze de bizim işlik dediğimiz herhangi bir şey dikerdi anamız. Ayaklarımız da yalındı. Benim ayağım, ben 5-6 yaşına geldiğimde, babam çalışmak için beni yanına aldığında ayakkabı gördü.

— *O uzun kışlarda babanız tütünsüz kaldığında ne yapardı?*
— O tütünsüz kalamazdı. Çok zorluk çekerdi. Bir gün, Abdallar köyünden birisi, sigara için oğlunu salmış köye, bize geldi. Babamın da bir tek sigarası kalmıştı elinde, şimdiki sigaraların yarısı kadar bir şey. Onu ortadan kırdı, yarısını gelen çocuğa verdi gönderdi. İki sigarası olsa birini verirdi. Ama kendisi tütünsüz kaldığında duramaz, çıkar giderdi.

— *Anneniz neden öldü?*
— Anam, kışta yazda ayağı yalın geze geze, dizlerine sızı girdi. Ayaklarını çekemez, sağ-sol yaparak yürür hale geldi.

— *Annenizin ölümü babanızı nasıl etkiledi?*
— Babam evdeydi anam öldüğünde. Çiçekdağı'na gömdük anamı. Biz beş çocuktuk, neyin ne olduğunu bilmiyoruz. Anam öldükten sonra, ana aramaya çıktık yola.

Anam Döne İbikli köyünde ölünce
Beş tane öksüz yetim kalınca
Beşimiz de hep perişan olunca
Babamgile burdan göçek dediler

Yürüdü göçümüz Çiçekdağı'nın Teflek köyüne doğru
Bu halı görenin yanıyor bağrı
Üç aylık çocuğun çekilmez kahrı
Bunlara bir ana bulun dediler

Anamız ölünce bize bir ana gerektiği için, o köyden babam göçtü.

— *Bugünden baktığımızda babanız annenize âşık mıydı?*
— Âşıktı. Anam da babama âşıktı. Babam gelinceye kadar, biz yatıp uyuduktan sonra, ağlardı. Gizli gizli. Böyle, devamlı, damla damla dökülürdü yaşlar gözünden.

— Babanız yoksulluğu sindirmiş ve hayatı öyle yaşıyordu. Anneniz de aynı durumda mıydı?
— Annemin ailesi de aynı durumda. Değişen bir şey yoktu ki! Hayat bizim için neyse onlar için de aynısıydı.

— Siz annenizle babanızın birbirine âşık olduğunu bilir miydiniz?
— Bilirdik onların öyle birbirlerine can ciğer olduğunu. Bakışlarından, konuşmalarından, her şeylerinden anlaşılırdı.

— Âşık olduğunu nasıl anlıyordunuz, etrafınızdaki diğer çiftlerde de benzer şeyler görür müydünüz?
— Etrafımızdaki aşiretlerde bile, ben, babamla anam kadar birbirlerine yanık kimse olduğunu tahmin etmiyorum. Diğerlerini bilemem ama evimizin içi olduğu için biliyorum, onlar kadar birbirlerine yanık görmedim.

— Siz babanızın döneceği günü bilmezdiniz. Bir gün gelir açardı kapıyı. Ne yapardınız?
— Sevinirdik babamız geldi diye. Başka da hiçbir şey yapmazdık. Sessiz beklerdik. Geldiğinde, ne getirdi diye merak etmezdik, çünkü her zaman bir şey getiremezdi. Zaten de hep boş gelirdi. Bulgur ya da ona benzer bir şeyler getirdiyse anam açardı. Bazen de bize işlik diksin diye bez mez getirir, anam onu elde diker bize giydirirdi.

— Hiçbir şey getirmediği zamanla herhangi bir şey getirdiği zaman arasında bir fark olur muydu?
— Olmazdı. Ama mutlaka bir şeyler getirmeye çalışırdı. Getirmek için gidiyordu çünkü.

— Babanızın gittiği köyler, Abdal köylerine oranla daha varlıklı sayılabilecek köyler. Neden yokla veya o kadar azla dönerdi babanız, düşünür müydünüz?
— Efendim belki de o zamanlar şimdiki kadar bolluk yoktu. Belki onlarda da yoktu. O zamanki köylülerin durumlarını,

nasıl geçindiklerini bilmiyoruz. Evet, onların koyunları, keçileri, öküzleri, atları olabilir. Tarlasından ne getiriyordu, kumpiri, fasulyesi yetiyor muydu, yetmiyor muydu üzümü, pekmezi. Bilmiyoruz.

— *Siz pekmezi ne zaman tattınız, hatırlıyor musunuz? Var mıydı evde pekmez?*
— Pekmez (gülüyor) yoktu. Bizim tavuğumuz bile yoktu diyorum ya... Tavuk deyince aklıma geldi. Biz Abdallar kıtlık içindeyiz. Bir gün, herkes aç. On-on beş haneli bütün köyün hepsi bir odaya toplandı. Evlerden, olandan olmayan ne un varsa toplandı. Karşı köyden bir piliç mi, tavuk mu, bir şey getirdiler. O piliçi koca bir kazanda kaynattılar. Onun suyuna unu kattılar. Arabaşı denen bir yemek vardır, ondan yaptılar. Biz, büyüklü küçüklü, herkes, hep bir arada o hamuru yuttuk. O kıtlık zamanında böyle doyardık. Ekstradan ekmek yoktu.

— *Siz pekmezi ne zaman tattınız?*
— (Gülüyor) Pekmezi, babamın yanına ilk takıldığımda, 5-6 yaşımda, aldı beni yanına rahmetlik, gittiğimiz bir köyde tattım. Köylerde pekmez olurdu.

— *Altı yaşına gelene kadar serbest bir çocukluk yaşadınız. Bağlamayla ilişkiniz nasıldı?*
— Evde bir tek babamın bağlaması vardı. Babam evde olmadığı zaman, gövdesine yetişemezdim ama kulpundan çalmaya çalışırdım.

— *Babanızın herhangi bir telkini olur muydu size?*
— Hiç olmadı. Babam köyden uzun süreliğine çıktığı bir sıra, kadınlar öz (akarsu) kenarında tokaçla çamaşır yıkardı. O tokacın şekli saza benzerdi. Anam rahmetlik, babamın kekliğini koyduğu kafesin telinden bir parçayı ısıtıp, o tokacın kulpunu delip bir burgu taktı. Babamın sazının tellerinden arta kalan parçalardan taktı ve bana verdi.

Dizinde sızıydı anamın derdi
Tokacı saz yaptı elime verdi
Yeni bitirdiydim üçünen dördü
Baban gibi sazcı oldun dediler

Dediğim gibi, gelip gidenler beni "baban gibi sazcı oldun" diye severlerdi.

— *Sazı, elinize babanız değil, ananız verdi yani. Git başımdan, eteğimin dibinde dolaşma gibisinden, sizi başından savmak için mi böyle bir şey yaptı yoksa ister miydi çalmanızı?*
— İsterdi tabii ki, istediği için verdi onu. Hem benden sonra iki çocuk daha vardı ve ben onu hiç rahatsız etmezdim.

— *Babanız keklik de mi beslerdi?*
— Evet. Ava giderdi onunla. Avda, o keklikle bir keklik tutarsa, o gün kursağımıza bir et girerdi. Çoğu zaman o kekliği de eve getirmez, götürür köylerden birindeki ağalardan birine hediye eder, onun karşılığında ağa da bulgur mu verir, ne verirse işte...

— *Ava kışın mı çıkardı?*
— Yok, yazın. Tüfekle değil, tüfeği nerden bulacak, tuzakla avlanırdı. Keklik, keklik getirirdi.

— *Babanızın kekliğini siz de sever miydiniz?*
— O bizim (gülüyor) ikinci bir ekmek kapımızdı. Tabii hepimiz severdik. Gider çıtlık toplar getirirdik. Babam rahmetli de onu beslerdi. Her zaman tutamazdı ama bazen de tuttuğunu evimize getirirdi. Dinimizin direği pilavdı. İçine de keklik kattığımızda adı olurdu keklik pilavı.

— *Anne babaların çocuklarını, benim oğlum büyüsün de büyük adam olsun, şöyle olsun, böyle olsun diye sevmek âdettendir. Babanız sizi nasıl severdi?*
— (Gülüyor) Adam olacak ne var? Saz çalarsa sazcı, davul

çalarsa davulcu olacak. Ekmeğimiz bu yöndeydi. Dünyaya gelen çocuklar, davulu görürse davul, zurnayı görürse zurnacı olurdu. Babası ekmeğini neyle kazanıyorsa çocuklar da onunla büyürdü. Bağımız bahçemiz yoktu.

— *Bugünkü bakışınızla, dünyayı bu kadar basit, alelade görmek, kaderine razı olup elindekine rıza göstererek onunla yetinmekten mi, yoksa gezdiği köylerin dışına çıkmamaktan, başka bir dünyanın varlığından bihaber olmaktan mı kaynaklanıyordu?*

— Efendim, bütün bunların ötesinde bir de baskı vardı, baskı! Şimdi bile, geldik 21. asra, kızı gönlüne korsan, ya davulcuya varır ya zurnacıya lafı, bir atasözü olarak hâlâ söylenir. Bu kendini bilmezlerin insanı aşağılamak için kullandığı bir sözdür. Şimdi bile kullanılan bu sözle, o zaman bizimkiler aşağılana aşağılana baskı altına alınmış.

— *Baskı altına alınan insanlarda isyan duygusu da uç verir bir yerlerden.*

— İsyan etsen kime edeceksin ki? Evde yiyecek ekmeğin yok. Sen gitsen evde çoluk çocuğun aç. Ne olacak, kim eline ekmek tutuşturacak? Ne yapacaksın? Cahile, kendini bilene bilmeyene boyun eğmekten başka kârı yoktu.

— *O kadar baskı, yokluk ve yoksulluğa rağmen, ne hırsızlık ne de başka suç var Abdallar arasında.*

— Aç kalır, hırsızlık yapmaz Abdal milletimiz. Milletimiz deyince, özür dilerim, yanlış anlaşılmasın, bir ayrım yapmak için söylemiyorum. Ben en küçük bir kelimeyle bile insanlarımız arasında ayrım yapmam.

— *Ötekinin davranışını anlamak için önemli bu konu. Burada bir zulüm var. Diğerinin yok olma sınırında olduğunu, acı çekerek yaşadığını bile bile, onun izole yaşamasına göz yummanın sebebi nedir acaba?*

— Öyle ne yazık ki... Bizim başımızdan şapka çıkmaz, şap-

kanın siperliği gözümüzün üstünden yukarı kalkmazdı. Köylere gittiğimiz zaman kimse bizim kaşımızı görmezdi. Hâlâ da öyledir.

— *Gösterseniz ne olurdu ki?*

— Ben size bir örnek vereyim: Başımı alıp gittim 14-15 yaşında. İstanbul'a gittim. Orada bir-iki sene pavyonda çalıştım, İstanbul'u gördüm. İstanbul'da şapkayla gezilmezdi. Alıştım ben de öyle yaşamaya. Kırşehir'e, o zaman babamgilin oturduğu Bağbaşı Mahallesi'ne geldim. O gün Kırşehir'in çarşısına indim, herkes şapkalı. Ama ben alışmışım şapkasız gezmeye. Çarşıda, caminin kenarında güneşe karşı oturan ihtiyarlar vardı. Onların önünden geçtim gittim. Tekrar geri dönerken aynı insanlar yine orada öyle oturuyordu. O sırada çocuklar beni taşa tuttular. Abdal, şapkasız, vilayetin mahallesinde, önümüzden şapkasız geçiyor diye. Kimseye ne küfür etmişim, ne bir şey demişim. Hiç. Öyle geçip gidiyorum. Taşlanmayı hak edecek hiçbir şey yapmamışım. Çocuklar beni taşa tuttular da orada öyle güneşlenen ihtiyarlardan biri çıkıp, "Durun ne yapıyorsunuz" demedi. Diyeceğim, Abdal şapkalı olur, şapkasının kenarı da gözlerine kadar inik durur, başı öne bakardı. Hep öyle olur ve öyle de giderdi.

— *Anneniz öldükten sonra üç aylık kardeşiniz Muktedir'le beraber beş kardeş, Yozgat'a gitmek üzere nasıl yola çıktınız?*

— Bir hayvanımız vardı. İki yorganımız, iki de döşeğimiz vardı, onun üzerine koyduk. O çocuk da üç aylık çocuk nasıl olursa öyle, düştük yola.

— *Kimin kucağındaydı çocuk, yol boyunca kim taşıdı?*

— Ben o sırada daha küçüktüm. Biraz babam taşıdı, biraz abim taşıdı. Biraz hayvanın üzerinde taşıdık. Öyle öyle gittik.

— *Eşya olarak neleriniz vardı yanınızda taşıdığınız?*

— Dediğim gibi, iki yorgan iki döşek.

— *Kap kacak?*
— (Gülüyor) Ne yiyorsun ki kap kacağın olacak?

— *Annenizi toprağa vermek, babanızı nasıl etkiledi? Üzüntülü, içe dönük bir hal mi aldı mesela?*
— Babam kadere teslim olmazdı. Daima kederin, derdin üstünde tutardı kendini. O perişanlığa rağmen teslim olmaz, şöyle oldu, böyle oldu demez, ezilip büzülmezdi. Bize hiç belli etmezdi.

— *Hiç ağladığını gördünüz mü?*
— Sevdiği birini kaybeden, o perişanlığın içine giren biri olarak ağlar mıydı bilmem ama bize hiç göstermezdi.

— *Yozgat'a geldiniz.*
— O şiirin devamı şöyledir:

Evimiznen Yozgat'ın Kırıksoku köyüne vardık
Bize ana yok mu diye sorduk
Adı Arzu derler bir ana bulduk
İşte bu anadır buldun dediler

En küçük kardaşı kayıp eyledik
Onun için gizli gizli ağladık
Üstelik babamı asker eyledik
Yine öksüz yetim kaldın dediler

Vardığımız köy, aşiret köyüydü ve yüzde sekseni deşirmeyle (dilencilikle) geçinirdi. O köy, aşağı yukarı altmış-yetmiş haneydi. Evde babamın sazı var. Birisi bana, "Sen sazı al, deşirmeye beraber çıkalım" dedi. Ben de aldım babamın sazını yanıma, çıktık deşirmeye.

— *Babanız evlenir evlenmez askere mi gitti?*
— Evet, onu söyleyeceğim:

Zalım kader tebdilimi şaşırttı
Haabe verdi dalımıza deşirtti
Yardım etti Yerköy'üne göçürttü
Biraz da burada kalın dediler

Ben, deşirdim de yani. Saz yanımda, adamın da boynunda haabe (heybe) öyle on beş-yirmi köy gezdik dolaştık, kapı kapı da bir tek yerde oturun da bir saz çalın diyen olmadı. Babam askerden geldikten sonra da orda biz yedi-sekiz sene kaldık, sonra Yerköy'e göçtük.

— *Yeni bir anneniz oldu.*
— Dediğim gibi, yeni yerleştiğimiz köyün tamamı deşirmeyle geçinirdi. İkinci anamızın babası da, Allah rahmet eylesin, Ali Baba derlerdi, o da deşirirdi. Üvey dedem, deşirmeden dönünce, kendi evinden önce bizim eve uğrar, un, bulgur, yağ, gayrı ne bulabildiyse, ondan bize verirdi. Babam askerden gelinceye kadar, biz o köyde onun ekmeğiyle durduk.

— *Bu kadar yokluk ve yoksulluğun arasında dört çocuğa üvey annelik yapmak da zor olmalı...*
— Hiç acı bir kelimesini duymadık o üvey anamızın. Ne ben ne de diğer kardaşlarımız, ağzından tek kelime kötü söz duymadık, nur içinde yatsın.

— *Üvey anneniz Arzu Hanım, babanızı sevdi o zaman.*
— Sevmese gelmezdi herhalde. Ama o zamanlar öyle sevmek, severek gelmek meselesi de değil canım. Aşiretler arasında insanları birbirlerine tutuştururlar, yoksa beş öksüzün üstüne hangi kız gelmek ister? Babam, haliyle yaşlı da. Ama hem köylüler hem de babası, babamı sevdiği için, arabuldular. Ama o da illa ki babamı sevdi ki geldi. Gönülsüz olsa belki kötülüğü de olurdu.

— *Babanızın askerliği, 1943-45 yıllarına, yani İkinci Dünya Savaşı'na denk gelmiş olmalı. O zamanlar askerlik de uzun sürerdi. Hiç kulağınıza savaşla ilgili bir şeyler gelmiş miydi?*

— Yok, ben tarihleri bilmem.

— *Askerliğini nerede yaptığına dair bir bilginiz var mı?*
— Onu da bilmiyorum ama bir Aşkale (Erzurum) dediğini duymuşluğum var.

— *En küçük kardeşinizi kaybettikten sonra siz dört kardeş kaldınız. Üvey annenizle birlikte neler yapar, nasıl yaşardınız?*
— Köylü çocuklarıyla oynardık, ne yapalım?

— *Abiniz saza meraklı mıydı?*
— Değildi. Ben daha çok dururdum üzerinde.

— *Neden meraklıydınız, hiç düşündünüz mü?*
— Onu tam olarak bilmem ama ben babamın tınılarını severdim. Eskiden saz çalan çok azdı. Babama saz çaldırmak için evimize gelirlerdi. Ben hiç uyumaz, babamı dinlerdim. Hatta köyde, bir başka yerde çaldırdıkları zaman da ben gizlice gidip kimseye görünmeden saklanır, o gece babamı dinlerdim.

— *Babanızın tınısının diğerlerinden farklı olduğunu ne zaman fark ettiniz?*
— Bir gün köyde, herhalde başka yerden gelen birisi çaldı. Oradan anladım. Çocuktum. Duydum ve ben bunu dinlemeyeyim dedim. Onun tınısı içime sinmedi. Kendi kendime karar verdim.

— *Babanızın çaldığı saz da, sonradan sizin üzerinde oynayarak kendi sesinizi bulduğunuz saz gibi, üzerinde oynayıp yaptığı bir saz mıydı?*
— Yok. Telleri filan farklı değildi. Kendi sazıydı çaldığı ama o zamanlar öyle şeyler yoktu. Bütün sazlar aynıydı. Değişen bir şey olmazdı. Hatta tel olarak ne bulurlarsa onu takarlardı. Benim söylediğim çalma stili, söyleyişi, özü, havasıydı. Te-

lin, sazın önemi yok. Babamın tınısı, havası, özü, sözü başkaydı. Çocuk olmama rağmen başkasını değil, onu dinlemeliyim dediğim o havaydı.

— *O zamanlarda farklı şekillerde saz çalanlar veya farklı çalmaya çalışanlar, bu konu üzerinde konuşmalar olur muydu?*
— Olmazdı. Hep öyle çöğür düzeninde çalınırdı.

— *Babanız askere gittikten sonra, sizin deşirmeye çıkışınız nasıl oldu?*
— Köyden birisiyle başladı. "Babanın sazını al, gel. Beraber deşirmeye çıkalım" dedi.

— *Annenizden izin almanız gerekmedi mi? En azından babanızın sazı için...*
— Annem ne desin ki, o memnun oldu. Ben de gidip bir şey getireceğim çünkü. Zaten deşirmeye çıktığımız kişi de, üvey anne tarafının akrabalarımdan, Allah rahmet eylesin, Murat isminde biriydi. Heybeyi bana verdi. On-on beş köy gezdik. Daha bana saz çal diyen kimse olmadı. Heybelerin gözü biraz ağırlaştı. Her girdiğimiz köyün bütün köpekleri arkamızda. Onun elinde bir çubuğu olurdu, bizi korumak için. Köpekler arkamızda, kapılara gelip yalvarır, dil döker, un, buğday isterdi. Ben olmasam bir başkasıyla çıkacaktı. Deşirmede, heybeyi biri taşır, öbürü dil döker, isterdi. Heybe ağırlaşınca bana, "Ya heybeyi taşı ya da iste" dedi. Ben 6-7 yaşında olmalıyım, ben nasıl isteyim. "Murat emmi, isteyemem ben. Ben heybeyi taşıyım" dedim. Verdi heybeyi omzuma ama bir kapıdan öbürüne anca taşıyabildim. Baktı ki taşıyamıyorum, rahmetli heybeyi de yüklendi.

— *Siz neden isteyemiyorsunuz?*
— Ben nasıl dil dökeyim, yalvarayım?

— *Dilenme, bizim buralarda olduğu gibi, kapıyı çalıp avuç açma, verirlerse alıp gitme değil, demek ki. Kendine acındırmak için kurulan cümleler, kullanılan dil daha mı farklı?*

— Öyle. Bir sanat gibi herhalde. Sayamayacağım kadar, ne kelimeler, ne sözler söylerdi. Ben hangi birini söyleyeyim o sözlerin.

— *On-on beş köy dolaştığınıza göre, bu bir günde bitecek bir iş değil. Geceleri ne yapardınız?*
— Köyün dışında bir yer bulur kendimize, açıkta yatardık.

— *Dilenmek, ayıp mı sayılırdı ki utanıyorsunuz?*
— Bunlar istemeden olan şeylerdi. Düğünlere köçek, beş-on kuruş daha fazla kazanmak için götürülürdü. Hem, erkekler oynamadığı için, düğüne bir şenlik de olurdu. Dilencilik de geçim içindi. Yoksa kim dilenmek ister ki?

— *Sizi dilenmekten alıkoyan utanma duygusu muydu?*
— Tabii, çocuğum. Hem dilim dönmez hem de utanırdım. Ben çok içine kapalı biriydim. Askere gidip gelinceye kadar, böyle rahat konuşamazdım.

— *Neden içine kapalı biriydiniz?*
— Bunun tek sebebi âşıklıktır. Evcilik oynadığım kıza (adını söylemem, yanımda değil çünkü) âşık oldum; 2-3 yaşındaydım. Âşık olan insan, duygusaldır; kapanır. O köyden ayrılana kadar, birbirimize âşıktık. Aşkın ne olduğunu bilmezdik ama âşıktık. Bugün 66 yaşındayım, unutamadıysam doğrudur.

— *Babanız askerdi, üvey ana yanında dört kardeş yaşıyor, arada bir deşirmeye çıkıyorsunuz. Babanızı özlerdiniz herhalde. Öyle zamanlarda ne yapardınız?*
— Özlerdik, özlemez olur muyuz, da ne yapabilsiniz ki? Zaten hepimiz çocuğuz. Çocuk çocukla oynamaya gidince, haliyle her şeyi unutur.

— *Bugünden geriye baktığınızda, hiç hatırlıyor musunuz nasıl hayaller kurardınız?*

— Biz şöyleyi böyleyi görmedik ki daha iyisi için hayal kurabilelim. Evimizin, köyümüzün dışından başka bir yer görmezdik ki.

— *Âşıksınız o yaşta ve âşık olduğunuz kızın köyünü de terk etmek zorunda kalmışsınız. Onu da düşünmez miydiniz, bir an önce büyüsem de evlensek diye?*
— Evlenmeyi düşünemezdim ki ben. Birbirimize âşık demeyelim de, sevdiğimizi bilirdik. Ama evlenmeyi düşünmek... Daha çocuğum çünkü, ne gelirdi ki elimden? "Keşke oradan göçüp gitmeseydik, onunla hep bir arada olsak" diye düşünmüş olabilirim.

— *Babanız gelene kadar sizin deşirmelere çıkmanız, en az iki yıl sürmüş olmalı. Babanız askerden geldikten sonra ne oldu?*
— Babam geldikten sonra bizi Yerköy'e getirdi. Orada kaldık bir müddet, sanıyorum dört-beş yıl. Oradan da babam bizi Kırıkkale'ye getirdi. En son da Kırşehir'e gelip yerleştik.

— *Soyadınızın neden Ertaş olduğunu biliyor musunuz?*
— Biliyorum. Babam söylemişti. Eskiden bizimkiler hep deşirmeyle geçinirmiş, heybeyle deşirip gelmişler. Evde un yok, ekmek yok. Biraz buğday getirmişler. El değirmeni vardı, kalbur kadar taştan, buğdayı çekerler, un ederlerdi. O buğdayı deliğinden koyar, un ederler, ekmek yaparlardı. Birisi, çok açmış herhalde, torbasını getirmiş. Herkes buğdayını un ederken buna sıra gelmemiş. "Evde de çoluk çocuk aç, ekmek" diye bağırıp çağırıyor, "Benim şu buğdayımı öğütün" dediyse de sıra vermemişler buna. Canı mı sıkılmış ne olduysa, taşa yumruğunu vurunca, o el değirmeninin taşı kırılmış. Ondan sonra bizimkilere Taşkıranlar demişler. Sonra soyadı (kanunu) geldiğinde buna bir "er" ilave etmişler, olmuş Ertaş.

— *Büyük Selçuklu Devleti'ne adını veren Selçuk Bey'in torunlarından birinin adı Ertaş.*
— Onu bilmiyorum. Ben hiç kitap okumadım. Mektebe de

gidemediğimiz malum. Böyle derler. Vurunca taş kırılmış. Bana öyle dediler.

— *Siz sünnet olduğunuz zamanı hatırlıyor musunuz? Abinizle beraber miydiniz?*
— Abim evvel olmuş. Benimkinde de ekmek bıçağıyla yaptılar. Ekmek bıçağını öyle köseleye sürdü sünnetçi, küle de azıcık tuz kattı, tuttu kesti (gülüyor).

— *Eğlence?*
— Ne eğlencesi? Canı yananın eğlencesi mi olur?

— *Başkalarını eğlendirmeye gidiyorsunuz sünnetçiyle?*
— Onlarınki başka. Onların keyfi yerinde. Biz o zaman ekmek mi bulabiliyoruz? Karnı aç olanın keyfi mi olur? Konserim renklidir benim. Öyle tek bir tür çalıp gitmem. İnsan acı da yiyor, tatlı da.

— *Çocukları da oynatıyorsunuz...*
— Herkesin ihtiyacı var. Herkesin, ağlamaya olduğu kadar gülmeye de ihtiyacı var.

İKİNCİ BÖLÜM

Ekmeğinin Köçeği

"Biz erkekler olarak insanoğluyuz. İnsan, bizim analarımızdır. Onların canı, yaratan candır. Bizim canımız yaratılmıştır. Biz erkekler olarak insanoğluyuz ve insana benzeriz. Onların yüzü suyu hürmetine biz de insanız."

Yakınları arasında Neşet Ertaş: Fotoğrafın bıyıksız delikanlısı.

— Bağlamayla ilişkiniz nasıl gelişti?

— Askerlik dönüşü babam, abime keman aldı. Yerköy'de, şehir içindeki düğünlerde "tam çalgı" istenirdi. Tam çalgı, sazın dışında cümbüş, keman ve darbukadan oluşurdu. Abim keman, ben de onların yanında darbuka çalardım. Biz böyle bir "tam çalgı" olduk. Kırıkkale'ye vardığımızda cümbüş, Kırşehir'de ise, ben onların yanında keman çalardım. Kırşehir'de cümbüş istemezlerdi. Başta saz, keman ona iştirak ederdi. Yedi sene Kırşehir'de kaldım. Ben Kırşehir'de daha hiç saz çalmadan, küçük bir sazım vardı, o sazı aldım ve evden çıktım. Gidiş o gidiş, daha gidiyorum.

— Hem size hem de abinize o enstrümanları kim öğretti? Cümbüş bir derece de, keman başka bir enstrüman.

— Kemanda da babamın havalarını çalardık. Abim kendi kendine öğrendi. Ben de abimin kemanından öğrendim, yine kendi kendime. Abim cümbüş çalamazdı. Ben cümbüşü de öğrendim. Saz, keman, cümbüş tamamdık. Bir de darbukacımız olduğunda tam çalgı olarak giderdik. Böylece Kırıkkale'de ben bir müddet cümbüş çaldım. Kırşehir'e vardığımızda cümbüşü bırakıp yedi sene keman çaldım.

— Yerköy'e geldiğinizde siz büyüdünüz. Aile, yeni kardeşlerle genişliyor. Dolayısıyla masraf da artıyor.

— Ama babam usta bir kişiydi. Nereye gitsek, düğün oldu mu, mutlaka babamı çağırırlardı. Gerçi, düğünlere davulu, zurnası, köçeği, gitti mi kalabalık gider ve toplanan her ne ise, saz takımındaki herkesle eşit paylaşırlardı.

— Babanızın tek başına gittiği işlerdeki repertuvarıyla böyle kalabalık çalıştıkları sırada çalıp söyledikleri farklı mıydı?

— Tabii. Köçek, oyun havasıyla oynar. Baştan yarım saat, bir saat fasıl edilir, köçek için oyun havaları çalardı babam. Şimdi radyolarda oyun havaları duyuyorum, hep babamın havaları. Benim çaldıklarım da babamın havaları. Radyoevine götürüp verenler kendi adına kayıt ettirseler de, babamın havaları. Nereden nereye geçmiş, lafları değişmiştir ama hava aynı hava. "*Yürü güzel yürü yolundan kalma / Her yüze güleni dost olur sanma*" diye devam eden bir hava vardır, bu, Kırşehir'de Şemsi Yastıman'ın üzerine kayıtlanmış ama babamındır. Kırşehir'de olmasa da, babamın gezmiş olduğu yerlerde, kulaktan kulağa kalan türküleri, başkalarının isimlerine kayıtlanmış ama havalarından anlıyorum ki babamın.

— *Sizin hava dediğiniz, bir tür beste midir?*
— Evet. Kim götürüp TRT'ye verdiyse veya TRT'ciler türkü toplamak için gezmeye çıktığında, kimden alırsa onun adına kayıt yaparlar.

— *Bunların babanıza ait olduğunu siz nasıl anlıyorsunuz?*
— Daha hâlâ bizde bunlar; kulaklarımızda. Aynı türküler, asıl haliyle var bizde. Ama söylenenlerde sözleri değiştiriyorlar veya değiştirmeseler de kendisine aitmiş gibi yazdırıyorlar.

— *Siz bunlara karşı bir şeyler yapma imkânına sahip değil misiniz?*
— Ne yapabilirsiniz ki? "Filandan alınmıştır" diye duyuruyorlar. O kişi de ölmüş gitmiş. Bu işin sorumluları da aksine kanaat getirmiyor. Zaten bu işi yapan ehil olsa, o hava nerenindir, onu mutlaka bilir. Ayrıca söylenen sözlerin bir kuplesi başka, ötekisi başkaysa, uyumlu değildir. Buradan da anlamaları lazım ki tarihe doğru bir kayıt kalsın. Yöneticilerin eksikleri bunlar, ne duyduysa onu kaydetme adam sendeciliği.

— *Keman ve cümbüş çalmayı kendi kendinize öğrenmişsiniz ama bağlama, baba mesleği bir anlamda. Babanızın bu noktada herhangi bir etkisi, katkısı söz konusu mu?*

— Hayır, hiç takip etmezdi. Ben, saygımdan, babamın yanında hiç saz çalmazdım. Belki son zamanlarında, bir ara evine misafir gittiğimde, komşuların ısrarı üzerine ben çalabilirdim. Yoksa babama karşı ben saz çalamazdım. Abim de, ben de kemanı ve cümbüşü çalmayı kendi kendimize öğrendik.

— Cümbüş veya keman çalarken, olur a, yanlış bir ses çıkarttığınızda ne yapardı babanız?

— Yanlış ses çıkartamazdım. Öyle bir şey olsa, bakışıyla azarlardı. Zaten çalmaya o başlar, biz onu takip ederdik. Mesela bir bozlak okuyacaksa kemana dem tuttururdu. Yani, sazı "la"ya akortluysa, kemana da "la" sesinden yay çektirirdi. Ama hareketli havalar çalarsa, keman da cümbüş de çalardık.

— Tam saz olduğunuzda, eve giren gelirde de bir artış olmuştur herhalde. Hiç olmazsa eskiye oranla yaşantınızda bir değişiklik de sağlandı mı?

— Gelir artıyordu tabii ama bu düğünden düğüne değişirdi. Köy düğünleriyle şehir düğünleri başka olurdu. Şehir düğünleri daha bir renkli olurdu.

— Bu arada TRT'nin gezici türkü derleme çalışmalarına hiç tanık oldunuz mu?

— Hayır. Hiç görmedim öyle bir çalışma. Babamın adına kayıtlı türküler de, zaten onun son zamanlarına denk geldi. Hatta ben Ankara Radyosu'na ilk gittiğim sırada, Muzaffer Sarısözen "Yurttan Sesler"i yeni kurmuştu. Önceleri beni çocuk gördü, çaldırtmadan geri gönderdi. Ben de geri döndüm ve tekrar gittim. Tesadüf, Emin Aldemir'in ısrarıyla aldı beni konservatuvara götürdü Muzaffer Sarısözen. Hem orada Muzaffer Sarısözen'e hem de ondan sonrakilere dedim ben, "Benim babam saz çalar, türkü söyler" diye. Hatta babamı da, 50'li yılların birinde ben radyoya getirdim. O zaman, öylesine dinlediler ve babamdan bir kayıt falan almadılar. Daha sonradan, babamın son senelerine doğru, babamı anlayanlar

Askerlik sonrası ünü yayılmaya başlayan Neşet Ertaş, yine bir 45'lik doldurmak üzere İstanbul'da. Dönemin "hatıra fotoğrafı" mekânı Galata Köprüsü, onun için de fon oluşturmuş.

çıktı orada. Şimdi Allah var, Nida Tüfekçi babamı tanıdı ve onunla ilgilendi. Babamdan kayıt alan da Nida Tüfekçi oldu. Nida Tüfekçi'nin gözünde ben yoktum da babam vardı.

— *Hacı Taşan, aileden biri. Onunla hiç temasınız olur muydu?*

— Tabii olurdu. Dayımgildi. Düğünlerde birbirimizi kıskanırdık da, benim gideceğim düğüne seni çağırdılar gibisine, demezdi ya. Tabii Hacı Taşan'ın da kendine göre bir kimliği vardı. Muzaffer Sarısözen, zamanında, onu takdir etmiş, alıp saz çaldırmıştır. Zaten radyoda çalıp söyledikten sonra Hacı Taşan tanındı.

— *Siz çocukluk zamanınızda onu da dinleyip babanızla bir şekilde kıyaslamış mıydınız?*

— Tabii, tabii... Ama o, yüzde doksan dokuz babam gibi çaldı, babamın havalarını çaldı. Hacı Taşan'ın çalıp söylediği havaların, aşağı yukarı birkaç tanesinin dışında, hepsi babamın havalarıdır. Hacı Taşan'ın ayrı bir ağzı ve ayrı bir avazı, sesi vardır. O, aynı havalar üzerinde, ayrı bir kimlik yarattı. Havalar babamın olmasına rağmen bir "Hacı Taşan kimliği" yarattı bu kendi ağzı ve avazıyla.

— *Bugün baktığımızda ikisi arasındaki fark nedir?*
— Ben, ses tonu dışında hiçbir fark görmüyorum. Yorumu da aynıydı. Hacı Taşan, babama göre biraz daha yayarak söylerdi. Babam hiç yaymaz, birebir söylerdi.

— *Babanızın söyleyişindeki duruluk, Türkçeyi kullanışındaki seçiklik dikkat çekici.*
— Ben de okula gitmedim, kitap okumadım. Kelimeleri değiştirmeden, onun okuduğu gibi, ondan duyduğum gibi, onun konuştuğu gibi konuşurum.

— *Bugün, bir müzisyen olarak geriye dönüp baktığınızda, bu kendine özgülüğün sebepleri hakkında bir değerlendirmede bulunuyor musunuz?*
— Bu olduğu gibi olmaktır. Ben, konuşurken, karşımdaki kişiye göre de, istediğim gibi, her şekil konuşabilirim. Ama sazı elime alıp türkü çağırmaya başladığım zaman, babamdan bellediğim neyse, o kelime neyse, onun dışına çıkamam. Bu biraz da böyle olsun diye değil, öyle olduğu içindir.

— *Sizin kaynağınız babanız. Babanızın kaynağı kimdir?*
— Onun da ustası. Yusuf (Demir) Usta.

— *Hayal kurmam dediniz ama rüya görüyordunuz. Çocukluğunuzdan hatırladığınız en eski rüyanız hangisidir?*
— Ne gibi rüya?

— *Her şey olabilir. Bu âşık olduğunuz kişi de olabilir başka bir şey de. Rüyayı gören sizsiniz.*

— Burada aklıma bir şey geldi. Öteden beri bir deyim vardır, bunların hiçbiri doğru değildir: Rüyasında dolu içmiş, rüyasında pir getirmiş, şöyle olmuş... bunların hepsi aldatmadır, yalandır açıkçası. Türkçe söyleyeyim de anlaşılsın: Yalandır. İnsan, rüyasında da, gördüğünü görür. Âşık oluyorsa da gördüğüne âşık olur. Ötesi cahil kandırması, kendini başka göstermek için bir nevi şeytanlıktır.

Aradım şeytanı buldum meğerse yalanmış şeytan
Hayret ettim orda kaldım, gördüm ki adammış şeytan
Hayret ettim orda kaldım hayli fikirlere daldım
Hakikattan haber aldım meğerse bilen imiş şeytan

Şeytan dediğimiz yalanmış ne yazık ki insanlar kanmış
Yalanı benimseyen nâra yanmış devri sıfat hayvanmış şeytan
Hak bunu böyle buyurmuş onu da bize duyurmuş
Şükür garibi kayırmış, çok şükür alan da şeytan

Yani, bunun içine şeytanlık giriyor. Adam, pirden dolu içtim diyor. Üstü kapalı yalan söylüyor, kandırıyor bilinçsizleri kendini bir başka göstermek için. Bunların hiçbiri doğru değil. Pir dedikleri de yârdir, Ali dedikleri de yârdir, öteki de beriki de. Üstü kapalı söylenmiştir. Türküde geçer:

Ali yâr, Ali yâr, hudam Ali yâr
Hak biliyor benim gönlüm sende var
Hak biliyor senin aşkın bende var

"Yâr" diyor Ali "yâr" diyor. Niye Ali diyorsun ki? Direk "yâr" de! Kandırma var onun içinde. İşte bunlar benim hoşuma gitmediği için, açıkça, herkesin anlayacağı dilden söyledim, söylemeye çalışıyorum türkülerimi: "İki büyük nimetim var, biri anam biri yârim." Bunun dışında şuna âşık oldum diyen yalan söyler. Evet, ben sevebilirim. Çiçekleri de severim ben, hayvanları da. Her rengin de bir güzelliği var ama aşk, yârden gelir canım. Bu budur. Bu bakımdan, böyle bir şey sordunuz sandım.

Çocuğum, bir gün girdim birinin yanına, sordum nasıl âşık oldunuz diye. Canı sıkıldı. Oturuyoruz güya yanında (gülüyor). "Getirdi bir katran kazanını, içindeki bütün katranı ağzıma akıttı" dedi.

— *Anlattığınız iyi oldu ama benim kastettiğim bu değildi. Senede bir veya iki defa tavuk yiyebilen bir yoksul çocuk olarak, yemek görebilir insan rüyasında mesela ya da buna benzer, daha masumane şeyler.*
— Çocuklukta sen nasılsan ben de aynı senin gibiydim. Ruhuna yalan girmeyen canların hepsi melektir. Yalan girdiği anda uçamaz rüyasında. Bütün çocuklar uçar rüyasında. Ben de senin gibi uçardım. Tabii sevdiğini görürsün, onunla oynarsın. Değişmez.

— *Bir çocuk olarak hayatınız diğer çocuklardan bir hayli farklı. Hem âşıksınız, hem en küçük yaşında ekmeğinin peşinde, çalışıyorsunuz...*
— Ben çocukluğumu 5 yaşıma kadar yaşadım. Köy köy dolaşsak da çocukluğumu yaşadım. 5 yaşımdan sonra bitti her şey.

— *Siz, babanızla birlikte ekmek peşinde koştururken, yaşıtlarınız, arkadaşlarınız sokakta oynamaya devam ediyordu oysa. Bu durum sizde ne gibi etkiler yarattı? Uzaklaştınız mı mesela akranlarınızdan?*
— Yok, bir uzaklaşmaya sebep olmazdı benim durumum. Çocuk çocuktu. Döndüğüm zamanlar yine çocuklarla görüşürdüm ama ben artık babamla beraber çalışan, köylere giden bir çocuktum ve artık eskisi gibi de diğer çocuklarla oynamaya pek vaktim olmuyordu. Babamla beraber gidip, babamla beraber dönüyordum. Gittiğim yerlerde de çocuklarla oynayamıyordum tabii.

— *Gittiğiniz köylerdeki çocuklar size nasıl bakardı ya da tersi, siz onlara nasıl bakardınız?*

— Babam saz çalardı. Yanında da zil vardı. Çalarken bazen ona zille eşlik ederdim. Oyun havaları çaldığı zaman da kalkar oynardım. Şiirin içinde o da geçer:

Zalım kader devranını dönderdi
Tuttu bizi İbikli'ye gönderdi
Babam saz çalarken bana zil verdi
Oynadım meydanda köçek dediler

Köyün çocukları bana köçek gözüyle bakardı.

— *İncitir miydi bu bakışlar sizi?*
— Elbette. Çocuktum ben ve utanırdım. Hep babamın yanında, onun dizinin dibindeydim ama yine de utanırdım.

— *İlk, Çiçekdağı'nın İbikli köyünde mi oynadınız?*
— Şiirde yazdığımıza göre, öyle olmalı.

— *Sizin utanma halinizi babanız mutlaka bilir ve görürdü.*
— Bilmez mi, bilirdi ama ekmek davasıydı. O bir sanattı. Babam mecburdu bunu bana öğretmeye. Bunun benim için, babamla beraber olmak gibi, bir de iyi tarafı vardı. Gece gündüz, onunlaydım. Bozlaklarını, oyun havalarını dinler, yerine göre oynardım. Onun yüreğinin içinde dışında ne varsa, ben böyle öğrendim.

— *Oynamanızı ilk babanız mı istedi yoksa siz kendiliğinizden mi kalktınız?*
— Babam istedi.

— *"Çık ve oyna" mı dedi mesela, nasıl söyledi?*
— Öyle değil. Önce zil verdi bana. Oyun havalarında zille eşlik etmeyi öğretti. Ritim duygum gelişti böyle. Zaten bizim Abdallarda öteden beri köçeklik vardır. Bir gelenektir. Çocuklar müziğe de böyle, zille başlar. Köylerde, düğünlerde, gezdikleri her yerde, büyüklerinin çalıp söylediği bozlakları,

oyun havalarını, ne varsa hepsini, böyle dinleye dinleye öğrenip gelişir çocuklar. Gittiği yerde öyle boş oturamaz çocuk, ne yapacak? Zil tutacak, gerekirse oyun havasında kalkıp oynayacak. Bu, temeli oluşturur. Bu arada, kabiliyeti neye varsa, saz mı, keman mı, beynine ne oturursa, kabiliyetine göre çocuk onu öğrenirdi. Zaten 11-12 yaşında da ben zili bırakıp cümbüşü aldım elime.

— *Babanız utandığınızı gördüğü halde sesini çıkarmaz mıydı?*
— Bu ekmek davasıydı. Rahmetlik bilirdi ama çaresizdi ve ben çocuklardan utanırdım.

— *Büyükler nasıl karşılardı?*
— Büyükler seyrederdi. Çocukların oynaması görmedikleri bir şeydi. Eskiden erkekler ayıp saydıkları için oynamayı, bizimkiler icat etmiştir. Düğün olurdu, halay dışında hiçbir erkek kalkıp oynamazdı. Ne kendileri oynar, ne de çocuklarını oynatırlardı. Kadınlar da kendi aralarında, gizlice oynardı.

— *Yani bu çocuktur, oynatılır mı gibisinden hiç acıyan, yadırgayan çıkmaz mıydı?*
— Acıyacak bir durum yoktu ki. Babam saz çalar, onlar keyiflerine bakar, ben de kalkıp oynardım.

— *Köçeklikten utanmanız ya da köçekliğiniz ne kadar sürdü?*
— 12 yaşımda ben cümbüşe başlayana kadar.

— *O zamana kadar hep utanarak mı oynadınız?*
— Evet. Çünkü bizim memlekette gelenekti ama Yerköy'de, Kırıkkale'de gelenek değildi mesela. Bu utanmayla ilgili, bir söz yüzünden, derhal bıraktım. Babam da niye bırakıyorsun filan demedi.

— *Bu söz neydi?*
— Başka gözle görüyorlar gibi hissettim ben.

— Bu bir his mi, yoksa doğrudan size söylenmiş bir söz müydü?
— Sözdü. Babama demedim. Bırakıyorum, dedim. O da ağzını açıp tek laf etmedi bana.

— Zaten siz, "Hep babamın önünde oynadım ben" diyerek bunu vurguluyorsunuz. Başkasının önünde de oynamak mümkündü herhalde değil mi?
— Elbette mümkündü ama ben babamın önünde oynadım.

— 11-12 yaşına kadar ve etek giyerek köçeklik ettiniz.
— Etekcek giyerdik, evet.

— O halde, bir histen öte, sözlü sataşma da olmuştur.
— Tabii bir söz duydu kulağım. Beni, affedersiniz, şey olarak... Söylemeye dilim bile varmıyor, kadınla erkek arasında olan birilerinden birisi olarak düşünülmüş gibi hissettim ben. Ondan sonra bıraktım.

— Etrafta, öyle kadınla erkek arasındaki cinste gezen insanlar var mıydı ki böyle bir söz doğdu?
— O zamana kadar ben görmedim. Yoktu. Bizde köçeklik, asırlardır gelen bir gelenektir. Bu köçeklik düğünlerde olurdu böyle. Kendi aramızda da, kaşıkla oynanırdı. Çocuk, kaşık tutana kadar zille oynar, köçekliğini devam ettirmek isteyen olursa kaşık alırdı eline ve kaşıkla oynamaya devam ederdi.

— Kalenderilikte veya diğer sûfi dervişlerde, köçeklerin zil kullanımı yaygın aslında.
— İşte, bizde de avuç içinde veya parmaklara takılarak kullanılan, bas-tiz sesli ziller vardı. Şimdi, affedersiniz, bir kalça oynatma filan gibi değildi bizimki. Bir makama göre oyun oynamaydı. Her havanın ayrı bir oynaması vardı. Zil sesi ya da hareket, havaya göre oynanırdı. Bizi memleketimizden tanıyanlar, şununla başla diye, özel oyun havası isterlerdi. Zaten köçeklerimiz de belli havalara oynardı. Bu da kalça kıvır-

mak değil, ritim, iniş kalkış ve çeşitli figürlerden oluşurdu. Şimdi Kültür Bakanlığı'nın ekibine Kırşehir'den katılan gençlerimiz, yaşlılarımız vardır, görürsünüz televizyonlarda, onun gibi bir şey.

— *Bir köçek oynarken ne hisseder?*
— Sen dans ederken ne hissedersen onu hisseder. Fazladan hiçbir şey hissetmez. Hoşuna gider, orada güzel bir hava çalıyor ve içinden geldiği gibi oynuyorsun. Onun gibi. Batı müziğinde insanlar kendilerini sallandırıyor. Bizim türkülerimizde, oyun havalarımızda daha çok ritim vardır. Oyun havalarının, oynamanın bir tadı vardır bizde. Bir köçek olarak da, bunu ekmeğini kazanmanın bir yolu, bir meslek olarak düşünüp oynar.

— *Utanıp sıkılıyorsunuz ama ekmek uğruna devam ediyorsunuz, ta ki köçekliği bıraktığınız âna kadar. Bu arada evde annenize, kardeşlerinize filan dert yanmaz mıydınız hiç?*
— Biz hepimiz birbirimizi bilirdik, dert yanacak bir şey yoktu ki. Ama ilk böyle bir niyeti hissettiğim an, aynı düğünde, ben babamın önüne bıraktım zilleri. O da niye bıraktın demedi.

— *Askerden gelene kadar içine kapalı biriydim diyorsunuz. Öyleyse kendinizi yalnız hissettiğiniz zamanlar da çok olmalı. Öyle zamanlarda ne yapardınız?*
— İçine kapanık insanlar zaten yalnız insanlardır ve ben de öyle zamanlarımda hep aşkımı düşünürdüm.

— *İlk âşık olma haliniz ne zamana kadar sürdü?*
— 14-15 yaşıma kadar. O yaştan sonra da aldım başımı gittim, duramadım oralarda.

— *Şiir de yazıyor olmalısınız.*
— Yazardım. Kendi kendime yazar, hafızamda tutardım onları. Türkü olarak yine kendi kendime bestelediğim şey-

ler de olurdu ama onları babamızın yanında havalandıramadığım için öyle kalırdı. Ben aldım sazımı ve Kırşehir'den çıktım, ondan sonra üretmeye başladım. Biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz, öteden beri fikir edip gördüğüm o ki, her kim ne söylerse söylesin, her ozan, her şair, her âşık, her ilim-bilim adamı, her kim ne söylerse söylesin, yâre dayanır.

Dane dane benleri var yüzünde
Can alıcı bakışları gözünde
Bin bir tat var edasında nazında
Dünyada yârden tatlı var'mola

Böyle başlarsın. O zamana kadar gördüklerim neyse, bugün de aynısını görüyorum. Bunun ötesinde hiç kimse şöyle sallayıp böyle bir şey etmesin. Dosdoğrusu bu. Açıp de merdimerdancası söyleyecekse budur. Ben iki nimetimi söyleyeli kırk yıl oldu.

Bunu böyle gördükten sonra, İstanbul'a geldiğimde, karın tokluğuna iş arıyordum. Altı gün mü yedi gün mü geçti, biz açlığa alışığız. Sigara içmezdim. Ama ağzımdan da lokma geçmedi yedi gün. Yanımda sazım, geldim Doğu İşhanı'nın önüne. Baktım Şençalar Plakçılık diye bir tabela var. Çıktım yukarı. İçerde iki kişi. İsmail Şençalar, bilmiyorum o zaman, Behiye Aksoy'un ilk plağını yapmışlar, içerde onu dinliyorlar. Durdum öyle. Sonra dediler, niye geldin, dedim, saz çalarım. "E, çal öyleyse" dedi. Orda, babamın bir bozlağını çaldım, "Neden Garip Garip Ötersin Bülbül" diye, bana bir kâğıt getirip uzattı. "Bize plak okuyacaksın, imzala" dedi. O zaman ben bir plak okumuştum öteden beri gelen deyişler üzerinden. Hatayî'nin, değişik, böyle aşiretler arasında türkü halinde çalınıp söylenen deyişleri vardı...

— *Hatayî, Şah İsmail'in mahlası (takma adı,) bu arada...*
— Evet, cemlerde, cemiyetlerde söylenirdi. Onu da ben plağa

okudum. Onun içinde şöyle sözler var: Diyor ki, "*Dağı taşı cırnağıyla (tırnağıyla) kaldırdı / Gördüm seyreyledim Hacı Bektaş'ı.*" Allah, Allaaah! Okudum ben bunu plağa. Sonradan kendi kendime düşündüm: "Köylünün biri bana, '*Yahu, Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı / Gördüm seyreyledim Hacı Bektaş'ı*, diyorsun, bize bir anlat, Hacı Bektaş cırnağıyla dağı taşı nasıl kaldırdı' dese ben ne derim?" Ne yapmam lazım? El aklıyla gezen başa bin bir türlü hal gelir, işte o zaman kendime döndüm ben. Ondan sonra, "Dane Dane Benleri Var Yüzünde" ve ona benzeyen, bildiğiniz türküleri yazdım, söyledim.

Öbür türlüsü, insan aklının, mantığının kabul etmeyeceği şeyler. Öyle abartılı, kabartılı... Yalanın eni sonu yok ki Abdal kandırmak için. Dünyada insanın ömrü çok kısa. Bu kısa ömür içinde insanlar tam eğitim alamıyor, tam bilince varamıyor. İnsanoğlu, dünyanın cennet olduğunu bilmiyor. Biz insan sıfatıyla cennetteyiz. Huzurunuzdan ırak, hayvan dünyası ise cehennemdir.

Bu böyle olunca, öyle dağı taşı tırnağıyla kaldırdı abartısını, elimin kenarıyla şöyle bir tarafa ittim ve kendime döndüm. Kendime döndüğüm andan itibaren de,

Yar gönlünü bilenlere
Yar elinden gül gelir
Yar gönlünü bilmeyene
Yardan acı dil gelir

Yar gönlünü bilmiyorsan
Varıp gönül almıyorsan
Yâre içten gülmüyorsan
Her ne giyersen çul gelir

Sadık bir yar bulup yaşa
Onun dışındakiler boşa
El aklıyla gezen başa
Bin bir türlü hal gelir

Bir köy odasında âşıklar atışması sırasında sessizce Hacı Taşan'ı dinlerken.

diye, kendi kendime kalem oynatmaya başladım. O zamandan beri şükür, ben kendi yazıp çizdiklerimi söylerim. Ama beğendiğim türküler olur, başta babamın türküleri, onları da çalar söylerim. Bunların haricinde de, kendi hayatımda ilave ettiklerim vardır.

— *Türkülerinizde genellikle tabiatın, insanın iç güzelliği, aşk, sevgi temaları ağır basıyor. Neden?*
— Daha ötesi yok da ondan.

— *Ama dünyada açlık, adaletsizlik gibi başka şeyler de var.*
— Benim türkülerimde onlar da var. Ama insanoğlunun her şeye ihtiyacı var. Acıya, tatlıya, ağlamaya, gülmeye, her şeye ihtiyacı var. Hep aynı konu üzerinde durulsa, bal yiyen baldan bıkar. Ben bunları da söylememiş değilim, söyledim. Ama insanoğlu ne kadar aciz de olsa, hayvandan daha üstün yaşıyor:

Âdem olup şu dünyaya gelenler
Hayvanların görünce ibret almalı
Huri kızların yâri olanlar
İnsanoğlunun kıymetini bilmeli

Gene bir ekmek yiyorsun, sıcak yatağa, bir huri kızının koynuna giriyorsun. Eğer üzerinde tam olarak durulması gereken bir şey varsa, bu ikisinin arasıdır. O da insan olmakla hayvan olmak arasındaki noktayı bulmaktır.

İnsanlar kendini bilseydi,
Dünyada haksızlık, kavga olmazdı.
İnsan doğan yine insan ölebilseydi
Belki de dünyada hayvan kalmazdı

İşte, bu noktadan almak gerekir. Bu da haksızlık olmamasıdır. Evet, insan, insan doğabilir ama insan dünyasında günah işleyebilir. Hayvan doğan günah işlemez. İnsanın dikkatini burada çekmek gerekiyor. İlle de açım demek olmaz. Ben, hayvanların halini görünce, açım diyemiyorum. Hayvanlardan daha aç değiliz biz. Hayvanlar birbirlerini yiyorlar. Ben bunları görmüyor değilim, görüyorum ama söylememiş değilim; benim için ince nokta bu.

Boynunu bükerek gelip geçenin
Kederi gariptir, hali gariptir
Her köşe başında avuç açanın
Yüreği gariptir, dili gariptir

Hangilerini söyleyeceğim ki? Bunları da söylememiş değilim, söylüyoruz.

— *"İnsan doğup insan olarak ölmemek" ne demektir sizce?*
— *Vücut ölür ama uruhlar ölmez.*
Bunca mahlukat var hiçbiri gülmez
Cehennem azabı zordur çekilmez
Azap çeken hayvanları görmeli

Yani, vücut ölür, ruh ölmez. Biz bir ruhuz bu beden içinde. Bu canlı canın içindeyiz. Herkes kendinden sorumludur. Seni senin gibi bilen olur mu? Öyleyse sen sana, yok bunu ben yapmadım diyebilir misin? Öyleyse, herkes kendi kendinden sorumludur. Onun için herkes kendini bilseydi, dünyada haksızlık, kavga olmazdı. İnsan doğan yeniden insan olarak ölebilseydi, belki de dünyada hayvan kalmazdı. Her ruh, herkes ettiğini çekiyor. Hepimiz eşit birer ruhuz. Karıncadaki de aynı, sendeki, bendeki de aynı. Etrafımızdaki dallarda, gelip geçen kedide, köpekte aynı can, aynı ruh var. İnsanları buralarda uyandırmak lazım. Demek istediğim bu canı sen yapmadın. Elmayı, üzümü, insan mı yaptı? Biz Allahın sofrasındayız. Bu Allahın bize bir ikramıdır. O, neyi var neyi yok, misafirini memnun etmek için sofrasına kor. Allah, memnun olmamız için bütün nimetlerini bize vermiştir. Ruh dünyasının ihtiyacı yok. Allaha da bir yükü yok, ekmek istemez, su istemez. Ama hayvan dünyasında cezasını çekecek. Cezasını çektikten sonra ona bir masrafı yok. Ama biz şimdi Allahın sofrasındayız. Öyleyse, bu sofradakileri eşit paylaşmalıyız. Sen, ben ve etrafımızda kim varsa. Bu dünya da Allahın bir sofrasıdır. Burada kanaatsızlık edenlerin gövdesini görüyorsun. Fili görüyorsun, atı, katırı, bütün hayvan dünyasını görüyorsun. Âdemoğlu bu dünyaya gelince, hayvanları görüp ibret almalı. Bu türküleri söylüyoruz biz.

— *Ama bu dünyada kötüler, sizin deyiminizle "ibret almayanlar" da var.*
— İbret almayanların sıfatını Allah değiştiriyor ama bu dünyada sana, bana, garip fukaraya oluyor onların kanaatsızlığı, yedim doymazlığı. Haksızlık buradan doğuyor.

— *Kötülük nedir size göre?*
— Kötülük, birinin hakkına tecavüz etmek, onun hakkını tanımamaktır. Her konuda.

— *"Enel hak" diyorsunuz.*

— Allah, eyvallah... Allah eyvallah... Allah eyvallah... Ben dua edeceksem Allaha ederim. Tekkeye, türbeye değil. Gitmem. Nereye ve niye gideceğim ki? Ruhumla kalbimin arasında. Kâinatta var olan her şeyin, hepsinin, elle tutulup gözle görülen, var olanın hepsinin aslı topraktır. Biz canlı toprağın içinde bir ruhuz. Sanki bana öyle geliyor ki, kâinatta var olan her şey, insan bünyesinde birleşmiş. Biz de içinde ruhuz. Bu dünyada, akrep, yılan, insan, ne dersen de, aynı bütünün parçalarıyız. Kimse diğerine göre üstün değil. Akıl hepimizde var. Bu pencereyi, gözlerimizi açmış. Herkes, her ruh kendine göre görür dünyayı. Ben dedelerim ya da babam gibi düşünmüyorum. Bu benim şahsi düşüncem, kendi görüşüm, benim türkülerim.

— Size bu dünyada kötülük edenler oldu mu?
— Yapılan en büyük kötülük, iki âşık insanın arasına girmektir. Dert ayrılık derdiymiş, başka dert var mıymış ben bilmiyorum. Kötülük, ayırmaktır.

— Ne tür kötülüğü affetmezsiniz?
— Araya gireni affetmem. İntizarım var. Türküm de var. Bunun dışında derecesine göre değişir affedeceklerim. Nasrettin Hoca, sık sık ölür, dirilirmiş. Gene böyle dirildiklerinden birinde sormuşlar, ne var ne yok diye. "Fincan katırını ürkütmezseniz korkmayın" demiş. Başta söylediğimin dışında, cana dokunmayan kötülükleri ben affedebilirim. Gerisi Allaha kalmış. Ben "Allah" derim. Gerisini bilen bilir. Bunu, dışarda demenin de doğru olduğunu sanmıyorum. Onu dersem, ben yine kendi kendime derim.

— Araya girmenin ve can almanın dışında, sizi öfkelendiren şeyler de olur mu?
— Haksızlık, adaletsizlik... Say sayabildiğin kadar.

— Ne yaparsınız öfkelendiğiniz zaman?
— Ne yaparsın? Yine cana dokunmam. Kendini dinleyene de bir şey söylemem. Kendini bilse zaten haksızlık yapmaz.

— Diyelim ki size karşı birisi bir haksızlık yaptı. Derece derece neler yapar, ne tür tepki gösterirsiniz?
— Uzaklaşırım oradan. Hayatta kavga etmedim ben. Çocukluktan beri, hiç.

— Bunu şiddetten uzak durma adına mı yapıyorsunuz, yoksa aileden, gelenekten mi böyle?
— Eziklik var tabii. Ama sonradan, kendini bildikten sonra, cahili kamili ayırt etmek de var.

— Böyle yaşamak ıstırap vermiyor mu?
— Vermez mi, zor. Çok zor. Yapacak tek şey, sabretmek. Sabır insanın en yakın dostudur.

— Hiç sabrınızın taştığı an olmaz mı?
— Ee, olur tabii, insanız. Ama sabrımızın taştığı an da, öyle cahile göre değildir. Cahille dilleşmem, karşılaşmam ben. Sabır, zaten öfkeden doğuyor, böyle bir anda lazım oluyor. Arabanın hızını düşünün. Durak için fren lazım. Aynı onun gibi. Sabır, frenliyor.

— Sabır, aynı zamanda öfkenin birikmesidir de. Sabır taşı çatladı denir ya, bu birikmeleri, çatlamaya yol açmadan nasıl boşaltırsınız?
— Hazmederim ben. Sabrımın neticesini görürüm ve gördüğüm için de memnun olurum. Bana kötülük etmişlerin, kötülüğüyle başbaşa kaldığını görürüm. Cezasını vermek ise Allaha kalmıştır. Ben sabırla ondan kurtulur ve sabrıma şükrederim.

— "İstanbul'a geldiğimde altı gün boyunca aç gezdim. Açlığın ne olduğunu bilirim" dediniz. Açlık nedir sizce?
— Efendim, bizim ekmek bulamadığımız, aç gezdiğimiz zamanlar çok olmuştur. Vücut da açlığa alışıyor. Çocuk babasına demiş ki, "Kıtlık gelecek baba, kıtlık gelecek." Adam sormuş, "Kaç gün olacak oğlum?" "Kırk gün" demiş çocuk.

"Eh, kırk gün aç kaldıktan sonra biz de alışırız açlığa" demiş babası. Biz, kırk gün değil, doğduğumuz günden itibaren alışığız açlığa.

— *Açlık nasıl terbiye eder insanı?*
— Açlık terbiye etmiyor, alışkanlık yapıyor insanda. Alışıyorsunuz.

— *Ama insanı şekillendiren bir tarafı da oluyor galiba. Hayatta, açgözlülük diye bir şey de var.*
— Allah etmesin onu. Allah etmez, insan kendi açgözlü olur. Allah insanları bilinçsiz yaratmış iradesini kendisine bıraktığı için. O, kişinin kendi kimliği.

— *Açlığa alışıyorsunuz ve başkasının yiyeceğine dokunmuyorsunuz. Hırsızlık yapmıyorsunuz mesela.*
— Yok, yok. Kesinlikle. Biz dileniriz, deşiririz Allah rızası için. Ne verirsen onu yeriz ama hırsızlık yapmayız. Bize yerleşmiş olan duyu, öteden beri gelen budur. Rızasız lokma haramdır bizde. Avuç açarız kapı kapı ama hırsızlık yapmayız.

— *Siz, gezip dolaştıkça, köyünüzden, kendinizden daha varlıklı insanların varlığını öğrendiniz. Zenginliği gördünüz. Neden onlarda var da bizde yok demediniz mi hiç?*
— Onu diyecek bilince de sahip değildik, bunun böyle olduğunu da tahmin edemezdik. Demek, Allah onlara vermiş bize vermemiş der, Allahı da suçlu bulmazdık. Mektebe gitmemiş, kitap okumamışsın. O düşüncelere nereden varacaksın. Hikâyeyle büyümüş, uyutulmuş, uyandırılmamışsın. Abartılı, kabartılı hikâyeler. Sünnilerin hocası olur, Bektaşilerin de dedesi. Bizim köyümüze dede gelirdi. Dede geldiği zaman, köylüler gider, borca harca tavuk alırdı. Tavuk pişirilir dedenin önüne konurdu. İçerde var on beş kişi. Dede tutar, bir parça sana, bir parça ona verir, tavuğun dörtte üçü dedenin önünde kalırdı. Kendi payına "Dede az oldu" dese biri, dede, "Lokma karın doyurmaz, şefaat artırır"

derdi. Yani dede, eti az veriyor ama şefaat sunuyor. Kendini peygamber yerine koyardı. Halbuki onu, hâşâ huzurunuzdan ırak, kendi yallanır, birer çintik de ötekilere verirdi. Bu nasıl peygamberlikmiş? Lokma karın doyurmaz da şefaat artırırmış! Büyüklerin bir deyimi daha vardır: Su küçüğün, sofra büyüğün. Küçük mü önce acıkır, ötekiler mi? Dedim ya, evde ocak olurdu, büyükler onun kenarında oturur, çocuklar öte yanda titriyor mu, ne yapıyor, kimse umursamazdı. Bunların hepsi yanlış ve hep yanlışla geldik bugüne kadar.

— *Köyünüzde bir yoksulluk var. Toprak yok, besleyecek hayvan yok, şu yok, bu yok. Saz çalmanın dışında, arada başkalarına, örneğin hasat zamanı, ücretli çalışmak gibi işler olmaz mıydı?*
— Herkes kendi işini kendi görürdü. Öyle artı bir işçiye ihtiyaç duyan zaten, o koskoca köyün içinde, o işi bilenler onlara daha yakın olurdu. Biz ne bilirdik ki? Biz saz çalardık, davul, zurna çalardık. İşine yaramazdık onların.

— *Konuşmamızın bir yerinde, "Bizim cemlerimiz, cemiyetlerimiz olur, oynardık" dediniz.*
— Evet, bildiğiniz tarikat cemleri. Senede bir gelirdi dede. Küsleri barıştırırdı ve o iyiliği vardı. Ama lokmanın büyüğünü o yerdi. Lokmayla kalsa iyi. Senin ceketin iyiymiş dedi mi, "Ay dede, kurban olsun sana, al senin olsun" ötekinin gömleği iyiymiş, "Al dede senin olsun..." Dede, bir nevi soyguncu구luk yapar giderdi köyden. Bilmezdik, rahatsız olmazdık bunlardan, o dede diye sesimiz çıkmazdı. Dede bilirdi her şeyi çünkü.

— *Çerçevesini çizdiğiniz hayat son derece çetin, insanı isyana, hatta kendini ortadan kaldırmaya itecek kadar zor. Bunca zorluğun arasında en azından hiç, "Al emanetini, kurtar beni bu dertten" dediğiniz oldu mu?*
— Hiç olmadı. Açlığa alışan alışıyor dedik ya, bu da öyle.

Bizde bir hoş gönüllülük var. Bizim bir tek silahımız, bu silah kelimesini sevmem, gönüldür. Gönülle güldürür, gönülle öldürürüz biz birbirimizi. Gönülden gönüle mutlu olurduk biz. İnsan birbirinin gönlünü bilerek bir laf söylese, gönlü ferahlar, içinde ne var ne yoksa hepsi geçer gider.

— *Bu bütün Abdallara mahsus bir özellik mi, yoksa sizin babanız zaten kadere teslim olmayan biri, sizi de böyle yetiştirdiği için mi böyle?*
— Başta tabii ki o dirilik gelirdi. Ama zaten bir ekmeğimiz varsa paylaşırdık. O ekmeğin başında insanlar birbirlerinin gönüllerine bir şeyler söyler, birbirlerinin gönüllerini açarlardı. Bu ferahlatır, açardı. O ekmeği paylaşır yer, yarına Allah büyük derdik.

— *Açsak hep beraber açız, toksak hep beraber tokuz hali, evinizin içinde mi geçerliydi, yoksa bütün köy ahalisi de böyle mi yaşardı?*
— Köy dediğimiz üç-beş hane ve hepimiz böyle yaşardık, paylaşırdık. Bunun için ille de akraba olmamız gerekmezdi. Zaten hep idare içindeydik ama bende var sende yok olmazdı.

— *Size göre çocuk nedir?*
— Melektir. Ruhuna yalan girmeyen melektir.

— *İlk çocuğunuz olduğunda neler hissettiniz? Babanız gibi uzak mı davrandınız?*
— İyi şeyler hissettim. Babamın bize davrandığı gibi davransam, babam gibi olurdum. O ayrı, o, onun duyusu, onun görüşü. Benimki tabii bana göredir. Çocuk benim gölgeme, kokuma yanaşmak istiyorsa çocuğu yanıma alırım, kokumu alması için. Ana kokusu başkadır, baba kokusu başkadır. Çocuk aklı yetinceye kadar sevilir. Aklı yetmeye başladığı andan itibaren sevmeye devam edilirse şımarır. Ben çocuğu aklı yetinceye kadar, bir melek olarak severim.

— Sevip de ne yaparsınız, okşar öper misiniz mesela?
— Benim görüşüme göre, erkek çocuk alından öpülür ki erkekliğini tanısın. Kız çocukları yanaklarından öpülebilir. Anne babalar erkek çocukları kesinlikle yanağından öpmesinler, öptürmesinler, buna mâni olsunlar.

— Ölüm nedir sizin için?
— Ölüm, elbise değiştirmek gibi bir şeydir. Elbise eskiyince değiştiriyorsun. Ama bu elbisenin yenisini giyeyim dediğinde aynısı olur mu, bunu Allah bilir. Artık sana, kaplumbağa elbisesi mi verir, akrep, yılan, fil, deve elbisesi mi, vücudu verip içine ruhunu koyacak artık Allahtır.

— Ölürse ten ölür diyorsunuz.
— İnsan ölür amma uruhlar ölmez
Bunca mahlukat var hiçbiri gülmez
Cehennem azabı zordur çekilmez
Azap çeken hayvanları görmeli

— Ruhumuz, günahımıza ve sevabımıza göre yeniden insan bedenine bürünür mü?
— Evet, ama bu o kadar kolay değil efendim. Çünkü ettiğini hemen Allah başka sıfata veriyor ve orada çektiriyor cezanı. Hayvan sıfatında cezanı çekip öldüğün zaman ruh feraha kavuşur. Bilmem kaç milyon sene sonra Allah yeniden bu insan sıfatını sana verir de bu cennet taamlarını tattırır? Ruhun Allaha yüklüğü yok, ekmek istemez, su istemez. Var ettiğini yok etmiyor yaratan. Ruhlar bizi görürmüş, gözümüzün önünde, merceğin önünde et olduğu için biz onu göremezmişiz ama onlar bizi görür, feraha kavuşanlar anıldığı yere gelirmiş.

— Cennet de cehennem de burada yani...
— Burada insan dünyası cennet, hayvan dünyası cehennemdir.

Cennettir bu dünya insan olana
Cehennem de burda hayvan olana
Gönül haktır kıymetini bilene
Onu saygı ile anmak insana

Böyle bir türkümüz de var.

Gözleri kör değil kulağı sağır,
Bütün kâinatı bilmekte insan
Hayvan cehennemde cezası ağır
Huriler içinde cennette insan

Bunu, açıkça, herkesin anlayacağı şekilde çalıp söylüyoruz.

— *İlk çocuğunuz doğduğunda neler hissettiniz?*
— Baba olduğumu hissettim. O zaman, babam babamdı, ben de baba olmuştum. Baba olmanın bir onuru var. Bütün çocukları kendi çocuklarım gibi görmeye başladım. Bir baba olarak onur duyduğum gibi, bütün çocukları da çocuğum gibi görerek çalıp söylemeye devam ettim.

— *Cesaret nedir sizce?*
— Cesaret korkmamaktır. İnsan, kendi yaptığı kötülükten korkar. Farkında olmadan kötülük yapılamaz. İnsan bilir ne yaptığını. Kötülük yaptığında da can sana hissettirir kötülük yaptığını. Ölümden de korkmamak gerekir. Kim suçluysa ölümden o korksun. İnsanı ölümden korkutan, yaptıklarıdır. O sırada onlar bilir yaptıklarını ve ölümden korkarlar.

— *İnsan nedir tek başına, biz kimiz bu boşlukta?*
— Biz, erkekler olarak insanoğluyuz. İnsan bizim analarımızdır. Onların canı yaratan can, bizim canımız yaratılmıştır. Biz erkekler olarak insanoğluyuz ve insana benzeriz. Onların yüzü suyu hürmetine biz de insanız.

— *Arkadaşlık, dostluk nedir sizce, herkesle arkadaşlık yapar mısınız mesela?*

— Arkadaşlık dostluktur da herkesle arkadaşlık yapılmaz. Seni anlayan ve senin de anladığındır arkadaş, dost. Seni, olduğun gibi anlayacak, tanıyacak ve bilecek, sen de onu. Eksi bir şey de olmaz, aksi bir şey de olmaz. Arkadaş dediğini kendin gibi bilirsin. Ekstrası ona ait. İnsanın çok arkadaşı olmaz. Ortamla da bağlıdır bu ama benim gibi gezginin çok arkadaşı olmaz mesela.

— *Yarenlik edeceği çok kişi mi olur?*
— Yarenlik edeceği bir dolu insan olmaz. Herkesle yarenlik edilmez, her insanla, hatta çevrende bile olsa, seni tam tanımayan insanla yarenlik edilmez. Aman ha! Bir yanlış kelime, hani hataya düşüp de, "Dilim seni, dilim dilim diliyim (dileyim) seni" denir ya, onun için söylenmiştir.

— *Sizin, çocukluktan beri devam eden arkadaşlığınız var mı?*
— Çocukluktan beri devam eden vardı ama çoğu öldü.

— *En eski arkadaşınız kaç yıllık mesela?*
— Elli senelikti, geçen hafta öldü.

— *Kadere inanır mısınız?*
— Kadere inanmam. Kader, teslimiyetçiliktir, doğru değildir.

— *Geçmişte kalan ve hatırladığınızda sizi en çok rahatsız eden herhangi bir hatıranız var mı? Keşke şunu hiç yaşamış olsam ya da kafamdan tamamen silinmiş olsa da hiç hatırlamasam dediğiniz bir durum, bir olay...*
— Olumsuz şeyleri hatırlamak istemem. Ben kötü şeyleri çabuk unutmak isterim. Bunun için çabalarım da. İyi şeylerinse zerresini unutmamaya çalışırım, unutmam.

— *Unutamadığınız ve sizi rahatsız eden bir şey var mı?*
— Tabii.

— *Nedir?*
— Söylenecek gibi bir şey değil. Ama böyle derken de akla

bir şey gelmesin. Bu, karşımdakinin zulmüdür. Bile bile zulmetmesidir.

— *Zulümden ne kastediyorsunuz?*
— Farz edelim ruhu insanlıktan çıkmış birisi, bilir ki senden ona kötülük gelmeyecek bile bile üstüne yürür. Bilir ki senden kötülük gelmez, bilir ki senden kötü bir kelime dahi gelmez, bilir ve üstüne gelir. "*Bile bile zulmedenden, az mı çektim az mı çektim*" diye türkülerim var benim.

— *Zalimin yanında durulur mu?*
— Ruhu hayvanlaşmış kimseler oluyor bunlar.

— *Bizim insan olarak onları yeniden doğru çizgiye çekme imkânımız var mı?*
— Çekemeyiz. Herkes kendi kendine. Herkes kendini çekerse çeker. Hatalarını tanır. Hata yapan hiç kimse, gidip de Allah-tan af dilemesin. Allah affetmez. Kim kime hata yaptıysa gidip onu bularak yalvarması, ondan af dilemesi, ondan özür dilemesi lazım.

— *Öldükten sonra hocanın verdiği talkının hiçbir faydası yok mu diyorsunuz?*
— Onun hiçbir faydası olmaz. Bu dünyada yaşarken, kim kime hata ettiyse, haksızlık ettiyse, gidip kendisinden özür dilemeli, ona affettirmesi lazım kendini.

— *Cana kastedenleri, can alanları...*
— Allah affetmiyor ki ben affedeyim.

Yaradabilin mi bir tek telini
Güneş gözünü mah cemalini
Çekemen onun vebalini
İncitme canı incitme

diye türkülerimiz var.

— *Biliyorum ama bunun yanı sıra "Mapushanelere Güneş Doğmuyor" diye de türkünüz var.*

— Evet. Ama orada hapishanenin iyi olmadığını anlatıyorum. Ben de hapishanede yattım. İnsanlar sabretsin, hapse düşmesin anlamında ifadelerdi onlar. "*Eşim dostum hiç yanıma gelmiyor*" derken misal, orası çok kötü, anlamında. Herkes sabrına hâkim olsun, hapishaneye düşmesin, hapishane iyi bir yer değil anlamında.

— *Hapishane maceranızdan da söz edelim, derler ya, nasıl düştünüz, nerde yattınız?*

— Ben Yugoslavya'da yattım. Kazaydı. Efendim, geçmiş gün, şöyle oldu: Benim Ankara'da, radyoya ilk geldiğim günlerdeydi. Orada mukaveleli plaklar okuyorduk. Grafson şirketiyle mukaveleliydim. Almanya'da Türkofon adındaki bir şirket plak okumam için beni oraya çağırdı; gitmedim. Radyodan Cemil Demirsipahi'yi bulmuşlar, onun kanalıyla da Osman Özdenkçi, Emin Aldemir, Cengiz Akmeriç'le konuşmuşlar. Uzatmayayım, sonunda gitmeye razı geldim. Onlar Cemil Sipahi, hanımı ve çocuğu ile rahmetli Osman Özdenkçi ve hanımı, beş kişi, bir Chevrolet tuttular. Benim Wolksvagen bir arabam vardı, bana, "Arabanla gel, dönüşte bir şeyler getirirsin" dediler. Arabamın ön camı kırıktı. Orda belki bir Avrupa cam taktırırım diye düşündüm ama hatırladım ki ehliyetim yok, arabayı da süremiyorum. "Cengiz Akmeriç kullansın" dediler. Peki dedik, çıktık yola. Yiye içe geldik Köln'e, beni stüdyoya soktular. Neyse işi bitirdik, döneceğiz Türkiye'ye. Bu arada bir şeyler olmuş, Cengiz Akmeriç, Emin Aldemir'in arabasını alıp gitmiş. Benim araba kaldı mı ortada? Cemil Demirsipahi, "Biz Türkiye'ye gidiyoruz, sen de istiyorsan gel" dedi. Ehliyetim yok, kime hadi Türkiye'ye gidelim derim. Mecburen bindim arabaya. Daha vites nasıl değiştirilir, kaçıncı vitesle gidilir bilmiyorum. Köln'ün içinde, gayrı birinci vites mi, ikinci vites mi her neyse taktım ve başladım bunları takibe. İçimden de hayırlısıyla bir otobana çıksak diyorum. Orada araba sürmek daha kolayıma geliyor. Sonun-

da otobana çıktım, vitesleri neyi öğrendim ya hızlı gidemiyorum. Öndeki arabayı Cemil Demirsipahi kullanıyor, pasaportum da onlarda; rahatladım.

Böyle böyle Yugoslavya'ya vardık. Böyle takip ederken öyle bir yere geldik ki yol ikiye ayrıldı. Hangisinden gittiler derken Osman Özdenkçi, "Bu yol daha işlek, herhalde buna girdiler" dedi ve yürüdük o yola. Bulamadık. Yağmur da yağıyor, geri dönmek de işimize gelmedi. Bir yol buluruz diye levhalara bakıyoruz. Rahmetli Osman Özdenkçi gözlüklü... Ben de dikkat ediyorum, hani belki Belgrat yazar, otoban yazar diye. Tam o sırada bir araba çıkmasın mı karşımıza. Ehliyetim olmadığını da biliyor ya Osman Özdenkçi, "Neşet dikkat et" diye bağırınca korktum, birden direksiyonu kırdım. Fazla kırmışım herhalde, yol da dar, tek şeritli. Düzeltmeye çalıştıysam da olmadı, virajdan çıkan arabayla tokuştuk. Trafik durdu. Polisler geldi, bir tercüman getirdiler, nasıl oldu, kim kullanıyordu diye sorunca, "Ben kullanıyordum" dedim. Ehliyetimin olmadığını öğrendiler. Bizi alıp bir pansiyona götürdüler. Orada bekliyoruz ki bir haber gelecek arkadaşlarımızdan, kimliğimiz belli olacak. Bir gün, iki gün haber yok. Türk konsolosluğuna her gün telefon ettik, telgraf çektik, cevap alamadık. On-on beş gün sonra Osman Özdenkçi'yi gönderdiler. Bana da, "Kimliğin belli oluncaya kadar seni tutacağız" dediler ve mahkemeye götürdüler. Orada da bana üç ay hapislik cezası verdiler. Üç ay boyunca mektup yazdım Yugoslavya'daki Türk konsolosluğuna, cevap alamadım. Türkiye'den de hiçbir haber gelmedi. Bir tek Yaşar Kemal'den bir kitap geldi postayla, içine de, "Bozkır'ın tezenesine geçmiş olsun" yazmış. Bazı gazeteler, "Neşet Ertaş esrarengiz bir şekilde Yugoslavya'da hapishaneye düştü" diye yazmış. Halk nerden bilsin esrarengiz kelimesini, "Neşet Ertaş esrardan hapse düştü" diye yayılmış. Şimdi Türkiye'de çoğu bunu böyle biliyor. Üç ay sonra çıktık.

— Üç aylık mahpusluğun ürünü mü "Mapushanelere Güneş Doğmuyor?"

— Değil. O bozlağı daha önceden söyledim. Ankara'da bir hapishaneye konsere gitmiştik. Orada, kenara çömelmiş, içecek sigarası bile olmayan bir garip gördüm. Demek ki eşi dostu yanına geleydi, onun da içecek sigarası olurdu... Bunları düşünerek bu hapishane türküsünü çalıp söylemiştim. Yugoslavya'da da aynısı benim başıma geldi.

— *Ben yine daha öncesine dönmek istiyorum. Babanızın gittiği ya da birlikte gittiğiniz düğünler ne kadar sürerdi?*

— O düğünler, köylerine göre değişirdi ama asgari iki gece üç gün olurdu. Eskiden cumartesi pazar günü diye bir şey olmazdı. Bazı yerlerde de beş gün devam eden düğünler olurdu. Yerine ve köyüne göre değişirdi. Diyelim bir vilayette ve o vilayetin bir köyünde oturuyoruz. Her köyün de kendine göre âdetleri olur. Bu düğünlerin süreleri de buna göre değişirdi. Ama şehir düğünleri bir akşamda, cumartesileri biterdi.

— *Düğün sahipleri sizi çağırdığında ücret ya da karşılık konusunda herhangi bir pazarlık yapar mıydı?*

— Yok, eskiden pazarlık yoktu. Çalgıcılar hep bahşiş için giderdi. Her çaldığında, her fasıl ettiğinde, gönlünden kopan bahşiş verilirdi. Eskiden öyleydi.

— *Vermeyen olur muydu?*

— Olmazdı. Bilirlerdi onu. Çalgı çalındığı zaman mutlaka bahşiş verirlerdi.

— *Düğün süresi boyunca yemek içmek ihtiyaçlarınızı kim karşılardı? Abdallar diye sizi ayrı tutarlar mıydı?*

— Yok, ayrı tutmazlardı. Öğlen ve akşam olmak üzere düğün yemeği çıkardı gelen misafirlere genel olarak ve bunda ayrım olmazdı. Akşam yemeğinden sonra da köylüler, dışardan gelen misafirleri evlerine davet ederlerdi üçer-beşer, gayrı ne kadar müsaitseler. Bir düğün kâhyası olurdu ve akşam bizi alır, oda oda gezdirir fasıl ettirirdi. Düğünün gecesi de böyle devam ederdi. İçenler olursa, sabaha kadar onlara çalardık.

— *Babanız içer miydi?*
— Bizler mecburuz içmeye. Vardığın yerde sana ikram olarak rakı verirler. Rahmetli de mecbur içerdi.

— *İkramı reddetmemek için mi, havaya girmek için de mi içerdi?*
— İkramı reddetmemek için mecbur içerdi. İçmeyen olmazdı.

— *Alkole karşı direnci nasıldı?*
— Sarhoş olmazdı rahmetlik, olmayacak şekilde içerdi. Hizmet verdiğini, orada hizmet vermek için bulunduğunu bilirdi. Ben hiç öyle sarhoş olduğunu görmedim. "Ben buraya hizmet vermek için geldim. Sarhoş olursam hizmet veremem" düşüncesindeydi. Onun için sarhoş olduğunu görmedim. İkramı alırdı ama hepsini içmek şart değildi. Alır, o masanın şerefi için bardağını kaldırıp bir yudum aldıktan sonra yere, gözünün önüne bırakırdı.

— *Beraber çaldıkları da aynı şekilde mi davranırdı?*
— Tabii herkes aynı şekilde davranırdı. Bazen, bizimkilerden bazı kendini bilmez cahiller sarhoş olabilirdi ama gene de vazifelerini yaparlardı.

— *Babanızın, beraber çalmaya gittiği saz arkadaşları arasındaki yeri neydi? Orkestra şefi gibi miydi örneğin?*
— Şimdi, orkestra olmazdı. Düğüne davul-zurna, keman, bağlama, cümbüş ve köçek giderdi. Davul ve zurnanın vazifesi ayrıydı, bizim incesazın vazifesi ayrı. Biz odalarda çalardık. İnsanlar odalara gider, oturur, babam da çalar, söylerdi. Fasıl ederdi. Oynayan köçeğimiz olurdu. O incesazın, hatta o köye giden grubun da başıydı. Sorumlusu o idi. Onun için, davulcuya, zurnacıya ve herkese tembih ederdi sarhoş olmayın diye.

— *Babanızın babası da zurnacıymış, Zurnacı Ahmet, doğru mu?*
— Olabilir. Onu pek bilmiyorum.

— Diğer köylülerin, düğün dışı zamanlarda Abdalları aşağılayıp onların yoksulluk içinde yaşamalarına seyirci kalması, düğün ya da benzeri eğlence hallerinde ise köylerine, evlerine hatta sofralarına davet etmesi nasıl bir şeydir sizce?

— Ben, sizce nasıldır diye sorayım. Hem aşağılıyorlar, hem davet ediyorlar. Oraya mutluluğu veren biziz. Sadece bir köyün ahalisi değil, oraya birkaç köyün davetlisi geliyor. Hepsini eğlendiren bizleriz. O düğüne neşe veren, neşe katan, onların mutluluğunu temin eden bizleriz. İşleri bitince de aşağılanan yine biziz. İşleri bitmese de aşağılanın bizleriz. Dedim ya, şapkamız, düğün bitip de evimize gelinceye kadar, kaşımızın altına kadar inik olurdu.

— Abdalların aşağılanma derecesi nereye kadar uzanırdı merak ediyorum. Bir noktadan sonra tepki gösterilmez miydi? Ya da örneğin bir Abdal öldürüldüğünde ne olurdu? Kan parasıyla örtbas mı edilirdi?

— Bunlar olmuş şeyler. Bizler, aşağılanmamıza isyan edecek kimliğe sahip değildik. Bunu istemesek bile artık kabul etmiş durumdaydık. İstersen etme. Geçinmemiz onların üzerinde olduğu için, kabul etmiş durumdayız. Biz kendimizi biliyoruz ki, diğer insanlardan değişik bir yanımız yok, aynı ölçüyü taşıyoruz. O ölçüyü şaşıran karşıdaki olduğu için, onun da kusuruna bakmıyoruz. İşimiz bitince kendi evimize gidiyoruz.

— Diyelim bir cinayet oldu...

— Hiçbir şey diyemeyiz... hiç.

— Köyün jandarması, kolluk kuvveti... hiç müdahale eden olmaz mıydı?

— Hayır. Etse bile düğündür orası, kalabalıktır. Ayrıca istesen de istemesen de şudur diyemezsin. Kimvurdu derlerdi eskiden. Düğünün kalabalığında bir kurşun gelmiş ama kimden gelmiş belli olmaz. Bu, örtbas edilir, çevrilir; öyle bir kan parası mı, sus parası mı derler, öyle bir şeylerle kapatılıp gider. Yoksa çıkıp da karşı karşıya yok, filan vurdu deme cesa-

reti bizde yok. Neden? Bugün olmasa da yarın, dönüp dolaşıp gene onların köyünde düğüne gidilecek. Karanlıkta kurşunun nerden geldiğini nasıl bilecek ona karşı çıkan? Devletin kolluk kuvveti de, şikâyet eden biri olacak ki peşine düşecek. Şikâyet eden biri olmayınca ne yapacak?

— *Düğünlere gidiyor, geliyorsunuz. Abdallar köyünde hayat nasıl sürüyor? Erkeklerin bir kısmı çalgıcılığa gidiyor. Kalanlar neler yapıyor, nasıl sürdürüyorlar hayatı?*
— Çalgı çalanlar düğün zamanı düğüne gider. Çalgı çalamayanlar da, ekmeklerini getirmek için, dilenmeye, deşirmeye giderler.

— *Mevsim kış ve kimse çıkıp da hiçbir yere gidemiyor?*
— Çıkamıyorsa hiçbir yere, çalgı çalanı eskiden at arabası olur, gelir götürürlerdi. Çalgı çalamayanlar ise gayrı el açıp Allaha yalvarırdı, yol açılsın bir-iki köye gideyim de deşirip ekmek getireyim diye.

— *Evler arasında komşuluk ilişkisi nasıl olurdu?*
— Evler arasında, sen-ben gibi, birbirimizi bilirdik. Olan olmayana yardım ederdi. Bir ekmeği varsa, yarısını tutup öbürüne verirdi.

— *Uzun kış gecelerinde mâni söyleme, masal anlatma gibi, kendi kendinize eğlenmez miydiniz?*
— Olurdu. Bir araya toplanılır, anlatılırdı. Kim anlatırsa onun ağzına bakılırdı. Gazete, radyo gibi, başka bir şey yoktu. Anlatılanlar da genelde aşk ve hak üzerine olurdu. Nasıl geldik, nasıl gideriz, bu nedir, neden doğar, nasıl olur gibi. Bu iki konunun dışında da bildiğimiz başka bir şey yoktu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gurbet Yolunda İlk Durak

Başını sazının gövdesinden yükselen fısıltıları dinlercesine yaslamış Neşet Ertaş. Belki de gelecek hayalleri kuruyor.

"Köylerimizde insanlar birbiriyle göz göze gelince saatlerce bakışırdı. Ama şehirde hiç kimse kimsenin yüzüne, gözüne bakmıyordu. Birbirinin yüzüne bakan, gözüne bakan hiç kimseyi bulamamıştım. Büyük bir şaşkınlık içindeydim, büyük bir değişiklik içine girmiştim. Büyük bir yalnızlık içine düşmüştüm."

— 12 yaşında zilleri çıkarıp babanızın önüne koydunuz ve köçekliği bıraktınız. Ardından önce cümbüş sonra keman çaldınız. Çalgıcı olarak devam etmeye başladınız. Ondan sonra 14 yaşında alıp başınızı gidiyorsunuz.

— İşte 14-15 yaşlarında öyle... Aldım sazımı çıktım memleketten.

— Nereye diye çıktınız?

— İstanbul'a. 2,5 liram vardı cebimde. Kırşehir'den Ankara'ya kadar otobüs 2,5 liraydı. Ankara'ya geldim... Anlattım, hayat hikâyemde var bunlar, belgeselde var bunlar. Anlatsam yine aynısını anlatacağım. Değişen bir şey yok.

— O zaman 2,5 liraya neler alınıyordu mesela?

— Sinema bileti 75 kuruş muydu neydi, o zaman onu hatırlıyorum. Bir tabak kızartma 75 kuruş muydu, 125 kuruş muydu? Bir tabak kızartma yemeği. Onun ardındakileri pek bilemiyorum. Sigara içmezdim. Ne ettiğini bilmiyorum.

— Niye içmezdiniz sigara?

— Sigara içmezdim, askere gidip gelinceye kadar da sigara içmedim ben.

— Yoksullukla alakalı bir şey mi, yoksa...

— Hayır, içmek istemezdim sigara. İçki de içmezdim, sigara da içmezdim.

— Akranlarınız içer miydi sigara?

— Akranlarımı bilmiyorum. Pek dikkat etmedim onlara. Ama ben içmezdim.

— İstanbul'a gitme kararını yalnız, kendi başınıza mı verdiniz?
— Kendim karar verdim.

— Babanıza hiç danışmadınız mı?
— Yok, hiç kimseye danışmadım. Kendim karar verdim. Aldım çıktım sazı evden.

— Vedalaşmadınız mı?
— Hayır.

— Bir kızgınlık, küskünlük falan vardı mıydı?
— Hayır. Şimdi neydi bunun sebebi? Ben düğünlere gidip geliyordum orada; babamın, ailemizin geçimi de aşağı yukarı benim üzerime dönmüştü. Kırşehir'de keman çalıyordum o zaman. Ama her zaman paramız olmuyordu. Bakkaldan veresiye alıyorduk; çay olsun, şeker olsun, ona benzeyen olsun... Ben bir paket çay borcu için bakkalın önünden geçemiyordum. Çünkü tek başıma benim kazandığım karşılamıyordu; grup olarak gidiyorduk, paylaşıyorduk. Yetmiyordu. Bir de gönül küskünlüğü vardı. O da şuydu. Tabii bizler genç insanlarız. Küçükken aşk yüreğimize işlemiş. Gezip yürüdüğümüz yerde gönlümüze göre gördüklerimiz oluyordu. Âşıktık zaten. Tekrar tekrar âşık olduk. Tekrar tekrar âşık oluyoruz. Ne eli elimize değiyor, ne bir çift kelime konuşabiliyoruz. Ee, yandım Allah türküsü çağırıyoruz yüreklerimizden. Öyle de olunca bize zaten kız vermezler orada. Kız vermedikleri gibi, yani bir çift kelime konuşsaydık hiç olmazsa o bile yeterdi. Onu da konuşamayacağımıza göre... Ne yaparsın, senin gözünle gördüğün, köz gibi yandığın, gözünün önünde gelin olur giderse ne yaparsın? Üstelik düğününe de seni çağırıyorlar; ne yaparsın! Almanın imkânı yok. Bize vermeleri de mümkün değil ki, 21. asra geldik daha hiç duymadım ben bizlere kız verdiklerini. Ne yapacaksın? Bir paket çay borcu için bakkalın önünden de geçemiyorsan... Aldım başımı gittim. Babama da demedim, hiç kimseye de demedim.

— *Ve bir gün yok oluverdiniz.*
— Bir gün yok oldum, oradan çıktım.

— *Evin yükü benim üstümde diyordunuz.*
— Evet, ben çalgı çalıyordum, ben isteniyordum sağdan soldan.

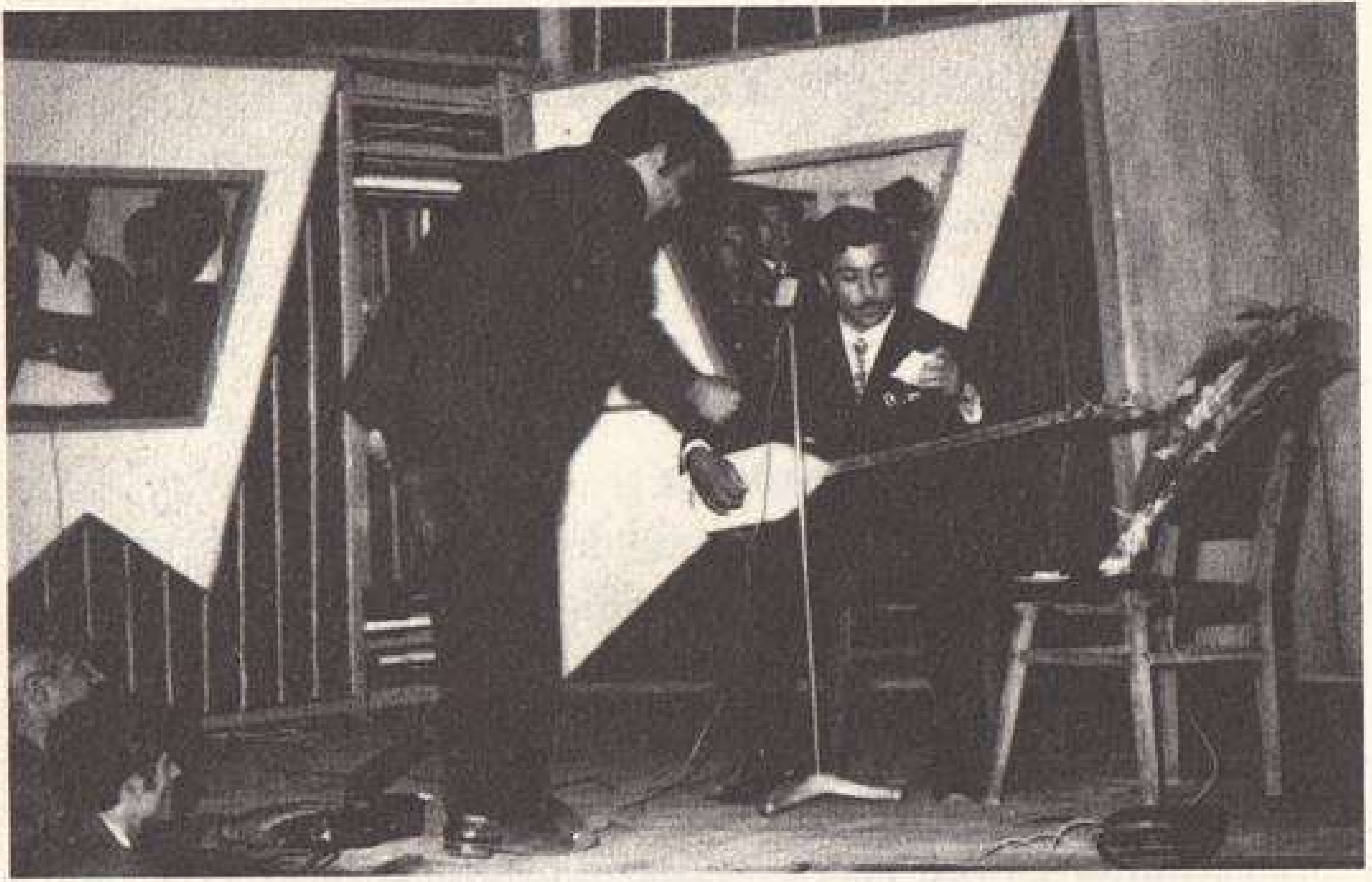
— *Babanız çalmıyor muydu?*
— Ee, babamın olsa da, zaman değişiyordu haliyle, gençlik vardı haliyle, keman çalıyordum ben, işte saz şu bu, ben istenmeye başlandım o aralarda.

— *Kemancı olarak mı?*
— Evet, ama babamdan ayrı istenmeye başladım. Yine grupla gider gelirdik. Öyle de olunca, ben gidip bakkaldan alışveriş ediyordum haliyle. Borçlu da ben oluyordum param olmayınca. Borçlunun önünden geçsen parasını isteyecek. Paran da yok ki versen. Dediğim oydu. Bir paket çay borcu için bakkalın önünden geçemezsen ne yapacaksın? Öbür tarafta da istediğini alamıyorsun. Gönül aşkı haram bizlere öbür taraftan dolayı. Bu tarafta da bir paket çay borcu için bakkalın önünden geçemezsen ne yaparsın? Başını alıp gitmez misin? İşte ben de öyle ettim.

— *Devir değişirken babanız yine eski havaları mı söylüyordu.*
— O kendi bildiğini çalardı. Herhangi bir değişiklik yapmadı.

— *Genç Neşet Ertaş daha mı...*
— Tabii gençler tarafından ben daha şey kabul edildim. Gençler beni daha çok...

— *Daha mı neşeliydiniz?*
— Tabii, tabii. Gençtim, haliyle daha istekliydim. Haliyle gençlere göre çalıp söylüyordum.

Muhtemelen bir turne sırasında bir kasaba veya küçük kentte Neşet Ertaş, dinleyenlerinden aldığı bir isteği okumaya çalışıyor. Konseri, parasını ödeyerek dinleyenler kayıt yapmayı ihmal etmezken, bedavacılar salona bakan pencereleri doldurmuş.

— *Ama yine içe kapanık...*
— O içimiz, içimizdeki o bizi ilgilendiriyordu. Tabii o yine yerinde duruyordu.

— *Daha sonra babanız size hiç, aldın başını gittin, bizi bıraktın demedi mi?*
— Hayır, demedi. Demedi derken, ben bırakıp da onlardan ilgimi kesmedim. Ben askere gittiğimde, bana asker parası veriliyordu 10 lira mı, 8 lira mı; ben onu babama gönderirdim. Ben babamı ihmal etmedim.

— *O anlamda söylemedim. Değişen duruma ayak uydurmakta siz daha mahirsiniz anlaşılan. Babanız ise sonuçta yaşlı bir adam, kendi bildiği çizgide gidiyor. Sizin o sırada daha bir arayış içinde olmanız normal.*
— Evet, hiçbir şey söylemedi bana. Hiç sen gittin, niye gittin diye tek bir kelime söylemedi.

— *İstanbul için yola çıktığınızda yanınızda keman yoktu, bağlama vardı.*
— Bağlama vardı.

— *Ama bağlamayı kendi kendinize, babanızdan gizli gizli geliştirdiniz.*
— Evet, daha düğün çalmadan bağlamamı aldım, Kırşehir'den çıktım. Kırşehir'den Ankara'ya kadar 2,5 liram vardı, otobüs durağında indim. Orada bir çığırtkanın yanına vardım. Ona, "Benim param yok İstanbul'a gideceğim" dedim. Elimde de saz vardı. "Otur bir çal" dedi bana. Başka sermayem yok. Otobüslerin, çığırtkanların, o gelip giden şeylerin arasında saz çalmaya başladım ona. Allah rahmet eylesin, kısa boylu, yüzü yanık bir genç idi. Orada dinledi minledi. Ama bir yandan çığırtkanlık yapması gerekiyordu. Gidiyordu çığırtkanlık yapıyordu, geliyordu o gelirken ben biliyordum, "Çal" diyordu yine başlıyordum çalmaya, akşama hatta gecenin yarısına kadar, son otobüse kadar gitti geldi; ben her geldiğinde başlıyordum çalıp söylemeye. En son, otobüsün arkasında şöyle bir boşluk olurdu, en son koltukların arkasında, oraya beni verdi. Ayakta İstanbul'a geldim ben işte.

— *Kaç saatte?*
— Bilmem saatini. En son gelen otobüsle, sabaha karşı geldi işte.

— *Eskiden uzun sürerdi.*
— Hee, sabaha karşı geldiydi.

— *Geldiniz, nereye indiniz?*
— Geldik, işte Sirkeci'ye getirdi. Gemiyle otobüs Sirkeci'ye geçti. Benim üzerimde temiz bir elbise vardı. Sazım da var. Orada münasip olan bir otele girdim. Münasip deyince... Parasız nereyi arar, münasip olan bir yeri arar. Oraya vardım. Elimde saz, elbisem de düzgün olunca yazdılar ismimi. Ondan sonra sazımı odaya koydum. Çıktım iş aramaya. Böyle

caddeler üzerinde nereler varsa akşama kadar, yatmadan uyumadan iş aradım, ama bulamadım. Hatta erken de gelmedim ki şey olsunlar diye. Ta o zamana kadar iş aradım. Onlar görmeden girdim, yattım. Onlar uyanmadan, sabahleyin erkenden bu sefer başka yerlere... İş arıyorum kendime.

— *Nerelere gittiniz?*
— Önüme gelen her yere. Bilmiyorum zaten bir yeri. Böyle böyle beş gün, altı gün sanırım ben iş aradım. Ama acıktım. İyice acıkınca...

— *Hep aç karnınasınız bu arada.*
— İyice acıkınca ikinci gün mü, üçüncü gün mü, karnımın tokluğuna iş istedim ben gittiğim yerlerde. Karnımın tokluğuna çalışayım diye. Ee, sırf karın tokluğuna iş aradım yine bulamadım. Beşinci gün mü, altıncı gün mü bilmem yine gelirken baktım Doğu İşhanı'nda Şençalar Plak diye yazıyor...

— *İş aradığınız yerler pavyonlar mı? Nereler?*
— Normal, caddelerdeki dükkânlar, işçi çalıştıran yerler. Pavyonlar filan değil.

— *Daha oraları bulamadınız.*
— Hayır, oraları bilmem. Aklıma da gelmez oraları, gelmiyor. Ben normal, karın tokluğuna bir iş bulayım dedim.

— *Nasıl arıyorsunuz işi? Dükkâna geliyorsunuz bağlamanızla beraber...*
— Yok, bağlamasız geziyorum. Herhangi bir iş arıyorum. Yani karın tokluğuna iş aradım. Onu da bulamadım.

— *Neden İstanbul? Kim soktu sizin kafanıza İstanbul'u?*
— Kendi kendime.

— *Nereden duydunuz İstanbul'u?*
— İstanbul'u duymayan var mı?

— Köylerde gezip çalıyorsunuz, İstanbul efsane gibi mi?
— Öyle tabii. Büyük bir yer deniyor İstanbul. Öyle işte.

— Taşı toprağı altın mı deniyor?
— Yok, altını yok. O laf yok canım. Ama büyük bir yer. Bir yerden olmazsa bir yerden, bir yerden olmazsa bir yerden... Geniş, büyük bir yer de olunca... Böyle yaşamaktansa... Öyle yerlerde böyle ruh çekiştirmesi içinde yaşamaktansa... Gidip oralarda öyle... Çıktım geldim işte. Gencim, cahilim.

— Neden Ankara değil de, İstanbul? Ankara daha yakın. Ankara da büyük bir şehir.
— İstanbul. Öyle düşündüm öyle geldim.

— Ankara hiç konuşulmaz mıydı müzisyenler arasında. Ankara'ya gitsek, orada iş imkânı vardır diye...
— Yok öyle bir şey. Nereden Ankara'ya gidilecek, kelimesi bile olmazdı orada. Ankara'ya nerede gelecek de, nerede ne iş yapacak ki onlar? Bilmezlerdi ki, bilmezdik ki.

— Ankara'nın adı bile geçmiyor muydu?
— Geçse bile oradan birinin gelip de Ankara'da ekmek yiyeceği yahut İstanbul'da ekmek yiyeceği akla bile gelmezdi. Ama ben öylesine aldım başımı gittim daha doğrusu.

— 1950 filan olması lazım.
— 1950'li yıllarda. 50'li yıllardaydı.

— 12 yaş kabul edersek 1938 doğumlusunuz, 1950 falan olması lazım.
— 1950'li yıllardı evet. İşte o tarihlerde...

— Şençalar Plak'ı gördüğünüzde bağlamayla mı gittiniz?
— Bağlamayla gittim. Doğu İşhanı'nda plak resmi vardı. "Şençalar Plak" diye yazıyordu. Tabelasını görünce sazı aldım, gittim.

— *Şençalar Plak'ın kapısından girdikten sonra neler oldu?*
— Girdim. Onlar Behiye Aksoy'un ilk plağını okutmuşlar.

— *Siz bilir miydiniz Behiye Aksoy'u?*
— Bilmezdim. Sonradan bildiğime göre onu dinliyorlar, bir yandan onun bastırılmış paketlerini taşıyorlar. Ben orada ayakta durdum. "Ne için geldiniz" dedi İsmail Şençalar. Şimdiki bildiğime göre, o zaman bilmiyordum. "Saz çalarım" dedim. "İyi, otur. İşimiz bitsin dinleyeyim" dedi. Onlar taşımalarını falan şey yaptılar. İsmail Şençalar, "Çal" dedi. Ben orada babamdan bir bozlak çaldım.

— *Hatırlıyor musunuz?*
— Tabii, tabii. *"Neden garip garip ötersin bülbül / Yoksa sen de bahtı karalı mısın"* diye bir bozlak çaldım. İsmail Şençalar da şöyle bir kâğıt getirdi bana. Bize plak okuyacağın için şurayı imzala dedi bana.

— *Başka hiçbir şey söylemediler mi?*
— Yok. Orayı imzaladım ben.

— *Etkilendiler mi? Duygulandılar mı, nasıl karşıladılar?*
— O havayı İsmail Şençalar dinledikten sonra mukaveleyi bana getirdi. "Bize plak okuyacağın için bunu imzalaman gerekiyor" dedi. İmzaladım ben. "Plak başına sana 25 kuruş vereceğiz" dedi. O eski taş plaklar. "25 kuruş vereceğiz" dedi. Ne verirse versin bana da, açlığımı bir sorsa diye oturuyorum orada. Epey durdum, oturuyorum. Onlar da kalk git demiyor.

— *Altı gündür açsınız.*
— Heee. Onlar da kalk git demiyor. Bir sorulsun diye bekliyorum. Mukaveleyi de imzaladım. Diyemiyorum da. Oturuyorum belki sorar mı, diye. Nice sonra Kadri Şençalar geldi. İsmail Şençalar, "Ağabey bu çocuğa mukavele imzalattım" dedi. İsmail Şençalar, "Bana çaldığını çal" dedi. Ben, "Neden

Garip Garip Ötersin Bülbül" bozlağını bir daha söyledim. Kadri Şençalar ağladı. Bana baktı, Allah rahmet eylesin, "Çalar bu" dedi. Hemen yanıma geldi. "Nereden gelip nereye gidiyorsun" dedi. "Nerelisin" dedi. "Nerede yatıp nerede kalkıyorsun" dedi. Bana Kadri Şençalar sordu bunu. Ben de soracak birisini bekliyorum. Söyledim. Sonra da hemen elimden tuttu beni Kadri Şençalar. Aldı beni Beyoğlu Saz'a götürdü.

— *İlk defa mı?*

— İlk defa Beyoğlu'na, Beyoğlu Saz'a götürdü. İşte öğleden sonra mıydı, öğle vakti miydi ne. "Ooo, Kadri Bey siz buralara gelir miydiniz" dedi. Garsonlara temizlik yaptırıyormuş, şimdi bildiğim gibi şef. "Size bir garip getirdim" dedi. "Garip sahneye çık, bana Garip Bülbülü çal" dedi. Sahnede ben Garip Bülbülü çalıyorum. Garsonlar da bir yandan temizlik yapıyor. O, o zamana kadar şefle konuşmuş. Öğle yemeğimi, akşam yemeğimi orada yiyeceğim. Akşam da orada saz çalacağım. 7,5 lira da yevmiye konuşmuş bana. Ben çaldıktan sonra bana dedi ki, "Sen öğle yemeğini, akşam yemeğini burada yiyeceksin, akşam burada saz çalacaksın. Sana 7,5 lira da para verecekler." Benim elimden tuttu, Ağa Camii Sokağı'na kadar götürdü. Tuvaletler vardı orada... "Okuryazarlığın var mı" dedi bana. "Var" dedim. "İyi bak" dedi, orada tramvay geçiyordu, "Şu levhalara bak" dedi. Beni tuvalete kadar götürdü. Tuvaleti dahi gösterdi bana. Nur içinde yatsın, Allah rahmet eylesin. Orada başladım ben. Beyoğlu Saz'da bir sene mi, bir buçuk sene mi orada. Pavyondu orası, saz çaldım. İstanbul'un naziklimi ben orada gördüm. Nasıl mı? Benden türkü isteyenler kâğıda istek yazarlardı, içine de 2,5 lira falan sararlar, öyle gönderirlerdi garsonla. İstanbul'un nazikliğini de ben oradan biliyorum.

— *Kaçta çıkıyordunuz sahneye?*

— Erken çıkıyordum.

Amerikalı ünlü sinema oyuncusu Clark Gable tarzı bıyık, briyantinli saçlar ve şık takım elbise içindeki erkeklerin böyle yandan yandan afili bakmalarına "Clark çekmek" denirdi bir zamanlar. Ayhan Işık bu tarzın üstadıydı. Neşet Ertaş, burada "Clark Garip" olmuş.

— *Sizden sonra kimler çıkıyordu?*

— Benden sonra... Önce bir fasıl çalıyordu. Fasıldan sonra ben çalıyordum. Benden sonra hanımlar, onlar, bunlar çalıyordu. Ben gidiyordum çaldıktan sonra.

— *Erken dediğiniz saat kaçtı mesela?*

— İşte pavyon saatlerini biliyorsunuz, pavyonun başlama saatleri.

— *Dinleyiciler nasıl karşıladı sizi ilk çıktığınızda? Sizden önce türkü çalan var mıydı?*

— Yoktu. Fasıldan sonra ben çalıyordum orada, işim bitince gidiyordum.

— *Müşteriler herhalde hanım arkadaşlarıyla geliyorlardı.*

— Evet. Konsomasyon kızları vardı orada.

— *Konsomatrisler, evet doğru. Yani duygulanırlar mıydı? Ağlarlar mıydı? Seyreder miydiniz?*

— Onu bilmem. Ben kendi kendime tabii bu kadar açık da değildim. Bu kadar rahat da değildim. O zaman orası konsomasyonlu pavyon olduğu için, onların yanına konsomasyon kadınları gelip gidiyorlardı. Ben kendi bildiğim havalarla saz çalıyordum.

— *Siz girip çıkar mıydınız?*
— Bir kenarda otururdum sahne alacağım sıraya kadar.

— *Neticede siz çocuksunuz?*
— 14-15 yaşlarına gelmiştim, o aralarda. Program saati gelinceye kadar ben dururdum. Fasıl bitince de çıkardım. Bir şeyler çalardım. Ondan sonra 7,5 liramı alır ben giderdim.

— *Peşin alırdınız yani?*
— Verirlerdi yani. Verirlerdi.

— *Bu kadar genç bir türkücü, saz sanatçısı orada, hem çalışanlar hem de dinleyiciler tarafından yadırganmız mıydı? Diğerleri sizden daha büyük olsa gerek...*
— Tabii ama bilmem. Hiç yadırgamadılar yani.

— *Nasıl çağırırlardı sizi? Size garip mi derlerdi? Neşet Ertaş adını kullanır mıydınız?*
— Yook, herhangi biriyim yani. Öyle isim misim söylenmezdi. İsim söylenmezdi. Ben çıkardım, çalardım.

— *Kimse anons eder miydi sizi?*
— Yok, anons yoktu. Öylesine çıkar çalardım.

— *Hiç korkmadınız mı İstanbul'a indiğinizde?*
— Hayır. Korkmadım.

— *"Ölümden ötesi yok mu" dediniz?*
— Tabii. Korkmadım tabii.

— *Sildiniz her şeyi.*
— Tabii. Tabii. Yok. Korkmadım, korkmadım.

— *Sirkeci'de kalmaya devam ediyorsunuz.*
— Orada kalmaya devam ettim ama daha sonra yaşlı bir kadın buldum bir tanıdık vasıtasıyla. Yaşlı bir kadınla beraber, evinde kaldım. Hacıhüsrev'de yaşlı, yalnız bir kadınmış. Orada onun evinde kalırdım. Tabii para verirdim. Aylık verirdim. O da benim gömleğimi yıkar mıydı, yıkatır mıydı, ama yıkatırdı herhalde gömleğimi.

— *Sizi sever miydi kadın?*
— Yaşlı, çok yaşlı ve yalnızdı kadın. Ben ona aylık verirdim, kira verir gibi. O da benim gömleğimi herhalde yıkatırdı, yıkayacak durumda değildi.

— *Ne kadar aylık verdiğinizi hatırlıyor musunuz?*
— Hatırlamıyorum.

— *Gidiyorsunuz ve geliyorsunuz. Yani Hacıhüsrev'den çıkıyorsunuz, Beyoğlu'na.*
— Yürüyerek gidip geliyordum evet.

— *Diğer saatlerde İstanbul'u tanımak için bir şeyler yapıyor muydunuz?*
— Yok, öyle bir isteğim yoktu.

— *Ne yapardınız bütün gün?*
— Bütün gün, gece biraz geç geliniyordu, yürüyerek de gelirdim. Orada yatardım. Kalkardım. Bir sazcı tanımıştım orada. Ömer Gök diye birinin Kasımpaşa'da sazevi vardı. Oraya gelirdim, tel mel almak için. Bayram Aracı'yı çok severmiş Ömer Gök. Benim çalışlarım da aşağı yukarı aynı o zaman. Bayram Aracı'nın nağmeleri, gerçekten bizi de bayağı etkilemişti. Babalarımız çöğür düzeni çalardı. Bayram Aracı "re" üzerinden bir perdeden tutmuştu. Ben de "re" üzerinden çalıyordum sazı; Bayram Aracı'nın nağmelerinden, onun havala-

rından çaldığım için hoşuna gitti Ömer Gök'ün, beni sevdi. Saz ustası, yapımcı Ömer Gök, "Bir çocuk var burada" dedi, Orhan Gencebay'ı kastedermiş. O arada ben İstanbul Radyosu'na gittim. Orada bir türkü çaldırttılar bana, Yurttan Sesler'de. Orhan Gencebay da bunu duymuş. Ömer Gök, "Orhan böyle bir çocuk duymuş, o sen misin" dedi. "Hee" deyince sevindi bu defa; gözü parladı. Onunla beni nasıl tanıştıracağını bilemedi. Ne zaman geleceği belli olmuyormuş onun. Öyle oldu böyle oldu işte gidip gelirdik. İşte ilk defa Orhan Gencebay ile 50'li yıllarda onun dükkânında tanıştık.

— *Siz İstanbul Radyosu'nun yolunu nasıl buldunuz?*
— Sorunca söylediler.

— *Yani öyle bir niyetiniz vardı.*
— Evet, evet. Öyle gittim. Çünkü daha evvel Hacı Taşan emmim Ankara'da Yurttan Sesler'de bir türkü çaldı, söyledi. Ben yerimde duramaz oldum. Ki ben de hemen gideyim diye. Gittim ben Muzaffer Sarısözen'e, dedim ya, aldı beni konservatuvara götürdü.

— *Önce Ankara mı, İstanbul Radyosu mu?*
— Önce İstanbul Radyosu'nda. İşte duymuş. Nihayet onunla karşılaştık. Dedi, "İşte senin merak ettiğin çocuk buymuş. Hadi bakayım çal." Biz de meraklıyız o sıralarda. Bana saz maz çaldırdı. Sonra Orhan'a verdi. Orhan aldı çaldı filan. Orada tanıştık Orhan'la. Başka gezdiğim yer yoktu.

— *Orhan Gencebay'la tanışmanızda duralım. İstanbul Radyosu'nu sordunuz, yürüye yürüye gittiniz. Ne dediniz kapıda; bağlamanız elinizde, "Ben çalacağım" mı dediniz?*
— Misafir olarak... Yurttan Sesler başlamıştı o sıralarda. Yani dışardan herhangi bir misafir sanatçı da çağırıyorlardı, geliyordu, okuyordu.

— *Düzenli olarak radyo mu dinliyordunuz?*
— Ee, başka dinlenecek bir şey yoktu ki.

— Bütün gün ne yapıyordunuz derken onu kastediyorum. Çıkıp dolaşıyor muydunuz, evde kaldığınızda radyo mu dinliyorsunuz?
— Evde radyo vardı bir tek biliyorsunuz. Onun dışında bazı çıkardım dışarlara, işte dışarı çıkıp da ne olacak? Öyle gez dolaş geri gel. Akşam oraya giderdim her gün.

— Dediler, " Gel bakalım, ne çalacaksın?" Ne çaldınız?
— "*Dağlar başı karlı olur / Âşıklar efkârlı olur / Beni gurbete saldı / Böyle seven yar mı olur*" diye bir türküydü. Orhan'ın da herhalde yüreği yaralıydı ki bu türkü onun dikkatini çekmiş.

— Radyodan mı duymuş?
— Evet, İstanbul Radyosu'ndan duymuş. Oradan merak etmişti beni. Ömer Gök'ün sazevinde tanıştık. Saz yapım evinde yaptık. Öbür taraf pavyondu. O da genç tabii. Benim emsalim Orhan Gencebay.

— Arada biraz yaş farkı var gibi anlatmış o.
— O biraz kendini daha genç gösteriyor ya... Onunla biz bu noktada biraz anlaşamadık.

— Siz Orhan Gencebay'ın sazını dinlediniz, nasıl buldunuz?
— O beni dinledi, ben de onu dinledim. Bana göre fırtına gibi bir sazdı o zaman da.

— Ne çaldınız?
— Ben normal türküler çaldım. O kendi tarzıyla, kendine göre saz çaldı. Yani herhangi belli bir türkü filan değil. Öyle saz çalma gösterişi gibi bir şeyler çaldı. Öyle tanıştık.

— Onun tarzı zor bir tarz mıdır? Ya da onun sazında size göre değişiklik yapmış mıdır? Yani sizin sazınız, kendi teliniz, kendi düzeniniz.
— O sıralarda, o perde meselesi... O ayrı da, tabii biz çalışı izliyoruz, perdeyi değil. O zamandan profesyoneldi. Ta o

gençlik yıllarından. Aman şimdi yaşlı dediğimi duymasın. Şimdi de aynı da...

— *Çalış dediğiniz, duyguları mı?*
— Evet duygularını... Tezeneyle duygusunu ifade etmek bakımından çaldı. Orada tanıştık. O günden beri tanışırız. Sevişiriz.

— *Orhan Gencebay bir yerde, "Bir ben çaldım, bir o. Karşılıklı ağladık" diyor.*
— Onu söylemeye gerek yok canım.

— *Neden? Güzel şeyler bunlar.*
— Ben çaldım o ağladı, o çaldı ben ağladım. Yani şimdi bu delikanlılığa yakışmıyor, o çağdaki yaşa.

— *Ama burada başka bir şey var herhalde. Delikanlılık falan değil, bu insanın gönül teline dokunması. Gönlünün içine dokunmasıyla alakalı.*
— Duygusalız. İkimiz de. Ben duygusaldım. Onun da duygusal olduğu anlaşıldı. Zaten beni o telimden dolayı niye arasın da bulsun ki? Aynı duyguları taşıyormuşuz.

— *Siz yine böyle efkârlı bir âşık olarak, bağrı yanık...*
— Evet, öyle maalesef.

— *Ne yapardınız? O arada.*
— Ben bazı ağladığım zaman, abartılı laflar hoşuma gitmez de, ağladığım zaman saatlerce ağlardım ben. Evde, yalnız. İş ağlamadan açıldıysa saatlerce ağlardım ben.

— *Ağlamaktan açalım tabii.*
— Yok, açmayalım, erkeğe ağlamak yakışmaz derler ya...
— *Bazen erkekler de ağlar, ne olacak ki?*
— Erkek de bir gönül taşıyor. Başka işte; ayrı dert var. Ağlamaya kaldıysa o zamanlar, İstanbul zamanlarında...

— *Ne dokunurdu yüreğinize? Ev, kardeşler, babanız, anneniz?*
— Hasretler, gariplik, yalnızlık... Yalnızlık her şeyden evvel. Seni anlayan bir kimse yok, öylesine bir durum, bunun için de saatlerce ağladığımı bilirim ben.

— *Hem ağlar hem de çalar mıydınız?*
— Yok, çalmadan. Öyle. Çalmadan saatlerce ağladığımı bilirim.

— *Bu arada türkü yazma işi devam eder miydi?*
— Tabii devam ederdi.

— *Sizin okuma yazmayı öğrenmeniz ne zamana denk geliyor?*
— Benim okuma yazmayı öğrenmem bizim Abdallar köyünde, "Muhtarın odasına bir öğretmen gelmiş, okumayı belletiyormuş" dediler ilk defa. Bizim köyden de irili ufaklı yazdılar; bizim köyden de giderlerdi oraya, okuma yazma bellemek için. Benim ağabeyimi de yazmışlardı, beni babam yanında götürüyordu. Abimin okuduğu alfabeden okuryazarlığı ben de öğrendim. Kendi kendime.

— *Türkülerinizi yazar mıydınız?*
— Yazardım.

— *Deftere mi, defter var mıydı?*
— Yazardım. Kâğıt mağıt bulduk mu yazardık işte; defter mefter, elimize ne geçiyorsa yazardım.

— *Aynı pavyonda çalıp söylemek ne kadar sürdü?*
— Aşağı yukarı iki seneye yakın aynı pavyonda ben saz çaldım. En sonda, o aralarda Beyaz Park diye bir yer vardı denizin üzerinde.

— *Sarıyer'de...*

— Bilemem... Mediha Demirkıran diye bir klasik Türk müziği sanatçısı, solisti vardı. Beni oraya istediler, 35 lira yevmiye teklif ettiler.

— *Zengin oldunuz adeta.*
— Teklif ettiler. Ben peki dedim. Orada ben çalıyordum önce, ondan sonra da o solist hanım şarkı okuyordu. Tek ikimiz vardık. Beyaz Park mı ne, denizin tam üstünde.

— *Beyaz Park, tam Sarıyer'in girişinde, tahta iskele üzerine kurulu bir yerdi.*
— Evet, oradaydı. Orada onunla bir mevsim, yaz mevsimiydi; çalıştıktan sonra geri döndüm, ben memlekete gittim.

— *Bu arada kazandığınız paraları ne yapıyordunuz?*
— Artmıyordu. Çünkü ev kirası veriyordum, yiyor, içiyordum ben. Üstüme elbise dahi alacak öyle artan bir şey yoktu.

— *Kasketi çıkartmış mıydınız?*
— Tabii, kasket yoktu.

— *Kasketi çıkarttığınıza göre etrafınıza da bakıyorsunuz, değil mi? Kırtıllar köyünden çıktık, Kırşehir'in köylerinden çıktık. Burada, İstanbul'da Abdallık yok, şu yok, bu yok. Dolayısıyla etrafınıza rahatlıkla bakıyordunuz. Ne çarpardı gözünüze? Yine kadınlar ve aşk meselesiyle bağlantılı olarak soruyorum.*
— Maalesef en büyük yoksulluk ondandı. Köylerimizde insanlar birbiriyle göz göze gelince saatlerce bakışırdı. Ama burada hiç kimse kimsenin yüzüne, gözüne bakmıyordu. Bakıyordum. Hiç birbirinin yüzüne bakan, gözüne bakan hiç kimseyi bulamamıştım. Büyük bir şaşkınlık içindeydim, büyük bir değişiklik içine girmiştim. Büyük bir yalnızlık içine düşmüştüm. Ben iki sene pavyonda çalıştım. Daha hiçbir kadının, söylemesi ayıp olmasın, bana teklif edenler de oldu, hiç elinden de tutmadım, hiç kimseye olumlu bir cevap da

Yine çalıp söylediği, herkesi çevresinde bir edip resimden çıkacak hale getirdiği anlardan biri.

vermedim. Hiç kimseyi gözüm görmüyordu. Gözüm de görmüyordu, gönlüm de istemiyordu. Çünkü ben âşıktım. O aşkı arıyordum ben. O aşkı ben onlarda bulamadım. Hani benim çocukluk aşkım var ya, köydeki o aşklar... Dedim ya burada kimse kimsenin gözüne, yüzüne bakmazdı... Yani bu söylenmez ama ben bunu da söyleyeyim size; ben burada iki sene pavyonda çalıştım, yani hiçbir kadınla hiçbir ilişkim olmadı.

— *Ne derdi kadınlar?*
— Teklif ederlerdi. "Evime götüreyim" derlerdi, "Evimize gidelim" derlerdi; şu derlerdi, bu derlerdi. Gönlüm istemezdi benim. Âşıktım ben çünkü. Aşk bir başka oluyor yani. Aşk bir kadın ihtiyacı değil, affedersiniz.

— *Evine gitmezdiniz ama beraber yemek yemek...*
— Yok.

— *Hiçbir şey yok.*
— Hayır, hiçbir şey yok. Gitmezdim ben.

— *Beyaz Park'ta ne kadar çalıştınız?*
— Bir yaz mevsimi sürdü.

— *O zamanlar Sarıyer'de, Kurtuluş'ta, Feriköy'de filan yaşayan azınlıkların sayfiyesi gibiydi ve yazın kalabalık olurdu. Geceleri şenlenirdi ortalık. 70'lere kadar da sürdü. Yaz akşamları Beyaz Park'ta programlar düzenlenirdi. Oranın dinleyicisiyle pavyonun dinleyicisi arasında sizi mutlu eden bir şeyler olur muydu?*
— Bizi mutlu eden, oraya sırf dinlemeye geliyorlardı. Pavyon değildi orası. Dinlemeye geliyorlardı. Bilmiyorum öte taraflarını. Ben yine mahcubiyetimin içindeydim. Çıkar sazımı çalardım, ondan sonra giderdim oradan. Durmazdım.

— *Bu arada sigara, içki falan teklifi olur muydu?*
— İçmezdim. Teklif edilecek bir yerde de oturmazdım ben. Uzak dururdum.

— *Neden uzak duruyorsunuz? Sonuçta siz İstanbul'a gelmek, sesinizi daha çok insana duyurmak istiyorsunuz ama İstanbul'a karışmamaya da özen gesteriyorsiniz.*
— Evet. İçgüdümdü benim. Tamamen kapanmışız biz içimize, dışa açılma cesaretimiz yoktu.

— *"İstanbul beni yer, bitirir" diye mi?*
— Hayır, öyle de değil. Genel olarak insanlarla senli benli konuşma cesareti yoktu.

— *İki sene boyunca hiç olmadı mı?*
— Aşağı yukarı. İnanırsanız böyle. Çocukluk çağlarımızdı. Daha askere gitmemişiz. Ondan sonra işte öyle...

— *Arada Orhan Gencebay ile görüşmeniz olur muydu?*

— Olurdu. O, arada deniz askeri oldu; bahriyeli. Öyle de görüşürdük. Yine Ömer Gök sazevinde görüşürdük.

— *İstanbul'da görüştüğünüz başka saz sanatçısı var mıydı o yıllarda?*

— Şemsi Yastıman vardı, bizim oralı. Ona tel almaya giderdim. Arada sırada bir pilav pişirtir, beni de çağırırdı. "Gel" diyordu; gidiyor, pilav yiyordum. Sabaha kadar saz çaldırırdı bana. Beyaz Park'a önce onu düşünmüşler. Sonra bana karar vermişler. Ondan haberim yoktu. Onun istendiğini bilseydim, gitmezdim. Ondan dolayı o pilavdan da olduk. Meğer o gidecekmiş oraya. Ben bilmiyordum onu.

— *O zaman da Beşiktaş'ta mıydı yeri?*

— Beşiktaş'ta evet. Oraya giderdim. Genelde Ömer Gök'e uğrardım. Yolumun üstüydü Kasımpaşa. Ama oraya da giderdim hemşerim olduğu için.

— *Orhan Gencebay ve Şemsi Yastıman ile görüşüyorsunuz. Başka tanıdık falan...*

— Başka tanıdık olmadı.

— *Hiç arkadaş edindiniz mi?*

— Yok, hiç yok. Arkadaş da edinmedim.

— *Beyaz Park'taki işten de artırdığınız para olmadı mı hiç?*

— Artırdığım parayı ben imkân dahilinde babama gönderirdim postayla.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ankara, Ev Bark ve Çocuklar

"Bir ara babam Ankara'ya geldi rahmetlik. Benim türkülerim çoğalıyordu. İlk zamanlar türkülerimin içinde de ben 'Garip' kelimesini kullanmazdım bile. Babama, 'Ben böyle böyle şiir yazıyorum, sonuna ne diyeyim' dedim. Adımı soyadımı söylemediğime göre... Biz bir kelimeden birbirimizi anlardık babamla. 'Sonuna ne diyeyim' dedim. 'Oğlum, bize Garipler derler' dedi. Orada kaldı. Bir kelime yetiyordu. Şimdi benim türkülerimin içinde; başında, ortasında, sonunda neresinde olursa olsun bir 'Garip' kelimesi geçer."

Baba oğul Ertaşlar. Baba, sözünü ve sesini boşluğa bırakmış, yorgun; dünyaya söyleyecek çok şeyi olan oğul, taze, canlı.

— İstanbul'da işiniz iki yılda bitti ve Kırşehir'e döndünüz.
— Kırşehir'e döndüm. Ondan sonra da oradan Ankara'ya geldim.

— Kırşehir'den İstanbul'a gelirken bir bağlamanız vardı, bir kendiniz. Dönerken neyiniz vardı?
— Dönerken de yine aynı, bir bağlamam bir de kendim vardım.

— Hiçbir değişiklik yok muydu, üstbaş filan?
— Üstbaş tabii ufak tefek değişiklikler vardı.

— Âşık mıydınız mesela?
— Tabii. Yine ben aynı, eski duygularımla âşıktım. Eski sevdiklerime âşıktım.

— Eve geldiniz...
— Eve geldim. Ertesi gün, işte çarşıya gidecek olduk. Giderken gördüler. Gelirken çocuklara taşlattılar beni. Kendileri oturuyorlardı. Yaşlı sakallılar caminin dibinde. Niye taşlıyorsunuz diye hiçbir şey demedim çocuklara. Çocuklar taşladı beni şapkasız gittiğim için. Mahallemize bizlerden daha ilk defa şapkasız giden ben olmuş olduğum için. Ama İstanbul'da iki sene kaldım şapkasız. Şapkayı giymemiştim. Ondan sonra da Ankara'ya döndüm oradan. Hemen.

— Kırşehir'de hangi mahallede kalıyordunuz?
— Bağbaşı Mahallesi'nde.

— *Babanızla karşılaştınız mı dönüşünüzde?*
— Evet.

— *Ne dedi?*
— Hiçbir şey demedi. Ne diyecek?

— *Anlatmadınız mı? Hiç sormadı mı; nasıl geçti, ne oldu, ne bitti?*
— Yok, öyle bir şey sormazdı. Arif insandı o. Söylemeden bilirdi insanı. Bilirdi, söylemeden bilirdi. Şöyleydi, böyleydi demeye ihtiyaç duymazdı.

— *Babanız, ağabeyiniz ve diğer kardeşlerinizle mi kalırdı?*
— Üvey anam. Evimizin içinde babam, üvey anam, ağabeyim, ben iki kız kardeşim, ayrıca iki tane de üvey anamdan doğan çocuklar olmuştu.

— *Kız mı erkek miydi onlar?*
— Erkekti.

— *Adları neydi?*
— Ekrem ile Ali.

— *Hiç mi kalmadınız Bağbaşı Mahallesi'nde?*
— İşte geldim, çarşıya giderken taşlandım. Taşlandıktan sonra durmadım, Ankara'ya gittim. Ankara'da Rüzgârlı Sokak'ta bir pavyona gittim. Alıştım ya pavyonda çalışmaya. Pavyona gittim.

— *Yine babanıza demediniz mi, "Ben gidiyorum durmam buralarda" diye?*
— Yok, babam niye geldin, niye gittin; öyle bir şey söylemezdi bana. Çünkü ben ilgileniyordum onunla. Az çok, beş-on kuruş gönderiyordum.

— *İstanbul'a giderken yanınızda götürdüğünüz bağlamayı nereden almıştınız?*

— Kırşehir'den almıştım.

— *Bu sizin Ankara'ya ilk gelişiniz herhalde?*
— Yok. Orada bir şey hafızamdan çıkmış oluyor. Radyodaki ilk çalıp söyleyişim Ankara'da benim, Muzaffer Sarısözen'le oldu.

— *Daha da küçük yaştayken yani.*
— Evet. Bu, İstanbul'dan evvel oldu. Hacı Taşan Yurttan Sesler'de misafir olarak bir türkü çaldı, söyledi. Ben evdeki o küçük sazımı aldım gittim. Beni önce kabul etmediler. Geri döndüm. Sonra yine kimse duymadan tekrar gittim. Bu defa Emin Aldemir'in tavsiyesiyle kabul etti, dinledi. Ondan sonra bana orada ilk sazı Yurttan Sesler'de çaldırdı. Ve beni konservatuvara götürdü. Demek istediğim ilk olarak Ankara. Ondan sonra ben aldım başımı İstanbul'a gittim.

— *Ankara Radyosu'na gidip, "Ben burada çalmak istiyorum" dediniz. Muzaffer Sarısözen'i mi görmek istediniz?*
— Evet, onu görmek istedim. Nihayet Muzaffer Sarısözen'i gördüm. Dedi, "Ne istiyorsun?" Dedim, "Yurttan Sesler'de misafir olarak çalmak istiyorum." Baktı, küçük çocuk gördü. "Sen adresini bırak, biz seni çağırırız" dedi. Ben adresimi bırakıp döndüm. Bekledim aylarca, arayan soran yok. Tekrar geldim. Yine bekliyorum. Bu sefer Emin Aldemir gördü beni. Dedi, "Ne arıyorsun?" Dedim, "Yurttan Sesler'de misafir olarak çalmak için geldim." Beni aşağı indirdi bir yere. Beni dinledi. Dedi ki, "Yarın Yurttan Sesler'de çalacağın için memleketine telefon edebilirsin." Hayatımda duyduğum sevinçlerin en büyüğü oldu o anda bende. Ertesi güne kadar kuşlar uçtu yüreğimde. Ertesi gün oldu, sabah saat altı buçukta Yurttan Sesler başlayacak. Ben taa beşte gelmişim oraya. Bekliyorum, bekliyorum... Ne arayan var ne soran, ne gel diyen, ne git diyen. Saat altı oldu, daha arayan soran yok. Hayatımda da en çok daraldığım, sıkıl-

Genç Neşet Ertaş, yıllar önce bir turnede.

dığım an da o gün oldu. Nihayet oradan birisi, göbekli birisi geliyor yavaş yavaş. Beni arıyor diye ben onun yanına vardım. "Siz misiniz" dedi. "Hee" dedim. Döndü öbür tarafa. Ben ondan önce gidiyorum gideceği yere. Nereye gittiğini bilmiyorum, bilmediğim halde. Nihayet öyle bir yere vardık. Oturuyorlar. Yurttan Sesler. Çalanlar böyle, okuyanlar böyle oturuyor. Muzaffer Sarısözen'in önünde bir masa var. Şuraya bir sandalye koydurmuş. "Emin Bey'in tavsiye etmiş olduğu siz misiniz" dedi bana Muzaffer Sarısözen. "Estağfurullah efendim" dedim. "Beğenirsek bir hava çaldıracağız" dedi. Orta yere, karşısına oturttu beni Muzaffer Sarısözen. Sağında Yurttan Sesler sazları, solunda okuyanları. Ben orada ne çalacağım? Hadi orada bir bozlak:

Geleli gülmedim ben bu cihana
Şu âlemi başıma yârdir dar eden
Giriftar olmuşum bunca isale
Çektiğim ah ile zardır yâr eden

deyince, herhalde çalıp söylediğimi beğendi. Fakat bir kelimeden espri yakaladı. "İshal mi oldun çocuğum" dedi bana. "Hayır, efendim" dedim. "Çocuğum, halk bunu böyle anlamaz. İsaleyi anlamaz, ishal olmuş beller seni. Bunun başka sözü var mı" dedi. "Var" dedim. "Ee, onu söyle" dedi. Bu sözü hiç unutmuyorum. "Halk isaleyi ishal olarak anlar" dedi. "Başka bir kelimesi varsa onu söyle" dedi bana. Allah rahmet eylesin. Buradan bana ışık tutan bir kelime söyledi. Onun için de bugüne kadar çalıp söylediğim türkülerimin içinde halkın anlamayacağı hiçbir kelime, harf yoktur. Muzaffer Sarısözen'in bu sözü kulağıma küpe oldu.

— *Bir türkü çalıp söylediniz.*
— Ondan sonra bana, "Çocuğum yarın sizi konservatuvara götüreceğim" dedi. "Efendim ben birkaç gündür buradayım" dedim. "Niye gelmedin bana" dedi. "Daha önce de geldim" dedim. "Ne dedim" dedi. "Adres bırak sana mektup yazarım dediniz" dedim. "Kusura bakma çocuğum seni başımdan atmışım" dedi. Öylece beni ertesi gün konservatuvara götürdü. Çizilmemiş gramofon gibi bir şey koydu oraya. Çaldığım havaları. "Aman dünya ne darmış"ı, şunları, bunları. "Aman dünya ne darmış" da Yıldıray Çınar'ı meşhur etti. Filmini çevirdi. Bir çizi adım geçmedi orada. O da ayrı konu ya... Yani Muzaffer Sarısözen orada, o çizilmemiş plağa kaydetti rahmetlik. Ondan sonra iki-üç ayda bir mektup yazardı. Çağırırdı beni. Gelirdim; her iki-üç ayda bir Yurttan Sesler'de bir bozlak, bir türkü çaldırırdı bana.

— *Konservatuvarda ne oldu ilk gün?*
— Türkülerimi aldı. Türkülerimi hep kaydettiler.

— *Bildiğiniz bütün türküleri mi?*
— Aşağı yukarı, alabildiği kadarıncasını aldı Muzaffer Sarısözen.

— *Konservatuvara sadece bunun için gittiniz. Yani orada usul öğretmek filan...*
— Yok, yok sadece türkülerimi kaydetti Muzaffer Sarısözen.

— *Radyoda çıktığınız o ilk programı, Sarısözen'in dediği gibi, ailenize duyurma imkânınız oldu mu?*
— Nerede telefon evimizde, köyümüzde?

— *İstanbul'dan sonra Ankara'ya geldiğinizde nerede kaldınız? Var mıydı kalacak yeriniz, para?*
— Pavyona geldim. Kırşehirli bir hemşerimizin, tesadüf. Ankara'ya geldiğimde zaten bir ev kiraladım ben. Bizim sünnetçi Veysel Usta vardı, onun evine geldim önce, orada kaldım. Ama bir misafir kaç gün kalır ki? Baktım olmayacak. Param da yok. Bana yüz lira kadar bir para verdi. Bir ev tutup yatak, matak almam için. "Hergele Meydanı" derler. Orada bir tek oda kiraladım. Bir pamuk yatak aldım. Orada yatar, orada kalkardım.

— *Artık Kırşehir'e gidip gelme devri kapandı ama.*
— Kapandı evet.

— *Ankara'da başladınız yaşamaya.*
— Orada ben epey çalıştım. Ankara'da. Pavyonda. Epey çalıştım. Ondan sonra Ankara hayatım uzun yıllar devam etti.

— *Radyo ile ilişkiniz devam ediyor muydu?*
— Ankara'dayken İstanbul Radyosu'na da giderdim. Orada benden kayıtlar alırlardı. Ayrıca. Çünkü Ankara Radyosu imtihan açmıştı. İmtihana girdik. Mahalli sanatçı olarak bana ayda iki defa, on beşer dakikalık program da verildi. Ben yirmi yedi-yirmi sekiz sene kaldım Ankara'da. "Kırşehirli Mahalli Sanatçı Neşet Ertaş" olarak radyoya girmiştim ben.

— Ankara'ya yerleştiniz. Hep pavyonda mı çalıştınız?

— Hep pavyon değildi. Düğünlere istenmeye başladım. Konserlere istenmeye başladım. Hatta orada beni turneye çıkarttılar. İlk turneye çıktığımızda iki Türk müziği sanatçısı da vardı; biri Kutlu Payaslı'ydı, birisi kimdi bilmiyorum. İki de film artisti vardı; Pervin Par'dı biri, tanıyorum. Komedyenler, şunlar, bunlar. Bir otobüs dolusuyduk. İlk turneye çıktığımızda onlarla çıkarmışlardı beni. Gittiğimiz yerlerde, her yer doldu. Ama dikkatimi çeken bir şey oldu bu turne boyunca. Bir otobüs dolusu sanatçının valizlerini iki kişi indiriyor, taşıyor otele, o sanatçıların hizmetlerini görüyor. Geriye o şeyleri otobüse taşıyor. Sırf onlar da değil. Konserdeki hizmetlerle de ilgileniyor. Ama konseri yönetenin patır kütür onları tokatladığını gördüm; hizmet eden iki çocuğu. Döndük dolaştık geldik Ankara'ya. Baktım ki o çocuğun biri orada. Ben o zaman bu konserlerin, turnelerin hükümet tarafından düzenlendiğini zannediyorum. "Bu konserler hükümet tarafından mı düzenleniyor dedim" ben. "Yok, ağabey, o da senin benim gibi bir adam" dedi. "Sizlerin afişlerini alır, bize verir. Biz de gideriz nerelere dediyse oralarda sinemaları tutarız; emniyetten, belediyeden müsaadesini alırız; afişleri dağıtır reklamları yaparız. O da size bir otobüs tutar, böyle dolanır geliriz." Öyle mi? Öyle. Ben de bir şey merak ediyordum. Çünkü radyoda programlarım da vardı. Böyle deyince, ben de nerede ne kadar dinleyicim var onu anlamak istiyorum. Bir yandan plaklar da okuyorum bu arada. Radyoda her ay iki tane on beşer dakikalık programım da devam ediyor. Nerede ne kadar dinleyicim var, onu anlamak için, "Bunu benim için de yapar mısın" dedim. "Yaparım ağabey, bizim işimiz bu" dedi. Ben şimdi kıyıda kenarda kimler kaldıysa adsız, sansız; bir halk türküsü okuyan kız, yine iki komedyen, bir Konya oynayan, iki Konya okuyan kız, böylece afiş yaptırttım. "Bunlarla aynı yerlere git, bağla" dedim konserleri. Biz çıktık aynı yerler, o sinemalar yine doldu. Bu defa dedim ki ona, "Önüne neresi geliyorsa vilayet, kaza nahiyelere kadar, bağla konserleri." Dört sene, beş sene ben devamlı turne gezdim aynı arkadaş-

larla. En son Hollanda'ya gittik. Hollanda'da erkek olan kadın, kadın olan ise erkek aradı orada kalmak için; o grup Hollanda'da dağıldı.

— *Radyoda türkülerinizi çalınmaya başladığında siz arada Kırşehir'e de gelmişsinizdir. Duyulmuş muydu adınız?*
— Tabii. Radyodan herkes duydu. Plaklarım da çıkmaya devam etti.

— *Şençalar ile mi çalışıyordunuz?*
— İlk zamanlar Şençalar'dı. O zamanlar pikap yoktu, gramofon vardı. Pikaplarla beraber benim de plaklarım piyasaya yürüdü Türkiye'de. Pikap icat edildikten sonra.

— *Ben yine babanızı soracağım. O ne derdi?*
— O hiçbir şey söylemezdi. O sadece gözcüydü; dinleyiciydi.

— *Hiçbir şekilde duygusunu belli etmez miydi?*
— Biz birbirimizi söylemeden bilirdik. İkimiz bir ruh gibiydik babamla. 5-6 yaşından itibaren arkadaşlığımız, dış dünyadaki arkadaşlığımız da başladı. Evin haricinde de onun ruhunu ben anladım. O da beni bilirdi. Hiç birbirimize bir şey söylemezdik biz.

— *Onaylamadığı bir şey yapsanız söyler miydi?*
— Onaylamadığı bir şey ne olabilir mesela?

— *Bilmem ki. Pavyonda mesela... Misal olsun diye söylüyorum.*
— Yok. Hiç onaylamadığı bir şey olmadı.

— *Zaten yapmazdınız siz. Aranızdaki terbiye ilişkisi çerçevesinde. Ama ben yine de duygusunu anlamak için sordum.*
— Yok. Öyle bir şey duymadım. Zaten onaylamayacak da bir şey yoktu. Çalgı çalıyorduk. Bize düğün olmuş, pavyon olmuş; dağbaşı mağbaşı hepsinin hedefi ekmek parasıydı.

— Etrafınızdaki insanların size bakışında bir değişiklik oldu mu?

— Tabii duyulmuş bir sanatçı olmuş olduk güya. Eskiden buna değer veriliyordu, bir radyo sanatçısı bir yere geldiğinde; güya bizi de radyo sanatçısı kabul etmeye başlamışlardı. Güya işte, öylesine. Tabii konserler arttı. Bir gecede iki-üç konsere giderdim ben. Ayrı ayrı yerlere. Yine bu arada düğünlere giderdim ben. Severdim ben düğünleri. Konserlere giderdim. Plaklar okuyordum bu arada. Yeni türküler üretmeye de devam ediyordum. İlk defa da yeni türküleri bizden duyunca halkın dikkati bize doğru çevrildi.

— İlk afişinizi hatırlıyor musunuz?

— İlk afişimi... İlk afişimi herhalde ilk turneye çıktığımda yaptılar.

— Hatırlıyor musunuz üzerinizde ne vardı kıyafet olarak?

— Onu hatırlamıyorum.

— Plaklar ne kadar sıklıkta çıkıyordu?

— Plaklar iki türküdür biliyorsun. Senede beş-altı plak okuyordum ben.

— Bu arada iyi para kazanıyordunuz herhalde?

— Plaktan para kazanmıyordum. Başka bir yerde de, "Plaktan kazandıklarımız İstanbul'dan Ankara'ya varıncaya kadar bitiyordu" dedim. Espri mahiyetinde gibi anlaşıldı, gerçekten öyleydi. Bize verdikleri o zamanın parasıyla öyle bir şeydi. Bizde plak okuma hevesi vardı. Ben aşağı yukarı otuz-kırk plak öyle bedava okudum gibi bir şey.

— Zaten 25 kuruşa sözleşme imzalamışsınız.

— Evet. Onun haricinde de plaktan öyle fazla bir para olmazdı. Biz türkülerimizi okuyalım isterdik. Onlar da bunu bildiği için, ne verirlerse ona razı olurduk.

— *Düzgün verirler miydi? Vermeyen olur muydu?*
— Yok, verenler olurdu. O zamanın şeyine göre. Öyle rahatlatacak bir para değildi. Ama plak okuduğumuza sevinirdik. Onlar da bunu bilirdi. Onun için reklam meklam da yapmazlardı; masraf etmezlerdi. Ben reklamsız bir sanatçıyım.

— *Gerçekten öylesiniz ama sizin reklamınız radyodaki programlarınızdı galiba.*
— Radyoda on beşer dakikalık ayda iki programım devam ediyordu.

— *Radyoda çalınıp söylenen türkülerle sizin çalıp söylediğiniz türküler farklıydı herhalde, en azından bağlama tavrı olarak...*
— Ben tek çalar söylerdim. Kendim çalar, kendim söylerdim.

— *Niye vermezlerdi sizin arkanıza koro?*
— Ben istemezdim. Benimle koro çalamaz. Ben duygusal çalıyorum. Aynı şekilde çalamam ben. O andaki duygum bir başka oluyor, sonraki bir başka oluyor.

— *Zaten gırtlak nağmeleriniz koronun yapacağı iş değil.*
— O zahmete de girmiyorlar. Bugün, şu gün oldu. Aradan elli sene geçti. Siz deyin ki öyle. Bugün oldu. Benim havalarımı benden notaya yazmıyorlar. Benim havalarımı başkasının okuduklarından notaya yazıyorlar. Çünkü kolaylarına gidiyor. Havası kısaltılmış, sözü kısaltılmış bir şekilde başkalarından yazıyorlar. Bugün olmuş, benim çalıp söylediğim gibi notaya kaydetmiyorlar. Notasını benim çalıp söylediğim gibi kaydetmek isteyen birisi var: Erol Parlak. Notasını yazıyor türkülerimin, aynı benim çalıp benim söylediğim gibi. Çalışıyor daha üzerinde. Yani demek istediğim radyodakiler bu sıkıntıya, bu zahmete katlanmıyorlar. Onun uğraşısına girmek istemiyorlar. Neylesinler işin kolayı varken? Maaşlarını zaten alıyorlar.

— *Siz giderek parlıyorsunuz sanatçı olarak. Bu, başkaları üzerinde kıskançlık ya da çekememezlik gibi şeylere sebep oluyor muydu?*
— Tabii, bilhassa radyonun içinde.

— *Kim onlar?*
— Bilhassa radyonun içinde halk müziğini yönetenler ve saz çalanlardı. Başta bu kıskananların içinde, ölmüşün aleyhinde konuşmak doğru değildir, buna da inanırım. Ama beni en çok kısıtlayan, daha doğrusu, biz resmen Batı müziği hocaları önünde, halk müziği hocaları önünde, Türk müziği hocaları önünde imtihana girdik, bana ayda iki on beş dakikalık prgram verdiler. Daha sonra Nida Tüfekçi İstanbul'dan Ankara'ya geldi. Halk Müziği Şube Müdürü olarak. İlk işi Âşık Veysel'in bütün türkülerini çıkartmak oldu. Ondan sonra ben de battım. Benim de bütün türkülerimi çıkarttı repertuvardan. Beni sözleşmeye aldı. Dışa yani.

— *Radyoda işler bozuldu yani. Bu arada sadece pavyonlarda mı çalışıyorsunuz?*
— Yok. Ulus'ta, cadde üzerinde bir sazevi vardı. Orada saz oyardım ben. Yaşlı bir sahibi vardı, derviş gibi, Hüseyin amca. Hanımı da öyle, severlerdi beni. Beraber çalışıyorduk, evlatsındılar yani beni orada. Benim bir plağım da çıkmış o aralar, işte pikaplarla beraber dedim ya, *Gitme Leylam Gitme Yolumuz Uzak* diye bir plaktı, iki tane okumuştum o plaklardan da çalıyoruz orada, kapının önünden gelip giden de pek çok. Ana cadde ya orası. O Hüseyin amca dedi ki bir gün bana, "Ben dükkânımın yarısını satacağım, buradan gideceğim. Sen alıyorsan sana vereyim; sen almıyorsan başka birine satacağım." Ben ne yaparım? Verecek param yok onun karşılığında. İşte ne yaparsın, ne edersin, öyle-böyle derken, tanıdıklarımdan birisine gittim. Bakkaldı. Ama tanıdığımız birisi de değil böyle. "Yok" dedi. Adamın iki hanımı vardı. Hanımlarından biri, gizlice boynundaki altınları çıkardı bana verdi. "Duymasın" dedi. "Sen bu altınları yeniler bana geri getirirsin" dedi.

Bir yakını ile birlikte.

— *Bakkalın hanımı mı?*

— Bakkalın hanımının biri. Götürdüm, bozdurdum altınları. Dükkân bizim oldu. Oraya da "Neşet Ertaş Sazevi" diye yazdırdım ben. İçeride çalışan bir usta vardı. Gelip giderken, çalışırken bir gün iki kız geldi oraya. İçeriye girdiler, içerde usta çalışıyordu. "Burası o plağı olan Neşet Ertaş'ın mı" dediler. "He" dedi usta, arkasına bakmadan. Ben de dışarıda kütük oyuyorum, saz kütüğü. "Nerede, gelir mi buralara" dedi biri. "Aha şu dışarıdaki çocuk" dedi usta. Şöyle baktılar bana, plağı bana münasip görmediler, inanmadılar yani. Ben de, "Nereden gelip nereye gidiyorsunuz" dedim onlara. "Biz bir mühendisin evinde temizlik işlerine bakıyoruz" dediler. Bir mühendisin evinde deyince, ben de mühendisin evini onlara münasip görmedim açıkcası. Allı yeşil giyerler ya... Ondan

sonra dedim ki, "Mühendisin telefonu olur, telefon getirebilir misiniz?" Her gün gelip gidiyorlar oraya, "Getiririk" dediler; gittiler. Ertesi gün ben telefon edeyim dedim bunlara; doğru mu yanlış mı? Telefon ettim, bir hanım çıktı. "Burası filan mühendisin evi" dedi. "Filan filan isminde kızlar sizde çalışıyorlar mı" dedim. "Çalışıyorlar" dedi. Kapattım. Bunlar eve gittiğinde, bunları kovmuş evin hanımı. "Birilerine telefonumuzu veriyorsunuz" diye. Ertesi gün geldiler. Dediler "Hanım bizi işten kovdu." Üzüldüm bu defa. Nasıl olur, niye olur, bu böyle mi olur? Sebep olmuş oldum. "Kaç para alıyordunuz" dedim. "İkimiz 20 lira alıyorduk" dediler.

— *Aylık mı?*
— Yok, günlük.

— *Günlükse, iyi para o zaman!*
— Evet! O zaman dedim, "Benim evimin işini görün, bu parayı ben vereyim." Ekmeklerinden etmiş olduğumun suçluluğu içindeyim. "Ee, olur" dediler. Ben adres verdim. Bir göz evim vardı işte; bir gaz ocağım, bir tencerem, bir de yatağım. "Ne yapacağız" dediler. Dedim ki, "İşte evimi temizleyeceksiniz, bir tencere de yemek pişireceksiniz, kapıyı örtüp gideceksiniz." Geldiler ertesi gün. Anahtarı da verdim. Ben sazevine gelirdim, onlar eve gelirdi. Öyle yaparlardı. Elbisemi yıkarlardı, işte bir tencere yemek pişirirler, kapıyı örter giderlerdi. Öyle böyle o kızın biriyle takıldık. Daha mahallelerine, evlerine gitmedim. Nihayet bir gece yarısı gittim, istedim. Öylece evlenmiş olduk.

— *Leyla Hanım ile mi?*
— Leyla Hanım ile! Öylece evlenmiş olduk.

— *Siz, "Saz oyuyorum" dediniz, sazevinde. Kendiniz de saz yapabiliyor muydunuz?*
— Saz oyuyordum, kütüklerini ben oyuyordum. Usta yapıyordu sazları.

— *Usta kim?*
— Ahmet Usta'ydı Allah rahmet eylesin.

— *Her saz sanatçısı kendi sazını yapma becerisine sahip midir?*
— Değildir. O ustadan görecek nasıl oyulduğunu, ona göre elini alıştıracak, ona göre yapacak bunu.

— *Duttan mı oyuyordunuz?*
— Dut da vardı, gürgen de. Ne bulursa getiriyordu Tavşancı Hüseyin. Biz de orada kütükleri oyuyorduk. Saz çanağı çıkartıyorduk.

— *Bu arada sizin şimdiki sazınız İstanbul'a giderkenki sazınız mı?*
— Hayır. Kalır mı onlar, onlar kalır mı!

— *Neden kalmaz?*
— Daha gelişiyor, daha gelişen zamanlar içinde daha istediğimiz gibi güzel şeyler yaptırmaya uğraşıyoruz. Değişiyor sazlar. Ama Tavşancı Hüseyin'in bir sazı var bende, hâlâ durur. Tambur şeklinde bir sazdır o. Onun anısı, onun hatırasıdır o. O da nasıldır? O en iyi saz yapan ustalardan biriydi. Çok ağır yapardı, iyi yapardı. Nihayet elleri çalınmış. Ondan tambur şeklinde bir saz istedim ben.

— *Niçin?*
— Öyle, gönlüm öyle istedi. Bende durur daha o. Hatta ben bir televizyon programına, Bayram Bilge Tokel'in programına geldiğimde o sazla gelmiştim, onunla çalmıştım. Tambur gibidir çanağı, onun anısıdır o.

— *Bir de göğsü düz...*
— Hah, onu anlatayım. Şimdi benden ayrıldı gitti, Hüseyin Tavşancı. Bunun başka mesleği yok. Başka bir yerde dükkân tutmuş. Onun iyi saz yaptığını da biliyorum. Ben gittim ona

dedim ki, "Bana bir saz yap. Ama sazın göğsü düz olacak" dedim. "Ben yapmam" dedi. O zamana kadar sazların göğüsleri kavisli olurdu; kambur. "Ben yapmam" dedi. Yanında birisi çalıyormuş. "Sen yapmazsan" dedim, "Yanındaki çırağa yaptır." "O yapabilir" dedi. Para vereceğimi de biliyor. "O yapabilir" dedi. Artık kazanmaya da başladığımız sıralardı. Gittim, çanağı ben seçtim. Göğüslüğü, kulpunu, neyse şunu bunu, ben seçtim. Yanındaki çırağı bana öyle bir saz yaptı. Onunla da ben radyoda bir çalmıştım ki... Herkes bana bütün Türkiye'den mektuplar göndermeye başladı. "Bu sazı kime yaptırdın" diye. Daha televizyon falan yok, görünmüyor saz, sesinden duyarak. Ben de Hüseyin Tavşancı'nın adını değil de, yanındaki çırağın adını verdim.

— *Neydi adı?*
— Uzun müddet çalıştı bu sazın üzerinde o. En sonunda Arif Sağ aldı, İstanbul'a götürdü onu. Daha önce de bir defa Ankara'dan götürmüştü İstanbul'a sazevi açtığında. Adını şimdi hatırlayamayacağım o arkadaşın. Namlandı sonra. Herkes gider ona benim sazımdan sipariş verirdi. O da gitmiş ayrı bir dükkân tutmuş. Ama adamı alkolik ettiler. Her giden bir şişe rakı götürüyor, sazım yapılsın; şöyle olsun, böyle olsun diye. Tanındı yani öyle.

— *Tavşancı Hüseyin niye düz göğüslü saza itiraz etti?*
— O kendi bilgisinden şaşmazdı. O kendi nasıl biliyorsa bildiğini yapardı.

— *Siz nereden karar verdiniz düz göğüslü saza?*
— Kendi düşündüğüme göre istedim ben.

— *Düşündüm dediğiniz, düz göğüslü gövdeden çıkacak sesi hayal etmek mi?*
— Tabii, çünkü sazların döşleri çöküyordu. Göğüs çökünce, teller yukarıda kalıyor. Kavisli olunca eşiğin altı yukarıda kalıyor, göğüs aşağıda. Ayrıca, göğsü çökünce daha içli, daha

derinden bir ses geliyordu. Oradan anımsayarak böyle, düz göğüslü saz istedim. Ondan sonra düz göğüslü sazlar yürümeye başladı.

— *Siz farklı teller de kullanmaya başladınız sazda. Sarı tel, sırma tel...*
— Babam rahmetlik sarı telsiz saz çalmazdı.

— *O nereden?*
— Daha evvelinden beri. Tel, sarı olurdu. Sarı telsiz saz çalmazdı o. Ama sarı telden sonra sırma tel çıkmaya başladı. Sırma çıkınca benim için daha iyi oldu. Çünkü sarı tel yumuşak olduğu için, sıcakta gevşiyor, soğukta büzüşüyor, akordu tutmuyordu. Benim imdadıma sırma yetişti o aralarda.

— *Saz sanatçıları neden var olan sesle yetinmezler?*
— Arayış! Gereklidir. Herkesin kendi duyusuna, duygusuna göre bir arayış içinde olması lazımdır. Bunlar benim kendi arayışlarım. Benim sazımın altı da çift sestir, ortası da çift sestir, üstü de çift sestir. Yani buna tambura diyorlar. Ben bilmem ne olduğunu. Ben öyle çalıyorum, sazımı ben öyle yaptım. Babam sırf ortaya sarı tel takardı. Ben alta, ortaya, üstüne taktım. Ben üçünü de çift ses yaptım.

— *Oysa siz temel olarak söze dayalı bir sanat icra ediyorsunuz. Sadece sazın sesiyle değil, sözle de hitap etmeye, insanlara ulaşmaya çalışıyorsunuz. Bu ses arayışının imza gibi bir sebebi de var mı acaba?*
— İmza gibisini bilmem. Ama bu benim kendi duyum, arayışım. Onu ben kendim aradım, kendime göre buldum.

— *Şunu anlamaya çalışıyorum: Bazı yazarlar vardır ki, biz okur olarak imzasını görmesek bile, o yazıyı kimin yazdığını anlayabiliriz. Bunun gibi, Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş ya da başkaları, sazının sesini duyduğumuzda anlayalım diye bir çaba mı?*

— Hayır! Sırf kendi ruhumun arayışı bu. Şu da şununmuş gibicesine bir durum içinde olsaydım, bu kadar, elli senedir türkü söylüyorum, hiçbirinin içinde adımı, soyadımı söylemedim ben. Yani şununmuş desinler diye böyle bir şey içinde değildim. Kendi ruhuma göre, kendi duyularıma göre, kendi duygularıma göre arayıp bulduğum şeyler bunlar.

— Türkülerinizde Garip mahlasını kullanıyordunuz.

— Bir ara babam Ankara'ya geldi rahmetlik. Benim de şiirlerim çoğalıyordu. Yahut da böyle türkülerim çoğalıyordu, yeni türküler filan. İlk zamanlar türkülerimin içinde de ben "Garip" kelimesini kullanmazdım bile. Babama, "Ben" dedim, "Böyle böyle şiir yazıyorum, sonuna ne diyeyim?" Adımı soyadımı söylemediğime göre... Biz bir kelimeden birbirimizi anlardık babamla. Sonuna ne diyeyim dedim. "Oğlum bize garipler derler" dedi. Orada kaldı. Bir kelime yetiyordu. Şimdi benim türkülerimin içinde; başında, ortasında, sonunda neresinde olursa olsun bir "Garip" kelimesi geçer.

— Arada bir sanatınızı babanızla konuşuyorsunuz yani...

— Ben sorduğum zaman o cevap verirdi. Sormadığımda bir şey söylemezdi.

— Evlendiğinizde babanıza duyurdunuz mu?

— Hayır, duyurmadım. Ben kendim gittim, kendim istedim, kendim aldım. Tabii bilmediğim bir aileye gittim. Daha evvel tanımadığım, tanışmadığım bir aileye gittim. Evet, kızla tanışmıştım. Bu vesileyle bir gece yarısı çıktım gittim; istedim. Kız da beni istedi. Onlar da bana verdiler. Ama daha sonra bazı tabiatlar, bazı huylar uydu uymadı. Bir de şunu söyleyeyim: Uydu, uymadı meselesi değil. Kerem'in bir sözü aklıma geldi şimdi. Kerem der ki, "*Dağ üstüne dağ olmaz.*" Dağın adı, dağ eskiden yakıcı bir şeymiş. Dağ vururlar ya, affedersiniz.

— Âşık Kerem, "Bir aşkın ateşi sönmeden üstüne âşık olunmaz" demek istiyor zahir.

— Yani bu şudur ki, bir insan, bir genç âşık olmuş ise birisine, o aşkı yüreğinden söküp atmadan, artık kolay mıdır bilmem sökülmesi de, onu yüreğinden tamamen silip yok etmeden, gidip bir başkasıyla evlenmek için elinden tutmasın. Ben bunu bilmeden yaptım! Çünkü ben yüreği yanık bir âşıktım. "Evlenmek kolay gelir bekâra" denir. Atasözüdür. Onun gibi bir şey. Ben gittim, akşam istedim. Onlar da sabahleyin bana verdiler. Ama ben, o aşk yüreğimdeyken evlendim. Âşık olmadan evlendim. Âşık olmadan evlenince de karşı tarafa mutluluk veremedim ben. Ben veremedim. Ama bu arada çoluk çocuklar oldu, kız oldu, oğlan oldu. Bunlar oldu ama ben veremedim. Bu eksiklik benden idi. Ben bunu o zaman bilmiyordum. Daha askere bile gitmemiştim ben. Bilmiyordum. Böylece, "Kendim Ettim Kendim Buldum" türküsünü çağırdım. Kendimi bildikten sonra da sırf bir kaset okudum ben. *Hata Benim* isimli kaseti sırf onun için söyledim, kendimi bildiğimde. O zaman kendimi bilmiyordum, cahildim. Dedim ya, askere de gitmemiştim. Böyle bir şey ve ayrıldık. Ayrıldık ama ben çoluk çocuklarımdan vazgeçmiş değildim. Gölgem yine üstlerindeydi. Ben onları buradan aldım Almanya'ya götürdüm. Yine analarıyla irtibatlaşıyorduk. Haberleşiyorduk. Neyse. Çocuklarım şimdi oradalar, şimdi Almanya'dalar. Bugünkü duruma geldiler. Büyüdüler, evlendiler, okullarını bitirdiler. Daha hâlâ analarına ben bakıyorum.

— *Evlendi mi hiç sizden sonra?*
— Benden sonra evlenmedi.

— *Leyla Hanım size âşık mıydı?*
— Leyla Hanım bana âşıktı.

— *Sizin gönlünüzü kazanmak için yapacağı bir şey...*
— Yapmadı... Benim gönlümü kazanmak için uğraşmadı. Ailesinin o kadar çocukları olmasına rağmen, en sevgilileri olduğu için, daima sevgiyi bekleyen birisi olduğu için, dışarıda herhangi bir şey düşünme yaşında da değildi. O da küçüktü, o da 13-14 yaşındaydı.

— *Sizin gönlünüzü kazanması mümkün müydü pekiyi, siz başkasına âşıkken?*
— Benim gönlümü kazanmak belki zordu ama kazanabilirdi. Belki hiç yoktan iyi bir şey olabilirdi. Ama bunu yapma olgunluğu içinde değildi.

— *Kaç sene sürdü evliliğiniz?*
— Aşağı yukarı yedi sene. Önce kızım Döne oldu. Döne'den sonra Hüseyin, sonra da Canan gelir.

— *Bu arada babanız bu evliliğe hiçbir şekilde karşı çıkmadı mı?*
— Babama ben söylemedim ki.

— *Çocuklarınız olduğunu bilmiyor muydu?*
— Biliyordu. Ama evlenirken söylemedim.

— *Babanızın, o evliliği uygun bulmadığı, bu düşüncesini de bir türküyle size ilettiği, sizin de bir karşı türkü yaktığınızı biliyorum. Bu karşılıklı durum nasıl gelişti anlatır mısınız onu?*
— İnsanların seveni olduğu kadar, insanları çekemeyenler de olabilir. Babam öyle şiir yazsaydı, kendi üretimlerini çoğaltırdı. Hiç, "Böyle olsun" demedi rahmetlik. Ne olursa olsun öbür tarafta bir ağıt olmuşsa onu alır havalandırırdı veyahut da öte yandan bir şiir okunmuş, bir başkasınınsa o da kendi benliğinden söylememek için, yani, "Muharrem Usta şunu şöyle söylüyor" kelimesini kullanmamak için Karacoğlan'ın, Kerem'in, Pir Sultan Abdal'ın, ona benzeyenlerin şiirlerinden havalandırırdı. Kendisi türkü yazmazdı. Bu sözün, bu deyimin sahibi de orada, Kırşehir'de. Kırşehir'in içinde şiir yazanlardan birileri, böyle bir şiiri yazmış babama vermiş.

— *Sözünü ettiğimiz şiir "Küsmedim Neşet'im" başlıklı şiir değil mi? Hani,* "Temiz ruhlusun saf kalplisin şöhretsin / Hakkın vardır evlenmeye evladım / Mevlam sana yapanları kahretsin / Aslı bozuk alma dedim evladım" *deyip devam eden...*

Müzisyen Yunus Karaca ile.

— Son zamanlarda, babam yaşlanmıştı iyice. O sıralarda ki hafızası da iyice zayıflamıştı rahmetlinin, tam düşünecek mevsimi geçmişti. Ama Bayram Bilge Tokel'in yazdığı kitapta bu sözlerin yazarının Kırşehir'den biri olduğu tespit edildi. Şiir babama verilmiş babam da onu havalandırmıştı. Ama karşılığında, ben babamdayken babama karşı bir söz söylemek istemedim. Babam rahmetlik olduktan sonra ben bu şiiri cevaplandırdım. "*Aslı bozuk alma dedim*" bilmem ne diye gider orada, ama işte cevabım:

Aşkı kimden aldın sevgiyi kimden
Aslı bozuk deme gel şu insana
Soracak olursan eğer ki benden
Aslı bozuk deme gel şu insana

Yazımızı felek yazdı mevladan değil
Her hata suç bende Leyla'dan değil

— *Bu arada çocuklarınız olduğunu öğrendiğinde ya da söylediğinizde size neler söyledi babanız?*
— Hiçbir şey söylemedi.

— *Gördü mü torunlarını?*
— Tabii gördü. Sonra ben askere gittim, çocuklarım onun yanındaydı.

— *Askere gittiniz. Neresi?*
— İzmir Abdullah Ağa Çiftliği'ne. İstihkâmdım.

— *Ne yaptınız askerde? Herhalde size çalıp söyletmişlerdir.*
— Tabii bana sazcı derlerdi. Haftada bir moral eğitimi derlerdi. Bir sanatçı gelirdi, bir hanım gelirdi. Gelen hanımlar, orada türkü söylerdi askerlere, ondan evvel de beni çıkartırlardı sahneye sazcı diye. Adım sazcıydı orada. Ben çalar, söylerdim. Ondan sonra da o gelen hanım çalar söylerdi. Moral eğitimiymiş öyle dedikleri.

— *Orduevine filan götürmezler miydi?*
— Orduevi deyince... Ordan işte radyo kanalıyla Ankara'ya Orduevi'ne istettiler. O sıralarda gidip geliyordum Ankara Radyosu'na. Oradan Ankara Orduevi'ne getirildim ben. Askerliğimi Ankara Orduevi'nde bitirdim. Sıhhiye'de.

— *Bu evliliği kurtarmanın hiçbir yolu yok muydu?*
— Bu evliliği kurtarmanın yolu cahillikten kurtulmaktı. Ben cahildim. Âşıktım. Yani yüreğimde eski yanıklar duruyordu. Yenisi de yakmadı beni. O yanıklar yüreğimde dururken beriki soğuk geldi bana. Askerlik bittikten sonra ayrıldık.

— *Askerlik sırasında hanıma ve çocuklara kim baktı?*
— Hanım ve çocuklar babasının yanında kaldı. Ankara'day-

dı onların evi. Ankara'da kaldılar. Tabii ayrı evimiz vardı. Ben ayrılmıştım. Ama tamamen kopmuş değildim. Ben döner dolaşır çocuklarımı getirtirdim yanıma. İhtiyaçlarını görürdüm. Öyle bir şey oldu.

— *Bu arada babanız, ağabeyiniz ve diğer kardeşleriniz de beraber Kırşehir'de kalıyor. Geçim nasıl sağlanıyor baba evinde? Siz katkı sağlıyor musunuz?*

— Orada evimiz vardı, ev yaptırmıştık oraya. Bağbaşı'na. Onlar evimizdelerdi. Onlar yine böyle çalgı çalıyorlardı. Ağabeyim de çalıyordu, babam da çalıyordu. Gidip geliyorlardı. Geçimlerini temin ediyorlardı. Ara sıra ben de, az çok ufak tefek bir şeyler gönderiyordum onlara.

— *"Neşet Ertaş Sazevi" ne oldu?*

— Neşet Ertaş'ın yanında o ihtiyar adam çalışamaz oldu. Bir genç çalışan geldi oraya. O da bekârdı. Bir kızla tanışmış. "Kız neyin var" deyince, "Benim sazevim var" demiş. Nişanlanmışlar. İyi. Düğünleri olacak. Dedi ki, "Düğünüm olacak." "Peki" dedim. Gittim bir düğün salonu tuttum. Bunların düğünlerini ettim. Arabaya bunları bindirdiğimde damadı dışarıya çağırdım arabasından. "Ben gayrı dükkâna gelmeyeceğim dükkân senin" dedim. O dükkânı o çalışana bıraktım. Nişanlısına yalan çıkmasın diye.

— *Adını hatırlıyor musunuz?*

— Remzi'ydi. Remzi Usta.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Aşk, İlle de Aşk!..

"Âşık demek aşk demektir. Aşk ile çıkan nefesi bilirdik. Aşk ile çıkan sözleri de bilirdik. Biz aşk kanalıyız. Babadan, dededen, öteden beri, ta Kerem'lerden, Mecnun'lardan, Karacoğlan'lardan, Kamber'lerden, en son Pir Sultan'a gel, bir aşk kanalıyız biz. Bir kanalın getirdikleriyiz. Aşksız çıkan havayı dinleyemeyiz. İçimize sinmez. Söz bir laftır. Onu insanlara kabul ettiren havadır. O da aşk olursa içinde. Aşk olmayanı dinlemezdim ben. Ben de dinlemezdim, babam da dinlemezdi. İnsanın yüreğinden gelen, içinden gelen aşkı bizim kulağımıza, yüreğimize getirdiğidir. Aşksız hava dinlemeyiz biz."

— *Ankara'dan ayrıldıktan sonraki istikamet?*
— Ayrıldıktan sonra Ankara'dan çıktım. Ben yine mesleğim üzerindeydim. Orada, burada. Ama o arada çok etkilenmiştim. Alkol beni çok yıpratmıştı.

— *Ne zaman başladı alkolle ilişkiniz?*
— İşte bu gönülsüzlük durumundan itibaren...

— *Askere gitmeden önce mi?*
—Yok, askerden sonra. Askerden sonra çoğaldı bu. Askerden sonra sigara içmeye başladım. Gittiğim yerler de zaten içkili. Sigara içmeye başladım, içki içmeye başladım. İçtikçe de içildi. Beni çok etkiledi bu alkol. Yemekten uzaklaştım. Çok zayıfladım. Parmaklarım aşağı yukarı durdu. Uyuştu. Basmaz oldu parmaklarım. Hacettepe Hastanesi'nde tedavi oldum o aralarda. Çare bulamadım. Nihayet, neticede bir havayı çalıp bitiremez oldum. En sonunda benim büyük ağabeyim Almanya'daydı. İşçi olarak gitmişti. Ona mektup yazdım. Ben büyük biraderimin davetiyesiyle Almanya'ya gittim.

— *Bu arada hiç İstanbul'a gelmediniz mi?*
— İstanbul'da ne işim var benim? Plak okursam gidiyordum oraya. Gittim, bir havayı çalıp bitiremedim. Yani plak okuyamadım.

— *Bu arada size hiç dur ne yapıyorsun, kendini harap ediyorsun diyen yok mu? Alkol, sigara...*
— Hiç kimse yok, ben yalnızım.

— *Deseler dinler miydiniz?*

Ankara'yı merkez tutan genç Neşet Ertaş, en aranılır olduğu dönemde, düğünlerin yanı sıra Ankara'daki eğlence mekânlarında da tek başına çıkıyor sahneye.

— Dinlemezdim... Dinlemezdim. Orada ben bir gün, iki gün, üç gün, ne zaman yıkılır düşersem bir yerde, ne zaman kalırsam kaldığım yerde hiç kimse beni ellemesin. Zaten hiç kimse de yoktu ayrıldıktan sonra. Öyleydi.

— *Hep yalnız mıydınız?*
— Hep yalnızdım. Yanımda bir çocuk olurdu, kimsesiz çocuklardan. Bir tek o olurdu. Birkaçını da evlendirdim böyle yanımda gezenlerin. İşte kimsesiz, sahipsiz olanlardan. Onun haricinde kimse olmazdı yanımda. Neticede evim de yoktu zaten. Kira veremez oldum. Bir arabam vardı, benzini bitti. Cebimde sigara kalmadı. Evlendirmiş olduğum bazılarına durum şöyle dediğimde kravatını düzeltti, "He he" dedi gitti. Biradere mektup yazdım. Biraderin bakım kâğıdıyla Alman-

ya'ya gittim. Orada tedaviye başlandı, sigara dahil bütün alkolü bırakacaksın dendi. İşte öyle oldu, böyle oldu. İki senede, üç senede bir, üç aylığına çıkış vardı yurtdışına o zaman. Biraz yararlandım. Boynumun sol kısmında, başımı tutan damarda, sancı çoktu. O sağaltıldı, iyiye gidiyordum. Baktım üç ay doldu. Gelsem yine aynı olacığım ben. Daha uzun kalmam gerekti. Nasıl olur bu? Soruldu, danışıldı. İşte beni doktora götüren tercüman, bu sanatkârdır şudur, budur burada uzun kalmak istiyor, nasıl olur bu? "Eğer" demiş doktor, "Profesyonel müzisyense bu, profesyonel müzisyenlere dünya üzerinde özel bir hak var." Bu nasıl olur? İspat etmesi lazım. Nasıl? İşte eserleri. Çalıştığı ne kadar? Bunun üzerinde durdu, "Bunların ispatlanması lazım" demiş. Öyle olunca nasıl olacak? İşte okuduğumuz plaklar, şunlar, bunlar bir kucak... "Bana değil de Bonn Hükümeti'ne ispat edeceksiniz" dedi doktor. Müracaat ettik. İspatları oraya götürdük. Onlar inandılar ama inanmak değil bilerek tespit etmek üzere. Nasıl olacak? Türkiye'den araştırılacak. Araştırıldı, radyodan, şuradan, buradan. Orayı adres verdik. "Evet" dendi. O arada günüm bitti, Türkiye'ye dönmek zorundayım. Türkiye'ye döndüm. Bir işçi yurtdışına nasıl çıkıyorsa buradan ben de aynı kontrollerden geçerek, aynı aramalardan, aynı taramalardan geçerek; bunları tespit ettirerek, Alman hükümeti de bunları araştırıp tespit ettikten sonra, kanaat getirdikten sonra, müzisyen olarak benim Almanya'da kalmama izin verdi. Anladılar, dinlediler. "Bu bizden para almaz" deyip doğru karar verdiler. Ki daha bugün olmuş, otuz senedir ben Alman hükümetinden bir kuruş para almadım. Hep Alman hükümetine para vererek kalıyorum. Çünkü müzisyen olarak kalıyorum orada. Vergi ödüyorum. Her şeyimi kendim karşıladıktan sonra her ay vergi dairesine para ödeyerek. Hâlâ bu devam ediyor. O şekilde orada kaldım. Bu defa çocuklar buradaydı. Onları oraya getirmem gerekti. Yine biraderin yardımıyla, bakımıyla bizim orada kazancımızı yüksek göstertmek suretiyle, çocukları da oraya aldırtabildim şükür. Onlar orada okudular, okullarını bitirdiler, evlendiler. Eh bugün oldu.

Ben de 66 yaşına geldim. Gayrı ben de kendimi emekliye ayırdım şimdi. Yaz aylarında burada dört-beş ay kalıyorum. Son iki-üç senedir. Kışları da Almanya'ya gidiyorum.

— *Almanya'ya gittikten sonra kaç sene dönmediniz buraya siz?*
— On beş-yirmi sene arasında.

— *Arada hiç gidip geldiniz mi?*
— Bir, babam öldüğünde geldim. 1984'tü galiba. Bir o zaman geldim. Onun dışında gidip gelmezdim pek. Orada uğraşılarımız vardı. Çoluk çocukları oraya götürmüştük. Oranın şartları, Almanca bilmeyişimiz, oranın maddi şartlarını yerine getirebilmek için koşturuyorduk. Uzak yakın gidip geliyorduk işte.

— *Yine düğünlere mi?*
— Düğünler, konserler ne olursa olsun gidip geliyorduk.

— *İki ülkedeki dinleyicilerinizi karşılaştırdığınızda, Almanya'da da bir Türk topluluğu var, kocaman. Aşağı yukarı iki milyona yaklaştı galiba şimdi. Oradakiler sizi yeni mi keşfediyorlardı yoksa buradan gitme, sizi bilen dinleyiciler var mıydı?*
— Bilen dinleyici vardı. İlk gidenler benim emsallerimdi. Gayet rahattım yani. Onlar beni dinleyen insanlardı.

— *İki tarafı karşılaştırdığınızda alaka nasıldı?*
— İki tarafı karşılaştırdığımızda tabii burada dert burnuna gelmiş insanlar oraya gidince ekmeği buldular. Karınları doydu ama yüzleri gülmedi. Nedeni gurbet hasreti, memleket hasreti. Bunları da gidermeye çalıştık.

— *Gurbeti en iyi bilen adam olarak...*
— Aşağı yukarı. Onlar çağırırlardı, her hafta düğünlerine giderdim. Bazı konser olurdu, konsere giderdim; Hollanda,

Belçika, Fransa, Avusturya, efendim İsveç, Danimarka, İsviçre... Hep giderdim.

— *Repertuvarlarınızdaki oyun havaları her ne kadar insanları oynamaya katacak havalar olsa da içlerinde yine de bir ağırbaşlılık oluyor. Gerçi oyun havası deyince insanların aklına hemen...*
— Gülmek, oynamak gelir.

— *Dansözlü mansözlü hatta.*
— Yok, ben dansöz havası çalmazdım da, oyun havası çalardım. Zaten düğünlere gittiğimde bir saat, bir buçuk saat sahneye çıktığımda oyun havaları çalarım. Ondan sonra da oturur herkes yerine, bizim türkülerimizi dinlerler. Türkülerin haricinde de halay havaları çalarım, halay çekerler. Yine oyun havalarıyla bitiririz. Düğün şeyi bu, düğüne gelen gülmeye, oynamaya geliyor.

— *Arada hüzünlü havalarınız da var sizin.*
— Tabii. İlk bir-bir buçuk saat, oyun havalarından sonra düğünde herkes oturur bir yana, ondan sonra dinlenecek havalar isterlerdi, istenen havaları çalardım. Genelde bozlaklar isterler.

— *Dinlerken hüzünlenip ağlayanlar olur muydu?*
— Tabii ağlayanlar da olurdu. Tabii düğünlerde fazla uzun, hüzünlü havalar da çalmak istemezdim ben. Gülmeye, oynamaya gelmişlerdi. Ama beni dinlemek isteyenlerin arzularını yerine getirmek için tabii böyle birkaç tane istek yerine getirirdim. Ondan sonra yine halay havaları, tekrar oyun havaları, işte düğünün rengine göre hareket ederdik.

— *Seyirciyle ilişkinizi nasıl kontrol ediyorsunuz? Türkiye'ye epey aradan sonra döndüğünüzde verdiğiniz ilk konserde dikkat ettim, dinleyicinin nabzını tutmak diye bir şey var, siz onu iyi başarıyorsunuz. Bir oynatıyorsunuz, şenlendiriyorsu-*

nuz daha doğrusu. Sonra o heyecan, o şenlik hali yükseldiğinde, "Bir durun bakalım, sakin olun" der gibi bir hüzünlü havaya sokuyorsunuz. Sonra da finali yine şenlendirerek...
— Efendim, sofrada yemek yenir ama üstüne de bir tatlı dediğimiz, çilleme dediğimiz bir tatlı yenir. En sonunda coşkulu bir havayla bitirmek daha güzel oluyor.

— *Bulunduğunuz yerden baktığınızda nasıl kontrol ediyorsunuz bunu?*
— Bütün kalplerin Allah vasıtasıyla birbirine bağlı olduğuna ben inanıyorum. Onlar pür dikkatini sana verdiklerinde sen kalplere hitap ediyorsun. Bâtın olarak. Zahir, görüntümüz biliyorsunuz. Ama genelde ben kalplere, biz daha evvel kalbin adını bilmezdik de yürek derdik, yüreklere hitap ediyorum. Yüreklere de hitap edince onlar zaten bütün dikkatini sana vermiş. Sen ne verirsen senden alıyorlar. Bu şekilde oluyor bu. Hep tatlı yesen o da bıktırır. Hep acı yesen o da bıktırır. İşte bunlardan renk renk karıştırarak, bazı söylemek istediklerimizi yerine göre söylüyoruz insanlarımıza.

— *Bu sahne ustalığını nasıl edindiniz? Epeyce gözlem ve çaba gerektiriyor çünkü.*
— Elli senedir sahnedeyim, elli sene. Elli sene aynı işi gören, o işin kimliğini anlıyor.

— *Hiç böyle canınızı sıkacak bir şeylerle karşılaştınız mı?*
— Nerede?

— *Sahne diyelim. Çalıp söylediğiniz her yer sahne sizin için çünkü.*
— Sahnedeki sanatçının canını sıkan, oraya dinlemeye geleni rahatsız eden birileridir. Yani dinlemesine mâni olandır. Ama şükür, inanırsanız, elli senedir sahnedeyim ben, çok şükür, konserlerimde bir kavga çıktığına ben rastlamadım.

— *Bunu neye bağlıyorsunuz?*

— Bunu gönüle bağlıyorum. İnsanların gönlüne hitap etmeye bağlıyorum. Herkeste aynı gönül var. İnsanların gönüllerine hitap edince, insanlar gönlü bulunca, gönülleri hoş oluyor. İnsanların gönüllerine hitap edilince onun ağrısını, acısını da yerine göre az çok yerine getiriyorsun. Tatlısını da veriyorsun. İnsanın beklediği verilirse insan memnun oluyor.

— Sizin çalıp söylediğiniz yerler de içkili yerler özellikle.
— Ben her tarafa giderim. Düğünlerin programı, türküleri ayrıdır; konserin türküleri, programı ayrıdır. İçkili yerin türküleri, programı da apayrıdır.

— Sonuçta alkol şişede durduğu gibi duymuyor. Efkârlandı birisi, hey heyleri geldi... Var mı böyle denk geldiğiniz?
— Allaha şükür onun hey heyi mey heyi kalmıyor. Zaten biz hep, hey hey, diyoruz. Hey heyi bizden dinliyorlar. İhtiyaç kalmıyor. Onun yerine, hey ,diyoruz zaten.

— Adam içkilidir. Söylenen şarkıyı türküyü beğenmez, kafasının o anki haline denk düşmemiştir, çeker silahı...
— Allah etmesin böyle. Efendim gelen orada beklediğini bulamazsa, beklediğini alamazsa rahatsız olur. Geldiğine memnun olmaz. Rahatsız olan da yanındakini rahatsız eder.

— Siz sahneye çıktığınızda ne yaparsınız? Çıkmadan önce bir bakar mısınız kalabalığa nedir, kimdir bunlar diye?
— Kimdir bunlar demem. Oraya gelenler insandır, onu bilirim. Bildiğim için de, insan gönlünü bildiğim için de, gönüle hitap ederim ben. İnsanlarımızı zaten biliyoruz, bildiğimiz için de ona göre söyleriz, ona göre hareket ederiz. Dedim ya ayrı ayrı yerler vardır; düğün yeri, konser yeri, içkili yerin türküleri, programları ayrı ayrıdır.

— Nasıl ayarlıyorsunuz bunları?
— Ayarlamayı biliyoruz. Düğüne gelen güler, oynar. Hani derler ya ölüye giden ağlar, düğüne giden güler, oynar. Hatta

benim bir esprim de vardır düğünde sahneye çıktığımda, "Düğüne gelip de gülmeden oynamadan giden, vebal boynunda gidermiş" derim espri olarak. Hoşlarına gider bu laf. Hatta, "İçinizden gelerek ama içinizden gelerek kalkar oynarsanız günahlı da gelseniz melek olarak gidermişsiniz evinize" derim. Gülerler. Gerçek de odur. İnsan zaten melektir. İnsan, bizim analarımız zaten melek, biz de insanoğluyuz, insanız. İnsanın içindeki ufak tefek kötülükler çıkar gider haberi olmadan.

— *Arınır yani.*
— Arınır. Ruh arınır, melekleşir insan. Böyle söylerim. Hareketli oyun havaları çaldığım ondandır düğünde. Tabii konser, dinleti yeridir. Oraya insanlar senden bir şeyler duymaya, bir şeyler anlamaya, dinlemeye gelir. Oraya gelen insanlara eğer bir şeyler verirsen insanları memnun edersin. Bir şeyler verememişsen memnun olmaz insanlar, memnun olmayınca da huzursuzluk çıkar içeride. Birinden çıkmazsa, birinden çıkar. Ee, şükür bugüne kadar, Allahın verdiği ne ise onunla memnun etmeye çalıştık. İmkânımız dahilinde, ruhumuzca. Onun için de şükür daha hiçbir düğünde olsun, konserde olsun, içkili yerde olsun bir kavga çıktığını görmedim.

— *Aradan epey uzun zaman geçtikten sonra İstanbul'a geldiğinizde, ki İstanbul'daki ilk konserinizdi, çok büyük bir kalabalık vardı. O kalabalığın sizin türkülerinizi ne kadar bildiğini biliyor muydunuz?*
— Bilmiyorum tabii.

— *O kalabalık sizi nasıl etkiledi, nasıl heyecanlandırdı?*
— Tabii, burada on beş-yirmi sene sonra İstanbul'da sahneye çıktığımda, buranın bir İstanbul olduğunu biliriz biz. İstanbul olduğunu bildiğimiz için de on beş-yirmi sene sonra geldiğimde, meydanda yoktum, televizyonda, radyoda, gazetede hiçbir röportajım, hiçbir yerde olmadı. Çekilmiştim ben kenara. Geldiğimde önce tabii ne olacak, nasıl olacak düşüncesi

vardı. Unutulmuş, gitmiştim. Bana öldü haberlerim gelirdi Almanya'ya. Televizyonlarda da ben, rahmetli demeye başladıklarını kendim duydum. Özel televizyonların ardından TRT'de de duydum, "Rahmetli Neşet Ertaş'tan alınan türkü" diye. Halk, ölmüş birinin türkülerini ne derece dinler? Yirmi senedir de hiç yokum meydanda, dahası da var... Böyle nasıl olacak düşüncesiyle ben peki demiştim. Ama şükür, beni dinlemeye gelenler oldu gördüğünüz gibi. Bu beni heyecanlandırdı. Bir yerde de İstanbul dinleyicisi var içinde. Hani derler ya İstanbul dinleyicisi, İstanbul, Ankara, köy, şehir meselesi değil de, o bilince varmış insanlar, yani okumuş insanlar bir başka, okumamış insanlar bir başka. O düşünceyle sahneye çıkmıştım. Hatta ilk parçada ben rahat değildim. İlk sahneye çıktığımda rahat değildim. Yani bu yaştayım ben. Tabii teşekkür ederim İstanbul'da olanlara; ister İstanbullu olsun, ister Anadolu'nun en ücra yerinden, nereden gelirse gelsin, oradan bağırıyor, "Ben Adana'dan geldim" diyor, öteki diyor ki ben ta bilmem nereden geldim. "İzmir'den geldim" diyor.

— *Duyuyorsunuz bunları.*
— Konserlerimin son kısımlarında ben bilhassa kulak veririm isteklere. Yani birinci kısmın değil, ikinci kısmın son bölümüne varırken kulak veririm sağa sola. O zaman söylüyor işte, "Ben İzmir'den geldim, şu türkü" diyor, öteki diyor ki, "Ben Adana'dan geldim, şu türkü." Görüyorum ki İstanbul'da da konser versem, Adana'dan kalkıp gelen var efendim, doğudan batıdan değil, her taraftan gelen oldu.

— *Şöyle bir ceketi çıkardınız siz, kalktınız gömleğin kollarını kıvırdınız.*
— (Gülüyor) Ondan sonra işte Allah ne verdiyse...

— *Sizin dinleyicinizle aynı gönül ırmağında buluşmanız bir tür vecd mi? Nedir o duygu?*
— O gönül herkeste var. Daha önce konuştuğumuz gibi, canlarımız bir bütünün ayrı ayrı parçalarıysa o gönül de aynı gö-

nülün birer parçasıdır. Herkeste var. Ama bir türkümüzün içinde şöyle geçer:

Gönül bilmeyenler çoktur
Bilmeyende gönül yoktur

Ama bilen de vardır. Gönül olmasa bile, karşıdan gönüllü bir ses, gönüllü bir hava gelirse zaten gönüle aşina o can, o vücut. O yerini buluyor karşı tarafta. O da onu memnun ediyor. Bir gönül kapısı açılıyor. Yahut da hatırlatıyor gönlü ona.

— *Dolayısıyla böyle bir duygudaşlık.*
— Evet, duygulaşmış oluyoruz karşılıklı.

— *Az önce söz arasında, "Biz biliriz İstanbul'u" dediniz. İstanbul'u nasıl bilirsiniz? Yani siz Ankara'da çalarken, daha Almanya'ya gitmediniz diyelim. Kırşehir'de, Ankara'da, Yozgat'ta, nerede çalarsanız çalın, İstanbul diye bir şey var kafanızda. Nedir o?*
— Herkesin kafasında olduğu gibi. Bu bir inceliktir, bir hassasiyettir İstanbullu kelimesi. Bir efendiliktir. Efendilik, karşısındakine saygı anlamındadır. Saymayan sayılmaz zaten. İncelik de ince eleyip sık dokuyan. Yani bir şeyi inceleyen demek. Hassasiyet de inceleyen, hassas bir ruhtur. Bir ruhun hassaslığı. Hassas bir ruh anlamına geliyor. Efendi, inceleyen ve hassas bir ruha sahip insan aklıma geliyor İstanbullu deyince.

— *İstanbul'da çalıp söylemek sadece sizin için değil, başkaları için de ürkütücü bir şey midir? Nedir yani? Büyük bir şey mi burada tutunmak?*
— Evvelden böyle düşünülüyordu. Şimdi genelde konserlerimde ben halkı görüyorum. Halkı da görürken tabii ileri düşüncedeki, saygı duyduğumuz tiyatro sanatçılarımızı görüyorum, film artistlerimizi görüyorum, ona benzeyen... Onun

Bir gece Ankara'da sabaha kadar baş başa çalıp söyleyen iki sanatçı, Zeki Müren ve Neşet Ertaş, yıllar sonra tekrar karşılaşırlar.

dışındakileri bilmiyorum tabii ama tiyatro artistlerimizi, film artistlerimizi görüyorum, bildiğim için. Bazı bu sanatçılarımızdan da görüyorum, tabii öbürleri kimdir bilemiyorum. Bu insanlar tabii mesleğinin sırrına ermiş, kendini tanımış, kendinin dışında insanlara bir şeyler verebilen, çok insan olanlar. Bir insan görünür ama o insan çok insandır. Bir tiyatrocu olsun, bir film artisti olsun, bir sanatçı olsun, bunlar bir görünse de çok insandır. Anlayış bakımından, şundan bundan. Öyle görüyorum.

— *Siz Almanya'ya gitmeden daha türküleriniz İstanbul'da, İstanbul'da çalışan çeşitli kesimlerden sanatçılar tarafından seslendirildi. Hatırladığım Barış Manço, Edip Akbayram, Alpay, Hümeyra, Selda var albümlerine sizden türküler katan.*

— Efendim Zeki Müren dahil, sanatçı olup da benim türkülerimi okumayan sanatçı az kalmış diyebilirim. Az kaldı diyebilirim yani. Bilinen, bilinmeyen.

— *Bu tanışıklıklar nasıl meydana geldi. Zeki Müren'den başlayalım. Zeki Müren demişken...*

— Bizim gençlik yıllarımızdı tabii. *Mühür Gözlüm* diye bir film çevirmişti. Zeki Müren'in en parlak yıllarıydı. Zeki Müren'in filmi beklenirdi. "Mühür Gözlüm"ün şairi Ali İzzet Özkan ile Zeki Müren'in *Hürriyet* gazetesinde tam sayfa resmi çıktı. "Mühür Gözlüm"ün telif hakkını satın aldığına dair. Ondan sonra da daha Türkan Şoray'ın adı yokken, Türkan Şoray ile *Mühür Gözlüm* filmini çevirdi Zeki Müren. Zeki Müren için gittik. Zeki Müren bunu aranjman olarak okudu. Ama sözler halk sözü. Nur içinde yatsın, Zeki Müren, Zeki Müren'di. Zeki Müren yine Zeki Müren de... Ama Zeki Müren nerede, Türkan Şoray nerede. Orada. Malum. Biz de âşığız malumunuz. Gözler de mühür, malum. De ki onun için mi, yok onun için değil. Gözler ne kadar büyük olursa olsun içinden bakan önemli. O kirli, çapaklı gözlerin içindeki pırıltı var ya, işte asıl olan, gerçek olan o. Bizi de yakan o zaten. Eve geldim. Bu sözler...

— *Siz Türkan Şoray'a da âşık oldunuz mu?*

— Şimdi güzele âşık olmadım diyen yalan söyler. O ayrı. Onun haricinde söylemek istediğim şu: Sözler halk sözü. Ama Zeki Müren'in okuduğu hava aranjman. O zaman aranjman hevesi vardı. Yeni yeni aranjmana hevesleniyorlardı. Ben bunu gördüm. Kendi kendime etkilendim. Kendi tavrım, kendi duygum, kendi şeyimle. Ertesi gün bir düğüne gittim. Vardığımda bu "Mühür Gözlüm"ü çaldım. O zaman beş lira mıydı neydi bahşiş, fasıl bitince beş lira verirlerdi. Biri getirdi beş lira verdi. "Bunu bir daha çal" dedi. Bir daha çaldım. Öbürü geldi, al sana beş lira, bir daha çal. O gece sabaha kadar "Mühür Gözlüm"ü çaldım. Ertesi gün radyoya geldim ben, mahalli sanatçı olarak ayda iki defa on beş dakika program verilmişti ya bana, ben radyoda bunu çalmak istedim. Tonmayster kalktı gitti. Sonra Allah rahmet eylesin Osman Özdenkçi, o zaman Halk Müziği Şube Müdürü'ydü. "Neşet" dedi, "'Mühür Gözlüm'ü çalmak istiyormuşsun, başka çal" dedi. Senin türkülerin var dedi.

— Osman Özdenkçi geldi, bunu çalma, başka çal, dedi.

— He, öyle dedi. Dedim ki, "Hocam ben dün bir köy düğününe gittim, bana sabaha kadar bu 'Mühür Gözlüm'ü çaldırdılar." Öyle deyince, bir dinleyelim, dedi. Ben "Mühür Gözlüm"ün açışını yaptım, başladım okumaya. Osman Özdenkçi tonmaystere, "Al da kalsın" dedi. Ve öyle gitti. Ben "Mühür Gözlüm"ü ilk olarak orada okudum. Ama yayınlanmadı tabii. O zaman "Tarla Dönüşü" müydü, "Günaydın" programı mı vardı, öyle bir şey vardı sabah altı-altı buçukta. O türküyü nasılsa yayınlamışlar radyoda. O andan sonra "Mühür Gözlüm" bana dönmüş oldu. Grafson Şirketi'ne okumuştu Zeki Müren bunu. Benim neyim olacak, benim bir pamuk yatağım var, başka da bir şeyim yok. "Nem alacak felek benim" dediği gibi. Ben okudum. Bunu da Zeki Müren duydu tabii. "Mühür Gözlüm" benden duyuldu. Plağa da okudum bunu. Zeki Müren demedi ki, "Sen bunu niye okudun" veyahut da, "Niye plağa okudun." Tek kelime söylemedi. Turnelerdeyim. Doğuda bir yerdeyim. Bir yere vardım. Gündüzden varıyorduk. Bir gölgede oturuyoruz, konser saatini bekliyoruz grupla beraber. Güzel bir araba geldi oraya. Allah Allah, doğuda da böyle arabaya binen var mıymış dedim. Yani yol yok, bel yok bu nasıl olur, kimdir, neyin nesi? Nihayet bizim yanımıza geldi. Dedi ki, "Zeki Müren aratmadık yer koymadı Türkiye'de. Seni İzmir Fuarı'na programına almak istiyor." Allah Allah dedim arkadaşlara, zaten turne de bizim turnemiz. O turneyle ben Türkiye'yi vilayet, kaza, nahiye önüne neresi geliyorsa devamlı geziyorum senelerce. Dedim ki arkadaşlara, "Stop ediyoruz turneyi. Ben fuara gidiyorum." Fuara geldim, bir ay orada program yaptık. Onun haricinde ayrıca beni özel olarak aratıp bir gazinoda sabaha kadar içtiğimiz de oldu. Bana bu "Mühür Gözlüm"den dolayı tek bir kelime söylemedi rahmetli.

— Beraber içtiğiniz bir anınız vardı, bu sizi alıp götürme sırasında mı yoksa sonra mı oldu?

— O ayrı. Fuarın haricinde Ankara'ya geldiğinde beni arattı. Bir ara gazinoda sabaha kadar...

— *Kafasını duvarlara vurduğu gece...*
— Evet, öyle şeyler oldu.

— *Sizi İzmir Fuarı'na götürdü. Fuarda ilk defa sahne aldınız.*
— İlk defa sahne aldım, evet.

— *O sırada tanışıp, konuştunuz mu?*
— Hayır!

— *Sizi dinledi mi acaba?*
— Mutlaka. Sahnenin gerisindeydi o. Oradaydı. Baştan sona bütün programı dinlerdi o zaten. Zeki Müren herkesten evvel gelirdi yerine. Bütün programı baştan sona dinlerdi.

— *O assolist olarak çıkıyor herhalde.*
— Tabii assolist olarak çıkıyor. Programının yarısına doğru, rahmetli Cem Karaca'yla beni kendinden sonraya bıraktı. Zeki Müren'den sonra çıkardık Cem Karaca'yla ikimiz. İki halk müziği, Cem Karaca ve Barış Manço vardı, iki de film artisti, böyle böyle koymuştu rahmetlik. Fuar programının yarısına yakın, kendini bizden öne aldı. Yani Cem Karaca'yla beni kendinden sonraya bıraktı.

— *Daha sonra da çalıştınız mı fuarda Zeki Müren'le?*
— Altı kere İzmir Fuarı'na gittim. İstanbul'da da iki ay üst üste Çakıl Gazinosu'nda bir ay, Gar Gazinosu'nda bir ay. İki ay da geçmiş yıllarımda program yaptım İstanbul'da.

— *Ankara'daki karşılaşma nasıl oldu?*
— Arkadaşlarımla kış olunca gidemezdik turneye, yollar kapanırdı. Bunlar, işsiz güçsüz, tanınmış birileri olmayan, sağda solda kalmış garipler demiştim ya, onlar. Bir otele onları yatırırdım. Yollar açılınca yine devam ederdik. Orada, otelde oturuyorduk onlarla beraber. Telefondan dedi ki birisi, "Seni arıyorlar." "Kim?" İşte, "Zeki Müren." Bir yerdeymiş. Ondan sonra...

— O zamana kadar hiç karşılaşmadınız ama değil mi yüz yüze? Dinliyorsunuz, sahnede görüyorsunuz ama konuşmuşluğunuz var mı?

— Konuşmuşluğumuz yok! O zamana kadar konuşmuşluğumuz yoktu. O İzmir Fuarı'ndan sonra, bu ikinci karşılaşmamız oldu onunla. Arkadaşlarım, "Biz de gitsek acaba bir şey der mi" dediler. "Beni kabul eden sizi de kabul eder" dedim. Onlarla birlikte, üzerinde Şato yazardı herhalde, bir yer, Ankara'da. Örfi idare vardı o zaman. Bir program falan da değil, oraya gelmiş o. Gittik. Kapıdan girdik. Arkadaşları hemen kapının yakınında bir yerlere oturttum. Onlar da ta ileri köşede oturuyor. Kapıdan girdiğimde ayağa kalktı. "Hoş geldin Neşet Ağabey" dedi bana Zeki Müren. Ben vardım. Yani kapıdan girdiğimizde yerinden dedi, hoş geldin Neşet Ağabey, diye. Ayağa kalktı. Karşısında gazinonun ikinci patronuyla beraber oturuyor kendisi. Ben vardım. İkinci patronun yanında yer gösterdiler oturdum. "Ne içersin" dediler, "Rakı içerim" dedim ben. Onlar viski içiyorlar. Rakı geldi. Ben neyse bir duble bir şey içtim.

— Sohbet ne bu arada?

— Bekliyorum sohbeti. Ne için çağırttı? Herhalde beni bir program için filan çağırttı sanıyorum ben. Bekliyorum, hiç konuşulmuyor. Bir Zeki Müren var, bir gazinonun ikinci patronu var, ben varım. Üçümüz oturuyoruz. Sahnede bir orkestra vardı, onu gönderdiler. Bekliyorum, hiç kimse konuşmuyor. Ben bir daha içtim, yine bekliyorum.

— Bir kadehi bitirdiniz. Uzun bir sessizlik…

— Hee, uzun sessizlik. Yine konuşulmuyor. Anladım ki beni dinlemeye çağırmış. Aldım sazı, yarım saat, kırk beş dakika filan çaldım. Yine sazı bitirdim.

— Türkü söylediniz mi bu arada?

— Çaldım, söyledim kırk-kırk beş dakika tahminen. Sazı kestim. Neyse bir yudum bir şey içtim. Yine konuşan yok.

Yine konuşulmuyor. Anladım ki beni dinlemeye çağırdı. Senden sır çıkmaz ya, bardağı da üçledim. Ondan sonra aldım sazı bir saat mi çaldım, iki saat mi çaldım. Ben çaldıkça o içiyor, ben çaldıkça o içiyor. Mecnuna döndü yani. Saç baş dağıldı. Öyle oldu ki, tam mecnun oldu canım. Öyle oldu yani. Sarhoş oldu sarhoş, içe içe. Artık ben sazı bırakmıyorum. İyice mecnun oldu öyle. Sazın havasının bir yerinde bir mayaya girdi. "Aman aman yandım aman" diye girdi ya, zaten onu ben evvel de duymuştum ondan. Benim orada iki saat, üç saat çaldığım, söylediğim türkülerin hepsini teraziye koysan, dibe vurdu benim çaldıklarım, onun, "Aman aman yandım aman" diye aldığı o mayanın karşısında. O mecnun haliyle o da yedi bizi tabii. Ondan sonra "Zahide"ye geçti. Aynı ağızdadır ikisi de. "Zahide"ye başladı, birinci kuplesini okudu. Ama ikinci kuplesinde ben yakaladım orada, ikinci kuplesinde ben yakaladım, beni affetsin, ruhundan af diliyorum, nur içinde yatsın Zeki Müren, beni affetsin. "Olamaz böyle şey" dedi. Kafasını yanındaki duvara nasıl vurduğunu bilemem. Duvar değil de tahta vardı oturduğu yerde. Oraya nasıl vurduğunu ben anlatamam. Karşısındaki adam da demiyor ki vurmayın kafanızı. Kesinlikle, en ufak, kimse bir tek kelime söylemiyor ona. Nasıl vurdu, onu ben anlatamam, beni affetsin diyorum. O vuruşu gözümün önüne geliyor, bu noktada her zaman af diliyorum onun ruhundan. Ve öyle bir şey işte... Sabah beşe kadar mıydı neydi bilmiyorum, sabaha kadar orada olduk.

— *Bu arada hiç konuşmadınız değil mi? Sadece çalıp söylediniz.*
— Evet, çalıp söyledik.

— *Nasıl bitti gece?*
— Nasıl bitecek? Hiç ekstra bir şey konuşmadık. Sabah oldu biz müsaade istedik. Bizi yine ayakta uğurladı, yani oturduğu yerden kalktı uğurladı.

— Sonra karşılaştınız mı tekrar?
— Sonra ayaküstü karşılaştığımız yerler oldu. Özel karşılaştığımız yer olmadı.

— Bunun dışında yemeli, içmeli falan olmadı hiç.
— Olmadı. Olmadı.

— Enteresan bu tabii, yani...
— Ama ben devamlı aynı yerde değildim, ben devamlı geziyordum. Turnelerdeydim. Türkiye'yi dört-beş kere vilayet, kaza, nahiye gezdim. Nedendir bilmem bir tek şu Trakya'ya geçemedim. İstanbul'a da geldik. Bir tek Trakya haricinde, onu da nasıl oldu bilmem; sanki Anadolu'nun dışında gibi mi veyahut da nasıl oldu bilemiyorum bir tek Trakya'nın haricinde dört-beş kere Türkiye'mizi vilayet, kaza, nahiyelerine kadar konserlerimle gezdim.

— Trakya enteresan bir yerdir. Balkanlar orası...
— Geçen bir radyo programına davet edildim telefonla. Telefonda birisi katıldı. "Trakya'ya niye gelmiyorsunuz" dedi. Sanıyorum bir-iki hafta evveldi. Özel bir sebebi yok, teklif olmadı Trakya tarafından. Bu turne dediğimiz özel konserlerdir, o da herhalde biz mi yapmadık? Öyle bir teklif olsa da bilemiyorum işte.

— Bir denemek lazım. Eksik kalmasın orası da. Bu enteresan tabii sizin sadece müzikle anlaşmanız, konuşmanız. Siz dediniz, bizim söylediğimiz bütün türküleri teraziye koysanız dibe vurur ama belli ki sizin türküler de tavana vurdurmuş Zeki Müren'i.
— O da "Zahide"ydi herhalde. Bilemiyorum. Tabii bilemiyorum onu. Beni affetsin. Tekrar tekrar aklıma geldiğinde her zaman af diliyorum ondan.

— Siz Zeki Müren'i ilk, sinemadan tanıdığınızı söylediniz. Sinemaya gidiyordunuz yani.
— Tabii herkes gibi ben de gençtim, ben de gidiyordum.

— *Kimler var hatırladığınız Türkan Şoray dışında böyle güzel, insanın âşık olacağı?*

— Hayır ben Türkan Şoray'a özel olarak âşık olduğumu söylemiyorum. Hani, güzele ne güzel demişler de, sevdiğim güzel demiş. Bir de, güzelin ikinci anlamı da, güzel gören göz güzeldir. Dedim ya gözlerinin büyüklüğü, küçüklüğü isterse ki çapaklı olsun, ama içinden o gözle bakan ruhun bakışı önemli. Bakışı önemli.

— *O dönemlerde Ruhi Su da söylerdi. Ruhi Su'yu dinlediniz mi?*

— Dinlerdim, dinlerdim.

— *Nasıl bulursunuz?*

— Ruhi Su, o kendine has ayrı bir tavra sahip. Ne derler o, bir şey var, bir tür okuyanlar var ya, onların sesinden okurdu. Ne diyorsunuz siz?

— *Şan tekniğiyle.*

— Hah, opera ağzıyla okurdu. Ayrı bir okuyuş ama vurgulayışı sağlamdı onun. Vurgulayışı sağlamdı. Ruhi Su'nun bir şeyini plağa okumak istedim. Ruhi Su'nun plağından duydum ağır isimli bir şairimiz var ya bu...

— *Nâzım Hikmet?*

— Yok yok, şu söz geçerdi onun içinde: "*Hararet nardadır sacda değildir / Keramet baştadır taçta değildir / Her ne arıyorsan kendinden ara / Kudüste Yemen'de hacda değildir*" diyen, sonunda, o şairin ismi neydi. Yani ilahilerde falan ismi geçer ya onun.

— *Yunus Emre.*

— Yunus Emre'yi söylediydi. Ben Yunus Emre'nin kitabını getirttim. Bunun daha sözleri vardır diye. Bir de emin olmak için. Bunu ben okumak istiyordum plağa. Ama aktardım, dönderdim, bütün kitabını baştan ayağa kaç kere aktardım

dönderdim; baskılar değiştiğinden mi ne, o kelime, o dörtlük yoktu, o şiir yoktu. O yoktu. Ben Ruhi Su'yu dinlerdim demek istediğim.

— *Kimleri dinlerdiniz başka?*
— Biz genelde âşık olanları dinlerdik. Babamın haricinde, işte bizlerin haricinde benim dinlediğim âşıkları dinlerdik. Âşıklardan da tabii Davut Sulari'yi dinlerdim ben. Dinlerdim dersem severdim, evet. Ondan esinlenen Mahzuni, Davut Sulari'den esinlendiğini kendisi her zaman söylerdi. Mahzuni'yi dinlerdim. Genelde âşıkları dinlerdim ben.

— *Sizin Talip Özkan ile bir maceranız var ama onu sonra anlatalım. Yani yollarınız ayrılmış galiba bir ara.*
— Ee, ayıran ayırır!

— *Oralara sonra gelelim ama yine ben sizi besleyen kaynakları merak ediyorum. Yunus Emre'nin kitaplarını getirttim dediniz. Başka okuduğunuz...*
— Yunus Emre'nin kitabını getirtmem de sırf bu sözün sahibi mi değil mi, onun isminin orada olup olmadığını tespit etmek için getirttim. Ama bulamadım.

— *Başka şiir okur muydunuz?*
— Başka şiir okuyacak zamanım olmadı ki. Ekmek peşindeydik. Hep düğün, konser, gazino, pavyon... Öyle, işimizin peşindeydik.

— *Bizim halk şairlerinin de ancak türküleştirilmiş şiirlerini, havalandırılmış olanlarını biliyorsunuz. Öyle mi kaydetmeliyiz?*
— Evet, bu böyle. Onların da aslını sözlerinden belli eder derler. Sözlerinden anlardık kimin kim olduğunu. Tabii Âşık Veysel'imizin sözlerine de saygım var. Neden saygım var? Açıkça söylediği için. Anlaşılır şekilde söylediği için. Farsça veya üstü kapalı söylemediği için. Şair olsun, âşık olsun, her

kim olursa olsun söylediği söz eğiticidir; söylenen bir söz karşı tarafın anlaması içindir. Herkesin anlayacağı dilden söylenmesi lazımdır ki karşı taraf bir şey anlasın bundan. Onun için ben Âşık Veysel'imize saygı duyarım. Sözleri herkesin anlayacağı dildendir. Tabii babam rahmetlik Kerem'in kitabını, Karacoğlan'ın kitabını, Pir Sultan Abdal'ın kitabını alırdı... Bunlardan havalandırma yapardı. Ama ben öyle bir şey alıp önüme, yapmadım. Ama bazı dikkatimi çeken sözler olursa havalandırdıklarım da olmuş olabilir yani.

— *60'ların sonuyla 70'lerin ortalarına kadar Âşık Mahzuni Şerif, Âşık İhsani gibi âşıklar...*
— Yok, Davut Sulari, Mahzuni...

— *Böyle bir âşıklar dönemi vardı. Onlar gelip buralarda, Ankara'da, İstanbul'da... Âşık Mahzuni Şerif'i biraz ayrı tutmak lazım tabii de... Böyle bir âşıklar furyası başladı. O dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz? Siyasetle de daha yakın temas halindeydi bu sözünü ettiğimiz âşıklar.*
— Efendim âşık demek aşk demektir. Aşk ile çıkan nefesi bilirdik. Aşk ile çıkan sözleri de bilirdik. Biz aşk kanalıyız. Babadan, dededen, öteden beri, ta Kerem'lerden, Mecnun'lardan, Karacoğlan'lardan, Kamber'lerden, en son Pir Sultan'a gel, bir aşk kanalıyız biz. Bir kanalın getirdikleriyiz. Aşksız çıkan havayı dinleyemeyiz. İçimize sinmez. Söz bir laftır. Onu insanlara kabul ettiren havadır. O da aşk olursa içinde. Aşk olmayanı dinlemezdim ben. Ben de dinlemezdim, babam da dinlemezdi. Yani istediği kadar, ne kadar şair olursa olsun, ne olursa olsun bizi hava etkiler. İnsanın yüreğinden gelen, içinden gelen aşkı bizim kulağımıza, yüreğimize getirdiğidir. Aşksız hava dinlemeyiz biz. Ben ve öteden beri gelen kanalımız.

— *Yani diyorsunuz ki misal, Âşık İhsani de meşhurdu. O zamanlar çıktığında yedi-sekiz bin kişilik konser salonları dolardı...*
— O siyasi... Siyasi şeylerin dışındayız biz. Halen de dışındayız.

— *Biliyorum dışında olduğunuzu da, şunu ayırmak için üzerinde duruyorum bunun: Siz,“ Tayin edici olarak aşkı koyuyorsunuz her şeyin başına. Yani birilerinin sizden daha fazla kalabalık toplaması, kalabalığı coşturması bir şey ifade etmiyor. Kalabalık, siyasi sebeplerden dolayı da heyecanlanabilir, coşabilir, dinleyebilir. Ama hiçbir şey yokken, aşkın sazın bağrından çıkması bizim için esastır” diyorsunuz. Böyle mi?*
— Evet, biz buyuz.

— *Mahzuni'yi bu çerçevede değerlendirdiğinizde onun nasıl bir yeri var bu kanal içinde?*
— Bu kanal içinde Mahzuni benden sonra geldi. Tanıştık. Mahzuni âşıktı. İyi âşıktı. Tam âşıktı. İlk zamanlarında öyleydi. Ama Mahzuni'yi saptırdılar. Yani sağı, solu öte yanı beri yanı, biraz da kendisi o havaya kendi kapıldı. Siyasete takıldı. Takılınca aşk tabii, gönüllendi ondan, aşk biraz soğudu ondan. Son zamanlarında. Son zamanlarına gelinceye kadar. Âşıktı. Yine âşık. Âşık, aşkı bilir. Benim gördüğüm, Mahzuni âşıktı. Yine de âşık. Ama bizim görüşümüzün dışında, yani benim görüşümün dışında siyasi durumlara takıldı o. Benim için bir kusur değil. Kendi nasıl biliyorsa kişi öyle yapabilir. Dedim ya benim tek dinlediğim bir-iki tane Davut Sulari, Âşık Veysel, Mahzuni. Bunları dinlerdim.

— *Ben katılıyorum bu söylediğinize. Onun,* “Hem kıbledir hem Kâbedir yâr bana” *dediği bir “Bana Bana” türküsü vardır...*
— Doğru. Onu ben de diyorum.

— *Biliyorum. Bu yandan örtüşüyor zaten.*
— Zaten benim olduğum bir televizyon programına son defa telefonla katıldığında, “Aynı çeşmeden su içtik biz” dedi. Kendisi de söyledi. Biz biliyoruz. O da biliyordu bunu. Biz birbirimizi biliyoruz. Yani ben nasıl insan diyorsam, o da aynı, onu söylemişti. Benim kıblem insan dediği doğru. Onu

söylüyoruz zaten, hep onu söylüyoruz. Yani mezara dönülmesin insana dönülsün. İnsandır, candır hak diyoruz. Söylediklerimiz bizim bu. Aynı fikirdeyiz, aynı görüşteyiz biz Mahzuni'yle

— *Burada,* "Hem kıbledir hem Kâbedir yâr bana" *diyen Mahzuni, daha sonra, dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'i işaret ettiği öne sürülen "Cafer" türküsünü söyledi. Yani doğrudan gündelik siyasete dönük, siyasi kalabalıklara seslenen türküler de yaptı. Yani sizin aşktan uzaklaştı, aşktan saptırıldı dediğiniz kırılma noktası var. Acaba bazı sanatçıların bu kırılma noktasına sebep şöhret midir, bunu merak ediyorum?*

— Şöhretin ilerisinde, tabii halk içinde geziyoruz. Hep yoksul halk içinde geziyoruz. Yoksullukları görüyoruz. Yokluklarını görüyoruz. Bu, gözümüzün önünde. Bu gözümüzün önündeyken hakkı olmayan ekmek ayağına gidenler var. Hakkı olmayan, hak etmediği ekmek ayağına gidenler var. Bu haklılık değildir. İnsan haklarına uyan bir şey değildir bu. Bunu biz de biliyoruz. Ama bunların sorumluları var, bunların günahlıları var. Bunlar kimdir? Seçilenler, halkın seçtikleri. Bunlar bu vebali yükleniyor, ben senin hakkını koruyacağım diyor. Onun yüreğini alıyor, gidiyor onun hakkını yerine getiremiyor, vebal altında kalıyor. Bu onun, oraya seçilip gidenin görevidir. Benimki nedir? Geriye kalan. Ne kaldıysa! İnsanların kendini bilmesi, insanın can incitmemesi, eğer insan doğdu insan ölmek istiyorsa öncelikle can incinmemesi. Ben şahsen, "*Yaratabilir misin bir tek telini / Güneş gözünü mah cemalini / Çekemezsin onun vebalini / İncitme canı incitme*" diye türküler söyledim. Benim gördüğüm budur. İfade etmek istediğim de, insanlar birbirlerine iyi olsunlar, hoşgörülü olsunlar, birbirlerine yardım etsinler, bir sigarası olan ötekine yarısını versin, yarım ekmeği olan ötekine yarısını versin, paylaşalım. Dünya paylaşma dünyasıdır. İnsan dünyası cennettir, huzurunuzdan ırak, hayvan dünyası cehennemdir. Bizim gözümüzün gör-

düğü budur. Biz bunu gördüğümüz için türkülerimizi söylüyoruz. Bana ne düşmüş orada? Bunlar ağır basmıştır bende. Hepimiz dünyaya kendimiz gelmedik. Bizi bir getiren var. Allahtır bizi getiren. Baktığınız zaman şu yaprakların hepsinin deseni ayrı ayrıdır. Hiçbirinin deseni hiçbirine benzemez. Yeryüzünde yediğimiz bu kadar meyvelerimizin ayrı ayrı tadı var, ayrı ayrı rengi var. Bunların hiçbirini insanoğlu yapmamıştır. Bunu bir yapan vardır. Bu kadar canlıya hükmeden, canlıları bilen birisi vardır. O kimdir? Allahtır. Allah kimdir? Var olandır. Yok olan olur mu? Var olan nedir? Elinle tuttuğun, gözünle gördüğün. O nedir? Vücudumuz toprak oluyor görüyoruz. Yediğimiz, içtiğimiz de toprak oluyor. Onu da görüyoruz. Dallar eriyor o da toprak oluyor. Taş eriyor, çürüyor o da toprak oluyor. Sular çekiliyor o da toprak oluyor. Yani yeryüzünde var olan her şeyin aslı toprak. Biz bu canlı toprak içinde hepimiz birer ruhuz.

Vücut ölür ama uruhlar ölmez
Bunca mahlukat var, hiçbiri gülmez
Cehennem azabı zordur çekilmez
Azap çeken hayvanları görmeli

Bu toprak bir bedenden paylaştırılmıştır hepsi. Yani canlarımızın hepsinin aslı birdir. Akrebin canı da aynı, benim canımın bir parçasıdır. Yılanın canı da aynı benim canımın bir parçasıdır. Dallar dal, güller de aynı benim canımın bir parçasıdır. Yani hak bir ve her yerde var.

O hak gökte güneş yerde yâr olmuş
Şüphesiz ki her canlıda var olmuş

Yani her ruhu içine almış. Yani alan tek, bir; benim düşündüğüm Allahtır. Benim düşündüğüm bu. Ve hepimiz ayrı ayrı bu bütünün içinde ruhuz. Kendini bilen hakkı bilir. Hak insanın canıdır. Ben bunu böyle biliyorum. Böyle çalıyor, böyle söylüyorum.

— Siz var olan haksızlıkları da Pir Sultan Abdal gibi...
— Kabul etmiyorum.

— "Kalsın benim davam divana kalsın..." *mı?*
— Kalmasın, divana da kalmasın. Kalmasın, hallolsun. Herkesin yüzü gülsün. Zaten divana kala kala insanların yüzü böyle kaldı, insanlar cahil kaldı. Yani bugün git yarın gel meselesi artık bitsin. Yani insan hakları uygulansın. İnsan hakları uygulansın, herkesin yüzü gülsün. Şurada bir ağlayanı görürsen, şurada bir avuç açanı görenin yüreği ezilmiyor mu, üzülmüyor mu efendim? Hiç olmazsa hoşuna gitmiyor ama yine rahatsız oluyorsun. İşte bu rahatsızlıktan kurtulmanın tek yolu paylaşımdır. İnsan haklarıdır. Hak eşitliğidir.

— Öyleyse neden siyaseti doğru bulmuyorsunuz? Mahzuni de siyaset yapmaya başladı, söz Mahzuni'den açıldığı için söylüyorum. Muhakkak ki size de vakti zamanında siyasete katılma doğrultusunda teklifler gelmiştir.
— Tabii.

— Geldi mi böyle teklifler?
— Tabii. Siyasete katılmak efendim, bir dünya görüşüne sahip olmak demektir. Dünya görüşüne sahip olmayan, dünyadaki huzuru, rahatlığı, insan haklarını görmeyen, bilmeyen nasıl memleketine uygulayabilir ki? Menfaat baldan tatlıdır. Oraya geldiyse zaten herkes, ona, "Aman efendim boynumuz kıldan ince" diyerek, herkes istediğini alıyor, istediği gibi hareket ediyor. İnsanın önce kendini bilmesi lazım. Sonra dünya görüşüne sahip olması lazım. Dünyadaki insan hakları nasılsa onu memleketine uygulamaya çalışması lazım bu sorumluluğu alanın. Dedim ya bu sorumluluk için özel milletvekillerimizi seçiyoruz. Bu milletvekillerimiz bizim sorumluluğumuzu yüklenmiş kimselerdir. Sevabıyla, günahıyla. Hakkımızı verir, kazanırsa büyük sevabı var. Bize verdirebilirse. Verdiremezse büyük günahı var. Bizim reyimizi aldı, bizim ekmeğimize yağı çaldırmadı. Yahut elimize bir tuz verdirmedi. Büyük günah altında kalıyorlar. Bu günah.

— *Size herhangi bir partiden geldi mi teklif?*
— Sana şunu söyleyeyim mi, beni reisicumhur etseler yine kabul etmem.

— *Bu ayrı mesele.*
— Hayır, yani senin dediğini ben bu şekilde bitireyim yani.

— *Siz oy da vermiyorsunuz, sinirleniyorsunuz.*
— Ben daha oy da vermedim. Niye vermedim, niye veremedim? Oy vermeye gidiyordum. Bir partiye oy vermeye gidiyordum. Tabii garip, fakir fukarayı düşünen bir partiye. Allah Allah! Hiç onun da haberi yok, onun da haberi yok. İki tane oyum yok ki ikisine de versem veya beş tane... Peki, bu oyumu verdikten sonra öbürlerinin haberi yok, öbürlerini ister istemez karşıma almış olacağımın hissine vardım. İnanın benim ruhum kabul etmedi bunu. Yarı yoldan geri döndüm, geldim.

— *Vermediniz.*
— Ben daha rey kullanmadım hayatta. Veremedim daha doğrusu.

— *Çizdiğiniz çerçevede dünya görüşü olan parti var mı şimdi sizce?*
— Parti çok canım.

— *Dünya görüşü olan parti.*
— Dünya görüşü olan da çok. Ama menfaat, hani baldan tatlı derler ya. Ah şu menfaatçilik olmasa. İnsan yahu, ömür belli, çok yaşayan yüze kadar yaşıyor diye türküsü de var. Gençlik gençlikten geçtikten sonra, ben 66 yaşındayım, şimdi günde yediğim bir lokma ekmek, içtiğim iki paket sigara. Şimdi bunun fazlasını ne yapıyorsun diye sorarsan... Hâlâ Allah rızası için benim konserlere gitmem, düğünlere gitmem. Yakınım olan garip fakir fukaralarım için ben gidip geliyorum. Onlara paylaştırıyorum.

— *"Bizim kara yürekliler" dedikleriniz mi yani?*
— Yok, yok, öyle değil: Yanık yürekli, kara suratlılar.

— *Kim onlar?*
— Aha bizimkiler işte. Bizim aşiretler. Yanık yürekli, kara suratlılar.

— *Bizim aşiret diyorsunuz. Yani?*
— İşte Abdal dedikleri.

— *Belli bir yeri var mı?*
— Bunlar âşık olurlar. Benim hesap, alamazlar dışardan. Düğünlere gidiyorlar, orada genç insanlar, genç kızları da görüyorlar. Biz zaten dört-beş eviz, gönlümüze göre kız var orada yahut da yok; ama düğünlere gidiyoruz gönlümüze göre kız var, âşık oluyoruz, yüreğimiz yanıyor, ama alamıyoruz. Ne bir kelime söyleyebiliyoruz, ne eli elimize değiyor. Onun için "yanık yürekliler, kara suratlılar" dedim ben.

— *Ama yani geçmişte de elinden tuttuğunuz, diyelim, iyilik söylenmez gerçi de, yuvasını yaptıklarınız, darda kaldığınızda kravatını düzeltti size... Uslanmadınız yani.*
— Ee, olur. Herkes kendine göre bir dünya içinde. Herkes kendine göre bu pencereden, herkes kendine göre görür her şeyi. Olabilir. Ben kusurlarına bakmadım onların.

— *İnsandır diyorsunuz.*
— Tabii. İnsan sıfatında bir ruh.

— *Biraz daldan dala gidelim. Sizin "Mezar Arası" türkünüzde Kaytan Bıyıklı Kazım var. Kim o Kaytan Bıyıklı Kazım?*
— Bunu babam rahmetli "Mezar Arası" türküsünü ta benim küçük yaşımdan beri çalar söylerdi. Onun çalıp söylediği bir havadır bu, babamın. Vurmuşlar. İki kardeşmiş herhalde. İkisini de vurmuşlar. "*Kazımım, Aslanım.*" Birinin adı Kazım'mış. Birinin adı Aslan. Genç delikanlı. Kaytan bıyık dedi-

ği de gençlerin bıyığının kıvrandığı sıralarda. İşte kanlar içinde yatarmış. Buna ağıt etmişler işte köylerde, anası mı ağıt etmiş, öyle bir şey. Babam da zaten köylerde, düğünlerde böyle ağıtları alır havalandırırdı rahmetlik. Bunu ta küçük yaşımdan beri duyardım ben.

— *Bir de "Cemalım Cemalım" vardır.*
— O Ürgüplü Refik Başaran'ın.

— *Refik Başaran ile tanışıklığınız var mı?*
— Yok. Ben 7-8 yaşındayken ölmüş. Bugün radyoda Refik Başaran'dan bir hava çaldılar da ondan anladım ben. Ben 1938'de dünyaya gelmişim. O 1946'da ölmüş.

— *Peki sizin ondan söylediğiniz türküler var mı?*
— Yok, ondan yok. Ama bu "Cemalım Cemalım"ını ben çalıp söylemek istiyorum. Bundan sonra gelecek kasetlerimin birinde.

— *Arif Sağ ile ne zaman ve nasıl tanıştınız?*
— Gençlik yıllarımızda. Arif bizden küçüktür. Benden beş-altı yaş küçüktür Arif. Gençlik yıllarımızda buraya plak okumaya gelirdim ben. Onlar da beni duydukları için bana yaklaşırlardı. Ben o sırada Ankara'daydım. Evlere giderdik, onlar nereye davet ederlerse giderdim ben.

— *Nerelere giderdiniz? Bir yerde okudum, mesela İstanbul'da iyi müzik yapmaya çalışan bir grup var. Bunların arasında caz çalan var, başka müzikler yapanlar var. Yani türkü dışında müzikle uğraşan gruplar var. Böyle evler var mı sizin de misafir olduğunuz Arif Sağ ile beraber?*
— Yok. Beni götürdükleri yerlerde hep toplanırlardı başıma. Oraya misafir gelmişim, saz çalanlar, çalmayanlar, merak edenler, beni dinlemek isteyenler gelirlerdi. Devamlı içilirdi işte. Devamlı, orada otururduk, sabahlara kadar çalar söylerdik. Saz haricinde değişik bir enstrümanın olduğu yere Arif

beni davet etmedi. Arif ve ona benzerlerle beraber otururduk sabaha kadar. Ben isterdim ki onlar çalsın. Onlar isterdi ki ben çalayım. Ben çalınca da o sıralarda, alınca sazı da bırakmazdık işte. Sabaha kadar çalar söylerdik.

— *Sadece evlerde mi çalıp söylerdiniz, yani hiç dışarı, açık havaya çıkmaz mıydınız? Ben duydum, pek uslu da durmazmışsınız!*

— (Gülüyor) Efendim son yıllarda gide gide olgunlaşıldı ya... O gençlik yıllarımızda, öyle de olunca tabii aile içinde pek rahat edemezdik. Çünkü oturunca sabaha kadar oturuluyor. Çoluk çocuk oturuyor, aile, şu bu. Son zamanlarda rakılarımızı makılarımızı alırdık, hadi, ne yana gideceğiz, bir dağbaşı bulacağız. En ıssız bir yerlere.

— *Rumelihisarı'na mesela!*

— Öyle bir yerlere gidilir, oturulurdu. Ha, o zaman ben de çalardım, Arif de çalardı, Orhan (Gencebay) da çalardı. Böyle baş başa olurduk. Hani adresten de rahatsız olmamak için, böyle yerlere beni götürüp de öyle yerlerde de sabahladıklarımız da oldu.

— *Böyle toplantılarda en çok siz çalarmışsınız.*

— Ben isterdim ki onlar çalsın, onlar da isterdi ki ben çalayım. Bizim de o sırada saz çalış zamanlarımızdı. Madem beni dinlemek istiyorsunuz, alın size sabaha kadar saz.

— *Üçünüzün de, Arif Sağ, Orhan Gencebay ve sizin sevdiğiniz bir sanatçı var: Bayram Aracı. Üçünüz de çok severmişsiniz onu.*

— Evet, evet. Bayram Aracı'dan çalardık. Bayram Aracı'nın havalarını ben çalardım o sıralarda. Çünkü Bayram Aracı'yı sevmemizin nedeni, bağlamayı "re" perdesinden tutan ilk adam olmasıydı. Baktık ki buradan daha ahenkli oluyor bağlama, hepimiz akortumuzu "re" perdesine çektik. Bayram Aracı'dan duyduk bu "re" perdesini biz.

— Bayram Aracı Samsunlu muydu?
— Yok, Elmadağlı. Ankara, Elmadağlı. Onu Orhan Gencebay da severdi, herkes severdi Bayram Aracı'yı. Takdir etmeyen kimse yoktu o zaman.

— Etkilenmeniz söz konusu mu sizin de?
— Etkilenmemiz, tabii o sıralarda onun nağmelerini çalmaya çalıştık biz. Şimdi çalmaya çalışsak bile onun nağmesiyle beraber çalarım ben değiştirmeden. Onun türkülerini değiştiremem.

— Değiştiremem mi, değiştirmek mi istemezsiniz?
— Hayır değiştirmeye gerek kalmamış. Değiştirilecek bir yeri yoktur türkülerin. Bütünlenmişti onun havaları.

— Sizinle ilgili bir görüş de, Zeki Müren ile tanıştıktan sonra ya da Zeki Müren'i dinlemeye başladıktan sonra üslubunuzun daha bir durup oturduğu, türküleri söylerken kelimelere olan vurgularınızın daha olgunlaştığı, daha duru, daha anlaşılır olduğu yönünde. Var mı böyle bir şey, Zeki Müren sizi bu anlamda etkiledi mi?
— Daha önce de söyledim, ben Muzaffer Sarısözen'le ilk karşılaştığımda, beğenirsek bir hava çaldıracağız dediğinde bir bozlak çaldım. "*Giriftar olmuşum bunca isale*" dizesindeki "isale" sözcüğüne takıldı, "Evladım ishal mi oldun" dedi bana. "Çocuğum, isaleyi halk ishal anlar" dedi. "Bunun başka sözü varsa, başka sözünü söyle" dedi. Oradan bende kaldı ki üstü kapalı yahut halkın anlayamayacağı bir kelimeyi söylememek gerek. Söylediğim kelimeleri de anlaşılır şekilde söylemek ondan bana kaldı. Babam rahmetlik de aynıydı. O da söylediğini tek tek anlaşılır şekilde çalar, söylerdi.

— Yani Zeki Müren'in üzerinizde herhangi bir etkisi, katkısı yok.
— Evet, türkülerde yoktur.

— *Bir de size devlet sanatçılığı unvanı teklif edilmiş. Yıl hatırlıyor musunuz?*
— Bu üç-dört sene önce oldu.

— *Nasıl duyurdular size?*
— Bana devlet sanatçılığı teklif edildi. Reisicumhurdan gün de alınmıştı, Arı Stüdyosu'nda canlı yayında. Süleyman Demirel'den gün de alınmıştı. Ama ben gönüllü değildim. Bunlar kendi kararlaştırmış. Şimdi almayan yok ya, herhalde beni de öyle sandılar. "Size devlet sanatçılığı verilecek" diye bana haber gönderdiler. Yani gelir misin, gelmez misin, alır mısın, almaz mısın diye bana böyle bir şey sorulmadı. Ben devlet sanatçılığı deyince aklıma şu geliyor: Hepimiz bu devletin vatandaşıyız. Ayrıca bir devlet sanatçılığı olması bence bir ayrımcılık. Hani rey vermeye giderken geri döndüm, ona benzetmem de, bunun bir ayrımcılık olduğunu düşündüğüm için. Biz bu devletin sanatçısıyız hepimiz. Ayrıca bir devlet sanatçılığı olunca burada bir ayrımcılık olduğu düşüncesine vardım ben. Orada dedim ki, gün de yakındı zaten, "Ben rahatsızım, hastayım ben, gelemiyorum, gelemeyeceğim" dedim. Daha sonraki bir gazete röportajında, sanıyorum *Hürriyet*'teydi, bunu açık açık da söyledim. Neden? Bunu aynı şekilde söyledim. "Devlet demek bir aile demektir. Bir ailenin içinde birinin altında şu kadar değerde bir araba ötekinin ayağındaki ayakkabı yırtıksa ben bunu uygun görmüyorum" dedim. Yani bu noktayı da kendim vurguladım. "Hastalığımı bahane ettim, ben bu devlet sanatçılığını almadım" dedim.

— *Şöhret sizin için ne ifade ediyor?*
— Şöhret korkulu bir rüyadır. Şöhret bence akıllı adam işi değildir.

— *Neden?*
— Akıllı adam şöhretlenmez. Ben şöhretlenmek istemedim. Ben ekmeğinin peşinde olan bir sanatçıyım. Ama kader getirdi 66 yaşında, 60 yaşından sonra bizi şöhretin eşiğine bı-

raktı, tanınmaya getirdi. O, kader de değil ya, şu televizyonlar var ya, ben ne güzel tanınmamış, bilinmemiş biriydim; istediğim yerde rahat geziyordum. Şimdi sokağa çıkıyorum, kendime bir gömlek almak istiyorum, rahat gidip bir gömlek alamıyorum. Bir yere girsem almadan da çıkamıyorum. Belki hoşuma gidiyor, belki hoşuma gitmiyor. Sokaktaki çocuklar da tanıyor televizyonda gördükleri için. Bu 66 yaşından sonra, seni tanıyan ilgileniyor. İlgilenenle ilgilenmesen olmuyor. Bu yaşa gelmişsin, nefesin yetiyor mu, yetmiyor mu, ona buna laf, cevap vermeye. "Zamanında, vaktinde gerekti tımar; öldü eşek, kaldı semer." Zamanında böyle bir şey olmadı. Ben şöhreti korkulu rüya gibi görüyorum. Bu benim istemediğim bir şey. Şöhreti ben istemedim. Elli yıldır, gramofon devrinden beri türküler veririm, reklamsız bir sanatçıyım ben. Ondan da memnumdum. Alışmıştık ona.

— *Sizin enteresan bir tutumunuz var zaten. Bir yandan isteseniz de, istemesiniz de meşhur bir sanatçısınız.*
— Estağfurullah, meşhurluğu kabul etmem.

— *Sizin iradeniz dışınızda zaten. En geniş yığınlarla temas halindesiniz. Bir yandan sakınmıyorsunuz kendinizi. Sözü oraya getireceğim. Bir gazetede, yerel bir gazetede çıkmış bir haber çarptı gözüme. Aksaray Belediyesi, pazaryeri açılışı yapıyor, siz orada da konser veriyorsunuz.*
— Evet. Pazaryerinde de çalarım. Halkın içinde olurum ben. Yanımda bir tek koruyucu istemem. Allahtan başka koruyucu istemem. Yalnız giderim. Yalnız gider, yalnız çıkarım. Nereye gidersem gideyim.

— *Ben cevabını biliyorum bu duygu halinin de, bir daha anlatsanız iyi olur bence. Bu sizi rahatsız etmiyor mu?*
— Hayır. Bilhassa rahat oluyorum. Onlar bana yaklaşmak istiyorsa benim onların içinde olmam lazım. Onların maksadı bana yaklaşmak belki. Yaklaşsın.

— Ne yapıyorlar yaklaştıklarında. Dokunuyorlar, sarılıp öpüyorlar mı?

— Dokunuyorlar. Çoğu elimi öpmeye, el öpmeye çalışıyor. Memleketimizde âdet olmuş ya el öpmek. Kendini bilen el öptürmez karşısındakine. Bir tek anaların eli öpülür. İsterse kız çocuğu olsun, isterse bir yaşında olsun, isterse yetmiş bir yaşında; hangi yaşta olursa olsun anaların eli öpülür benim görüşüme göre. İnsan anaların dışında bir tek erkeğin elini öper o da babadır; ana yarısı olduğu için. Onun haricinde hiçbir erkeğin, hiçbir erkeğin elini öpmesi benim hoşuma gitmiyor. Geliyorlar elimi öpmeye çalışıyorlar. Elimi çeke çeke elim kolum ağrıyor. İşte bu rahatsızlığı var. Ben elimi öptürmem. Bana hoş gelmiyor, ruhum kabul etmiyor onu.

— Üstünlük duygusundan değil, diyorsunuz.

— Evet. Can olarak eşitiz, ruh olarak da eşitiz. Ha ben saz çalmışım, türkü çağırmışım, sen de para veriyorsun, kaset alıyorsun, karşılığını ödüyorsun. Veyahut konsere gelip karşılığını veriyorsun. Ha, bir sevgi, evet olabilir. Kimisi elini üstüme sürüyor, kimisi bir şey yapıyor, kimisi elimi kolumu tutuyor, kimisi bilmem ne yapıyor. Bunun başka bir kötü tarafı yok ki.

— Bu enteresan bir sevgi ama öyle değil mi?

— Bu sevgi, insan sevgisi.

— Ama bana gelmiyor kimse, size geliyor.

— Hayır, ben bu insan sevgisine niye engel koyayım ki? Engellersem aksi tesir yapıyor karşı tarafta. Ben halkın içinde rahat gidiyorum, rahat geliyorum. Birisi elini öyle atıyor, birisi elini böyle atıyor, kimisi elimden, avcumdan tutuyor ama onların içinden rahat, mutlu olarak ayrılıyorum oradan.

— Geceleri nasıl uyursunuz siz?

— Geceleri uykum gelinceye kadar uyumam ben. Ne zaman uykum gelirse, uykum geldiği zaman uyurum.

— *Ne yaparsınız o saate kadar?*
— O saate kadar otururum, haberleri izlerim, hoşuma giden programlar olursa onları izlerim. Yanımda konuşacak insan varsa onlarla konuşurum. Uykum gelinceye kadar... Ben daha gece on ikiden evvel yatağa girdiğimi hatırlamıyorum. Uykum gelmeden uyuyayım diye yatağa girdiğimi hatırlamam ben. Uykum gelmeden uyumam.

— *Arada kitap okur musunuz?*
— Hiç kitap okumam ben. Hiç okumadım. Artık insanın kitabı kendi beyni oluyor. İnsan kendi beynini okumak istiyor.

— *Ayrıca düşünmeye ayırdığınız bir zaman var mı? Yoksa seyrederken mi?*
— Her zaman düşünürüm ben. Her zaman düşünürüm. Şu anda sizinle otururken bile düşünüyorum. Düşünmeden laf söylenmez.

— *Kafanızı yastığa koydunuz. Küt diye uyur musunuz? Yoksa bugün neler oldu, ne yaptık, yarına çıkacağız mı? Düşünür müsünüz böyle?*
— Yarına çıkacağımı düşünmem. Yarına çıkacağımı Allah bilir. Kafamı yastığa koyduğum zaman tabii uyumak için oraya başımı koyuyorum. Tabii o gün akşama kadar gördüklerimi böyle kısaca hayal ederim. Olumsuz şeyi ben hafızama almam. Daima olumlular bende kalır. Olumsuz şeyleri hafızama almadığım için rahatsız etmez beni. Onun için de rahat uyurum.

— *Hayvanlarla aranız nasıl?*
— Hayvanları severim. Onlar mağdur, onlar mahkûm, onlar acınacak bir varlıktır. Bütün hayvanları severim ben.

— *Beslediğiniz hayvan var mı, kedi, köpek?*
— Evde bir kedinin olması hoşuma gider ama devamlı kuşum olur benim. Kanaryam olur. Devamlı evimde kanaryam

var benim. Hatta bir kedi yavrusu getirdim eve, kuşlarıma alışarak büyüsün diye. Büyüdü. Uçarken havada yakaladı kuşumu. Benim için öncelik kuşumdur. Onların sesini seviyorum, kanaryanın sesini.

— *Kafese koymuyorsunuz yani.*
— Yok, serbest benimkiler; kafeste tutmam. Serbest uçarlar onlar. Ondan sonra kediyi geri yerine götürdüm, verdim.

— *Öldürdü mü kuşu?*
— Öldü tabii. İlk yakaladığında. Ben alayım dedim kuşu. O sıkıp atıyor önce. Ben kuşu alayım, dedim, kuşu alırken bacağıma sarıldı kedi. Ondan sonra onu götürdüm verdim.

— *Buradan hareketle, dünyada barış mümkün değilmiş gibi bir sonuç çıkarılabilir mi?*
— Hayır, dünyada barış mümkün. Neden mümkün? İnsanlar okuyor. Bak, örnek olarak Hitler'in dünyaya zorla hâkim olmak isteyişi; zorla o kadar kan dökerek almak istediği memleketler şimdi ilim, kalem sayesinde beni de al, beni de al diyor. Barışa gidiyor dünya. Mecbur barışa gitmeye. İnsanlık kastına silah yapılmış, belli insan kötülüğe kapılmış. Kötülüğün icadıdır o silahlar. Bunlar icat edilmiş ama bunlar doğduğu gibi kendiliğinden mezara girmek zorunda. O atomlar, silahlar, şunlar, bunlar. Zaman o zamana gidiyor. Kötüye değil, iyiye gidiyor. Okuyan insanlarımız çoğalıyor.

— *İnsan aslına rücu mu ediyor?*
— Tabii. Dediğin gibi, aslı temiz doğuyor. Temizleniyor yeniden. Cehaletten kurtuluyor okuyan. Dünyayı bilen, kendini bilen. Kavganın kârı yok.

— *Kuş da beslediğinize göre... Nasıl bir evde yaşıyorsunuz?*
— Küçük bir bahçesi olan iki katlı bir evde oturuyorum. Almanya'da. Orada güllerim var, dutu çok severim. Orada dut yoktu. Türkiye'den dut getirttim, diktim bahçeme. Dal oldu. Onlarla, güllerle, çiçeklerle uğraşırım.

— *Neden dut ektiniz?*
— Ambalaja dayanmıyor. Dünyanın her tarafından oraya meyveler geliyor, dut gelmiyor. Onun da fidesini getirdim diktim. Şükür o muradım da yerine geldi.

— *Alıyorsunuz meyvesini yani.*
— Tabii tabii. Bahçemde oluyor.

— *Dutun hem meyvesini, hem ağacını seviyorsunuz.*
— Ağacının ekmeğini yiyoruz, meyvesini de tatmamız gerekiyor.

— *Futbolla falan ilginiz var mı?*
— Severim. Bütün spor olan her şeyi severim, hepsini severim. Sevmediğim bir şey, sevmediğim sporlar da var. Dövüş... Boks değil. Karate mi diyorlar, onu sevmiyorum.

— *Boksu seviyor musunuz?*
— Hakem huzurunda bir müsabaka oluyor bu. Zaten doktor başında, her şey yanında. Bunu ben normal görebiliyorum. Ama karateyi sevmiyorum.

— *Takım tutuyor musunuz futbolda?*
— Çok genç yaşımda siyah-beyaz giyerdik ya sahnede, Beşiktaş da siyah-beyaz olduğu için, çocukluk yıllarımda renk olarak severdim onu. Tabii şimdi bu yaşta özel olarak bir tercihim ayrıca yok. Ama dışarıyla oynayan hangi takım olursa olsun, milli takım oluyor gözümde benim. Hangisi olursa olsun. Hele de dışarıdayız, oradayız; bizi daha çok etkiliyor

— *Çocukluk devrinde top koşturdunuz mu?*
— Top bulduk da oynamadık mı? Topun icat edildiği sıralarda biz ekmek peşindeydik.

— *Bir dönem türkücülere sinemada film çevirtirlerdi. Size film teklifi geldi mi?*

— Bana dediler ki, "Bir haftanı bize ayır, sana bir film çevirelim" dediler. "Yok" dedim.

— *Niye?*
— Bir haftada çevrilen filmin ne kıymeti olacak? Neşet Ertaş'ı konsere götürüp para kazanmak gibi bir şey bu. Öyle bir teklif olduydu.

— *Sizin meşhur olduğunuz zamanlarda...*
— Estağfurullah.

— *Bilindiğiniz zamanlarda diyelim, Kırşehir'den bir renkli sima çıktı, Osman Bölükbaşı. Tanıdınız mı siz?*
— Duyardık, herkesin duyduğu gibi biz de duyardık.

— *O da öyle gezerdi her tarafı.*
— Yok, her tarafı gezmezdi. Kırşehir'in dışına da çıkmazdı.

— *Ama meydanları doldururdu.*
— İşte onun lafını dinlemeye gelirlerdi.

— *Oradan bir teklif geldi mi diye soracaktım ama zaten siz...*
— Yok, yok öyle şey düşünmeyiz de biz, öyle şey aklımıza da getirmeyiz.

ALTINCI BÖLÜM

Neşet Ertaş Elli Senedir Türkü Üretiyor

"Şeytanca hiçbir şey çalmadım, hırsızlamadım. Ne aldımsa, ne verdimse aşk ile aldım, aşk ile verdim karşımdakine."

Neşet Ertaş ve tambur gövdeli, elliye yakın perdesi bulunan ünlü bağlaması.

— Muhalif Bağlama *başlıklı söyleşi kitabında Arif Sağ, "Anadolu müziğini anlamak, anlatmak, tanımak, bilmek istiyorsanız iki topluluğu yok sayamazsınız. Biri Aleviler, biri de Çingenelerdir" diyor ve devam ediyor: "Aleviler müzikleriyle ibadetlerini yapmışlardır. Yaşama bakışlarını, yaşamla, doğayla mücadelelerini, onlardan aldıkları dersleri müzikle ifade etmişlerdir. Çingelenerse Anadolu'da müziğe günah diyenlere müzikle hizmet etmişlerdir. Müziğe günah diyen Anadolulu, kendisi yapmamış ama parayla adam tutmuş, yaptırmıştır. Hatta öyle ki, bir dönem ölenin ardından ağlamayı da günah sayanlar için, ölü ağlayıcılar oluşturulmuş. Bunu yaşamış Anadolu. Bu süreçte bağlamanı alıyorsun, koruya koruya bugüne kadar geliyorsun. Şimdi ben, Alevi müziğini anlatmadan, Anadolu müziğini sana nasıl anlatayım? Anlatamam. Sen Anadolu'daki Abdalları görmeden müziği nasıl anlatacaksın?" Bu değerlendirmeyi nasıl buluyorsunuz?*

— Çingeneler Türk halk müziği okumaz ki! Çingenelerin ayrı bir dünyası var. Onlara Roman denir. Onlar, incesazın piridir. Burada tam anlatamamış Arif. Anadolu'da Aleviler sırf deyiş söylerler; ozanların dörtlüklerini. Bağlamanın bir yerinden tını tutarlar, o dörtlükleri, şiirleri söylerler. Bunlar herhangi bir türkü değildir. Bunlara deyiş derler. Türküyü geliştiren, türküyü üreten Abdallardır, Anadolu Abdallarıdır. Bunlara Bektaşi derler. Dediklerine göre, biziz. Taa, o Kerem'lerden, Mecnun'lardan, daha ismi belli olmayan neler nelerden Karacoğlan'a, en son Pir Sultan Abdal'lar, Muharrem Ertaş'lar, Hacı Taşan'lar, Çekiç Ali'ler, bizler, aynı kanalın getirileridir. Türküyü üreten bizleriz. Çingene kelimesi bize göre değil. Çingene dedikleri Romanlardır ve Romanlar da incesazın pirleridir ve onların çaldığı hava da ayrıdır. Arif'in anlatımı bence yerini bulmuyor.

Neşet Ertaş'ın sahnede, tepeden tırnağa ses, saz ve müzik kesildiği anlardan biri.

— *Burada, Abdallarla Çingeneleri karıştırma hali mi söz konusu?*
— Evet, o var ve doğru değil. Türküyü üretenler Anadolu Abdalları oluyor; taa tarihten beri gelenler onlardır. Çingene dedikleri türkü üretmez.

— *Türküleri üretenler Abdallardır diyorsunuz. Daha önceki konuşmalarımızdan birinde, "Bizim cemlerimiz, cemaatlerimiz olurdu" demiştiniz.*
— Evet. Deyişler söylenirdi oralarda.

— *Başka neler yapılırdı?*
— Burada neler yapıldığını ben bilmem. Ben çocuktum. Dede gelirdi. Orada küsleri barıştırır, insanlar birbiriyle kardaş olur. Tuzumuz torbamız ayrı diyemeyiz. Yardımlaşırız. Benim elimde yarım ekmek varsa yarısını senin eline, çoluk çocuğuna veririm. Bu bir yardımlaşma görüşmesidir. Senede bir olur,

dede gelir, insanlar dua eder, "Allah Allah" derlerdi. Cemlerde deyişler söylenirdi. Pir Sultan Abdal'dan, Genç Abdal'dan, Kaygusuz Abdal'dan, Hatayî'den şundan bundan deyişler söylenirdi. Semah edilir, dua edilirdi. İbadet yani. Bir semah çalındığında, ayakların başparmakları birbirine basar, el göğüste eğilir; dede dua eder, herkes "Allah Allah" der. Her semah böyle biterdi. Her sene, yaz ya da kış, dede ne zaman gelirse yapılırdı.

— *Siz kaç yaşınıza kadar katıldınız cemlere?*
— 4-5 yaşıma kadar katıldım. Sonra bizim köyden ayrıldık babamla ve bir daha cem ve cemiyet görmedim. Ben kimsenin haberi olmadan, kimseye görünmeden babamı dinlemeye giderdim; orada bir tahtabaşı filan vardı oraya saklanır onları dinlerdim. Orada söylenen deyişleri dinler. Semah seyrederdim. Türküler ayrı, özeldi.

— *Özel derken babanızın türkülerini mi kastediyorsunuz?*
— Babam olsun, dedem olsun, her kim olursa olsun, türküler her zaman özeldir. Bir yanıklığın ifadesidir. Mesela birinin yakını öldüğü zaman ciğeri yanar ve orada irticalen bir şey söyler, ağıt olarak; bu bir türküdür. Ama bir âşık da yüreği yandığı zaman bir türkü söyler efendim. Hep ebelerimiz türkü üretecek değil. Onlar zaten söylemiş. Türküyü üreten, insanoğlunun yüreğindeki aşktır. O aşkı karşıdan görüyor ki yüreği yanıyor ve o yanıklıkla da türkü üretiyor. Karacoğlan'ı mı, Pir Sultan'ı mı, Kerem'i mi, Mecnun'u mu söylersin, yoksa bizleri de gösterir misin, onu da siz bilirsiniz...

— *Estağfurullah. Biz bilmeyiz. Biz dinleyiciyiz.*
— Ha, dinleyicisiniz! Konuşan bilmiş, dinleyen bilmemiş!

— *Sizce aşk nedir?*
— Aşk... Güzelin aşkıdır. Aşk!

— *Güzel nedir?*

— Güzel de güzeldir. Güzel bir kadındır. Güzel, bir anadır. Güzel, güzel bir kızdır. Önce onun aşkını tadıyoruz. Onun aşkını tattıktan sonra her taraf güzel oluyor. O olmasa dünyada hiçbir şey güzel görünmez. Güzelliği gösteren anadır, ananın aşkıdır.

— *Bazı deyişlerde aşk ile ışık iç içe geçiyor gibi. Hakikat aşkı ile dünyevi aşk iç içe geçmiş görünüyor.*
— Şimdi efendim, ışık zaten insanın gözlerinde vardır. O güneşin bir parçasıdır. İnsanın gözlerinde güneşin bir parçası vardır. İnsan, beden içinde bir ruhtur. İnsan isterse bu gözlerden karşısına görünür, istemezse görünmez. Sadece bir sıfat kalır. Bu bir kisvedir. Ama göz göze geldiğinde orada bir yakışma olur; gözden göze bir yakışma olur, yürek yanar. Işık da bundadır, her şey de bundadır. Aşk da karşı tarafla, gözden göze olan akımdır.

— *Tam olarak anlaşıyor muyuz bilmiyorum, bu ışık, ilahi bir ışık mıdır aynı zamanda?*
— Elbette efendim. Zaten ilahidir. Bütün canlar bir bütünün parçalarıdır. Bütün canlar, yeryüzünde görünen her şey. Buna, herkesin anlayacağı dilden Allah diyebilirsin, hak diyebilirsin... Biz hepimiz, bu bütünün içinde canlı varlıklar olarak ne varsa, hepsi, birer ruhuz. Bunun ilahi olanı kendisidir. Bu ilahi varlığın içinde ruh halinde olan biz, gönülden gönüle, karşılıklı bir sevgi doğuruyorsak, bu da ilahinin aşkıdır.

— *Böyle bakınca vuslat vaki olduğunda aşk bitiyor mu yani?*
— Vuslat vaki olduğunda, tabii hasret biraz sakinlik buluyor ama bir verdiğin-aldığın oluyor. Orada şu geliyor akla:

Eğer ki olsaydı bir sen bir de ben
İkilik girerdi araya bilmiyorum
Ben sen miyim sen mi ben

Nasıl oluyor? Ben sana bir şeyler vermiş oluyorum, yani gönlüm sende oluyor. Sen de bana bir şeyler vermiş oluyor-

sun, gönlün bende oluyor. Sen ben misin, ben sen miyim belli olmuyor.

— *İç içe geçiyor yani...*

— Evet. İnsan zaten doğuştan, kadın olsun, erkek olsun, yarımdır. Kadın-erkek, birbirini tamamlar. İki genci, iki sevgiliyi, iki âşığı düşün; bir araya geldiği zaman, nasıl birbirlerine sarılırlar. Onların kollarından daha kuvvetli bağ var mı? Ne yapar birbirine sarıldıktan sonra? Öyle bir bütün oluştururlar. Bir bütün olur, beden olarak birbirini tamamlarlar. İki baş, iki gövde ama ikisi birbirini tamamlar. Akılca, fikirce, sevgice; aşkta, hülasa her şeyde birbirini tamamlar. Dünya bu iki yarımın birleşmesinin dışında kalır. Nereye giderse gitsin, kişi bu yarımını arar. Bulursa mutlu olur, bulamazsa mutsuz olur.

— *İnsanın öbür yarısı bir tane midir, yoksa birden fazla da olabilir mi?*

— Tabii ki bir tanedir.

— *Şüphesiz bir tanedir de, insan bir defa mı âşık olur?*

— Hayır efendim, insan bir defa âşık olur mu! İnsan zaten âşık doğuyor. Dünyaya insan olarak gelip de âşık olmadım diyen yalan söyler. Hele de gençlik yıllarında bu çok olur. Ama burada bir türkümün sözleri aklıma geliyor:

Coşkun sel gibiydim yoruldum gayrı
Çok bulanık aktım duruldum gayrı
Nice güzel gördüm hep ayrı ayrı
Hakitatte gönül bir imiş meğer

Yani, durulduğu zaman, yarım bir insana, yarım biri lazım. Her nerede olursa olsun, yarım olan, öbür yarısını arar. Durulduğu zaman, öbür yarısının ne olduğunu açıkça gördüğü zaman. Bulanık su durulduğu zaman, dibi görünür ya, onun ötesinde bir şey kalmıyor.

— O zaman gerçek aşk ya da gerçek olmayan aşk gibi bir ayrım yapmak mümkün mü? Birini görüp âşık oluyor ve bu benim öbür yarım diyorsunuz. Ama...

— Ama kapak tutmayınca olmuyor. Kapak tuttuğu zaman kapanır. O zaman onu sele suya da salsan, dışardan o kutunun içine bir damla sızmaz. Ama kapak tutmazsa, sağdan-soldan iki damla bir şey girer, çürütür, yok olur gider.

— Dolayısıyla aşk dediğimiz, bizim öbür yarımızı arama...

— Hasretimiz. Bütün canlar, bilerek ya da bilmeyerek, onun hasretinde. Kapağını bulduğu an huzura erişir. Kapağını bulduğu an dünya gözünün önünde ışır, nerede olduğunu görür. Yoksa ruh bedenden her zaman dışardadır, devamlı gezer.

— Bulur mu?

— Bulabilirse bulur. Bulabilirse bulur dediğim de, çok da zor değil bulması. Kendine bağlı aslında. Kendi derse, evet bu benim kapağım diye, kapanır. Tabii gönlü razı olur mu olmaz mı, onu da bilmem. Burada gene bir türkümün sözleri aklıma geliyor:

Sevdayı çekip de gönülü bilen
Gönülsüzün kollarında yatmasın aman
Neye yarar sevdadan uzak olan
Yaşayan ölüdür Allah etmesin aman

Aşk irade gönüller sultan olsun
Gönül aradığını gönlünce bulsun
İsterim ki herkes muradını alsın
Cahil felek buna mâni olmasın

"Felek" dediğimiz, hâşâ huzurunuzdan ırak, kendini bilmeyen adam, gönlü bilmeyen, şunu bunu tanımayan, zorunu kullanan, adam sıfatında... Buna yobaz da diyebilirsin, ne dersen de yakışır. Zaten bütün şikâyetler, "felek" ismi altında insanoğluna söylenmiş oluyor. Onun için, "*Cahil felek buna mâni olmasın*" dediğim bu.

Kerem'den, Mecnun'dan, Kamber'den beri,
Sevda çeken bilir gönüllü yâri
Kapını çalmadan ölüm haberi
Sev seveni gözün açık gitmesin

Garibim gönülsüz yâre varılmaz
Gönülsüz gövdeye kollar sarılmaz
Vade yeter buna karşı durulmaz
Vade yetsin bu sevdalar bitmesin

Böyle olmayınca, insanlar hür olarak gönlünün eşini arayamadığı için, maalesef bu dertler, bu dertli kelimeler, bu türküler bunun için çoğalıyor. Bu gönülün, bu ruhun ihtiyacı ve yarısını, eşini bulma ihtiyacı... Allah bunu böyle yaratmış. Buna imkân verilmediği, buna fırsat tanınmadığı için, felek dediğimiz bu kendini bilmez adam sıfatındakilerin zulmü, engellemesi, kısıtlaması karşılığında bu dertli türküler meydana geliyor. Bunlar olmamalı. Allahın hoşuna gitmez, zoruna gider. Dünyada insanoğlundan başka hiç kimse korkusuzca, sekiz saat kana kana uyku uyuyamaz. Aslan bile olsa, kana kana uyuyamaz, sivrisinekler perişan eder. Demek istediğim, "insanlar buna mâni olmasın" dediğimiz türkülerimiz bunlar. Türkü üretilmez mi? İşte sana türkü! Hep anaların mı ciğeri yanacak da türkü yakacak? Başka ciğeri yanan yok mu? Âşıklar olmasa aşkı kim ilan ederdi? Her kim olursa olsun, aşkı tanımayan aşktan bahsetmesin.

— *İnsanın, öbür yarısını aramak...*
— Hakkıdır. Ölünceye kadar hakkıdır. Son nefesine kadar hakkıdır bulamadıysa! Buna hiç kimse mâni olmamalı.

— *Buldum dediği anda yanıldığını anlar...*
— Yaralanıyor. Eğer bile bile bulduysa, yanılmamıştır!

— *"Bile bile bulmak" ne demek?*
— Bile bile bulmak, senin iki tane gözün var. Karşı tarafın da

iki tane gözü var. Özünüz aynı, gözünüz aynı, ruhunuz aynı olursa, birbirinizi tanırsanız, işte kapağınızı bulmuşsunuz demektir.

— *Bu, ömür boyu sürer mi?*
— Elbette, nereye gidersen git, beyninde olur bu senin. Nereye gidersen git, değişmez bu. Ama çıkartırsan da sen çıkartırsın. Onun sorumlusu sensin. Tutmak de senin elinde, bırakmak da. İnsanoğluna diyorum ben. Analarımız insandır, onlara demiyorum. O çıkartmaz, çıkartırsa insanın oğlu çıkartır. İstersen zihninden çıkartırsın.

— *Çıkartmaktan kastınız terk etmek, bırakmak mı?*
— Evet. Terk eder, bırakır.

— *Günümüzün aşklarını nasıl buluyorsunuz?*
— Çok güzel. Böyle bir günde olmayı, bundan elli sene evvel... Bugün olsaydı da ben de gönlümce olsaydım. Zaten o günden biz aşkı tanıdık. Böyle okul dolusu gençleri, kızları düşün ve bunların içinde bir tane vardı. Ve o okuldan çıkıp yürürken, ben uzaktan takip ederdim, aramıza bina girerdi. Sanki binanın öbür tarafında onu görmeye devam ediyormuşum gibi, gözüm kırpılmazdı. Öbür taraftan çıktığını görürdüm. Yürek, gerçek aşkı bulunca zaten biliyor. Bunu terk eden kendine ediyor. O zamanda dertler çoğalıyor, ızdıraplar çoğalıyor, mutsuzluk oluyor. Dünyanın tadı, ağzının, gönlünün tadı kalmıyor. Huzursuz bir yaşam içine giriyor. Allah etmesin.

— *Siz karşınızdakine âşık oluyor ve bu benim öbür yarım diyorsunuz ama karşınızdakinin olup bitenden haberi yok...*
— Olmuyor işte. Arada cahil felek var. Ne yaklaşabiliyorsun, ne bir kelime konuşabiliyorsun, ne elin eline değiyor. Haydi, yanma bakalım! Biri benim, bunların içinde. Benim mutlu bir yuva kuramayışımın sebebi, bu cahil feleğin yüzündendir. Bütün hayatım boyunca çektiklerimin vebali, günahı cehil felek-

lerin boynuna. Felekler diyorum, bu gibi şeylere engel olanların boynuna.

— *Sizin hayat hikâyenizde,* "Yârin aşkıyla hep arttı derdim / Babamı bir yere dünür gönderdim / Başlık çok istemişler haberin aldım / İstemiyor yârin seni dediler" *diye bir dörtlüğünüz var. Sözünü ettiğiniz durum bu mu?*
— Hayır efendim, ona gelinceye kadar... Ben evcilik oynadığım kıza âşık oldum, 3-4 yaşındaydım. Babam da o köyden aldı beni gitti. Âşık bir çocuktum. Her gittiğim yerde âşıktım. Her gittiğim yerde âşık oluyordum. Oraya gelene kadar nice âşık oldum ben. Gözüm, her zaman bir çift göz arardı. Çocuktum ama nereye gitsem âşık oluyordum. Onu mutlaka, ekmekten, sudan evvel arıyordum. Geziyorduk işte babamla beraber üç ay, beş ay şu köy, bu köy, öbür köy diye. Düşün ki Keskin'den anamı aldıktan sonra bütün Kırıkkale, Kırıkkale'nin köyleri, Çiçekdağı, Çeçekdağı'nın köyleri, Kayseri, Nevşehir, Niğde... En son tekrar Kırşehir'e geliyoruz, o zamana kadar, her yerde âşık olarak dolaştım. Aşk nereden gelir? Nereden başladıysa oradan gelir. Onun rengi değişir. Sizin söylediğiniz, en son evlenme çağına gelmişim, 14-15 yaşında, o. O da zaten yine feleklikle ilgili. Neden? Beni içgüveysi istediler fukarayız ya biz. İçgüveysine babam razı olmadı. Olmayınca da ben aldım başımı gittim, 66 yaşıma geldim, daha da gidiyorum.

— *Türkülerinizin çoğunda geçen bir Leyla var. Bu leyla, eski eşiniz Leyla değil bildiğim kadarıyla. "Bir Anadan" adlı uzun havanızda* "Kader Mecnun etti Leyla bahane" *diyorsunuz.*
— Burada da kader, felekle aynıdır. Felek imkân vermedi. Felek aramıza hasret olarak girdi. Kerem etti, yandık, görüşemediğimiz için buna kader de diyebilirsin, felek de. Kendini bilmez, hakkı tanımaz, adam sıfatında, ne dediğini bilmeyen engele biz felek diyoruz. İşte bunlar Mecnun etti. Bunlar arada olmasaydı, gönül aradığını bulmuştu. Bulduğunun da eli eline değmedi, bir çift kelime konuşamadı.

— *"Gitme Leylam" türkünüzde de bir Leyla'dan söz ediyorsunuz. Benim anlamaya çalıştığım, bu türkülerdeki Leyla kim? Siz bir güzele âşıksınız...*
— Bir değil, pek çok güzele âşığım. Bir yerde kalmadık ki biz. Babamla gittiğim her yerde aşkı aradım ve her yerde âşık oldum.

— *Bu türkülerdeki Leyla'ları, her âşık olduğunuz güzel anlamında mı anlamalıyız?*
— Genel olarak herkes için aynıdır. Herkesin eşi bir Leyla'dır eğer ki Mecnun'luk var ise.

— *Siz tam, Leyla'nızı ararken, bir Leyla buldunuz ama yanlış Leyla!*
— O yanlışlık benden oluştu. Kerem der ki, *"Dağ üstüne dağ olmaz!"* Ateş üstüne ateş yakılmaz anlamındadır bu. Dağlanmışız. Ben, Leyla'ya, çocuklarımın anasına, âşık olmadan evlendim. Bunun hatası, suçu, günahı bana ait. Onun için de dedim ki, "Yüreğinde bir aşkı olan, yüreği yanmış, bir kıza âşık olmuş bir kimse, onunla evlenemiyorsa, onun aşkını yüreğinden çıkartmadan evlenmesin." Onun aşkını yüreğinden tamamen çıkartacak ki, yeniden âşık olacak ve âşık olduğuyla evlenecek. Bir başkasının aşkı yüreğindeyken, kimse evlenmesin. Çünkü tutarsız olur, sonsuz olur. Ben bunu yaşadım.

— *Mutlu bir evlilik için aşk şart diyorsunuz. Aşk olmadan da, insan severek bir evliliği yürütemez mi?*
— Yürütür. Sevginin yoğunluğu da bir aşktır zaten, aşka dönüşür. Hani önce koruk olur, sonra üzüm; üzümden pekmez olur. Pekmezin koyusuna da çalma derler. Çalmayı da aşk olarak görün. Sevgi aşka dönüşür.

— *Sizin yaşadığınız dönüşmedi ama...*
— Biz doğrudan aşkı tanıdık çocukluğumuzda; bilmeden. Koruğu, üzümü, pekmezi tatmin etmedi bizi. Çalmayı istedik.

— Siz öbür yarınızı buldunuz mu?
— (Neşet Ertaş burada kısa bir suskunluk yaşıyor) Buldum... diyemem... bulmadım... da ... diyemem... Buldum... diyemem, bulmadım da diyemem.

— Bu çok diplomatik bir cevap oldu (gülüşüyoruz).
— (Bir kez daha, bir öncekinden epeyce uzun, mütebessim bir suskunluk) Buldum... diyemem (uzun uzun, kahkahalarla gülüyoruz). Bulmadım... da diyemem (gülmeye devam).

— Şimdi, konuşurken yüzünüzü kimse göremeyeceği için, bu cevap okurlar için anlaşılır olmayacak (kahkahalar).
— Lokman Hekim'in zamanında hasta olanlar Lokman Hekim'e gidermiş. Birinin gözleri ağrıyormuş ve Lokman Hekim'e gitmeye karar vermiş. Orada yaşlı adamın biri, "Yavrum sen Lokman Hekim'e gidiyorsun, Lokman Hekim'in ilk söylediği lafı unutma" demiş. Adam gitmiş Lokman Hekim'e, gözlerini göstermiş. Lokman Hekim demiş ki, "Gözün ağrıyorsa güneşe bakma." Ardından da Şu otu şöyle kaynat, şu zamanlarda şöyle kullan diye uzun uzun anlatmış. Adam köye geri gelmiş. "Ne dedi" demişler. "Pek çok şey söyledi. Şu otu kaynat, şöye yap, böyle yap..." "İlk ne dedi demişler." "Gözün ağrıyorsa güneşe bakma dedi" demiş. "Hah, öyleyse, sen ilk lafına bak" demişler. İlk lafım doğru.

— (Gülüşüyoruz) Eyvallah. Cevabı aldım.
— Bu bir teslimiyettir. Teslimiyet dediğim şu ki, evet, gönlünü vermektir. Bunu gönüllü vermek var, gönülsüz vermek var. Ama dilerim ki verilen şey gönüllü verilsin.

— Karşı tarafa da acı vermek anlamına gelmiyor mu?
— Tabii. Her iki tarafa da. Ama insanoğlu günahına da sevabına da vekil olduğu için, kararı vermek insanoğluna düşüyor.

— Çok kadına âşık oldunuz mu?
— Çok...

— *Çok kadın terk ettiniz mi?*
— Çok... Hangisini anlatayım ki?

— *Kadınlara bu kadar türkü yaktınız, her terk ettiğiniz kadına acı verdiniz. Bütün bunlar sizde iz bırakmadı mı?*
— Efendim, beden olarak ekmeğe, suya ihtiyacımız var. Acıkınca ekmek yiyorsun, susayınca su içiyorsun. Evet, herhangi bir şey değil ama bunu böyle düşünürken, bir de gençlik yılları var. Bulanık su gibidir insan. Ne yaptığını, nereye gittiğini, ne ettiğini bilmiyor kendini bilmediği zamanlarda. Böyle de olunca zaten, insan bilse de bilmese de, bilinçaltı bir gönül var insanda. Bu gönül elle tutulmuyor, zincirle bağlanmıyor. Elinle tutup bir yere de veremiyorsun. Gönül nereye düşerse orada mis gibi kokuyor. Ama dediğimiz gibi, bunlar ihtiyaçlardan doğan şeyler. Öbür tarafta da hür olan, serbest olan kimselerle, mecbur, ihtiyaç gereği konuşup görüşüyorsun. Bakıyorsun ki tutmuyor, uzun süreli olmuyor. Ya bir gün, ya iki gün, üç gün olmuyor, yerine göre. Bakıyorsun ki tutmuyor, tutmayınca dönüyorsun gerisin geriye.

— *Bu kadar kısa süreli mi oldu ya da oluyor sizin arayışlarınız?*
— Şimdiye kadar böyle oldu. Aslında böyle olması lazım. İnsanların hür ve serbest olması lazım ki, diyelim bir erkek, esmeri de görmeli, sarışını da, kumralı da görmeli, kısayı da, uzun boyluyu da görmeli. Herkes birbiriyle, insan her şeyi görmeli. Her şeyi gördükten sonra, her şeyi bilen bir duruma gelmeli. Geldikten sonra kararını vermeli evlenmek için. Evlenmek, öyle dile kolaydır ve büyük sorumluluğa imza atmak demektir ki bunun günahının altından kurtulunmaz. Önce insanlar hürken birbirleriyle görüşmeli, konuşmalı. O onu anlamalı, tutuyor mu, tutmuyor mu, oluyor mu olmuyor mu? Hemen karar vermemeli. Bilinçli bir şekilde olacaksa herkes birbiriyle görüşmeli, konuşmalı, birbirini anlamalı, dinlemeli, tanımalı. Eğer tutuyorsa, bilerek evet demeli. Tutmuyorsa, evet dememeli.

— *Çapkınlık diye bir şey yok yani hayatınızda?*
— Hayır, hayır. Çapkınlık şeytanlıktır. Ben kabul etmem onu. Çapkınlık şeytanlıktır.

— *Nasıl yani?*
— Yani, onu yalanla aldatıp, yalanla işimi göreyim düşüncesinde olanlar şeytandır:

Aradım şeytanı buldum
Meğerse yalanmış şeytan
Hayret ettim orda kaldım
Gördüm ki adammış şeytan

Hayret ettim orda kaldım
Hayli fikirlere daldım
Hakikatten haber aldım
Meğerse bilenmiş şeytan

Yani, seni kandırmak için onu da kullanıyormuş.

Şeytan dediğimiz yalan ımış
Ne yazık ki insanlar kanmış
Yalanı benimseyen nara yanmış
Devri sıfat hayvanmış şeytan

Hak bunu böyle buyurmuş
Onu da bize duyurmuş
Şükür garibi kayırmış
Çok şükür alan da şeytan

Şeytanca hiçbir şey çalmadım, hırsızlamadım. Ne aldımsa, ne verdimse aşk ile aldım, aşk verdim karşımdakine.

— *Bir günlük bile olsa da mı?*
— Bir günlük bile de olsa!

— *Günümüzde gençlerin yaşadığı aşkları gerçek aşk çerçevesinde görmek mümkün mü?*
— Gerçek aşkın başlangıcı bunlar. Gerçek aşk, en son dediğim, bu kadar deneylerden sonra, bilinçli bir şekilde, bunların bilincine varacak da ondan sonra karar verecek bilinçli olarak. Gerçek aşk o demektir. Bunlar, görme, görüşme ve normal haklarıdır.

— *İnsan böyle günübirlik âşık olarak biraz da kendisini eksiltmiyor mu? Her kadında bir parçanızı bırakmıyor musunuz?*
— Elbette. Ziyandır bu. Aşk öyle hemen akar bir su değildir. Ne kadar biriktiyse yüreğinde o kadarını harcarsın. Bankada olan kazancın gibi. Paran bittikten sonra ne harcayacaksın? Eğer birikmiş bir şeyin varsa sen onu veriyorsun.

— *Öyleyse günübirlik aşklar yerine öbür yarınızı beklemek...*
— Hah! Beklemek... Ama beklemeye de sabır var mı? Gençlik var, heyecan var... Bekleyebiliyor ya da o zamanı düşünebiliyor mu? O günkü durumu, o gençliğinin verdiği heyecan, düşündürmüyor. Ne var ki burada bunlar pek yüzde yüz günah sayılmıyor. Neden? Çünkü bilmeden yapılıyor. Ama bunu huysunur (alışkanlık edinir) da bu şekle getirirse, Allah etmesin derim ben ona, doğru değil.

— *Siz nasıl bir adamsınız kadınlara göre, zor bir adam mısınız?*
— Âşığın ne zorluğu olacak ki?

— *Âşık oldunuz, karşınızdaki de cevap verdi ama bir gün sonra, "Sen değilmişsin" diye çekip gidiyorsunuz...*
— Evet, tabii karşı taraf için bu zor. Ama bu suç da olsa, günah da olsa, sevap da olsa, bunun sorumlusu ben olduğum için, insan zararın neresinden dönerse kâr orada diye düşünüyor. O zararı ben kabul ediyorum, bana ait.

— *Ama ardınızda kırık bir kalp bırakıyorsunuz.*
— Evet. Onun zararının suçlusu oluyorum ben. Ben onun suçlusu oluyorum. O suçu kabulleniyorum ve gidiyorum. Ama bu, dediğim gibi, ya bir gün, ya iki gün.

— *Üç gün değil!*
— Üç gün olunca alışkanlığa geçer.

— *Ne zararı var?*
— O zaman zararı çoğaltıyorsun eğer karşındakinden ayrılacaksan.

— *Öyleyse daha en baştan, en fazla üç gün diye önyargılısınız?*
— Baştan önyargıyla yaklaşmam şu... Elbette önyargıyla, onu düşünerek yaklaşman gerekiyor. Bakalım olacak mı, olmayacak mı, kalacak mı, kalmayacak mı? Evet deyip doğrudan giremezsin ki! Öyle yaparsan sen aldatmış oluyorsun karşındakini, büyük suç işliyorsun. Temkindir bu. Temkinli yaklaşmış oluyorsun.

— *Bir gün ya da iki gün sürdü ve bıraktınız olmadı diye. Arada hiç geri dönüp, bıraktığınız kişiyle yeniden olmadı mı?*
— Hayır... Hayır. O çok nadir.

— *Hiç mi, nadir mi?*
— Nadir... Ben... Yok diyebilirim.

— *Niyetim bir bilanço çıkartmak değil. Şunun için soruyorum bunu: Ola ki yanıldınız. "Acaba bu mu" diye başlayıp, iki gün içinde "değilmiş" diyerek dönüp gittiniz. Aradan zaman geçti, aklınızda ondan kalan bir parça sizi hiçbir zaman bırakmadı...*
— Evet... Ve bu kadar gezip dolaştıktan sonra, hani buldum mu bulmadım mı diye sordun.

— *Evet. Acaba o muydu diye düşünmeye başladınız...*

— Evet. Gezdi, dolaştı, döndü, baktı, her şeyi gördü. En son, taa, farzet ki kırk yıl evvel tanıdığıyla yeniden tanıştı ve evet dedi... Evet, dedi.

— *Olur mu böyle?*
— Evet... Evet... Evet, dediğim de bu, doğrusu da bu.

— *Genelgeçer ahlak kurallarına karşısınız siz öyleyse.*
— Bunlar yasak kurallarıdır, doğru değil.

— *Bir içtiğim çeşmeden bir daha içmem derler ya kabaca...*
— Yok, o doğru değil. Hele bir susuz kalsın da göreyim, içiyor mu içmiyor mu?

— *Demek, sizde kırk yıl geçti ve...*
— Evet. "Evet" dedi, "Evet" dedim ve kapandı. "Evet" dedi, kapağını buldu yani... Gezdi, dolaştı, baktı. Tekrar evvelden tanıdıklarının içinden birisine, "Evet" dedi, kapağı kapattı.

— *Az önceki, "bulmadım... diyemem, buldum... da diyemem"le beraber mi kabul edelim bu cevabınızı?*
— Evet... Evet. Aynı.

— *Yani, kapak kapandı mı?*
— Evet.

— *Konu aşk ve ne kadar kapalı, ne kadar esrarengiz konuşuyoruz... (gülüşmeler)... Bu yanık türküler, öbür yarıyı, kapağını arama serüveni... Âşık, öbür yarısını bulduğunda, acı ya da türkü biter mi?*
— Bulduğunda bu defa başka şeylere zaman kalır. O zamana kadar onun derdindeydi, onu bulduktan sonra yalnız o mu, onun dışındaki şeyler de var. Burada insanlarımızın hareketleri insanın gözünün önüne geliyor. Yaptığı şeyler, genel olarak, dünyaya ve insanlığa uygun olan ya da olmayan hare-

ketleri gözümün önüne geliyor. Olumlu olan, olumsuz olanlar göz önüne geliyor. Bunları ifade etmek, bunları söylemek geliyor insanın içinden.

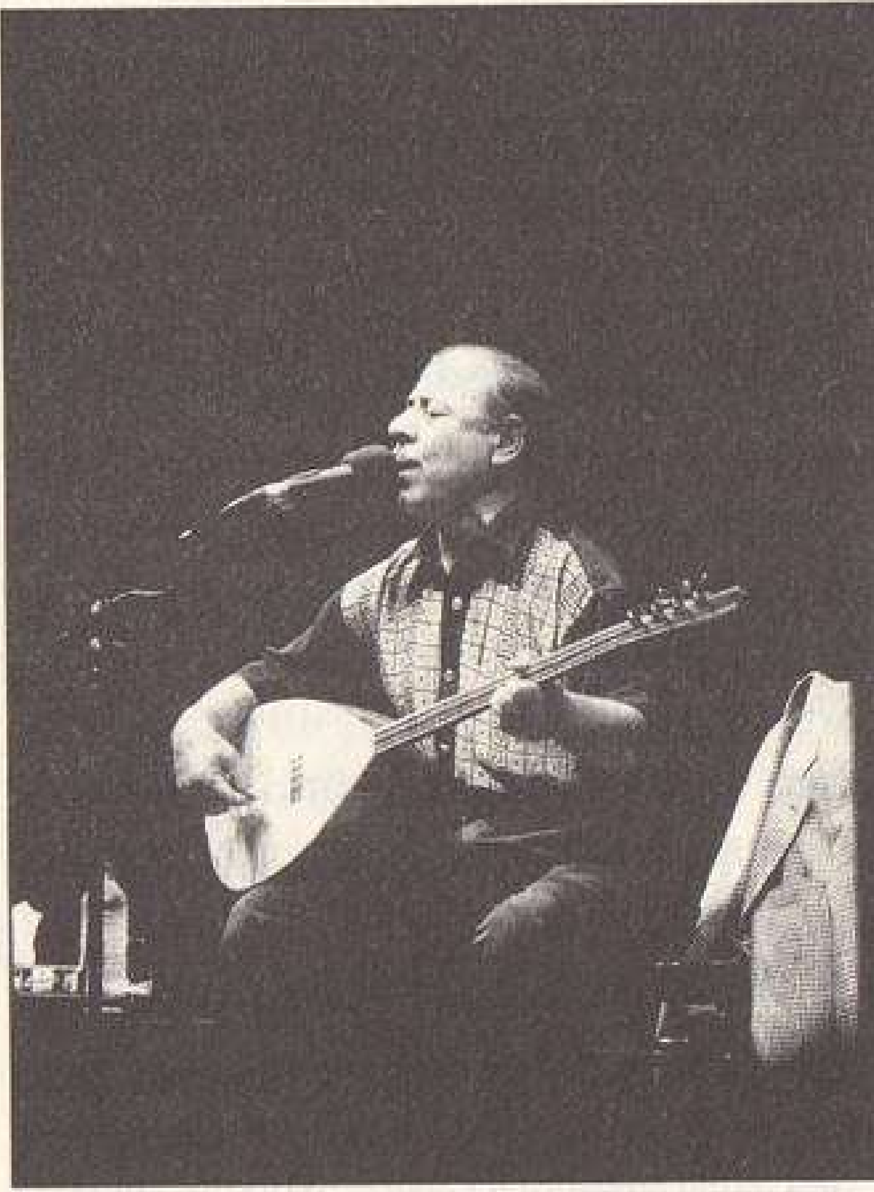
— *Âşık, bunları arada da söylemez mi?*
— Arada söylese de bu defa kapak kapandıysa, sevda defterini kapatmıştır. O zaman da öte yandaki olumlu veya olumsuz şeyleri söyler.

— *Kapağı bulana kadar yanıp kavrulmak mı düşüyor hesaba?*
— İstesen de öyle, istemesen de öyle. Mecbursun. İstemezsen yanma (gülüyor), hadi arama! Aramayabilirsin de, derdine ilaç yok, derdine çare yok.

— *Ama sizinki, bir günlüğüne bile âşık olunca, kolay gibi görünüyor.*
— Öyle, kolay meselesi değil efendim. Kolaysa başına gelsin desem, öyle çok da kolay değil...

— *Şıpsevdilik diye bir şey var hayatta, biliyorsunuz...*
— "Şıp"ı yok bunun. Seviyorsa seviyordur. İnsan sever. Gönül hürdür, sever. Ama kendi hürse sever. Hür değil de kapak kapandıysa, bu iş bitmiştir; ötesi doğru değildir. İnsan bir defa âşık olur, asıl temel bu, temel nokta bu. Ama bu, ayna gibi gözünün önüne gelse! Biz dünyaya, hiçbir şey bilmeden geliyor, aramaya başlıyoruz. Nasıl bir defa âşık olacaksın? Âşık oldun, baktın huyu tutmadı, suyu tutmadı, beyni tutmadı, öteki tutmadı, beriki tutmadı... Sonra ne olacak? Mecbursun, gönlün kabul etmediyse, kopmak zorunda kalıyorsun. İnsan âşık olur, aşkın temeli aynıdır. Olur yani, bir kere âşık olur diye bir şey yok.

— *Aşk tektir ama adres değişir.*
— Hah! Aşkın temeli aynı şeyden yürür. "Her gelen bir güğüm aldı, kalanı sen iç sultanım" demiş, ne kaldıysa!

Herhangi bir yerde herhangi bir sahnede tipik Neşet Ertaş tarzı: İlk birkaç türkü sanatçının dinleyicisiyle bütünleşmesine yetmiş ve Neşet Ertaş, sevenlerinin iznine sığınarak sırtındaki ceketten kurtulmuştur.

— *Kalıyor mu peki geriye içirilecek?*
— Kalmasa bulamaz. Bitmez tükenmez değil elbette ama ben bugün 66 yaşındayım, benim yüreğimde aşkım var.

— *Önceki konuşmalarımızdan birinde, İstanbul yıllarınızda hiç kimseyle hiçbir şekilde temasınız olmadığından söz etmiştiniz.*
— Evet. O ilk başımı alıp geldiğimde ben pavyonda çalıştım aşağı yukarı bir-iki yıl. Hiçbir kadınla ilişkim olmadı. Âşıktım çünkü. Aşkı oralarda göremiyordum ben.

— *Sonraki yıllarda, İstanbul'a gelişlerinizde neler oldu, neler yaşadınız?*
— Sonraki yıllarda İstanbul'a plak okumak için gelir sonra da hemen giderdim. Ankara'ya gittim ve Ankara'da evlendim. İstanbul'da kalmadım. İstanbul'a iki defa programa

çağrıldım. Çakıl Gazinosu'na bir ay. Ondan hemen sonra da Gar Gazinosu'nda çalıştım. Sonra da kalmadım İstanbul'da.

— *Babanızı İstanbul'a getirmediniz mi hiç?*
— Getirdim, bir defa plak okuması için getirdim.

— *Dostluk, arkadaşlık vefa duygusu gibi kavramlardan konuşalım biraz. "Köprüden Geçti Gelin" sizin türkünüz mü?*
— Değil. Asırlar boyu bizim halay havalarımızdandır o, dedemizden, babamızdan ama benden duyuldu. Asırlar boyu, davculcularımızın, zurnacılarımızın çaldığı halay havasıdır o.

— *Ama sizinle ünlendiğini söylüyorsunuz.*
— Evet.

— *Ben bu noktadan hareketle, size karşı yapılmış diğer vefasızlıkları konuşmak istiyorum. Sizin hem yeniden havalandırdığınız hem de kendi bestelediğiniz türküleri alıp söylememiş şarkıcı yok. İnsan insanın adını neden anmaz böyle zamanlarda?*
— Bu, bir nevi o ruhun içten içe kıskançlığıdır. Ben hayatta en büyük hastalığın kıskançlık olduğunu söylerim. Hayatımda da hiç kimseyi kıskanmadım. Bundan da mutluyum, rahatım, gönlüm de hoş. Şimdi asırlar boyunca gelen, örneğin "Köprüden Geçti Gelin" bizim asırlar boyunca gelen halay havamızdır. Köylüler davul zurnayla halay çekerler, söylerler. Bizimkiler çalar hep bunu. Onu ben yeniden canlandırmış oldum. Örnek olarak benimle yenilenmiş oldu. Bu mesele değil. Mesele burada asıl şu: Hani bir söz vardır, "Yiğidi öldür ama hakkını teslim et" diye, hiç olmazsa yenilenmiş olduğunun bir katkısı olması lazım. Bu katkıyı kim verdiyse onun da, yenilenmiş olduğunu, filanın katkısı bulunduğunu söylemesi gerekir. Eğer hak yenmeyecekse. Hakkı yiyenden bu gibi lafları hiç bulamazsın. Örneğin, "Anadolu'da türküyü Alevilerle Çingeneler üretir" diyor Arif. E, peki Çingenelerin hangi türküyü ürettiğini söylüyor mu? Çingeneler dediği, incesazcı-

lar. Onlar Roman havaları, oyun havaları çalar, türkü üretmez. Türküyü üretenler bizleriz, bizim ismimiz geçmemesine rağmen, türküleri bizler üretiriz. Bize de Bektaşiler derler, Abdallar derler. Bizler üretiriz türküyü. Bile bile bizim ismimizi anmaktan imtina ediyorsa bu "hak yemek, hakkı inkâr etmek" demektir. Hakkı inkâr edenden de haklı söz pek aranmaz.

— Muhalif Bağlama'*da adınızın anıldığı iki yerden biri, türkü bestelenir mi bestelenmez mi konusunda ve şöyle geçiyor. Soruyu soran arkadaşımız, "Kimin olduğunu bildiğimiz türkülere ne diyeceğiz peki? Neşet Ertaş türküsü, Âşık Veysel'in deyişi ilk aklıma gelen" diyor. Arif Sağ da, "Onlar alınmış efendim. Neşet Ertaş da babasından almış, dedesinden almış, yaşadığı yerden almış" diyor.*

— Neşet Ertaş, şimdiye kadar, elli senedir türküler üretiyor. Kendisi... Babasından aldığı türküler, belki yüzde beş veya yedidir. Yüzde doksan üç, Neşet Ertaş'ın kendi sözlerini, kendi türkülerini, kendi havalarını üreten birisi olduğunu, elli senedir bu halkımız biliyor. Nereden almış Neşet Ertaş bunları? Hangi taşın altında bulmuş da çıkartmış? Bu gibi şeyleri ben anlayamıyorum. Allaha şükür ben kulaktan dolmadım. Ben yüreğimden kaynayanı aktardım. Babam da yüreğinden kaynayanı aktarırdı. Kulaktan dolmalar, öteden beri kim ne doldurduysa onun tesiri altında ifade kullanırlar. Çünkü aşkı hissetmiş olsa yüreğinde, karşısındaki türkünün ne demek istediğini, ne olduğunu anlar, bilir.

Arif, Veysel'imizin, Âşık Veysel'imizin tuttuğu tınıyı canlandırdı. Onu dillendirdi, onu tatlandırdı, halkımıza sundu. O tatlı tınısından dolayı ben kendisini daima takdir ediyorum. Ama usta malı çalıp söylemek başka, kaynak kişi olmak bir başkadır. Kaynak kişi, kaynak kişiyi bilir; kaynak kişi, kaynak kişiyi anlatır. Öyle taraflı konuşmak aslında doğru değildir. Hepimiz doğru söylemek mecburiyetindeyiz. Dünyaya geldik gidiyoruz. Bir yerde ben bu Aleviler ve Çingeneler kelimesinde takıldım. Ben de şöyle söy-

leyeyim: Aleviler deyişleri üretiyor, Abdallar-Bektaşiler de türküleri üretiyor. Aslında, Alevi-Bektaşi ayrımı yoktur. İkisi de aynı tarikatın temelinden gelmedir. Tarikatın temelinde de kurucuları Bektaşilerdir. Çingeneler kelimesini ben kabul etmiyorum.

— *Arif Sağ, sözünün devamında "Anadolu'daki Abdalları görmeden müziği nasıl anlatacaksın" diyor zaten, Çingeneleri arada anıyor.*
— O doğru değil. Çingeneler türkü söylemez. Onlarınki apayrıdır.

— *Bugüne kadar çeşitli çevreler tarafından Abdallarla Çingeneler bir tutulduğu için...*
— Abdallarla Çingeneleri karıştırdıkları için, ikisini birbirinden ayırmamış o.

— *Siz, bir-iki yıl, İstanbul'a gelip çaldınız ve gittiniz, hatta bir gazinoda.*
— Bir ara, bir ay Çakıl Gazinosu'nda programa katıldım, solist altı olarak. Bir ay da Gar Gazinosu'nda. Ankara'dan çağırmışlardı beni İstanbul'a.

— *O sıralarda arabesk müzik yeni başlıyordu.*
— O bize göre değildi. Bana göre değildi. Kulağa hoş gelen her şey dinlenir ama müzik olarak, tavır olarak bizim çaldığımıza uygun değildi. O günlerde benim dinlediğim, şarkı türü bir şeydi arabesk. Ama sözleri halkça olduğu için, Ferdi Tayfur gibi, Orhan Gencebay gibi, Müslüm Gürses gibi, sözlerini anlayabildiklerimi dinlerdim. Onlar dinlenirdi.

— *Sizin herhangi bir meyliniz oldu mu arabeske? İstanbul'a plak doldurmaya geldiğinizde mesela, "bir tane söyleseniz de baksak" gibi bir talep oldu mu?*
— Bana öyle bir talep gelmezdi çünkü ben kendi türkülerimi kendim bütünlemiş olarak gelir ve plağa okurdum.

— *Arabesk beni de siler geçer gibi bir endişeye filan kapıldığınız hiç olmadı mı?*
— Hayır. Silme, silinme meselesi değil. Herkes aklının yettiğini getiriyor, plağa okuyordu. Bizimki de buydu. Neyse tabii halimiz, öyle söyler giderdik.

— *Siz ne sıklıkta gelip giderdiniz plak okumaya?*
— Senede aşağı yukarı sekiz-dokuz sefer gider gelirdim İstanbul'a.

— *Kaç sattığına dair bilginiz var mı?*
— Hiç haberimiz olmazdı, bilmezdik. Bize biraz para verirlerdi, el harçlığı gibi bir şey. Öyle bizi memnun edecek bir şey değildi. Bizi memnun eden, plak okumamızdı, plak okuduğumuza sevinirdik. Benim hiçbir plakçıya, "illa şu olsun" dediğim olmamıştır.

— *İstanbul'a gelmeyi neden istemediniz? İstemediniz mi, çağıran mı olmadı, nedir?*
— Ankara'dan memnundum. Çünkü ben Ankara Radyosu'na da imtihanla girmiştim mahalli sanatçı olarak ve ayda iki defa on beşer dakikalık program vermişlerdi. Boş kalmıyordum, fırsat bulamıyordum. Çağrılmayınca gelmek de zaten olmazdı. Çağrıldığımda geldim, sonra da gittim.

— *İstanbul'da daha çok kazanmak mümkün, İstanbul'a taşınsak, göçsek ne olur diye...*
— Hiç düşünmedim. Ankara'dan memnundum.

— *Bu sadece Ankara'dan memnuniyet mi yoksa daha derinlerde, bir başka eziklik duygusu var mı?*
— Bunun başka bir eziklik duygusu... yoktu o anda. Ben artık kendi sazımı çalıyor, kendi türkümü söylüyordum. Bunun merkezi de Ankara oldu benim için. Dediğim gibi radyo da vardı. Bir de, köylerin düğünleri bana geliyordu. Konserler, şunlar bunlar... Boş kalmıyordum. Bir de tabii türkümüze kulakları daha yatkın olan, Anadolu'ydu herhalde.

— Bu kadar çok plak okuduğunuza göre, çok da para kazanmış olmanız gerekir. İnsan ister istemez öyle düşünüyor.
— (Hınzırca gülüyor) Öyle derler, öyle düşünürler.

— Kazanmadınız mı?
— Dedim ya. Bize bir yol parası gibi bir şey verirlerdi. Biz, şu olsun demezdik. Kendileri mukaveleyi imzalatırlardı bize, sana da şunu vereceğiz derlerdi. Biz plak okuduğumuza sevinir giderdik. Herhalde onlarda da o kadar vardı. Vermek, varlığa bağlıdır. İnsan bir şey verirse varlığını vermiş olur. Ben şu kadar şunu söyledim, bu kadar bunu söyledim denenler bana boş gelir. Söylenenler halk için söylenir. Halk kaç tanesini, kaç türküyü kabul ettiyse o kadar söylemiştir bunu söyleyen. Ben bunu ölçerim. Bugüne kadar, elli senedir türküler veriyorum. Elli senedir, saysan, ona, on beşe çıkmaz benim ekmeğini yediğim türkü sayısı. Ki elli seneden bu yana aklım da fikrim de yetmez benim kaç tane türkü yaktığıma. Bunlar değil, insan halka ne kadar verdiği ile değil, halkın ne kadarını kabul ettiğiyle vardır. Halk ne kadarını kabul ettiyse o kadar var demektir. Varını veren utanmaz dedikleri gibi, ne kadar varını verdiysen... Bir şey vermediyse hiçbir şey değildir o. Herhangi çalanlar gibi çaldı, herhangi söyleyenler gibi söyledi, gitti olur. Kendi özünden aldığını kendi sözüyle, kendi fikriyle sundu ve o da kabul edildiyse, insanın verdiği budur. Kendi özünden, kendi sözünden verdiği bir şey varsa ve insanlar da bunu kabul ettiyse, işte verdiği budur.

— Sizin hayatınızda, bu elli yıllık dönem içinde, unutmak istediğiniz herhangi bir dönem oldu mu? Yani, bir dönem, para kazanmak için şunları çaldım, söyledim, keşke hiç yapmamış, söylememiş olsaydım dediğiniz bir dönem...
— Hiç olmadı. Çünkü çalıp söylemek istediklerimin hepsi de gönüle hitap etmek içindi. Taa kendimi bilmediğim, gençlik yıllarımdan beri söylediğim türkülerin hepsini seviyorum. O bulanık yıllarımda söylemiş olmama rağmen, bugün de aynı görüş ve aynı ışıkla gördüğüm gerçeklerdir. Aynısını söylüyo-

rum. Benim, "İki Büyük Nimetim Var, Biri Anam, Biri Yârim" türküsünü söyleyeli kırk yıl oldu. Bugün de aynısını söylüyorum. Bir ömür daha yaşasam aynısını söylerim. Söylediklerimin içinde sadece birinde bir pişmanlık duyduğum oldu. Onu da şöyle söyleyeyim: Memleketten başımı alıp İstanbul'a geldiğimde, bir plak okuduğumda, o deyişler dediğimiz, dedelerimizin, babalarımızın o cemlerde, cemiyetlerde çalınanlardan bir tanesini ben plağa okudum. Hatayî'nin deyişiydi o. İçinde şöyle sözler geçiyordu: *"Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı / Gördüm seyreyledim Hacı Bektaş'ı."* Sonradan düşündüm kendi kendime, gurbetteyim. Memleketten çıkmışım. Biri gelse ya hu, "Diyorsun ki 'Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı, gördüm seyreyledim' nasıl oldu" dese, ben nasıl cevap veririm diye düşündüm. Çünkü mantık kabul etmiyor "Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı" kelimesini. İnsanın aklı, fikri, mantığı var. İşte, söylemiş olduğum türkülerin içinde, bir tek bundan dolayı pişmanlık duydum. Mantığın kabul etmediği bir şey söylemiş oldum diye. Ama sözler benim değildi. Cemlerimizde, cemiyetlerimizde söylenen deyişlerden biriydi ve ben de 14-15 yaşımda almış sazımı gelmişim İstanbul'a. Bunu okumuştum. Şimdi de söylüyorum. Aklın, mantığın kabul etmediği hiçbir şey kabul değil efendim.

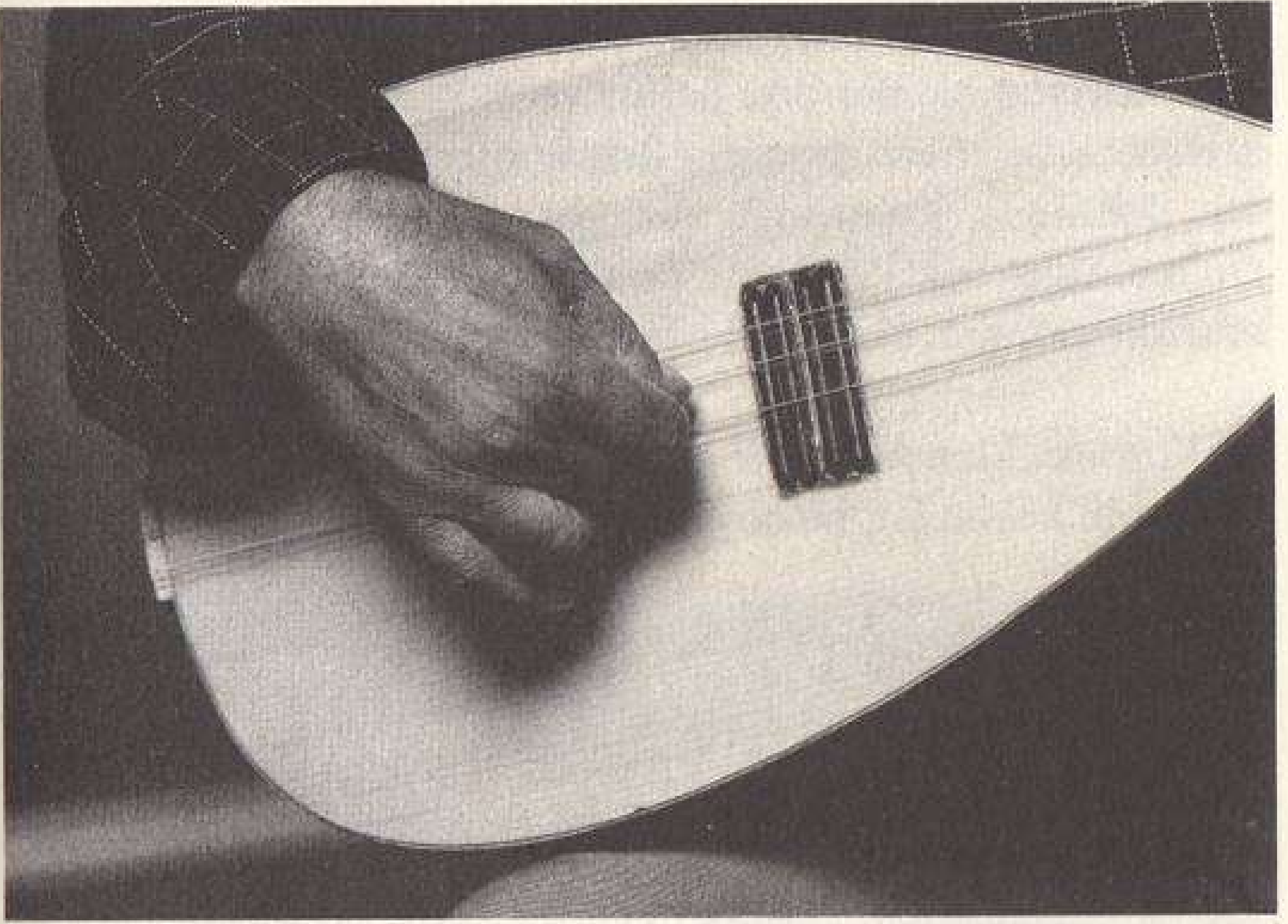
— *Ama burada bir eğretileme, benzetme söz konusu zaten. Mantık aramak pek doğru değil herhalde.*

— *"Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı / Gördüm, seyreyledim"* diyor. Dağı taşı nasıl kaldırır? Bunu mantık kabul eder mi? Ben, mantıksız kelimenin anlamsız olduğunu kabul ediyorum ve söylenmesini de, her nerede olursa olsun, doğru bulmuyorum.

— *Kazançtan bahsetmişken, para nedir sizin için?*

— İhtiyaç gereğidir. Namerde muhtaç olmamak için. Başka da hiçbir anlam ifade etmez.

— *Zenginlik nedir?*

Bedenini hor kullanmak yüzünden, 1970'lerin hemen başında elleri kilitlendi Neşet Ertaş'ın. Uzun bir tedavi sonucunda elleri yeniden işlemeye başladı ve o günden beri de hiç durmadı...

— Zenginlik, korkulacak şeydir. Bir insan ömrünün içinde insanın zengin olmasını ben pek helal bulmuyorum. Çünkü insanın ömrü yetmez alın teriyle kazanıp da zengin olmaya. Ben zenginlikten korkarım.

— *Gönül zenginliği var bir de...*
— Eh işte, dua ederiz ya, "Allah insana gönül zenginliği versin" diye. İnsanın gönlü zengin olsun, istediğimiz budur. Hepimiz şükür, gönül zenginiyiz.

— *Siz konserlerinizden ya da gittiğiniz düğünlerden ne kadar para kazanıyorsunuz?*
— Karşı tarafın durumuna göre gidiyoruz. Düğün yapan adam geliyor, bir düğün yapacak. O düğünün nasıl masraflı olduğunu biliriz biz. Büyük masraftır, borç harç içine girer. Sana da ayrıca yüklü bir para veremiyor. Verse de verebildiği kadarını veriyor. Düğünde yalnız düğün sahibine çalıp söyleme-

yiz, oraya gelen misafirlere de çalıp söyleriz. Gelen misafirlerden memnun olanlar bize bahşiş verir. Düğünlerden böyle kazanırız. Konserlere gelince... Ben konsere giderim. Eğer o salon dolmuşsa, konuştuğumuzu bana getirip vermesi lazım. Dolmamışsa ben kendisine bırakırım. Cebime ne koyarlarsa onu alır giderim. Bunca yıl böyle olmuştur benim hayatımda.

— *Konseri düzenleyen bir kurum da olsa aynı şey mi geçerli?*
— Resmi kurumlar, bu söylediğimden hariç. Özellerde böyle.

— *İlk başlarda olduğu gibi, hâlâ düğünlerden bahşiş topluyor musunuz?*
— Şimdi efendim tabii zaman değişti. Evvel öyleydi. Şimdi düğünler salonlarda oluyor. Salona da zaten belli bir fiyat konuşuyorsun, sahneye çıkıp programını yapıyorsun. Oynayıp gülenlere para yapıştıranlar olursa onlar da getirip bize veriyorlar. Şimdiki zaman böyle.

— *Düğün sahibinin sonunda, kusura bakma, öyle konuşmuştuk ama çıkışmadı...*
— Yok, öyle "çıkışmadı" diyen olmaz. Zaten o masraf içine girdiği için, bizim paramızı ayırmıştır. "Çıkışmadı" denilen, özel konserlerde olur. Salon dolmaz, ikimiz de görüyoruz dolmadığını. O zaman o konseri organize eden diyebilir "çıkışmadı" diye...

YEDİNCİ BÖLÜM

Almanya'da Zor Yıllar

"Çileyi ilk giden kuşak çekti orada. Çile derim ben ona. İlk gidenlerin Almancası yoktu. Çalıştığı yerde ne tür çalıştı, söyleneni ne tür anlıyordu, neler çektiler? Onlar çile çektiler. Çile... Çilenin içinde her şey var. Neler çektiklerini ben iyi biliyorum."

— *Bugüne kadar yaptığımız konuşmalarda ne zaman bir olayın tarihini sorsam, hatırlamıyorsunuz. Zamanla aranız neden bu kadar kötü? Kayıtsızlık mı, yoksa başka bir durum mu söz konusu? Neden hiçbir tarihi hatırlamıyorsunuz?*
— Tarih, geçmiş zaman oluyor. Geçmiş zamanın bugüne faydası olmadığını düşünüyorum. Geleceği düşünüyorum. Daima geleceğe göre kendimi yönetiyorum. Geleceği düşünüyorum. Sebebi bu. Geçmiş zamanı o yüzden hatırlamıyorum.

— *Yaşandı bitti mi?*
— Evet. Geçmiş zamanları, bazı örnek veya ders almam gerekirse hatırlıyorum, uyanmam için.

— *O ders almanız gereken zamanları nasıl kaydediyorsunuz?*
— Hafıza bu. İnsan hafızası. Ben doğduğum günden bugüne kadar ne gördüm ne yaşadıysam bilirim. Sen de bilirsin. Herkes bilir. Hafızaya kaydolur.

— *Ama 5 Kasım 2004 gibi bir tarihlendirme yok.*
— Yok, o yok. Ben doğduğum tarihi bile bilmiyorum. Nüfusa da sonradan yazılmışım.

— *Alkol ya da diğer şeyler, sanatçı camiasında yaygındır. İnsan neden içer?*
— Efendim, keyfi içmek değil benimki. Dedim ya, düğünlere gideriz, düğünlerde masalar kurulur, içki içilir. Biz de çalgıcı olarak masalara gittiğimizde ilk ikram rakı verilir. Bu alışkanlık haline gelir haliyle. Birincisi o. Bunların haricinde de insanlar gönlüne göre, mutlu bir yuva kuramaz ise, bir yandan da onun vermiş olduğu ruhi bozukluk, ben kendi üzerimden

konuşayım, bunun sebeplerini söyledim, "cahil felek yüzünden" dedim, "dağ üstüne dağ olmazken, gönülsüz köpek sürüsüne hayır etmedi" derler. Gönülsüz olarak kendimi kastediyorum, gönülsüz bir evlilik yaptığım için şahsen mutlu bir evlilik yapamadım kendi eksikliğim yüzünden. Bir yandan da bunun için içerdim. İçtikçe alkol beni etkisi altına almıştı. Sabah kalktığımda bir bardak susuz rakı içmezsem kendime gelemez olmuştum en sonunda. Almanya'daki kardeşimin davetiyle de Almanya'ya gittim. Burada çok kötü olmuştum. Bundan otuz sene evvel çok zor durumlara düştüm. Bir türküyü bile çalıp bitiremiyordum, parmaklarım tutukluk yapıyordu. Almanya'ya gittim tedavi olmak için. Orada kalış sebebim sağlığımın düzelmesi içindi. Şükür o gün bugün, çocuklarımı da oraya götürdüm. Onlar orada okudu. Evlendiler, yuvalarına kavuştular. Ben de şükür bugün, sağlığıma kavuşmuş olarak buradayım. Allaha şükür gene çalıp söylüyorum.

— *Parmaklarınızın uyuştuğunu ilk fark ettiğinizde neler hissettiniz?*
— Sahnedeydim. Tam bir parçayı çalıyordum ki, daha evvelden de işaretlerini görmüştüm, bazı takılır, dururdu ama gene yürürdü. O defa, sahnedeyken, parmaklarım yürümedi. Yürümeyince, daha evvelden bildiğim için başımdan aşağı sanki bir kaynar su dökülmüş de ayakkabılarımın içi tümden dolmuş sandım. Sahnede, durdu parmağım. Ankara'da. Çok kötü bir durumdu. İki sene Hacettepe Hastanesi'ne gittim geldim. Hiç başka bir tedavi uygulamaları yoktu. Boynuma bir ip bağlayıp yatırıp kaldırıyorlardı. Burada başka tedavi imkânı kalmayınca da gittim.

— *Çalamasaydınız ne olacaktı?*
— Ben çalamazsam bitmiş oluyordum. Benim başka bir gelirim yok. Sanatım da yok. Çok kötü bir his içine girdim. "Bir daha artık çalamazsam ne yaparım" diye düşündüm. "Hiçbir şey yapamazsam, bari iyi kötü bir long play okuyabilirsem, onu alayım sırtıma, bir cigara parası karşılığı, gittiği yere ka-

dar onunla kendimi idare edeyim" dedim. İstanbul'a gittim plak okumaya, bir türküyü çalıp bitiremedim. Onu da çalamadım. Ondan sonra döndüm geldim ve bir imkânsızlık içine girdim. Evim yok, ev kira. Biradere mektup yazdım. Onun davetiyesiyle Almanya'ya gittim. Orada iyi kötü, alkolden kendimizi çektik. Düzgün bir yaşam içine girdik. "Can pekmezden tatlı" derler, şükür ki öyle oldu, tekrar sıhhatime kavuşmuş oldum.

— *Kardeşiniz ne zaman gitti Almanya'ya?*
— 1967'de gitti. İlk gidenlerden.

— *Kız kardeşleriniz?*
— Biri Ayşe, biri Nadiye. Ayşe bacım Belçika'da, Nadiye bacım Fransa'da ailecek. Onlar daha sonra gittiler.

— *Siz yurtdışına, abiniz Necati Ertaş gittiğinde düşünmediniz mi gitmeyi?*
— Hiç aklıma bile gelmedi onunla gitmek. Ben arada sırada, canım istediğinde Almanya'ya gider gelirdim. Hem abimi, kardeşlerimi görürdüm, hem bazen konser de verir, sonra da geri gelirdim.

— *Abiniz de müzikle uğraşıyor, babanızın yanında keman ve cümbüş çalıyordu. Onun müzikle ilişkisi ne zaman kesildi?*
— Abim, Almanya'ya gidene kadar keman çalardı. Kısa bir müddet beraber de çaldık ama o daha çok babamla beraber çalardı. Keman çaldığı için babama eşlik ederdi. Ben oradan çıkıp gitmiştim de zaten. Onlar sonuna kadar beraber devam ettiler. 1967'de Almanya'ya gidince bıraktı kemanı.

— *Babanızla beraber siz neden çalmadınız?*
— Babamla benim çalmam olmazdı. Sazı babam çalıyor, kemanı da abim çalıyordu. Bizim orada ya saz çalınır ya keman, ya davul ya da zurna. Yahut da küçük çocuklar köçeklik eder. Bu yüzden ben babamla çalamazdım.

Daha yolun başında, sazına, sesine ve kendisine olan özgüvenle dünyaya dimdik bakıyor.

— *Babanızla sanki aranızda bir gerginlik...*
— Yoktu... Yoktu... İkimiz bir ruh gibiydik. Birbirimizi çok severdik. Ben onunla 5-6 yaşımdan itibaren arkadaş oldum. Aşağı yukarı, 12-13 yaşıma kadar, gece gündüz arkadaşıydım ben babamın.

— *Bunları biliyorum ama mesela bir gün çekip gidiyorsunuz İstanbul'a. Daha sonra geri dönüp tekrar Ankara'ya gidiyorsunuz. İrtibatı kesiyorsunuz yani...*
— Saz çalıyordum o zamanlar ben ama. Ben Kırşehir'deyken saz almadım elime. İlk defa sazımı aldım, çıktım gittim. Dışarda sazımı çalmaya başladım.

— *Aranızda hiçbir kırgınlık vb. olmadı mı?*
— Hiç olmadı.

— *Sizin için yazılmış kitaplardan birinde, "Aslında babam saz çalmazmış. Ben doğduğumda, 'Usta bir oğlun oldu. Artık saz çalarsın' demiş ve eline sazı tutuşturmuşlar" demişsiniz.*

— Evde çalmazmış. Ben doğduğumda eve gelenler beni bahane edip, "Bize saz çal" demişler. O anın hatırına saz çaldırmışlar.

— *Almanya'ya tedavi öncesinde, ilk gittiğinizde ne çekti dikkatinizi?*
— Memleketimizin dışında değişik bir ülke, değişik insanlardı benim için. Burada ne söyleniyorsa o hayallerle gittim oralara. Gene Türklerle beraberdik. Merak ettiğimiz bazı yerleri gezerdik. Ama biz gene Türklerle beraberdik hep.

— *Almanya'nın Leyla'ları da farklıydı herhalde?*
— Bütün Leyla'lar farklı ve bütün Leyla'lar güzel. Onun güzelliği sana bağlı. Güzel görürsen güzeldir, çirkin görürsen çirkindir. Hiçbir çirkin yoktur insan olarak. Yeter ki senin gönlün güzel görsün. Güzeli güzel gören sensin.

— *Siz tedavi için Almanya'ya gittiniz. Ardından yasal işlemler tamamlandı ve artık orada yaşamaya başladınız. İyi- kötü de olsa kurulu bir düzeni bırakmışsınız. Dil bilmiyorsunuz, çocuklar burada... Nasıl geçti o dönem?*
— Oranın şartları buraya hiç benzemiyordu. Ben orada müzisyen olarak kaldım. Öyle kabul ettiler. Böyle olunca, normal işçilerin sigortalarını Alman hükümeti öder, her şeylerini Alman hükümeti öder. İşsiz kalsa bile işsizlik maaşı verirler, evinin kirasını verirler. Ben bunların hepsinin dışındaydım hepsini kendim karşılamak zorundaydım. Sigortalarımı kendim ödemek zorundaydım. Bunun haricinde de her ay kazanç vergisi vererek Almanya'da kalmak şartına bağlanmıştım. Daha bugün bile öyle. Benim için çok zordu. Çünkü benim üç çocuğum vardı ve her birine birer oda gerekiyordu. Benim oturduğum ev, dört oda olmak zorundaydı. Ev kiraları çok pahalı, hayat şartları çok zordu. Yalnız başıma da karşılayamazdım. Allah, Necati kardaşımdan, yengemden razı olsun, onların katkılarıyla, nihayet, ama çok zor günler geçirdikten sonra bugünlere kadar gelebildik.

— *Almanya'ya varır varmaz aldırdınız mı çocuklarınızı?*
— Varır varmaz hepsini birden aldıramadım Teker teker aldırmaya çalıştım.

— *Orada bir yandan tedavi oluyorsunuz, bir yandan da çalışıyor muydunuz?*
— Tabii. Çalışmasam nereden kazanacağım? İçkili yerler, düğünler, bazı konserler. Burada olduğu gibi orada da giderdim. Benim kazancım oralardaydı.

— *Almanya'ya kolay intibak ettiniz mi?*
— Kolay derken... Biz zaten hep Türklerle beraberdik. Gittiğim bütün düğünler, içkili yerler, gazinolar Türklerin yerleriydi.

— *Özler miydiniz Türkiye'yi?*
— Elbette. Herkes gibi. İnsanın gözünü ilk açtığı yer kadar hiçbir yer güzel olamaz. Dünyaya geldiği anda, nereye gözünü açtıysa, orası gibi hiçbir yer güzel olamaz. Çöplük bile olsa. O küllükteki tavukların eşelenmesi, orada gözün ne görüyorsa, dünyadaki hiçbir şey onlar kadar güzel olamaz. Erzurumlu ne demiş? "İstanbul ne ki, Erzurum yayla!" Dediğim bu. Birinci nesil olarak Türkler, hiç alışamadık öteki taraflara. Herkesin yüreğinde doğduğu yerin hasreti taş gibi duruyordu. İkinci nesil orada doğdu, orada büyüdü ve oranın kültürünü aldı. Onların yüzde seksen'i Avrupalı. Üçüncü nesil zaten Avrupalı doğuyor.

— *Siz ilk Berlin'e gittiniz. Orada bir hemşeri topluğu içinde mi yaşıyordunuz, yoksa Türkiye'nin her tarafından gelmiş olanlar mı vardı?*
— Öncelikle tabii Anadolu insanları, bizi tanıyan insanlar çağırırdı beni. Öncelikle onlar. Düğünleri olsun, konserleri olsun, herhangi bir içkili yerde programları olsun, öncelikle Anadolu insanları. Tabii bu arada bizi bilip de dinleyenler de oluyordu. Kim çağırırsa oraya gidiyorduk. İlla Kırşehirli diye

bir şey yok. Radyolardan olsun, başka yerlerden olsun, ben zaten tanınmış bir sanatçıydım. Burada çıkan plaklarım herkesin arşivinde vardı.

— *Oradaki ilk kuşağın hayatı nasıldı size göre?*
— Çileyi ilk giden kuşak çekti orada. Çile derim ben ona. İlk gidenlerin Almancası yoktu. Çalıştığı yerde ne tür çalıştı, söyleneni ne tür anlıyordu, neler çektiler? Onlar çile çektiler. Çile... Çilenin içinde her şey var. Neler çektiklerini ben iyi biliyorum.

— *Kardeşiniz de bunların arasındaydı. İşten çıktıklarında doğruca eve mi giderlerdi yoksa arada uğradıkları bir lokal olur muydu?*
— Kardeşim de aralarındaydı, evet. İlk gidenler zaten lojmanlarda yaşıyorlardı. Sonradan ailelerini getirmeye başladılar. Ondan sonra biraz rahatladılar. İlk gidenler işten çıkınca, içkili yerlere, meyhanelere, oraya buraya gider, öyle, sürüngen gibi yaşarlardı. Sonradan, aileler gelmeye başladıktan sonra biraz rahatladılar.

— *Sizin yerleştiğiniz dönem, ailelerin gelmeye başladığı dönem miydi?*
— Evet. Aileler 1967-68'lerde gelmeye başlamıştı.

— *Orada türkü üretmeyi sürdürdünüz mü?*
— Evet. Ben aşağı yukarı yirmi yedi-yirmi sekiz senedir oradayım. En son 2004 yılında yeni türkülerden oluşan bir albüm yine verdim. Ben hiç ara vermedim, devam ettim.

— *Berlin'den sonra Köln'e mi geçtiniz?*
— Çocuklarımı orada okuldan almadım, ben Köln'e geçtim. Çünkü Berlin'den Fransa'ya, Hollanda'ya gidip gelmek çok zor oluyordu. Köln, Avrupa'nın orta yeri olduğu için gidip gelmek kolay olsun diye oraya geçtim.

— *Almanya'ya ilk hangi çocuğunuzu aldınız?*
— Önce, en büyük kızım Döne ile oğlum Hüseyin'i aldım. İkisi de ilkokula gidiyorlardı.

— *Berlin'de çalışıp biraz para yaptıktan sonra mı Köln'e geçtiniz?*
— Para yapmak değil de, çocukları alıp işleri biraz rayına oturttuk, sonra ben Köln'e geldim. Onları okullarından almadım, orada okudular.

— *Bu mesafe, çocuklarla sizin aranızda bir sorun yaratmadı mı?*
— Uzaklaşma, benim işim gereğiydi. Onların anası da bendim, babası da. Anaları Türkiye'deydi. Canan isimli kızım, anasının yanındaydı. Ben onlara hem ana hem de babaydım ve işim gereği Köln'e gittim. Orada, Avrupa'da bir çocuğa hem ana hem de baba olmak çok zor.

— *Nasıl geldiniz üstesinden?*
— Ben çocuklarımla arkadaştım. Bu babadır, bu erkektir, o kızdır yoktu. Arkadaştık biz. Senlibenli oturup konuşurduk. Herkese kimliğini vermiştim. Herkes kimliğinin sahibiydi. Herkes aynı yerde, olduğu gibi konuşurdu. Hiç birbirimizden saklımız gizlimiz olmazdı. Onlara kimliklerini tanıttım. Kimliğini tanıyan insan da nereye gidip nereye geldiğini biliyor, çocuk dahi olsa.

— *Bir anne bulma çabası içine girmediniz mi?*
— Girmedim. Çocuklarıma analık göstertmek istemedim.

— *Neden?*
— İyi değil diyorlar. Neden bilmiyorum ama ben onu göstermek istemedim çocuklarıma.

— *Babanızın yaptığını yapmadınız...*
— Hayır, babamın yaptığı, Allah rahmet eylesin, analığımızdı

ama mecburiyettendi. Beş öksüze bir ana bulmak zorundaydı. Ama ben, Allah rahmet eylesin, analığımızın, nur içinde yatsın, ağzından çıkan kötü bir kelimesini duymadım. Ne olursa olsun ben bir analık getirmedim.

— *Buna cesaret mi edemediniz yoksa başka bir şey mi vardı?*
— İstemedim. Ben istemedim. Çocuklarımın huzurunun kaçmasını istemedim.

— *Bu karar sizin hayatınızı etkilemedi mi?*
— Çok etkiledi. Olan benim hayatıma oldu. Geçen ömrüme oldu.

— *Belli ki tek cümle ile geçilemeyecek kadar etkili olmuş hayatınızda bu dönem. Neler yaşadınız?*
— (Uzun bir suskunluktan sonra) Bu haller nasıl yaşanır? Avrupa'da hayat serbestti. Medeni bir ülke. Demokrasi var, insan hakları var. Herkes kendince bir insan orada. Çocuk dahi olsa. Giden insanlar, bu hayatın kolaylığını gören insanlar. Burada birbiriyle mecburi evlenmiş, birbirine mahkûm olmuş insanlar, oradaki o hürriyetin içine girdiğinde artık boyunduruktan kurtulmak isteyenler, tek gidenler, ayrılmış olanlar, hepsi vardı içlerinde. Bizim de kendimize göre, ihtiyaç gereği diyelim, öyle tanıdıklarımız oldu. Bunun öte yanında ne soracaksın ki bana, ne söyleyeyim sana?

— *Siz önce ilk, sonra üç çocuğa hem annelik hem babalık yapıyorsunuz. Bir defa sizin kuşağın erkeklerinin normal davranış kalıpları dışında bir hayatın içindesiniz. Şimdi bile, erkekler babaysa ya parayı kazanır ve evin bütçesini kendi yürütür ya da karısının eline teslim eder ve o kadar çocuğa rağmen, "al bu parayla ne yaparsan yap" der.*
— Şimdi burada önemli bir şey var, atladık. Benim biraderimin, yengemin çocuğu olmadı hiç. Birader benim çocuklarıma baba, yengem çocuklarıma ana oldu orada. Onların gölgeliği sayesinde çocuklarım büyüdüler, büyüdükten sonra da

kendi kendilerini yönetmeye başladılar. Bu noktada en büyük hak, biraderim ve hanımınındır.

— *Olabilir ama onlara güvenerek aldırmadınız herhalde Almanya'ya?*
— Onlara güvenerek götürdüm. Onlar beni çağırdı. Onların gölgesinde çocuklar büyüdü.

— *Yengeniz size, "Getir çocuklara ben bakarım" mı dedi?*
— Evet. Biraderim de.

— *Demeseler?*
— Demeseler bile ben onları oraya almak istiyordum. Onlara orada bir dünya kültürü öğretmek istiyordum. Avrupa tahsili demek, dünya kültürü demektir. Onu istiyordum. İmkanım dahilinde, yapabildiğim ölçüde istiyordum, çabalıyordum. Yoksa oradan üç beş kuruş gönderirdim, çoluk çocuk da burada kalırlardı. Ama bir Avrupa kültürü, bir dünya kültürü alsınlar istedim.

— *Dolayısıyla çocuklarınıza hem anne hem baba olmayı kafanıza koşmuş durumdaydınız.*
— Tabii, tabii.

— *Siz Berlin'de çocuklarınızla beraber mi yaşıyordunuz?*
— Evet. Önce üçümüz beraberdik. Daha sonra da en küçük kızım Canan'ı da oraya getirdim. Dördümüz olduk.

— *Dördünüz bir araya geldiğinizde, evde bir anne yok. Siz hem anne hem de babasınız. Siz ne kadar iyi ve başarılı olursanız olun, çocuklar arada bir annelerini özler, arar. Ne yapardınız o zaman?*
— Anne arama zamanını geçmişlerdi onlar. Büyümüşlerdi. Daha önce, anne hasretini biraderimin hanımı gideriyordu onlar büyüyüp gelişinceye kadar. İster istemez alıştılar. Başka çareleri yoktu. Kendilerini idare edecek duruma geldiler. On-

dan sonra da ben, son zamanlarda geldim Köln'e. İlk başlarda gelmedim.

— *Ben şunu merak ediyorum: Çocuklar, ne yaparsanız yapın ve kim olursa olsun, arada bir yalnızlık ve anne özlemi hissederler. Siz bunu fark ettiğinizde ne yapardınız?*
— Ben bunları fark ettiğimde ne yapabilirdim ki? Onu, onlar da hissediyordu, ben de hissediyordum. Tabii çocuklar yazdan yaza analarını görmeye, tatile giderlerdi. Okulun verdiği izin süresince, gelirlerdi Türkiye'ye, analarını görürler ve geri dönerlerdi.

— *Döndüklerinde daha acıklı olurdu herhalde?*
— Tabii. Kolay değil bunlar.

— *Nasıl yatıştırırdınız onları?*
— Çocuklar da bunu görmüştü ve kabul etmek zorundalardı.

— *Çok soğukkanlı, çok uzaktan bakarak anlatıyorsunuz yaşadıklarınızı. Oysa siz duygulu ve bu hissin ne olduğunu çok iyi bilen birisiniz.*
— O hissin içine girince geri çıkamam ben oradan. Anlayan anlıyor benim dediğimi. O hissin içine girdiğim zaman çıkamam, orada kalırım ben. Onların neler hissettiğini, neler çektiğini... Onun içine girersem, çıkamam dışına. O kadar kolay değil bu. Onu yaşayan bilir. Yaşamayan bilemez.

— *Burada dur mu diyorsunuz bana?*
— Evet.

— *Pekiyi. Böyle girip de çıkamayacağınızı hissettiğiniz zamanlarda çalar mıydınız çocuklarınıza, oyun olsun, eğlence olsun diye?*
— (Uzun bir sessizlik) Böyle zamanlarda oyun olsun, eğlence olsun diye değil; hoş gönül, hoş kelime, çocukların gönlünü

hoş eder. İlla saz çalmak hoş etmez insanın gönlünü. O zaman zaten kasetler, plaklar çoğalmıştı. Zaten birader orada küçük bir dükkân da açmıştı, kaset filan satardı. Çocuklar istedikleri kasetleri eve kendileri getirip dinliyorlardı. Benim ayrıca onları eğlendirmeme gerek kalmıyordu.

— *Hiç çalıp söylemez miydiniz?*
— Ben, evimize gelenler olurdu, çalıp söylerdim tabii, onlar ayrı.

— *Oğlunuz müzikle ilgileniyor...*
— Tabii. Oğlum, bütün müzik aletlerini çalar. Komple müzisyendir.

— *Aranızda müzikle ilgili herhangi bir şey konuşur musunuz?*
— Yok, öyle bir şey konuşmayız. Babam da benimle konuşmazdı. Bunu söylemeye gerek yok. O beni bilir, ben de onu.

— *Çocuklarınıza masal da anlatmaz mıydınız?*
— Masalı ben anlatırdım ama nasıl anlatırdım? Ben geleceği anlatırdım. Mesela, okumanın iyi olduğunu, okuyarak dünyayı anlayabileceklerini, kitabın ne olduğunu ben şöyle anlatırdım: "Bir kitabı yazan insan ömür vermiştir ona. Bir insanın ömrü içinde geçen her şeyini, görüşlerini, siz bir kitabı ne kadar zamanda okursanız okuyun, o kitap size bir ömrü anlatıyor" derdim. "Bir kitap size, yaşanmış bir ömrü anlatır. Bunlardan alacağınız dersler olur" derdim. Ben okumayı, illa da okumayı onlara önerirdim. Onun için de şükür çocuklarım okudular. Gözüm yumulduğu zaman en büyük kazancım, çocuklarımı okutmuş olmamdır. Geriye cahil insan bırakmadım.

— *Kerem'i, Ferhat'ı anlatmaz mıydınız?*
— Kerem'i, Ferhat'ı niye anlatayım ki? Onların bilinci yoktu, hikâyeydi onlar. Zaten türkülerin içinde geçiyordu Kerem de

Ferhat da ve onlar biliyordu hepsini. Ben öyle geçmişten hikâyeler anlatmazdım. Gelecekleri anlatırdım. Neyin ne olacağını anlatırdım. Şunu okursanız bu dersi, bunu okursanız şu dersi alırsınız, bilinçlenirsiniz, kendi kendinize bilginiz, kültürünüz çoğalır, ilminiz artar... bu şekilde anlatırdım

— *Babadan çok öğretmen gibi yaklaşıyorsunuz...*
— Evet, evet. Ben baba olarak onların yanında oturmazdım. Arkadaş olarak konuşurduk ve herkesin eşit söz hakkı vardı. Kız-erkek, çocuklarımın hangisi ne söylerse, onu sonuna kadar dinlerdik.

— *İş için evden uzaklaşmalarınız günübirlik mi olurdu?*
— Günübirlik olurdu. Konser ya da düğün, oranın eğlenceleri, genelde haftada bir gün, cumartesi ya da pazar olurdu. Uzak yer olursa cuma günü gider pazar günü dönerdim. Yakın yerlere ise cumartesi gider (pazar) sabaha karşı geri gelirdim.

— *Oğlunuz ne okudu?*
— Bilgisayar mühendisi oğlum. Kızlar, hepsi bilgisayarı yeğlediler. Benim gelinim de bilgisayarcı. Oğlumun ekstra, orkestrası var Berlin'de. Bir arkadaşının düğün salonu var, orada hafta sonları düğün çalar.

— *Ata mesleğinin devamı...*
— Onun kendi isteği, kendi iradesi. "Ben müzikten ekmek yemeyeceğim" dedi. Okudu mühendis oldu. Onu kendi zevki için yapıyor.

— *Almanya'nın dışına ne zaman gidip gelmeye başladınız?*
— Gazetede ilanımız yayımlanır. "Düğünlerinize gideriz, konsere geliriz, herhangi müzikli toplantınıza çağırırsanız gideriz" diye. Her yere dağılıyor gazete. Uzaktan, yakından, düğünü olanlar telefon ediyor, biz de gidiyoruz. Bu, Hollanda oluyor, Belçika oluyor, Fransa oluyor... İsveç, İsviçre, Avusturya... Her tarafa böyle gidiyoruz.

— *Avustralya'ya gittiniz mi?*
— Gitmedim. Uçağa dayanamıyorum. Teklif vardı, hâlâ da var ama uçağa dayanamıyorum. Üç saati bile zor savuşturuyorum tayyarede. Kapalı bir yerde, herkes gibi ben de bunalıyorum.

— *Düğünler dışında konserleriniz de var.*
— Ben genelde kültürel konserlere gidiyorum. Türk-Alman dostluk kuruluşları oluyor. Genel olarak onlara gidiyorum. Tercihim düğünler. İçkili yerlere, meyhanelere giderim. Özel konserler son zamanlarda rengini kaybetti. Ticaretçiler çıktı. "Kazandım kazanamadım, şöyle oldu, böyle oldu" diyorlar. Onun için özel konserlere pek gitmiyorum.

— *Bir dönem Almanya'da bazı organizatörler Türkiye'den sanatçı getirip konserler düzenlerdi.*
— Son zamanlarda bu bitti, rengi kalmadı artık. İlgi de görmüyor. Televizyonlar sabaha kadar bütün sanatçıları evlerine götürüyor.

— *Son zamanlar için sorun değil belki ama Türkiye'den ayrıldığınızın ilk dönemlerinde, burada neler olup bittiğini nasıl takip ediyordunuz?*
— O zamanlar yavaş yavaş televizyon başlamıştı. Radyolar vardı. Türkiye'nin Sesi vardı. Gazetelerden de kim çıkmış, ne olmuş, ne söylüyorlar duyuluyordu. Kasetler geliyordu. Sayarsan çok da, ilk akla gelen Orhan (Gencebay) vardı, Ferdi (Tayfur), Müslüm (Gürses), İbrahim (Tatlıses) vardı.

— *İbrahim Tatlıses ile nasıl tanıştınız siz?*
— Ben Türkiye'deyken turne gezerdim. Her gün bir yere giderdik. Türiye'deyken, üç-dört kere, bütün Türkiye'yi vilayet-kaza, nahiye dolaştık. Ben bilmiyordum kendisi programında söyledi, doğudaki konserlerimizden birini satın almışlar. Bu konserde kaç para ödeyecekseniz biz verelim, konser bizim hesabımıza olsun demişler. Ben hiç hatırlamıyorum.

Aradan, onsekiz-yirmi sene geçtikten sonra, Almanya'ya öldü haberlerim gelirdi sık sık. Son zamanlarda televizyonlarda da rahmetli demeye başlamışlardı. "Rahmetli Neşet Ertaş'tan alınan şu türkü" diye ananos ediyorlardı. Ben, bütün bu süre zarfında ne televizyona çıktım, ne de gazeteye. Hiç kimse ilgilenmedi benimle daha doğrusu. Haber havadis de yok. Gidip gelmiyorum da Türkiye'ye, çoluk çocuğumun işinin peşindeyim. Böyle olunca rahmetli demeye başladılar. Orada gidip geleceğim yerlerden bile bana telefon ediyorlar: "Abi nasılsın?" "İyi." "Abi sana hasta diyorlar... Bizim düğünümüzü nasıl çalacaksın?" Öldü diyemiyorlar da hasta diyorlar. Hasta değilim desem de inanmıyorlar. Bu defa, o sırada haber de gelmişti, bilet paramı da göndermişlerdi, mecbur kaldım, ölmemiş desinler diye, "İbo Şov"a çıktım geldim. Ölmemiş desinler diye geldim onun programına. Yoksa ben 6 yaşımdan beri, altmış seneden beri hizmet ediyorum. Bunun hevesi de bitmişti. Benim isteğim, çoluk çocuğum okusun, ekmeğine kavuşsun. Bana da yeter işte, günde yediğimiz bir lokma ekmek, iki paket sigara düşüncesindeyim. Hevesi mevesi bitmişti. Ölmemiş desinler diye geldim oraya, ondan sonra da ilgilenenler oldu. Kültür Bakanlığı'ndan Bayram Bilge Tokel, TRT'den Ali Bozkurt ilgilendi. Onlar geldiler belgesel çekmek için. Ben gönüllü de değildim, istemiyordum belgesel çektirmeyi. Israrla, dokuz-on gün kaldılar Almanya'da, her gün geldiler gittiler. Ondan sonra da, pekiyi, dedik. İster istemez verdik. Ondan sonra da belgeseli çektiler ama yayınlamıyorlar. Gazetecilerin belgeselden haberi oldu, onlar bana soruyor, ben onlara soruyorum ne zaman yayınlanacak diye. "Bir ay sonra" diyorlar ben de, "Bir ay sonra" diyorum gazetecilere, yayınlanmıyor. Hayatta sevmediğim tek şey var, yalan. İster istemez yalan söylemek zorunda kalmış oldum ben orada. Ona da canım sıkıldı, Allah biliyor ya, yayınlamayacaktınız niye aldınız, aldınız niye yayınlamıyorsunuz gibicesine, o zaman Bayram Bilge'nin Kanal 7'de "Gönül Dağı" programı vardı, oraya çıkmıştım. Aradan bir-iki sene geçmiş. Belgesel yayınlanmıyor, o programda belgeselin yayınlanması için

herhalde benim ölmemi bekliyorlar dedim, halka şikâyet ettim. İki gün sonra da TGRT'ye bir programa geldim. Orada TRT'den cevap verenler oldu, telefonla. Belgeselin yayınlanacağını söylediler ve nihayet de yayınladılar. Böylece de meydana çıkmış olduk. 2000 yılından beri, dört senedir gelip gidiyorum. Bu dört sene içinde İstanbul'da bu (5 Kasım 2004) on dördüncü konserim olacak. Ankara'da on beş oldu. Konya'da üç, Kırıkkale'de üç... Türkiye'nin her yerinde aşağı yukarı konserler verdim bu dört sene içinde.

— *"İbo Şov," sizin ilk televizyona çıkışınız mı oldu?*
— Evet, öyle oldu.

— *Böylece sizi TRT de...*
— Ölmemiş diye, yeniden keşfetti. Herhalde ister istemez. İsteselerdi bulurlardı.

— *Siz bu durumdan memnun musunuz?*
— TRT ister istemez beni keşfetti. Çünkü artık bir yerde sermayeleri kalmadı. "Dağdan kestim keresteyi" asırlardır aynı türküleri dinletiyorlardı. Dinletecek yeni bir türküleri yok. TRT'yi dinleyen kimse kalmadı, bir yeniliğe ihtiyaçları var. Herkes özel kanallara yöneldi. Türk müziği dedikleri illa da Araplardan bize gelenler; ud, kemanı bilmem neyi yıllardır dinleyen insanlar bezmiş, bıkmış. Herkes pop izliyor, dansöz izliyor, canının istediği yeri izliyor. TRT'yi dinleyen kimse kalmayınca ister istemez bize de el uzattılar. Türkü lazım oldu ya, bize de el uzattılar ama uzanan el gönüllü mü, gönülsüz mü, onu da Allah bilir. O da ayrı bir şey. TRT'den ben bir Ali Bozkurt'a teşekkür ediyorum, kişisel olarak, bunu düşündüğü için. Kültür Bakanlığı'ndan da Bayram Bilge Tokel'in o ısrarcı, illacı düşüncesine saygı duyuyorum.

Bir de Hasan Saltık'a teşekkür ediyorum, Kalan Müzik'in sahibi. O uğraşıyor. Benim şimdiye kadar talana uğramış türkülerime sahip çıkıp yeniden, topluca yayınlıyor. Konserler düzenliyor. Yoksa benim bugün konser vermeyi de canım is-

temiyor. Her yaşın bir mevsimi var. Hiçbir yere de gitmeyi canım istemiyor. Onlar buna sebep oldu, geldim. Geldiğim de iyi oldu. Konserlerimde yüzde seksen beş üniversite talebelerini görüyorum. Saatlerce ayakta durup dinliyorlar onlar beni. İşte, bu bana mutluluk veriyor.

— *Size gösterilen bu ilgiyi neye bağlıyorsunuz?*
— Söylediğim sözlerin doğru olduğuna inanılmışlığa, aklın, fikrin, mantığın, okumuş talebelerimizin bilincine bağlıyorum. Herhalde yanlış bir şey söyleseydik, oraya gelmezlerdi, okumuş, bilmiş, talebelerimiz. Söylenen sözleri akılları, fikirleri, mantıklarıyla ölçüyorlar ki geliyorlar. Bugünkü ilgi, bundan otuz sene evvelki gibi değil, bilinçli. O zamanlar bu kadar okuyan gencimiz yoktu.

— *Eski eşiniz Leyla Ertaş, sizden ayrıldıktan sonra bir kaset yapmış...*
— Bir değil, birkaç tane yaptı. O türkü söylemezdi ama söylettiler yakınları. Hayatında böyle bir şey yoktu. Ama yakınları benim adımdan faydalanarak ekmek yemek için söylettiler ona. Ben dinlemedim pek ama benim türkülerim de var söylediklerinin arasında, sağdan soldan ne gerekiyorsa başkalarının da.

— *Siz adınızın kullanılmasına müdahale etmediniz mi?*
— Etmedim. Çünkü o haklı, ben haksızdım.

Sekizinci Bölüm

Her Ne Arıyorsan Kendinde Ara

"Bizim Bektaşi görüşümüz, canı hak görmektir. Herkes kendi kendisinden sorumludur. Canı hak biliriz. Karşımızdakinin canı neyse bizim de canımız odur. Biz bunu böyle bilir, böyle görür, böyle yürürüz."

— *Siz kendinizi Alevi olarak kabul ediyor musunuz?*

— Şimdi efendim, bize öteden beri Abdallar denir, Pir Sultan en sonuncusuydu. Genelde de bize Bektaşi derler, Bektaşiyiz biz, dediklerine göre. Ama ben şahsen, kendi görüşümü söylüyorum, kendi görüşüm üzerinde gidiyorum, kendi görüşümün türkülerini söylüyorum, kendi görüşümü ifade ediyorum. İnsan ayrımını kabul etmedim, etmiyorum. Şimdiye kadar hiçbir türkümün içinde de ayrımcılık yapmadım. Bu benim kendi görüşüm. Ayıran, kendi kendini ayırır. Kendi görüşümün dışında, genelde bize Abdallar ve Bektaşiler denir. Aslında Alevisi de yok bunun, Bektaşisi de. Bunlar hep aynı tarikat üzerindedirler. Aleviler kendi kendilerini aslında Bektaşilerden ayırmıştır.

— *Bu mesele biraz karışık galiba.*

— Aynı yere çıkıyor. Şimdi, siz, "Kendinize Alevi diyor musunuz" dediğinizden anlatmak istiyorum. Aleviliğin tarikattır temeli, kurucuları da Bektaşilerdir. Bunun ayrısı, Alevisi Bektaşisi var mı?

— *Bir kaynak (Ferit Devellioğlu,* Osmanlıca Sözlük, *s. 198) Abdalları "Aşırı Alevi" olarak tanımlıyor. Bu mesele biraz karışık derken şunu kastediyorum: Bir anlayışa göre Alevilik, İslamdan önce var olan ayrı bir din. Bir diğer anlayışa göreyse, İslamın içinde, Hz. Ali'yi takip edenler.*

— Şimdi efendim, büyüklerimizden duyduklarımıza göre, eskiden kanun yokmuş, karakol yokmuş. Kimin kılıcı keskinse onun dediği oluyormuş. İnsanları yönetmek için iki emmi uşağı, Hz. Ali ile Hz. Muhammed emmi uşağı değil miymiş efendim, ne yapmak gerektiğini düşünmüşler kendi

kendilerine. O zaman tarikatı düşünenler, kadın haklarını daha o zamandan kabul etmişler ve tarikatı öyle kurmuşlar. Demişler ki, "Bir ceme, bir cemiyete, erkekler böyle bir başlarına değil de hanımlarıyla beraber gelsinler." Kadın-erkek eşitliğini yeğliyorlar yani. Böyle düşünmüşler ve bunun adını tarikat koymuşlar. Böyle bir yol kuruldu, ceme, cemiyete gelenler, hanımlarıyla beraber gelecek demişler. Bunu ekseriyet kabul etmemiş ve dışarda kalmış. Bunu kabul edenler azınlıkta kalmışlar ve gene geneli yönetmek için, öbür tarafta Hz. Muhammed'in şeriatı zuhur etmiş. "Şöyle bir yol kuruldu, buraya erkekler gelecek, kadınlar da isterse gelecek. Geldiklerinde de ta geride duracaklar" demişler. Bunlar bizim büyüklerimizden duyduklarımız. Ben bunu kitaptan okumadım, bilmem. Bunlar iki emmi uşağı. Bir deyiş vardır: "Abdallığın manasını sorarsan evveli Muhammed, Ali Abdal'dır. Hakikat ilminin aslını ararsan, cümle ululardan ulu Abdaldır." Buna göre, o zamandan Abdallar bu tarikatı kurmuşlar. Tarikat, Ali'nin evinde kurulmuş. "Ali'nin evi, Ali'nin evi" derken "Alevi"ye çevrilmiş bu deyim. Bunun ötesini ben bilmem. Tarikatı kuran Abdallar. Bize, bir şekilde Bektaşi de derler. Ben şimdi, kendi görüşüme göre, tekkeyi de kabul etmiyorum, türbeyi de kabul etmiyorum. Ben, canlının dışında, bu gibi yerlere niyaz edilmesini hoş görmüyorum. Mezara da niyaz edilmesini benim gönlüm kabul etmiyor, bireysel olarak, kişi olarak. Ben, kendi görüşüne göre yaşayan bir insanım.

Benim bildiğim kadarıyla Bektaşi felsefesi, "can"dır. Hak, insanın kendi canıdır. Herkes kendi canından sorumludur. Bunu daha önce de söyledim, bizim Bektaşi görüşümüz, canı hak görmektir. Herkes kendi kendisinden sorumludur. Canı hak biliriz. Karşımızdakinin canı neyse bizim de canımız odur. Biz bunu böyle bilir, böyle görür, böyle yürürüz. Bektaşi olarak bizim görüşümüz bu.

— Nasıl bazı şeylerin dışında kaldığınızı anlamaya çalışıyorum. Mesela, üç Alevi sanatçı, Arif Sağ, Musa Eroğlu ve

Muhlis Akarsu, bir dönem ortak albüm yaptılar. Siz bu tür çalışmalar içinde neden yer almadınız?

— Ben kendi isteğim, kendi görüşüm üzerine yürüyorum. Kâinatta, gelmiş geçmiş ne kadar ozan varsa, ne kadar âşık varsa, ne kadar aşk ehli varsa, herkesin ne demek istediğini, biz kırk kişiyiz, birbirimizin ne demek istediğini biliriz, bildiğim için, ben açıkça, herkesin anlayacağı bir dille söylemeyi kendim tercih ettim, kendim böyle söylüyorum. Ben, "İki Büyük Nimetim Var"ı söyleyeli kırk yıl oldu. Kırk yıldır buna, yok öyle değil böyle diyen olmadı. Çünkü bütün âşıkların da, şairlerin de, ozanların, gezenlerin de dediği o, aynı yere geliyor. Öyleyse bu açıkca söylensin, herkes de bilsin. Öyle tekkede, türbede, hacda bir şey aramasın. Ben bu görüşümü herkesin anlayacağı dilde söyledim ve söylemeye de devam ediyorum. Gelmiş geçmiş ozanların ne demek olduğunu, Allahımın sayesinde bana kimse söyleyemez. Ben usta malı söylemiyorum. Ben kendi fikrim, kendi beynim, kendi duyum, kendi düşüncelerim ve kendi gördüklerim neyse onu söylüyorum. Onlar usta malı söylüyorlar. Usta malı, bundan bin sene, bin beş yüz sene evvel ozanların üstü kapalı olarak, arifçe söylemiş oldukları sözlerdir. Deyiştir. Herkes arif olsa, dünyada cehalet kalmazdı. Dünyaya gelen, hiçbir şey bilmeden gelip gidiyor. Ömür kısa. Hiçbir şey öğrenmiyor. Bunun için cehalet durmuyor. Ne gerekiyor? Bunları eğitmek gerekiyor. Eğitmek için de bunlara doğrusunu söylemek gerekiyor ki, aysın, ayıksın, aklına mantığına uysun. "Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı" dersem, hangi mantık sahibi kabul eder bu kelimeyi? Hangi akıl, fikir, beyin sahibi, mantık sahibi kabul eder? Böyle mantığın kabul etmeyeceği kelimeleri artık bıraksınlar. Benim söyleyeceğim söz bu. Ben kendi görüşüm üzerine yürürüm. Deyişin ne demek olduğunu kimseye sormadım. İstesem ben deyiş söylerdim. Ama ben kendi özüm, kendi sözüm... Herkes kendisi bir ruhtur. Canlar aynı candır ama ayrı ayrı olan ruhlarız bizler. Pencere dediğimiz bu gözle, herkes kendine göre görür dünyayı. Ben de kendime göre görüyorum ve kendime göre de söylüyorum. Musa (Eroğlu) benim yanımda, beş-altı sene, devamlı turnelerde gezdi. Musa Eroğ-

lu'nu ben evlendirdim. Arif'i tanırım, bilirim. Bunlar hep usta malı çalarlar, söylerler. Muhlis Akarsu, Allah rahmet eylesin, aşkı vardı, âşıktı, o ayrı. Ama bunlar bir taraf oldu diye ben bir taraf olamam. Kendi aklım, kendi fikrim, kendi görüşüm ışığında yürürüm ve gelmiş geçmiş deyişlerin ne demek olduğunu bilerek yürüyorum ben.

— Bu bir olgunluk göstergesi herhalde. Siz "hamdım, oldum" diyor musunuz?

— Şükür. Tabii hamdım. Ham olmasam, "*Dağı taşı cırnağıyla kaldırdı*" diye türkü çığırır mıydım, elin lafını söyler miydim?

— Oldum dediğiniz anda da...

— Orada bitti. "*El aklıyla gezen başa / Bin bir türlü hal gelir*" dedim, aldım sazımı, o günden bugüne sahnedeyim, elli senedir türküler üretiyorum; oradan alma, bulma değil. Ama bazı sevdiğim havalar olur, onları da çalar, söylerim. "Mühür Gözlüm" gibi mesela...

— Siz, Şah Hatayî'yi de reddediyorsunuz...

— Efendim onu reddetmiyorum, böyle mantıksız sözleri reddediyorum.

— Onun söylediğini, onun söylediği biçimiyle reddediyorsunuz ama.

— Evet. Söylem biçimini reddediyorum ben. Herkes ne söyleceksе kendi söylemeli. Bir başkasının söylenen sözünü, kendi aklı, kendi fikri, kendi mantığına ölçer, eğer uygunsa, söyleyeceğini o dörtlükler içinde buluyorsa onu söyleyebilir. Böyle olması lazım. Yoksa o onu söyledi, ben de söyleyeyim derse, çalıp söyleyenin kendi varlığı meydanda olmaz. Varlığının manası da kalmaz.

— "Kendi bildiğim doğrultuda gittim" diyorsunuz. Bu sırada Alevi cemaatinin önderlerinden, kendileri gibi olmaya çağrıyla karşılaşmadınız mı hiç?

— Hayır. Neden kendileri gibi olayım ki? Ben kendimim. Herkes bir şey söyleyecekse bilinmeyen, insanların bilmek istediği bir şeyi söylemeli ki, ona vermiş olabilesin. O da almış olacak ki, vermiş olacaksın. Bu nasıl olacak? Onun bilmediği bir şey vermen lazım ki onda yoksa. Burada, söylediğim türkülerden biri geliyor aklıma:

Nerde ne arıyon divane gönlüm
Dinle bir kendini anlamak için
Sen bir ruhsun kalbin ruhuna bağlı
İrade elinde yönlenmek için

Tanıyabildin mi sendeki seni
Bütün vücudunu bu nazik teni
Allah şahit etmiş ruha bedeni
Kimseyi kimseden sormamak için

Sana akıl fikir bir mantık vermiş
Senin gözün ile dünyayı görmüş
Allah sevenlerin gönlüne girmiş
Kulundan uzakta durmamak için

Sevip sevilmesi gayet tatlıdır
Garibim sevgiler farklı farklıdır
O, hak hukukumuzla irtibatlıdır
Sır etmiş kendini bilmemek için

Bu, insanın kendini bilmesidir. Kendini bilen insan, hakkı bilir. Karşısındakini de aynı kendi gibi bilir. İbadet de, her şey de ruh ile kalp arasındadır. Herkes kendi kendinden sorumludur. Allah, bütün canlılarda, ayrı ayrı parça olmuş. Bizim canlarımızın hepsi, Allahın bir parçasıdır. Biz bu canlı hak içinde birer ruhuz. Bunu senin kadar bilen bir başkası olabilir mi? Bektaşiyiz biz. Kurucuların kanalından gelmişiz. Hakkı canda biliyoruz.

Haktır canların yapısı
Kimsede yoktur tapusu
Son durak gönül kapısı
Kırdı isen varma kardeş

gibi, türküler söylüyoruz biz. Demek istediğim, bunu böyle söylerken özür dilerim, insanlara bir şey vereceksek, insanların aradığı bir şey varsa onu vereceksin, aklına, fikrine, mantığına uygun bir şeyler vereceksin. Deyişe karşı değilim ben. Arifce dinlerim. Ben, sen, öteki olabilir. Üç-beş arifle dünya arif olmuyor ki. İnsan bir şey bilmeden geliyor. İnsanların bilmesi, öğrenmesi, insanların eğitilmesi gerekiyor. Benim demek istediğim bu. Aklın, fikrin, mantığın kabul ettiği sözler söylenmesi gerekiyor, eğer kendini bilen bir şey söyleyecekse, bir şeyler verilecekse. Üstü kapalı, saman altından su yürütür gibi kelime konuşulmasın, dediğim bu. Eğitici olsun söylenen sözler. Bu benim kendi tercihim, kendi görüşüm, kendi yürüyüşüm.

— *Bu görüşünüze karşı, Alevi–Bektaşi cemaatinden tepki görmediniz mi hiç, kendi bildiğini okuyor diye?*
— Tabii ki herkes kendi bildiğini okuyacak! Ben elin bildiğini niye söyleyeyim? O söylediyse kendi söylemiş, gitmiş. Onun söylediğini dinleyecekse, onun söylediğini çalanı çağırsın. Arif'i çağırsın, Musa'yı çağırsın!

— *Ama biliyorsunuz ki, Alevi-Bektaşi kültürünün yaşamasında, dedelerin aktardığı deyişler önemli bir yer işgal ediyor.*
— Dedelerin kendi deyişleri değil onlar. Dedeler, ozanların deyişleriyle otururlar, ozanların deyişlerini aktarırlar. İşte bu da saman altından su yürütmek gibi bir şeyler. Biz biliyoruz, kimse bize şudur budur diye soru soramaz. Sorarlarsa samanı kaldırırız su meydana çıkar!

— *Geleneksel deyişleri yeniden dillendirmeyi uygun bulmuyor musunuz?*

— Geleneksel deyiş diye, gelenek diye bir şey yok. O zaman geçmiş gitmiş. Zaman, şimdiki zaman olmuş. Şimdiki zamana göre söylenmesi lazım. Bir laf söylenir ki karşısındaki anlasın diye. Karşısındakinin anlayacağı şekilde söylenir, söylenen söz. Karşındakine anlatamayacağın sözü söyleme. Bir şeye yaramaz ki.

— *"Sır" diye de bir şey var ve deyişler, sırra, hakikate dikkat çekmek, insanı kamil insan olmaya özendirici, kapıyı aralayıcı yola doğru yöneltmek işlevi görmüyor mu?*

— Efendim, tarikat dediğin, kadın-erkek haklarının eşit buyurulduğudur ta o günden bugüne. Böyle olunca ne oluyor? Kadına saygı başta geliyor. Aşk nereden geliyor? Kadından geliyor. Sevgi nereden geliyor? Kadından geliyor. Her şeyi, yapısı değişik çünkü. Kadın deyince basit bir kelime değildir. O bir anadır. Onun yapısı ayrıdır. Onun hamuru sevgiyle yoğrulmuştur. Ana rahmine düştüğün andan itibaren sana sevgisini kendi canından, kendi ruhundan veriyor. Senin ruhunu sevgiyle yoğuruyor, sana sevgi veriyor, onun sevgisiyle dünyaya geliyorsun. Dünyaya geldiğin an yüreğinde ananın verdiği sevgi var. Büyüdükçe ana sevgisi saygıya dönüşüyor ve bu defa karşına bir kız çıkıyor. Ananın verdiği sevgiyle onu tanıyorsun sen. Bu defa, ana iken verdiğini, kız olarak senden geri istiyor. Çünkü Kerem der ki, "*Dağ üstüne dağ olmaz ah çekenin, elin kızı gelip sana yar olmaz varıp kapısına kul olmayınca.*" Oradan verdiğini burada geri alıyor senden. Veren de o, alan da o. Onun için, iki nimetimin biri anam, biri yârim benim. Tarikat turikat, öteki beriki, bunların hepsi laf ve bir kurgudur. Asıl olan, gerçek olan iki bireydir. Bir yaradan can, ana; diğeri de ananın doğurduğu delikanlı, bir kız, bir erkektir, aradaki sevgidir. Gerçek budur. Şurada gördüğün bir kız ve bir erkek, niye buraya geldiler? Birbirlerini görmek, bilmek, bir aşk, birleşmek, derme çatma da olsa bir yuva kurmak için. Gerçek burada işte. Tekke, türbe; bunların hepsi hikâye ve çıkarcı tuzakları. Sen bu kitabı yazarken benim söylediklerimi yazacaksın. Ben burada yalan söyleyemem, ne

biliyorsam, aklımın yettiğini bu kitaba söyleyeceğim de gelecek nesiller okuyacak bunu. Doğru bildiğimi burada söylemem lazım. Bu benim kendi görüşüm, kendi aklım, kendi fikrim ve kendi aktarışım. Ama öbürü başka nasıl düşünür, onu bilmem.

— *Almanya'daki Alevi dernekleri sizi konserlerine çağırır mı?*

— Onlar alışmış, pir, pir, pir demezsen olmaz. Ali, Ali Ali, Haydar, Haydar, Haydar, Mustafa, Mustafa, Mustafa, Mehmet, Mehmet, Mehmet... demezsen kabul etmezler. Yüz elli sene pir desen, Haydar desen, gel, buradayım der mi sana? Olur mu? Artık 21. asırdayız. İlim, dünyadan çıkmış, yıldızları geziyor. Sen ben daha nelerle uğraşıyoruz. Onlar, onları çığıranları çağırırlar, onlar gidiyorlar. Hani, "Sevmeyeni Neyleyim, Sevenim Sevgilidir" diye bir türkü var; "Nar Danesi Danesi" oyun havası. Ben aklımın yettiğini söylerim. Kim kabul ediyorsa, Allah eyvallah. Kim çağırıyorsa benim için odur. İnsanın aşağısı, yukarısı, iyisi kötüsü yoktur. Hep aynı candır, eşittir. Ayrı ruhlar gene eşittir. "Sevmeyeni Neyleyim, Sevenim Sevgilidir." Benim türkümü kabul eden, illa kabul etmesi de şart değildir, kabul etmiştir ki çağırıyor, teşekkür ederim. Ben fikrimi söylüyorum. Zikrini söyleyen insan da hoş geldi sefa geldi. Ayrım yok benim için dünya üzerinde. Dünya üzerindeki insanoğullarının hapsinin canları aynı candır. Takımda bir noksanlık var mı kurban? Öyleyse içinde, ayrı olan biz ruhlarız birer birer. Tekrar söylesem yine aynısını söylerim.

Bütün dünya Allah diyo
Onun nimetini yiyo
İnsan kisbetini giyo
Ayrılık güden olmasın

Bütün dünya Allah diyor. Allah eyvallah. Bütün kalpler Allaha bağlı. Biri camide Allah diyor, öbürü cemine gitse Al-

lah diyor. Gâvur dedikleri de Allah diyor, herkes Allah diyor. E, sen benden daha mı iyi Allah diyorsun? Ne derece iyi bildiğini Allah bilir. Mademki Allah aynı Allah!

— Bütün Abdallar böyle mi bakıyorlar bu konuya?

— Aşağı yukarı. Ama tabii herkes aynı fikirde olmayabilir. Bunlar benim kendi duyularım, kendi görüşlerim, kendi aktarışlarım. Herkes kendi fikrini zikreder. Bunlar benim kendi fikirlerim. Bu illa böyle olsun diye bir iddiam da yok. Ben bundan ekmek yiyorum. Türkü üretmesem gelecek sene, sen ne getirdin, diye konserime gelmezler. Her sene yeni türküler getireceğim ki yeni türküyle sahneye çıkacağım. Böyle de olunca, ha o türlü söylemişsin, ha bu türlü. Dedik ya, kapak kapanınca, insanın gözüne başka şeyler de görünüyor.

— Abdalların toplum dışına itilmesinin, sevilmemesinin sebebi biraz da böyle düşünüyor olmanız olabilir mi acaba? Çünkü iki hâkim anlayışa da uzak duruyorsunuz.

— Sevmiyorlar da konserlerime neden geliyorlar? Bu kendi bilinçsizlikleri, kendi teslimiyetçilikleri. Taa bin beş yüz sene evvel biri bir şey demiş, bilsin bilmesin, gelen oraya evet diyor. Kendi aklı, kendi fikri, kendi mantığıyla yürümesini bilmiyor. Kendi beynini kullanmayı bilmiyor. Bundandır. Yani bir cennete gitmek, gidip günde beş vakit namaz kılmayla olacak biliyorlar. Ötekiler, Hacı Bektaş'a her sene gidip bir kurban kesmeyi öyle sanıyorlar. Tekkelere, türbelere gidenler de. Bunlar, beyinleri bilinçsizce bunlara saplanmış olanlar. Doğrusu, kendi aklın, fikrin, mantığındır. Sana, senin aklından, senin zıkrinden, senin zihninden daha yakın bir dost olabilir mi?

Her ne arıyorsan kendinden ara
Kudüs'te Yemen'de Hac'da değil

diyen Yunus Emre, öyle değil mi? Öyleyse, Yunus Emre de bunu söylediyse, sen dünyadan habersiz yatıp kalkıyorsun

demektir. Şuradan şuraya gidersem bu iş biter diyorsun. Belki öyle, belki değildir. Belki o çıkarına kullandıysa seni? Allah seni dünyaya getirdiğinde pırıl pırıl bir akıl veriyor. Kendi fikrin, kendi mantığınla yürü diye.

Allah şahit etmiş ruha bedeni
Kimseyi kimseden sormamak için

Bunu diyoruz biz.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Hamdım, Piştim, Oldum

"Biz üretenleriz. Kaynak kişileriz bizler. Âşığız. Üretenleriz. Kaynak kişi, türkü üreten demektir. Türküleri üretiyoruz biz. Başkaları bize ozan veya âşık derler, daha ileri okumuşlar şair derler, şu bu derler... Biz halk âşığıyız, halkın âşığıyız. Türkü yakan derler. Biz türkü üretiriz, türkü yakarız, söyleriz."

— Abdal müzik geleneği nedir, ne zaman başlamıştır ve siz bu geleneğin neresinde duruyorsunuz?

— Abdal müziği diye bir ayrım, şimdiye kadar olmadı. Olduysa, şöyle söyleyeyim: Abdallar Bektaşilerdir biliyorsunuz ve bunlar yanık yürekli insanlardır. Yani, âşık insanlarız bizler. Hatta birimiz değil, aşağı yukarı hepimiz böyleyizdir. Âşık olunca, yürekte aşk oluyor. Âşık insan da türküler söyler, irticalen söyler, irticasız söyler... Türküleri üretenler bunlar oluyor, bizler oluyoruz. Türküleri bizler üretiyoruz, yani Abdal dedikleri bizler. Dedim ya ben ayrım yapmam, ama eğer Abdal olarak adlandırılıyorsak, bizler doğuştan âşığız ve türküleri bizler üretiriz. Bizler, kaynak kişileriz. Türkiye genelindeki kaynakların aşağı yukarı, yüzde 80-85'i, bizlerdendir; Abdallardan ve Bektaşilerdendir. Bizlerden deyişler de söylenir ama genelde, yanık yürek olunca, âşık olunca, ortamına göre daha çok türküler üretilmiş oluyor. Bu, budur. Ben sorunuzun cevabını böyle veriyorum: Biz doğuştan âşık insanlarız. Abdal dedikleri, Bektaşi dedikleri insanlar, doğuştan âşık insanlardır. Asırlar boyu böyle geldi. Ta, Kerem'lerden, Mecnun'lardan, Kamber'lerden, Karacoğlan'lardan, en son da Pir Sultan Abdal'a gelinceye kadar, Abdallar ve Bektaşiler olarak bizler, türküleri üreten insanlarız.

— Türk halk müziği üzerine yazılmış kitaplarda Abdal müzik geleneğinde babanız Muharrem Ertaş'ın ve ondan sonra da Hacı Taşan ve Çekiç Ali ile son olarak da sizin adınız geçiyor.

— Bu normal. Asırlardır böyle geliyor. Ama isim olarak Abdal müziği diye bir müzik yok. Âşıktır Abdal dedikleri, Bektaşilerdir. Türküler üretirler, türküler yakarlar. Biz asırlar boyu gelen bir kaynağın, kanalın getirileriyiz.

— Ben biraz daha anlaşılır olmak adına, yapılmış tanım üzerinden soracağım. Bağlama düzeninde de bir farklılık söz konusu değil mi?
— Tabii efendim, bağlamada, bizim dönemimizde, Âşık Veysel'in tuttuğu bir perde vardır. Bugün Arif Sağ'ın geliştirmiş olduğu bağlama türü dediğimiz, o tür oluyor, o perdeden tutup şiirlerini söylerlermiş. Biz "re" perdesinden aldık akordumuzu. Ben aşağı yukarı, elli senedir "re" perdesi üzerinden çalıyorum.

— Babanız da "re" perdesi üzerinden mi çalardı?
— Hayır. Babam da, Taşan da "çöğür" düzeni çalardı.

— Yani, alt ve orta teller "la," üst tel "sol" olarak mı?
— Babam da, Taşan da, alt ve orta telleri "la," üst teli "sol"a akort eder, öyle çalarlardı. Ama ben alt ve orta telleri "re," üst teli "sol" perdesinden akort ederek çaldım.

— Sizin bağlamanızın hem sapı hem de gövdesi benzerlerinden farklı. Bu fark babanızda da var mıydı, yoksa sizinle mi başladı?
— Babamda da vardı. Çünkü evvelden elektro olmadığı için, daha çok ses versin diye teknesi geniş saz çalarlardı.

— Siz bu durumu aynen mi devam ettirdiniz?
— Hemen hemen. Ama şimdi elektro işin içine girince, artık teknenin büyüklüğünün bir önemi kalmadı.

— Sizin, başkalarından farklı olarak, arada çıkardığınız çeyrek sesler de var.
— Diyezler, bemoller... Benim perdelerim çoktur sazımda. Çok perde kullanırım. Kimden nereye denk geliyorsa oraya basmak için. Belli bir perdem olmaz benim çalarken. İçimden, nereye basmak geliyorsa oraya basarak, öyle çalarım ben.

— *Halihazırda kaç perde var bağlamanızda?*
— Benim bağlamamda, kırkın üzerinde, sanıyorum elliye yakın perde var.

— *Diğer müzisyenlerin bağlamalarında, da bu kadar var mı, ya da ortalaması nedir bu işin?*
— Ortalamasını bilemiyorum ama TRT sazlarında yirmi-yirmi iki perde ancak vardır.

— *Sizin bu kadar fazla perde kullanmanızın sebebi ne?*
— Duygusal oluşum, duygusal çalışımdır. Ben nota filan bilmem. O anda çaldığım havanın duygusu hangi perdeyi icap ediyorsa ona basarım. Belli bir perdem olmaz. Yüreğimden gelen sesin perdesine basarım.

— *Sizin bağlamanızın sapı da uzun bildiğim kadarıyla.*
— Uzundur. Aslında bağlamaların hepsinin sapı uzundu da sonradan kısalttılar. Kısa kulplu sazlarla sırf deyiş çalınır. Onlar, normal saz değil. Normal sazla deyiş de söylenir, türkü de. Bağlamanın sapını kısalttılar, bir tür çalıp söylemek için.

— *Standartlaştırmak için mi yani?*
— Öyle gibi yani. Öyle bir şey yaptılar. Ama ben bunu doğru bulmuyorum. Sazın tam olması lazım. Tam sazla deyiş de çalınır, her şey de çalınır. O kısa saplı bağlamalar sadece deyiş söylemek içindir. Normal türküler onunla rahat bir ahenk içinde çalınıp söylenemez.

— *Öyleyse bağlamanın sapının kısaltılmasına, diğer deyişle standartlaşmasına karşı mısınız?*
— Ben doğru bulmuyorum. Sazın kulpunun kısaltılmasını doğru bulmuyorum. Kısırlaşıyor çünkü. Melodiyi istenildiği şekilde veremiyor çünkü. Kısa sapla veremezler. Ama normal sazın "re" perdesinden tutulduğunda aklınıza gelen her türlü müzik çalınabilir sazla.

— Sizce neden bağlama böyle bir kalıba sokulmak isteniyor olabilir?
— Bu herkesin kendi düşüncesine bağlı. Tam olarak bilemem ama her halde işin kolayına kaçıyorlar. Sazı "re"den çalmak zordur. Ama zoru belleyen bütün müziklere hâkimdir. O kolayı öğrenen, karşısına zor bir parça gelince o zor parçayı çalamaz o bağlamada.

— Bağlamanın sesini, böyle daraltmak, mahalli sesleri, mahalli söyleyişi de çalamamak gibi bir sonuç da doğurur mu acaba?
— Tabii, tabii. Deyişlerin dışında kalan türküleri dışlamış oluyorlar ki ben bunu doğru bulmuyorum.

— Sizin elliye yakın perde kullanmanız, belli ki zengin bir ses arayışına yönelmenizden kaynaklanıyor. İhtiyaç duyduğunuz bu sesler gırtlak nağmeleriyle mi bağlantılı yoksa sözden bağımsız, sadece zihninizden mi geçiyor ve bunu karşılamak üzere yeni perdeler yaratıyorsunuz?
— Şimdi, söylediğiniz türkülerin aynısı değildir sazda çaldığınız. Onun bir altyapısı gibi bir şey oluyor çaldığımız sazlar. Okurken dikkat eder misiniz bilmem, saz, türküye ara nağme gibi ses çıkartır. Oralarda ilave perdeler gerekiyor, ben onu kullanıyorum.

— Bu ilave perde ihtiyacı nereden doğdu, merak ediyorum. Siz bağlamadan önce cümbüş ve keman çaldınız...
— Davul ve zurna da çaldım.

— Olabilir ama ben keman üzerinde durmak istiyorum. Keman, armonisi en zengin saz bildiğim kadarıyla. Sizin ek perde ihtiyacınız, kemandan alışık olduğunuz sesleri bağlamada da çıkartmaya çalışmaktan kaynaklanıyor olabilir mi acaba?
— Biz keman da çalsak, kemanla da gene bozlak çalardık. Gene halk müziği çalardık. Kemanla bağlamayı takip ederdik biz. Düğünlerimizde bağlama öndedir. Keman ona takviyedir.

Başlı başına keman öne çıkmazdı. Ama keman, önemli bir saz ve bende onun bir etkisi var mı diyorsanız, hiç etkisi kalmamış olamaz. Kısa bir müddet keman çaldım ama genelde duygusal çaldığım için, kendi duyguma göre çalıyorum bağlamamı ve çok perdem olması gerekiyor.

— *Keman da perdesiz çünkü ve sonuçta bastığınız yer, istediğiniz sesi çıkartıyor.*
— Evet ama ben kemanla bozlaklara, türkülere iştirak ediyordum. Öyle çıkıp da kendi başına kemanla bir şey yapmıyorduk. Bağlamaya uyduğumuz için. Bizim Anadolu'muzda bağlama ustamızdır. Cümbüş de çalsak, keman da çalsak, biz onu takip ederdik.

— *Sizin elliye yakın perdeyle çalıyor olmanız, sizi izleyen, sizin türkülerinizi sizin gibi çalıp söylemek isteyenler açısından bir sakınca yaratmıyor mu?*
— Onlara şimdi zor geliyor. Alışkın olmadıkları için. Benim türkülerimi benden kayda geçmiyorlar. Benim türkülerimi başkaları okuduysa, başkalarından kayda geçiyorlar. Çünkü başkaları, ara nağmeleri tam çalmıyor. Onların kendi perdeleri üzerinden çalıp kayda geçirdikleri, diğerlerine kolay geliyor. Benden kayda geçemiyorlar. Örneğin bir "Acem Kızı"nı benden notaya alamadılar. Rahmetli bizim Çekiç Ali gelmiş, o çalmış radyoda onun çaldığı gibi almışlar. "Acem Kızı"nı daha henüz benim çaldığım gibi notaya alan olmadı.

— *"Acem Kızı" bu yüzden mi Çekiç Ali üzerine kayıtlı?*
— Evet... (Gülüyor) Evet, onun üzerine kayıt etmişler.

— *Bildiğim kadarıyla Erol Parlak, sizin türkülerinizi, tam da sizin çaldığınız gibi notaya döküyor.*
— İlk defa Erol Parlak, benim çalıp benim söylediğim gibi notasını yazmaya uğraşıyor. Şu ana kadar da, dün akşam konuştuk (8 Kasım 2004) 25 tanesini tamamlamış. Tabii yazabildiği kadarını yazacak. Benim çaldığım, söylediğim, benim aynı tavrımı aktarıyor notalara.

Neşet Ertaş ve Kalan Müzik'in sahibi Hasan Saltık, Neşet Ertaş külliyatının yayınlanmasını konuşuyor.

— *Bire bir mümkün mü bu?*
— Tam bire bir olmasa da yüzde seksen-seksen beş, bana yakınlaşmış oluyor. Öbürleriyle benim çaldığımın arasındaki fark yüzde altmış, öyle diyelim.

— *Yazdıklarından çaldı mı size?*
— Tabii. Ben kendisinden dinledim. O yüzden yüzde seksen beş diyebiliyorum.

— *Peki, Erol Parlak gibi bir başkası da çaldı mı?*
— Yok. Zaten benim tavrımı şu anda sadece Erol çalabiliyor ve o da ancak yüzde seksen beş yakın duruyor. Öbür çalanlarla arasında ise yüzde yüz fark var.

— *Kırşehir'de sizi taklit eden, sizi bu çizgide devam ettirmeye çalışanlar var mı?*
— Olmaz mı? Kum gibi çocuklar var. Hepsi aynı, benim gibi çalıp söylerler.

— Sizin ilk döneminizle son döneminiz arasında, hem ses olarak hem de söyleyiş ve saz çalma tarzı olarak bir fark söz konusu. Sesinizin yaşlanması, parmaklarınızın eskisi kadar kıvrak olmayışı gibi... Bunlar, sizi izleyen genç kuşağı olumlu mu etkiler, olumsuz mu?

— Bundan elli sene evvel çalıp söylediğimi şimdi ben rahat dinleyemiyorum. Onu şimdi daha eksik buluyorum. Bende daha gelişmiş olarak görünüyor. Bunun en iyi örneği de şu: Eskiden bir plak üç dakikaydı. Ara nağmelerini falan tam olarak çalıp söyleyemiyorduk. Şimdi bantlara, rahat rahat çalıp okuduğumuz için, daha gelişmiş oluyor ve bu noktadan yola çıkarak, bir firma, eski plaklarımın bazılarını *Ölmeyen Türküler* olarak yeniden okuttu. Aradaki farklar görülüyor. Bundan elli sene önce okuduklarımı ben de dinleyemiyorum.

— Böyle bakıp, Neşet Ertaş'ın elli yıllık sanat hayatını aşamalara ayırsak nasıl bir sıralama çıkar?

— Gençlik zamanı tabii çocukluk zamanıydı. Bir heyecan içinde ne bulduysak, o zamana uygun bir görüşümüz, duyuşumuz, çalışımız vardı. Orta zamanlarda bu biraz daha arttı. Son zamanlarda rayına oturdu. Çok şükür daha rahat bir şekildeyiz şimdi. Bir havayı, enine uzununa, daha genişleterek çalıyorum. Daha rahatım. Ben şimdiki zamanımı daha iyi buluyorum.

— Ne zaman, "Tamam oldum, bu iyi" dediniz?

— Aşağı yukarı on beş-yirmi seneye yakındır.

— Almanya yıllarınıza denk düşüyor bu zaman.

— Evet. Almanya'ya gidene kadar hep plak okudum Türkiye'de ben zaten. Almanya'ya gittikten sonra bant okumaya başladım ve o zaman rahatladım.

— Öyleyse sizin gelişiminizi etkileyen faktör, yaşınızdan çok teknoloji.

— Teknoloji diyebilirsiniz. Doğru. Onun için de plaklarımı

dinleyemiyorum. Ama plaklarımdan, bant zamanına geçtikten sonra, kaset yaptıklarımı dinleyebiliyorum.

— *Ben bu soruyu bir de türkülerinizin içeriği üzerinden sormak istiyorum. Gençlik zamanınızda söylediğiniz, sizin tabirinizle havalandırdığınız, ürettiğiniz türkülerle, sonraki yıllar arasında içerik olarak fark oldu mu?*
— Hiç olmadı. Çünkü büyük bir ustanın yanındaydım ben. Babamdı o. Muharrem Ertaş'tı. O zaten kimliğini almış bir ustaydı. Zaten ondan gördüğümde, benim için çocukluk sayılmıyordu. Çünkü olgun bir insanın yanındaydım. Onun dediklerini, onun çalıp söylediklerini biliyordum. Tabii ben kendim çocuk sayılırdım ilk zamanlarımda ama aynı duygu, aynı aşk, aynı şevkti. Bunun öte yanında ne söyleyebilirim ki ben?

— *Kendi ürettiğiniz türküler?*
— Kendi ürettiğim türküler de aynı konu, aynı aşk, aynı temel. Babalarımızdan dedelerimizden beri değişen bir şey yok; ne geliyorsa o. Kendi duygularımızı tabii ki ayrıca ifade ediyoruz, o başka ama duygu aynı duygu.

— *Bu duyguya temellik eden aşk değişmeyince...*
— Tabii. Temel aşk oluyor zaten. Asırlar boyu böyle geliyor ve böyle gider bu.

— *Sizin bugüne kadar söyledikleriniz içinde, babanızdan taşıdıklarınız, kendi ürettikleriniz dışında kimler var?*
— Müziğin temeli, kaynağı aşk mutlaka. O da herkesin kendi yüreğinden olur. Ben öncelikle yüreğime onun bütün havalarını, bütün duygularını aktarmış durumdayım. Onun haricinde tabii, elli seneden bu yana ayrıca kendi yüreğimin duygularını, kendi sözlerim, kendi havalarım olarak aktarmaya çalışıyorum. Bunun dışında, ekstra, benim de sevdiğim havalar olur, dışardan. Mesela ben bu en son kasetimde, ta çocukluk yıllarımdan bir hava duymuştum ve severdim. Bende du-

ruyordu ta çocukluk yıllarımdan beri. *"Kına mı yaktın eline Emine / Geldin gelinlik çağına Emine / Vursun davul çalsın zurna / İşte sana düğün bayram Emine."* Son kasetimde çaldım, kimin olduğunu da bilmem. Meğerse Sadettin Kaynak'ınmış o! Dışardan sevdiğim havaları da çalarım ben. Dedim ya, "Mühür Gözlüm" gibi, "Köprüden Geçti Gelin" gibi.

— Bağlamada bir sırma tel meselesi var.

— Babam rahmetli, sarı tel kullanırdı, devamlı. Sırma tel yoktu. O sarı telsiz çalmazdı. Onu mutlaka bulur, sazının ortasına takardı. Sırma çıkınca ben hemen sırmaya sarıldım.

— Sırma teli ilk defa Tanburacı Osman kullanmış, duymuş muydunuz?

— Duymadım. Ben sırma teli ilk defa radyodan duydum. Orhan'dı adı, soyadını getiremiyorum. Muzaffer Sarısözen'in grubundaydı. Ses olarak ondan duydum. Altından takmıştı, sırma tel olarak demişti. "Muzaffer Sarısözen, çeliklerin yanına sırma tel taktı" demişti, Orhan Subay. Adı da Orhan Subay'dı. Allah rahmet eylesin. Daha sırma tel yoktu ve ben de babamın o sarı tellerinden alta taktım, ortaya da, üste de taktım. Ondan sonra da sırmayı buldum. Sırmayı bulduktan sonra da o günden beri, benim sazımın alt, orta ve üst tellerinde sırma vardı. Öyle olunca hepsi çift tel oluyor ve ona tanbura diyorlar.

— Bağlamada Abdal düzeni denilen bir düzen var. Bu söylediklerinize göre, sizin düzeniniz Abdal düzeninden çıkmış mı oluyor?

— Şimdi, bu Abdal düzeni denilen şeyi ben ayrıca eklenmiş bir kelime olarak kabul ediyorum. Biz öyle Abdal düzeni diye bir düzen bilmeyiz. Sonradan kim eklemişse eklemiş. Bu Abdal düzeni lafını bozlaklarımızdan esinlenerek mi dediler, nedir bilmem. O da alt ve orta tel "la," üst tel "sol" akort olarak çalardı dedelerimiz, babalarımız. Diyorlarsa ona der-

ler. Ama aynı havaları çalıyoruz. Ben re üzerinden çalıyorum ve aynı bozlakları, aynı havaları çalıyorum. Bunlar "la" üzerinden de çalınabilir, "re" üzerinden de. Benim kendi tercihim "re" üzerinden çalmak.

— *Peki Bayram Aracı'nın nesinden etkilendiniz?*
— Ahenginden. Çünkü "la-la-sol", o kadar ahenkli değildi. Bayram Aracı'nın "re" perdesinden çaldığını plağından duydum ben. Baktım ki, daha ahenkli, hemen akordu re perdesine aldım. Ben, hiç babam gibi "la-la-sol" çalmadım. Hep "re"den çaldım.

— *Bayram Aracı'yı canlı olarak dinlediniz mi?*
— Dinledim, bilirim.

— *Sarı telin zor bulunduğu sıralarda Bayram Aracı, herkesi hayran bırakacak ve kimsenin anlayamadığı şekilde öyle güzel güzel çalar, işini bitirdikten sonra da o sarı teli bağlamasından çıkartıp cebine koyarmış.*
— O, onun tercihi. Ama babam da ben de, sarı telsiz hiç çalmadık.

— *Bayram Aracı'yı canlı olarak nerede dinlediniz?*
— Bayram Aracı'yı ben genel olarak plaklarından dinledim. Son zamanlarıydı, ben Ankara'ya geldiğimde, hastaydı. Hastalığı sırasında gördüm.

— *Karşılıklı çaldınız mı?*
— Ben bir yerde saz çalıyordum, oraya geldi tesadüfen. Orada beni beğendi ve hemen aldı evine götürdü. Hatta o akşam evinde misafir kaldım ve sabaha kadar bana saz çaldırdı evinde.

— *Ne dedi sizin için peki? Beğendi mi?*
— Evet, beğendi. Beğendi de beni aldı götürdü, sabaha kadar saz çaldırdı. Kendisi rakı içiyordu.

— Bu âdetten midir böyle, birine çaldırıp dinlemek, nasıl çaldığını öğrenmek?
— Tabii. Ondan bir şeyler almak ister hep. Ben İstanbul'a geldiğimde de Arif'gil (Sağ), öteki, beriki hep toplanırlardı başıma. Ben isterdim ki onlar çalsın da ben dinleyeyim. Onlar hep bana çaldırırlardı. Onlar çalmazdı. Bir şeyler almak için herhalde. Bu Bayram Aracı da öyleydi herhalde, bilmiyorum.

— Kastettiğiniz "bir şeyler," nasıl çalıyor, tezeneyi nasıl vuruyor, nereden ne ses çıkartıyor filan gibi şeyler herhalde.
— Tabii. Her çalanın ayrı bir duygusu vardır. Onlardan bir şeyler kapmak. Belki bir şeyler arıyordur...

— Bu "bir şeyler", bu haliyle bana bir şey ifade etmiyor.
— O "bir şeyleri" saz çalanlar bilir. O nağmeler, mızraplar, perdeler, bunların her birinden bir şeyler almak daha doğru olur.

— Siz Bayram Aracı'nın...
— İlk plağından dinledim.

— O sırada neredeydiniz? İstanbul'da mı, Ankara'da mı?
— Memleketteydim. Herhalde gramofon zamanıydı. O zaman çocuktum ben daha. Saz filan çalmıyordum. Kendi küçük sazım vardı, gizli gizli çalardım. Onun üzerinde akortları filan denerdim. Babamın yanında çalmazdım.

— Neden gizli çalardınız ki?
— Babalarımızın yanında biz saz çalamazdık. Onun kulağını rahatsız edecek ses çıkartamazdık.

— Başka konuşmalarınızda da saygıdan yanında çalamazdık diyorsunuz. Benim merak ettiğim, bu saygının niteliği. Çıraklar biraz mahcubiyetten, ustalarının yanında kendini göstermek istemezler. Ama öte yandan, yaptıkları işte, ustalarını geçmek için de uğraşır, hatta geçerler ve bir nevi ustalarını ez-

mek istemediklerinden geride dururlar. Siz de en başta bağlamanızı "re" sesinden akort ederek zaten bir farklılık yaratmış haldesiniz ve babanıza göre yeni şeyler deniyorsunuz. Sizin ilişkinizde de böyle bir durum söz konusu muydu?

— Babamız olmadığı zaman, evimizin bir kenarında kendi kendimize çalardık. Babamızı geçmemiz mümkün değildi de, yeni bir şeyler hissettiysek şayet bağlamada, kendi kendimize, babamızın olmadığı zamanlar, çekilir bir kenara, etrafı da rahatsız etmeden... Arayışlardı bunlar. Daha ilk zamanlar bir arayış içindeydik.

— *Evinizde gramofon var mıydı Bayram Aracı plağı dinleyecek?*

— Yok canım, evimizde gramofon nerde... Ama çarşıya gittiğimizde, orada bir gramofon çalıyorsa onu dinlerdik ayakta. Dikkatle. "Bir daha çal" diyecek halimiz de yoktu çünkü. Tesadüfen dinlerdik olanları. Bayram Aracı'yı da böyle bir tesadüf sonucu dinledim.

— *Kendi ürettiğiniz türkülerin sözlerini ne zaman ve nasıl yazıyorsunuz?*

— Ben, çocukluk yaşlarımda, şiir yazmaya başlamıştım. Tabii kimsenin haberi yoktu bundan. Dediğim, 9-10 yaşlarına gelmeden başlamıştım ufak tefek yazmaya.

— *Ezberden, hafızanızda mı tutardınız? Hiç okula gitmediniz bildiğim kadarıyla çünkü?*

— Okuma yazmayı kendi kendime öğrenmiştim. "Karşı köye, muhtarın odasına öğretmen gelmiş" dediler, büyük küçük bütün çocukları toplayıp götürdüler. Benim abimi de götürdüler. Alfabe yeni çıkmıştı. Alfabe bizim eve de geldi. Abim okurdu, ben de onunla birlikte okurdum. Ben evde, kendi kendime öğrendim okuryazarlığı.

— *Âşık geleneği, bağlama eşliğinde, zihinde yazıp ezberde tutmaya dayalıdır. Oysa siz doğrudan yazdınız demek ki. Böyle mi anlamalıyız?*

— Evet. Ben kendi kendime o yaşlarda yazmaya başlamıştım.

— *Neler gelirdi aklınıza da yazmadan duramazdınız?*
— Şimdi hatırlayamam ama aklıma ne gelirse yazardım.

— *O yazdıklarınız hep kayıp mı oldu?*
— Kaybolmayanlardan bir örnek söyleyeyim, akılda kalan. 14-15 yaşlarıma geliyordum, bir düğündeydik. Yine ben keman çalıyordum, bir sazcı vardı. Bir köyde düğün olur, beş-altı köy oraya davetli olur. O köylerden gelen davetliler de, akşam oldu mu, evlere paylaştırılırdı. Düğün kâhyası da bir grup biz çalgıcıları alır, bu misafirlerin kaldığı evlere götürürdü. Orada bir fasıl ettikten sonra öte tarafa gider, öyle öyle, sabahın yakınına kadar bütün evleri dolaştırırdı. Bir yere girdik. Baktım ki içerde bir hasta yatıyor. Yanında da bir kadın var. Ben geri çıktım oradan. Düğün kâhyası, "Yok, çıkma, buraya geldik, burada çalacağız" dedi. Ben de, "İçerde hasta var" dedim. "Olsun, hastaya çalacaksınız" dedi. Genç bir çocuktu yatakta yatan. Anası da yanında öyle oturuyordu. Kimse de yok orada. E, ne çalıp ne söyleyek ki?.. Gene usulen, bir şeyler çalıp söyledik ama etkilendim ben o genç çocuğun o derece hasta yatmasına; ve anasının da yanında, öyle oturması beni etkiledi. Fasıllar bitti. Sabaha yakın bir saatte geldik yatmaya diye. Ben aldım kalemi elime:

Aradım derdime çare mi buldum
Bu sevda elinde sararıp soldum
Sefil Mecnun gibi Leyla'dan oldum
Derdimi ellere diye mi bildim

Ağladı gözlerim güle mi bildim
Tutuldum vereme bu genç yaşımda
Zalım kader gezer imiş peşimde
Dertli diye ayırdılar peşinde
Almayın yârimi diye mi bildim

diye, bir maya yazdım. İkincisi de:

Anam ağlar başucumda oturur
Derdim elli iken yüze yetirir
Bu dert beni yiye yiye bitirir
El çek tabip el çek benim yaremden
Ölürüm kurtulamam ben bu veremden

Çocuk, veremmiş. Bak, bu "Anam Ağlar Başucumda Oturur" daha hâlâ çalınıyor biliyorsun değil mi? Bunu yazalı aşağı yukarı elli sene oldu. O zamanlar havalandırdığım havalardan iki tanesi bu. "Aradım Derdime Çare mi Buldum" ve "Anam Ağlar Başucumda Oturur" o zamanımın iki türküsü.

Türkünün ikinci dörtlüğü de şöyle:

Anama babama sözüm kalmadı
Bir tas su ver demeye yüzüm kalmadı
Doktora tabibe lüzum kalmadı
El çek tabip el çek benim yaremden
Ölürüm kurtulamam ben bu veremden

— Nida Tüfekçi, halk müziğinin özelliklerini, izninizle okuyacağım, on madde halinde şöyle sıralıyor:

1. Sahibinin bilinmemesi,
2. Halk tarafından benimsenip onun ifadesine bürünmüş olması,
3. Kulaktan kulağa verilmek suretiyle hayatını sürdürmesi,
4. Gelenek haline gelmesi,
5. Zaman içinde bir geçmişi olması,
6. Halkın ortak malı olması,
7. Mekân içinde yaygın olması,
8. Yöresel dil ve müzik özelliklerini bünyesinde barındırması,
9. İddiasız olması,
10. Kişisel yapım olmaması.

Benim bu tanımdan anladığım, bir türkünün "halk müziği" kavramı içinde değerlendirilebilmesinin temel koşulu, anonimleşmiş olması. Bu açıdan bakıldığında sizin türküleriniz için neler söylenebilir? Bu noktada öğrenmek istediğim bir diğer konu da, türkü bestelenebilir mi?
— Efendim, bestelenmese hava meydana gelmez. Bir söz bestelenecek ki hava meydana gelecek. Besteyi dışlamak, artık üretim yok demektir. Bestelenmezse, türkü üretilir mi? Mutlaka bestelenmesi gerekir. Az önce verdiğim örnekte, ben önce sözlerini yazdım, ona göre havasını verdim, besteledim ve oldu bir türkü. Bütün türküler için mutlaka beste gerekir. Beste dışlanamaz. Beste, o havanın anasıdır. Hava olmazsa söz hiçbir şeye yaramaz. Bu, bir kere kesin. Onun öte yanında, Nida Tüfekçi'nin söylediği bu sözlere ben katılıyorum. Nereden katılıyorum? Herkesin benimsemiş olması gerekir bir türküyü. O doğru. Ama bir de tabii içinde, Âşık Veysel'in mesela türküleri var, sonunda Âşık Veysel'in adı geçer. Diyelim ki öyle, bu, halkın malı olmuyor mu? Bugün Karacoğlan'ın türküleri var, içinde Karacoğlan geçiyor, bu halkın türküsü olmuyor mu? Ona benzeyenler var. Bunlar bir yerde ismi reddediyorlar. Kendi ifadeleriyle anonimliği düşünüyorlar. Bir türkü herkesin olmalıdır, buna da katılırım; zaten herkesin olması demek, halkın kabul etmesi demek, onun için de adını söylese ne olacak, söylemese ne olacak. Önemli olan halkın kabul etmesi. Ben elli seneden bu yana türküler üretirim, sayısını Allah bilsin, hiçbirinin içinde adımı da söylemedim, soyadımı da söylemedim. Yani bu genele, insanlığa söylenmiş türküdür. Doğruysa yerini bulsun diye. Bu benim olmuş, senin olmuş hiç fark etmiyor. Kim benimsediyse onun olsun. Ben burada, Nida Tüfekçi'nin söylediklerinin bazı yerlerine katılıyorum.

— *Esas olarak itirazınız yok anlaşıldığı kadarıyla...*
— İtirazım, besteyi dışlamış oluşlarınadır. Buna itiraz ediyorum. Beste dışlanamaz. Beste, hava demektir, melodi, müzik demektir. Hava olmazsa boş laf hiçbir şeye yaramaz. Bestenin

Kasım 2004'te, CRR'deki konserden bir görüntü. Neşet Ertaş o kadar çok terliyor ki biraz sonra bir hanım dinleyici kalkıp terini silecek.

dışlanmasına karşıyım. Doğru değil bu. Hiç kimse bunu dışlayamaz, yanlış konuşmuş olur.

— *Bu beste lafı zaten Nida Tüfekçi'nin değil. Dolayısıyla burada Nida Tüfekçi'ye de haksızlık etmeyelim. O, halk müziğin kavramını on madde içinde tanımlamış ve buna katılıyorsunuz. "Bestelenmiş şiirler türkü değildir" lafı, başka bir tartışmanın konusu. Bestelenmiş şiirler türkü değildir, türkü olabilmesi için, kırk sene, elli sene zaman geçmeli üstünden. Bu süre zarfında başkaları da söylerse o bestelenmiş olanı, o zaman bu beste türkü sayılabilir" deniyor. Bir başka deyişle, şu anda Neşet Ertaş'ın türküsü olanın halkın türküsü olabilmesi için zamana direnebilmesi ve başka şeyler gerekir.*

— Bak, burada bir örnek vereyim. Şimdi, halk türküsü olur olmaz, o ayrı bir konu... Son zamanlarda yeni bir "Kara Tren" türküsü var... "*Kara tren gelmez, halimden bilmez*" di-

yor. Bir kız söylüyor. Bu, yürekten gelerek söyleniyor, seviliyor ve bir türkü oluyor. Bu, yeni. Bugünün türküsü. Bunu halk kabul etmiş. Bunun kabul edilmemesi mi lazım?

— *Bestelenmiş olduğu halde diyorsunuz...*
— Evet... Hayır efendim, günü de olmaz, dakikası da olmaz. Yeni bir türkü, yenidir. Beste havadır. Hava olmasa türkü zaten meydana gelmez. Yok efendim, bugün bestelenmiş de bundan on beş sene, yirmi sene sonra çalınsın denecekse, ben bunu uygun bulmuyorum.

— *Yok, öyle değil. Yirmi sene sonra da çalınıyorsa o türkü gerçek türküdür...*
— Tabii. Aynı şey ve bugüne yasak konması doğru değil. Bu bestedir, bugün çalınacak ki, giden gidecek, kalan kalacak. Bak, "Anam Ağlar Başucumda Oturur" tam elli sene oldu onu söyleyeli ve elli seneden beri hâlâ çalınıyor yerine göre. Örnek olarak, bir "Nar Danesi," bir "Dane Dane Benleri Var Yüzünde," bunlar, kırk-kırk beş sene önce söylediğim havalar. Bu bestedir, bugün çalınamaz kelimesi doğru değil. Çalınsın. Giden gidiyor, kalan kalıyor.

— *Belki ben yanlış aktarmış olabilirim ama bir kusur değil bu söylenen de.*
— "Bestelenmiş olan türkü değildir" demek, doğru değildir. Benim söylemek istediğim bu.

— *Bugün türküdür ama geleceğe...*
— Türkünün bir anlamı var. Türkü, bir yerde halk dilidir. Halkın dilinden çalınmış, halkın dilinden söylenmişse, doğru, özü, toprağı, kokusu aynıysa, türküdür. Ama onun öte yanındakiyse, ben okula, mektebe gitmedim bilmem, halkın bilmediği kelimelerle söylenen şeylere ben türkü diyemiyorum. Mesela deyişler var, buna benzer, Farsça söylemiş. Üstü kapalı söylemiş. Hem Farsça, hem de kimsenin anlayamayacağı bir dilde. E, bu türkü mü öyleyse? Bu bir deyiş oluyor. Ne de-

yişi? Anlayana! Kim biliyor, kim anlıyor? Bugün kalkıp buna türkü deniliyorsa, herkesin anlayacağı dilden bir halk sözünden havalanıp meydana geldiyse buna nasıl türkü demezsin ki? Halkın özü, halkın sözü ve halkın yüreğinden gelen sözler, havasını da bulduysa, bunlar türküdür.

— *Burada deyişten kastınız, Türkçe de olsa belli bir kesimin anlayacağı türküler midir?*
— Evet. Belli bir kesimin anlayacağı. Deyişler, arifçe söylenmiş kelimeler içerir. Onu da bir kısım anlayabilir, bir kısım dinleyebilir. Onlara türkü deniliyor da beri tarafta halkın özünden, yüreğinden, sözünden gelmiş de bestelenmiş türkülere niye türkü denilmesin ki? Yeter ki anlamı, anlatımı belli olsun. Yeter ki hedefi belli olsun. Bir laf, bir şeyi anlatmak için söylenir. Anlatmak istediği şeyi, o dörtlükler içinde doğru dürüst anlatsın, bu türküdür.

— *Türk halk müziği içinde siz kendinizi nerede görüyorsunuz?*
— "Türk halk müziği *içinde*" diyorsun, bunun *neresi* mi olur! İçindeyim ben.

— *Ben bir kıyaslama yapmanızı istiyorum tabii ki. Türk halk müziği içinde birbirinden farklı örnekler var çok iyi bildiğiniz gibi. Onlara göre siz nerede duruyorsunuz?*
— Örnekler çok olabilir. Onun toprağından ayrılmadık ki biz. Toprağındayız.

— *Bundan hiç şüphem yok. Ama bir grup türkücü vardır, geleneksel olandan devraldığını dillendirir, deyişler söyler. Bir grup da vardır ki, başka bir noktadadır...*
— Biz üretenleriz. Kaynak kişileriz bizler. Âşığız. Üretenleriz. Kaynak kişi, türkü üreten demektir. Türküleri üretiyoruz biz. Başkaları bize ozan veya âşık derler, daha ileri okumuşlar çerçevesinde şair derler, şu bu derler... Biz halk âşığıyız, halkın âşığıyız. Türkü yakan derler. Biz türkü üretiriz, türkü ya-

karız, söyleriz.

— *Bunca yıldır hep düğünden düğüne, konserden konsere sürekli koşturuyorsunuz. Bu durum sizin sanatınızı nasıl etkiledi şimdiye kadar?*

— Bunlar bizim sanatımıza katkıda bulunuyor. Çünkü karşımızda dinleyiciyi görüyoruz. Bizim çaldığımız sazın, söylediğimiz türkünün dinlendiğini görüyoruz karşımızda. Onun için de devam ediyoruz. Çaldığımız sazı, söylediğimiz sözü dinleyen olmazsa artık o sükuta, yani bitime yaklaşmışız demektir.

— *Sadece dinleyici için mi çalıp söylüyorsunuz?*

— Dinleyen olmazsa kime söylenir laf, kime çalınır saz?

— *Varsın olmasın dinleyen, sizde aşk yok mu?*

— Vaar. Kendi kendine âşık olmuşsun neye yarar ki aşkı aktaracak bir yer bulamazsan?

— *Çok gezmek, çok söylemek, olumsuz anlamda da hiç etkilemedi mi sizi, repertuvarınızı sürekli yeni tutmak, yenilemek, bir anlamda seri üretimde bulunmak gerekiyor sanki?*

— Hayır, olumsuz etkilemedi. Bilhassa olumlu etkiledi. Niye? Gezdiğimiz yerlerde gördüklerimiz var. Aynı yerde olsak, belki aynı yeri geze göre bitirmiş olurduk. Gezdiğimiz, bize kazanç olmuş oldu. Gezdiğimiz yerlerde gördüklerimiz oldu, gördüklerimiz bize yeniden türküler söyleme gereğini duydurdu.

— *Her gittiğiniz yerde karşılaştığınız insanları eğlendirmek gibi bir işiniz var, derdiniz var. Sonuçta siz bu işten, eğlendirmekten ekmek yiyorsunuz. Bunun sanatınıza olumsuz etkisinden söz ediyorum.*

— Hayır, hiçbir olumsuzluk olmuyor. Arif insanlarız. Karşımızdaki insanları görüp tanıyoruz. Ne gerekiyorsa onu çalıyoruz. Bizi bir dinletiye çağırdılarsa, bizi dinlemek için çağırmışlardır. Orada ne gerekir? Beni bunca yıl dinleyen insanlar

bozlağımızı, türkülerimizi dinlemiştir. Ama ben yerine göre oyun havaları da çalarım. Türkülerimizi, bozlaklarımızı dinlerler ama oyun havası da çalarım, canı isteyen kalkıp oynar; ona insanların ihtiyacı var.

— *Siz çalıp söylerken esas olan dinleyicinin hoşuna giden mi yoksa sizin söylemek istedikleriniz mi? Bunu nasıl belirliyorsunuz?*

— Ben şahsen hep kendi ürettiklerimi çalıp söylüyorum. Tabii gittiğim yere göre, neler gerekiyorsa, o yere göre türküler de söylüyorum. Düğüne gittiğim zaman, düğün ne ister? Ahenk ister, coşku ister, hareketli oyun havaları, halay havaları ister. Düğünlerde onu çalarım. Konsere gittiğim zaman belli türküleri sırasıyla hazırlarım onu konserde çalarım. Ama bir meyhaneye gittiğim zaman, meyhanede ilk türküyü ben çalarım, ondan sonra kim ne istiyorsa onların istediklerini çalarım.

— *Onların sizin türkülerinizden istediklerini mi?*

— Gene benim türkülerimi isterler. Ama benim türkülerimin dışında da istenmiş olan bazı türküler olursa ben onları da çalarım. Yeter ki maksatlı olmasın, yeter ki siyasi olmasın.

— *Öyle şeyler oluyor mu?*

— Şükür bana olmuyor. Gittiğim yerlerde benim türkülerimi istiyorlar.

— *Dinleyicinizle dil birliği kurduğunuzu nasıl anlıyorsunuz?*

— Zaten beni dinlemeye benim söylediğim türküleri bilenler geliyor. Dolayısıyla bir dil birliği kurulmuş oluyor ve ben de görüyorum bunu.

— *Sözgelişi bir konserdesiniz. Ya hazırlamış olduğunuz bir repertuvar var ya da hazırlanmadan, irticalen söyler gibi, öylesine, bir türküyü söyleyip programın akışını ondan sonra, o anda içinizden ne geliyorsa öyle götürüyorsunuz.*

— Dün akşamki (6 Kasım 2004, Cemal Reşit Rey Konser Sa-

lon (CRR) konser gibi mesela...
— Evet... Dinleyiciyi nasıl tatmin ediyorsunuz?
— Ben o konsere hiçbir program hazırlamadan çıktım. Baştan bir türküyle başladım, onun arkasından, havasına ne denk geldiyse onları çaldım. Salondaki havanın durumuna göre de renklendirmeye çalıştım. Şunu da çalayım diye hiç düşünmedim. Bir önceki türkünün akımına, havasına uygun ne geldiyse onu çalıp söyledim.

— Bu, sizin o anki ruh halinizle çok yakından alakalı. Diyelim ki, çok hüzünlüsünüz...
— Evet. O zaman da ona göre, öyle çalıp söylüyorum. Konserlerimde böyle olabilir. Düğünlerde olmaz. Meyhanede de olmaz. Benim, simsiyah giyip sahneye çıktığım olmuştur bir defasında. "Niye kara giydin" diyenler olmuştur.

— Gerçekten de neden?
— Sevdiğim bir kızın öldüğünü duymuştum o gün. Simsiyah çıktım ve sordular neden böyle giyindin diye. Ben söylemedim neden öyle giyindiğimi ve o akşam hep dertli havalar çaldım.

Bugün bana bir hal oldu
Yârden kara haber geldi
Bu haber bağrımı deldi
Dediler ki Menon öldü (vay vay dünya)

diye bir türküm var benim.

Büyümüş gelinlik olmuş
Hasret ile rengi solmuş
Gizli dertten hastalanmış
Bir de duydum Menom ölmüş (vay vay dünya)

İşte o gün, öyle geldi, simsiyah.

— *O gün öyle çaldınız ve seyirci...*
— Hiç itiraz etmediler. Hep dertlendiler. Onlar beni dinlemeye gelmiş oraya. Çaldığım havaları dinliyorlar. İtiraz gelmiyorsa kabul ediyorlar demektir ve ben de devam ediyorum. Kimse kalkıp gitmiyor, itiraz gelmiyor, başka bir ses de çıkmıyor... Ben de içimden nasıl geliyorsa öyle çalıp söylüyorum.

— *İnsanları ağlatıyorsunuz da yani...*
— Ben insanları ağlatmak için çalmıyorum. Ben insanlara anlatmak için çalıp söylüyorum.

— *Evet de, tıpkı o simsiyah çıktığınız gecedeki gibi, duygulanıp ağlayanlar da oluyor mu?*
— Ben ilk defa o "Vay Vay Dünya" adlı türkümü söylerken tıkandım ve ağladım. Yoksa başka zaman hiç ağladığımı hatırlamam.

— *Dinleyicilerden ağlayan oldu mu o gün?*
— Bilmem. Ben dinleyiciyi falan izleyecek durumda değildim ki o gün.

— *"Ağlatmak için çalıp söylemem" dediniz, öyle yapanlar var mı ki böyle diyorsunuz?*
— Olabilir. Onu bilmem. Ben ağlatmak için çalıp söylemiyorum. Anlatmak için çalıp söylüyorum.

— *Çalıp söylediklerinizin ne kadarı gönüle, ne kadarı ihtiyaca karşılık düşüyor?*
— İhtiyaç dediğiniz nedir?

— *Dinleyicinin beklediği şeyler...*
— Dinleyicinin beklediği... Dinleyici bir havayı sevmiştir, o havayı dinleyebilir miyim diye gelmiştir oraya. Artık onun şansına. Dedim ya, ben konserleriminin son üçte birinde sağa sola kulak veririm. Dinleyiciler söylerler ne istediklerini.

Hangisi işime geliyorsa onu çalarım. Bu onların beklediğini vermek gibi bir şey. Ama bir meyhanede onların istediklerini çalarım.

— *Hiç sahneye çıkmasaydınız ne olurdu?*
— Ne olurdu? (Gülüyor) Ne olacak, düğünden düğüne dolaşır giderdim.

— *Anlatmak için bu yeter miydi size?*
— Yetmezdi. Yetmediği için böyle oldu.

— *Öyleyse, "düğünden düğüne gezmek" ne demek, "sahne" ne demek?*
— Düğünden düğüne gezmek, gittiğin yerde kim ne isterse onu çalıp söylemektir. Düğündür, malum. Orada, kendi düşüncelerini tam olarak aktaramazsın. Ama sahne olunca, haliyle görüp kendi düşünceni rahatlıkla aktarıyorsun.

— *Neşet Ertaş'ın sanatını konuşurken, konser mi yoksa albüm dinleyicisini mi esas alacağız?*
— Albüm dinleyicisini esas alman lazım. Çünkü evinde, kendi başına dinleyen bir dinleyici var orada.

— *Bir albümün repertuvarını nasıl düzenliyorsunuz?*
— O kasette akımına göre ne geldiyse... Aşağı yukarı, A yüzü bir akımdır, B yüzü bir akım üzerinedir.

— *Albümlerde asıl hedef gönül müdür?*
— Mutlaka gönüldür, mutlaka gönül.

— *Neşet Ertaş bunca yıldır çalıp söylüyor. Nedir gönlünde yanan ateş?*
— Aşktır.

— *Kendi düşüncenizi aktarmanın bir yolu da zaten albüm yapmak. Sizinle konuşmamızın başında, bir şeyleri değiştirmek, karşı çıkmak, isyan etmek konularını konuşurken daha*

teslimiyetçi bir noktada duruyordunuz.
— Efendim, hiçbir şey zorla değiştirilemez. Evet, beğenmediğin şeyler olabilir. Bunu usulü-diliyle söylemenin en uygun olduğuna inanırım ben. Doğruysa, akla, mantığa uygunsa, onun zaten karşı taraftaki duyan bilmeyen kabul eder. Usulü-diliyle. "Yok, ben bunu değiştireceğim" kelimesi doğru değildir. Doğru bildiğin bir şey varsa onu, usulü-diliyle söylemek en uygundur. Dinleyen insan, aklına beynine uyuyorsa onu zaten kabul eder. Ben bu anlamda teslimiyetçi değilim. Böyle düşünüyorum, böyle çalıp böyle söylüyorum.

— *Dolayısıyla aslında siz de insanı değiştirmek istiyorsunuz.*
— İnsan değişmez. Görüş değişir. Görüşün de zamana göre olması lazımdır. Bundan bin sene evvelki görüş bu zamana uyar mı? İki bin sene evvel dünyaya gelen insanlar bugün dünyaya gelseydi, o günkü görüşleriyle bugünkü görüşler birbirine uyar mı? Zaman sana uymaz, sen mecbursun zamana uymaya. Ben insanların zamana göre kendilerini hazırlamasını, zamana uymalarını, zamana göre hareket etmelerini isterim. Benim söylediğim türküler de bunlardır.

Zaman sana uymaz boşa çalışma
Gel kardaş zamana uymasını bil
El aklıyla gezip boşa dolaşma
Biraz da kendine gelmesini bil

diye de türküm ("Zamana Uymasını Bil") vardır.

— *Öyleyse sözü değiştirelim: İnsanların fikrini değiştirmeye çalışıyorsunuz.*
— Fikri, herkesin kendi fikridir. Ama fikir fikire destektir, faydadır. Benden bir fazla bilenin talebesiyim, bir eksik bilenin de öğretmeniyim. İnsan yaşamı bunu gösterir. Ben kendi fikrimi aktarıyorum.

— *Tevazu gösteriyorsunuz. Bu dünyadaki varoluşunuzun, ça-*

lıp söylemenizin sadece eğlendirmeye dayalı olmadığı ortada.

— Efendim, çalıp söyleme başka. Evet, o bizim işimiz, ekmeğimiz, sanatımız, duyumuz, duygumuz. Tabii bir de dünyayı, herkes gibi biz de görüyoruz. Dünyaya baktığımız zaman şöyle, dünyadaki insanlar eşit cana sahip, eşit beyne sahip. Fark nedir? Fark, ilimde. Bilimde, okumayla oluyor. Dünyanın bir kısmındaki insanlar okumuş uçaklar icat etmiş, füzeler icat etmiş, elektrik, televizyon icat etmiş. Daha bizim memleketimizde özel bir şey yapılıp da meydana getirilememiş. Bu neyi gösteriyor? İlmin azlığını, kısalığını gösteriyor. Böyle olunca, senden bir fazla bilenin talebesi olmanı gerektiriyor. O yüzden de ileri bakmak, ilime bakmak gerekiyor. İlim nereye gidiyorsa sen de oraya gideceksin. Ben şunu biliyorum, burada kalayım yok. Biz neyi biliyoruz ki? Beynimizin kaçta kaçını kullanabiliyoruz? Dünyaya gelmişiz, kendimizi biliyor muyuz acaba? Bu can nedir, bu el, bu göz, bu dil, bu diş, bunlar nedir? İnsanın canı nedir? Biz bu canın içinde bir ruhuz, önce bunu biliyor muyuz ki daha başka şeyleri de bilelim. Ben daima ilimden yanayım, daima gelecekten yanayım, daima ileriyi düşünen bir insanım. İnsanın da ileriyi düşünmesini isteyen bir insanım. Benim, aktarmak istediğim de budur. Bunun ne illası var ne de billası. Ben kendi fikrimi söylüyorum, hepsi bu.

— Tabii kendi fikrinizi söylüyorsunuz. Ama öyle şeyler söylüyorsunuz ki... Bir kıyaslama olsun diye örnek vereceğim: Bir dönem, adının önünde âşık olan başka saz ve söz sanatçıları vardı. Onlar siyasi olsun olmasın, çeşitli toplantılarda çalar söyler ve kalabalığı coştururdu. Siz böyle şeyler yapmadınız ama "Sevişmek İbadettir" benzeri türküler yaptınız. Bu, birçok kitaptan daha fazla anlamlı, çok daha fazla muhalif bir içeriğe sahip. Hatta tehlikeli bile.

— Efendim, sevişmek niye tehlikeli olsun ki! Sevişmek kadar güzel bir şey var mıdır dünyada? Sevişmek sevgiyle olur. Sevgi de sadece insanda olur. Huzurunuzdan ırak, hayvanda sevgi yoktur, şevk vardır. Biz insanız, hayvan değiliz. İnsan ola-

rak insanı severse, sevgi, bence imandır.

Gece gündüz baharımda yazımda
Arıyordum onu hayli zamandır
Şu benim özümde benim gözümde
Sevişmek ibadettir sevgi imandır

Seviştiğim anda mutlu olurum
Sevgisiz imanı nasıl bulurum
Ben böyle inandım böyle bilirim
Sevişmek ibadettir sevgi imandır

Sevgi için benim garip olduğum
Doğrudur sevgide imanı bulduğum
Benim inandığım benim bildiğim
Sevişmek ibadettir sevgi imandır

İnsan, birbiriyle sevişirse sevgi doğar. Diyor ki sen karşındakini sev. O seni sevmezse sevmesin. Çünkü sevgi, sevenin yüreğinden uyanır. Sevgi insandan insana, canlıdan canlıya nakşolur. Cansızdan canlıya sevgi gelmez. Karşında can yok ki sana sevgi versin. Cansızdan canlıya sevgi gelmez. Sevgi canlıdan gelir. Ben bu türkümün içinde bunu ifade etmek istedim.

— *Dolayısıyla da sevişmek ibadettir derken, başkalarının yaptığı ibadet tanımına alternatif bir tanım getiriyorsunuz.*

— Bu benim gördüğüm. Herkes kendi gördüğünü söyleme hakkına sahip. Allah hepimizi fikir olarak da, görüş olarak da hür yaratmış. Neden? Günahımızın da sevabımızın da bizi ilgilendirdiği için. Her insanın aklı fikri, bir de mantığı var. Böyle düşündüğünde insanın uzakta aramaması lazım imanı. İman dedikleri şey, eğer gerçekten var ise, bana göre sevgidir. O da insanda bulunur. Ben de onun için bu türküyü söyledim. "Sevişmek ibadettir, imandır" dedim.

— *Sizin bağlamanızdan ilk dönemlerde çıkardığınız seslerle bu yakın dönemde çıkardığınız sesler daha farklı. Sanki daha de-*

rinlerden, tanburu andırır bir sesle çaldığınız söylenebilir mi?
— Söylenebilir, evet.

— *Neden böyle?*
— Gittikçe derinleşti de ondan.

— *Nedir derinleşen?*
— Yüreğimiz. Yüreğimiz, duygularımız gittikçe derinleşti.

— *İlk çalmaya başladığınızda Kırşehirli mahalli sanatçı Neşet Ertaş'tınız. Türkülerinizi dillendirirken de zaten Kırşehir, daha doğrusu Orta Anadolu ağzıyla söylüyorsunuz. Ama giderek bu ağızdan da uzaklaştınız.*
— Efendim bu, türkülerin söylenme şekline göre değişiyor. Bir Kırşehir türküsünü söylemek başka, kendi ürettiğim bir türküyü söylemek daha başka. Kırşehir türküsü olarak bende hiç yoktur aslında, hepsi babamındır. Veya onun babasının babasının babasınındır. Benim yaşamımın içinde, onları da söyledim, yüzde onu-on beşi geçmez. Söylediğim türkülerin geriye kalan yüzde seksen beşi benim türkülerimdir. Bunları da haliyle kendime göre söylemim, şöyleyişim olması lazım. Hiçbir hava hiçbir havaya benzememek suretiyle oluyor bu. Hepsi aynı havadan söylense Kırşehir olabilir belki ama bir yerde ben bir başka havadan etkilenebilirim, o hava içinde türkü söylemiş olabilirim. Sizin demiş olduğunuz bunu anlatıyor.

— *Bu durumda siz artık Kırşehirli mahalli sanatçı olmaktan çıktınız ve daha geniş bir coğrafyanın sanatçısı mı oldunuz?*
— Öyle oluyor. Çaldığım havalar bunu gösteriyor. Bir Karadeniz'in haricinde, her yörenin havasından türküler söyledim diyebilirim ben. Karadeniz'e de şive olarak uymaz.

— *Konserlerde gençlerle aranızda ilginç bir etkileşim var. Neden sizi bu kadar çok seviyor gençler?*
— Gençlerin beni sevmesi, sevda türkülerinden başlar ki bü-

tün gençlerin yüreği sevdalıdır. Sevdalı türküler çaldığın zaman gençlerin yüreğine hitap etmiş oluyorsun. Tabii biraz da hareketli olunca daha gönüllü oluyor ve kaynaşıyorsun.

— Aşk, genç işi midir?

— Ee, tabii, aşk gençlerde olur. Mevsimi geçmişlerde aşk ne olur? Aşkı yaşatan yaşatır. Yaşatmayan aşkı ne bilsin ki yaşatabilsin. Ancak bizim gibi abdal olacak da o aşkın tuzağında kalacak.

— Aşk bir tuzak mı yani?

— Öyle değil, tuzak değildir aslında da, aşkı taşımak kolay değil. O ateşi yüreğinde ömür boyu taşımak da kolay değildir. Aşkın bir ateşi var, yüreği yakışı var. Yürek niye yanıyor? Aşk yakıyor yüreği.

— Peki, evlilik aşkı bitirir mi, çoğaltır mı?

— Aşk hasretten doğan bir yankıdır. Evlendiğin zaman bu ateş tabii haliyle harını kaybeder ama narı gene kalır. Üstü küllense de altında ateş durur.

— Ne kadar dayanır bu köz?

— O senin taşımana bağlı. İstersen söndürebilirsin. Onu söndürmemek de senin elinde, söndürmek de. Ama dilemem sönmesini. Sönerse, tuzsuz yemek yemiş gibi olursun. Hâşâ huzurundan ırak, insani yürek duygusunun haricine çıkar, huzurunuzdan ırak, hayvani şevke dönüşür.

— Bu kuşak aslında sizi hiç tanımıyordu. Dolayısıyla gençlerin sizi bu kadar sevmesi sadece sevda türküleriyle mi ilgili?

— Onun ötesinde, ben bir türkü söylemiştim, onu 45-50 -55 yaşlarını hedefleyerek söylemiştim, "Yolcu" isimli bir türkü.

Bir anadan dünyaya gelen yolcu
Görünce dünyaya gönül verdin mi
Kimi büyü kimi böcek kimi kurt

Merak edip hiçbirini sordun mu
Bunlar neden, neden diye sordun mu?

Vücut ölür ama uruhlar ölmez
Bunca mahlukat var hiçbiri gülmez
Cehennem azabı zordur çekilmez
Azap çeken hayvanları gördün mü

İnsandan doğanlar insan olurlar
Hayvandan doğanlar hayvan olurlar
Hepisi de bu dünyaya gelirler
Ana haktır sen bu sırra erdin mi

Vade tekmil olup ömrüm dolmadan
Emanetçi emanetini almadan
Ömrümün bağının gülü solmadan
Varıp bir canana ikrar verdin mi

Garip bülbül gibi feryad ederiz
Cehalet elinde küs mü kederiz
Hep yolcuyuz böyle gelir gideriz
Dünya senin vatanın mı yurdun mu

Bu türküyü, gittiğim yerlerde, Avrupa'da, ben Avrupa'dayım şimdi, 20 yaşında, 23-24 yaşında gençler şimdi, "Amca bize böyle türküler söyle" diyenleri duydum. Gençler böyle türküleri de dinlemek istiyor. Okuyan gençlerimiz bunlar. Söylenen kelimelerin ne demek olduğunu anlıyorlar, şu son zamanlarımda, işte bu bana şevk veriyor, bana yeniden dinleti gücü veriyor. Bunları da gençler dinliyor, bunlardan da bir şeyler anlıyorlar.

— *Neden yeniden? Gömmüş müydünüz bağlamayı bir yere de yeniden diyorsunuz?*
— Mevsimimi bitirdim sayıyorum ben. Her yaşın bir mevsimi var. Ben 66 yaşımdayım. Altmış senedir insan hizmetinde-

yim. 6 yaşımdayken babam beni yanına aldı, altmış senedir insan hizmetindeyim. Düğünlerdi, konserlerdi, gazinolardı, turnelerdi, bugüne kadar geldim, bu hevesler bende bitmişti. Elli senedir sahnedeyim. Son zamanlarda okuyan gençlerimizin çoğalıp söylenen bu türküleri anlamış olmaları bana yeniden çalıp söyleme gücü veriyor. İlla hep sevdalı değil. Böyle sözleri de gençler dinlemek istiyorlar.

— *Öyleyse yeni bir dinleyici de oluşturdunuz denebilir.*
— Öyle olunca böyle oluyor. Ben otuz senedir Türkiye'nin dışındaydım biliyorsunuz. Okuyan gençlerimiz çoğalmış son zamanlarda. Geldiğimde yeniden bunları gördüm. Bunlar benim söylediğim türküleri dinlemiş ve bir şeyler anlamışlar ki benim konserlerime geliyorlar.

— *Cemal Reşit Rey konserinizin sonrasında dikkatimi çekti, genç dinleyicileriniz, siz kulisten çıkana kadar, uzunca bir süre kapıda bekledi. Sonrasında sarılıp elinizi, yüzünüzü öptüler. Daha önce de benzer sevgi gösterileriyle karşılaşır mıydınız?*
— Bundan otuz sene evvel yoktu bu. O zamanlar düğünlere, konserlere giderdik ama konserlere gelenler... Bundan otuz sene evvel, bu kadar okuyan, yazan, bu kadar beyni çalışan, ilim eden, bilim eden yoktu. Oradan buradan bir sanatkâr gelmiş, hadi gidelim derler, gelirledi. Orada da belli türküler çalıp söylenir, dinlerler, kalkıp giderlerdi. Geçen zaman zarfında okumuş gençlerin çoğaldığını gördüm. Söylenen sözleri anlayanları gördüm. Dediğim gibi, bu da bana yeniden çalıp söyleme şevki veriyor.

— *Anadolu'da çıktığınız turnelerde yaptığınız programlar konser türünde programlar mıydı?*
— Elbette. Ben öyle konserler verirdim ki gittiğim yerlerde, bir gün, bir yerde, bir baktım, ön sırada oturan bir hanımın kucağındaki çocuk uyumuş, boynu aşağıya düşüyor... Öyle konserler verirdim, şangırtılı şungurtulu değildi. Tek saz ça-

lar, söylerdim. Ben son zamanlarda, ritim mevsimi olduğu için, sağıma soluma ritim sazları alıyorum. Evvelden sadece saz çalıp söylerdim her nereye gidersem.

— İller arasında kıyaslama yaptığınızda ne tür farklar oluyordu? Konser dediklerinizi sinema salonlarında yapıyordunuz herhalde?

— Evet, sinema salonlarında yapardım. Hangi ile gidersem gideyim benim için değişmiyordu çünkü onlar beni dinlemeye geliyordu. Onlar beni duymuş, türkülerimi dinlemişlerdi. Evvelden televizyon ya da radyonun olmadığı zamanlarda plaktan duyuyorlar, bir de yakından görmek istiyorlardı. Hiç değişen bir şey olmadı. Ben ilk defa, Karadeniz'e gidiyoruz dediklerinde, ben hep kemençe çalarlar zannederdim; halbuki Samsun'a vardık, açık hava sinemasında konsere, sinema dolduktan sonra evlerin üstünden bizi dinleyenleri gördüm ben Karadeniz'de. Benim türkülerimi dinleyenler dinlemeye geliyorlardı hep.

— Dinlerken şimdi olduğu gibi eşlik ederler miydi?

— Yok, eşlik etmezlerdi. O zaman eşlik etmek yoktu. Eşlik etmek yeni başlamış. O da iyi oluyor. O akşam (5 Kasım Cemal Reşit Rey Konseri) konserde gördünüz, bir "Allı Turnam"a ne güzel oldu eşlik etmeleri, değil mi?

— Büyük bir koro haline geldi dinleyicileriniz. Geçmişte sahnede ne kadar kalırdınız?

— Ben sahnelerde üç saat kalırdım. Saat dokuzda sahneye çıkardım, sinemalar o zamanlar on ikide biterdi. Saat dokuza kadar, beraber turneye çıktığımız arkadaşlar, komedyenler, halk türküsü okuyan bir kız, Konya oynayan iki kızımız olurdu, bunlar yarımşar saat, on beş, yirmi dakika kendi programlarını yaparlardı ve saat dokuzdan on ikiye kadar da üç saat ben sahnede kalırdım, her konserimde.

— Bu konserlerinizin bir programı olur muydu hazırladığı-

nız?
— Oralarda hiç istek olmazdı. Ne çalarsam onu dinlerlerdi turnelerde. "Şunu çal" diye bir şey olmazdı. İşte, bu son zamanlarda gençler, o mahcubiyet perdesini yırtıp kendi kimliğine bürünmüş gençler, şimdi istiyorlar mesela konserlerimin son üçüncü kısmında. Evvel yoktu, ne programladıysam onu çalar, kalkar giderdim.

— *Öyle, programını kendi düzenlediğiniz konserlerinizde hiç itiraz eden, onu değil bunu söyle diyen olmaz mıydı? Sonuçta türkülerinizde bir fikir de ileri sürüyorsunuz.*
— Öyle bir şey yoktu ki, o zaman, bundan kırk sene önce bir fikir ileri sürmezdim ben. O fikirler bende de yoktu ki. Sadece sevdalı türküler, dertli türküler, gurbet türküleri, hapishaneler, şunlar bunlar, ona benzeyenler. Onları çalar söylerdim.

— *Bu fikirler sizde ne zaman başgösterdi öyleyse?*
— Kendimi tanıdıktan sonra başladı. Aşağı yukarı yirmi senedir.

— *Almanya yıllarınızda yani...*
— Evet, Almanya yıllarıma denk gelir.

— *Ne oldu da kendinizi tanıdınız?*
— Ne olacak, kendimi tanıdım da tanıdım (gülüyor). Kendini tanıyan, günahını da biliyor, sevabını da biliyor. Aklını, tanıyor, beynini tanıyor, mantığını tanıyor...

— *Yani düşünmeye daha çok vaktiniz oldu da mı...*
— Tabii, o zaman kendi kendinle, kelimesiz, konuşmadan irtibatlaşabiliyorsun, kendi kendinle muhakeme yapabiliyorsun. Kendi kendinle bir şeyin neticesine varabiliyorsun. Sen ruh olarak bu canın içindesin, aklın, fikrin, mantığın karşında, sen, şu nedir diyorsun, onları dinliyor, onlarla fikirleşiyorsun. Doğrusu neyse o sana hissettiriyor kendi kendine.

— *Kendi düşünce dünyanızın zenginleşmesinde, başka bir*

uygarlığı keşfetmenizin de rolü oldu mu acaba?
— Hayır, hayır. Kendin neyi görüyorsan... Bir şeyi görüyorsun, onun ne derece doğru olup olmadığını beyninle konuşuyorsun, o sana neyin doğru olup olmadığını hissettiriyor.

— *Nihayetinde Almanya, terk ettiğiniz yere göre gelişmiş bir ülke...*
— Tabii, oraları da görüyorsun, oradaki insan haklarını görüyorsun, gördük. Oradaki yaşamı görüyorsun, buraya gelip buradaki yaşamı görüyorsun. Oradaki ilimi, bilimi, kültürü görüyorsun. Buraya gelip buradaki ilimsizliği, bilimsizliği görüyorsun. Onun için de bir şeyler söylemek ihtiyacı hissediyorsun. İhtiyaç hissettiğim için böyle türküler söylemeye başladım ben.

— *Hem kendini bilme dediğimiz, hem de fikir oluşturma süreciniz, o yıllarda orada...*
— Yirmi sene evveli başladı bende.

— *Gurbet, bu manada faydalı oldu demek ki.*
— Tabii. Gurbeti, yaşamayan, gurbetin bir kelimeden ibaret olduğunu sanır. Gurbetin içine girip de gurbeti yaşamayan gurbeti bilemez ki. Ateşi görmeyen, ateşin adını duyar. Ama onun içine giren, ateşin ne derece yaktığını hissedemez, bilemez. Gurbeti yaşamanın yanı sıra tabii bu dış ülkelere gidip oralarda kalışımızın, oradaki gelenekleri görenekleri, görüşümüzün de tabii bize katkıları oldu. Oradan aldıklarımız, orada gördüklerimizle, insan hakları çerçeveli türküler söylemeye başladım.

— *Dış ülkede gurbette olmakla, Türkiye'de gurbette olmak arasında bir fark var mı?*
— Var. Türkiye'de olmak, gurbette olmak değil ki. Bu memlekette doğup da dışarı memlekete gidip, orada kalmak, orada çalışmak zorunda olana sor sen gurbeti. Evet, her şey var, her şey, her şey... Burnuna kadar tok ama o hasret, yüreğinde

bir taş, erimeyen bir taş gibi durur o hasret. Memleketinde doğmuş, büyümüş, o yaşa gelmiş bir insan, istemeye istemeye başka memleketlere gitmiş; dilini bilmiyor, geleneğini bilmiyor, onun töresini bilmiyor. Oraya uyum nedir, o derece kültür sahibi olmuş insanların gözünde ne derece aciz göründüğünü görüyor, bu aciz görünmemek elinde değil, kültürü yok, dili yok, anlatamıyor, anlayamıyor. Bunun sıkıntısını, çilesini, birinci nesil kat be kat, bire bin çekmiştir. Ama ikinci nesil okula gitti. Orada doğanlar veya orada büyüyenler bunun acısını ancak yüzde yirmi çekmiş olabilir. Üçüncü nesil zaten Alman doğuyor.

— *Siz Kırşehir'den çıktığınız andan itibaren gurbettesiniz zaten. İstanbul da sizin için gurbetti.*
— Tabii, İstanbul'da da, hep gurbetteydik biz. Baba karnımızı doyurmak için üç ay, beş ay bir köye gelirdi, o köyü bıktırmamak için öteki köye giderdi. Babam o kadar saz çalardı, unu, bulguru yağı verirlerdi bize. Babamı tanırlardı köylüler, ilgi gösterirlerdi. Üç ay, beş ay sonra bir başka köye... Zaten gurbetteydik, o köyden o köye. Gözümü açtım gurbetteydim. Ömrüm hep gurbet içinde geçti. Bir de memleketimin dışında, aşağı yukarı otuz sene, bir başka ülkeye gidişim var benim. Ömrüm hep gurbette geçti...

— *Hep başkalarını eğlendiriyorsunuz, siz nasıl eğlenirsiniz?*
— Eğlenmek, benim eğlenmemse, beni tanıyan en yakın arkadaşlarım kim ise, beni benim gibi bilen en yakın arkadaşlarım, onlarla, hani çoluk çocuk yattıktan sonra, eskiden saat yoktu, "Öküz ayağını savdıktan sonra geceyarısı olur" denirmiş, onlarla otururuz karşılıklı. Belki birer bardak şarabımız da olur. Otururuz, hem içer hem söyleriz. Kendi kendime eğlendiğim, iki arkadaşımla beraber olduğum zamandır. Yani gidip bir içkili yerde eğlenmek değil bu, kendi evimde. Kendi evimin dışında daha şimdiye kadar, kendi gönlüme göre gidip de eğlendiğimi hatırlamıyorum.

— *Tatil yapar mısınız?*
— İşte, oradan (Almanya'dan) buraya tatile geliyoruz güya. Burada da sağ olsunlar koşturuyorlar. Bu sene Türkiye haritası yaptırdılar bana. Karadeniz'i, Akdeniz'i, doğusu... Her yerde verdiğim konserlerin sayısını bilmiyorum bu sene. Ben Türkiye'ye yeniden geleli dört sene oldu, İstanbul'da on dördüncü konseri verdim. Ankara'da on beş oldu. Gerisini bilemiyorum.

— *Yorulmuyorsunuz da...*
— Yorulmuyorsun dedin de, iki gün evvelki konserde gördün herhalde?

— *O ter, güzel terdi ama...*
— Güzel müzel, çalışmayan terlemez. Terlediğimize göre biraz yorgunluk da oluyor herhalde ama insana şevk geliyor karşı tarafın ilgisiyle.

— *Bir ara, terinizi sildiğiniz mendiller tükendiğinde, bir hanım, sahneye çıkıp size mendil getirdi. Bunu o kadar doğal bir şekilde yaptı ki, herkes salondaki görevlilerden biri sandı, ama o hanım, ön sıradaki dinleyicilerinizden biriydi. Tanıdığınız biri miydi?*
— Hayır. Oradaki dinleyenlerden biriydi. Baktı ki terliyorum, kalktı bana kâğıt mendil getirdi, sağ olsun.

— *Terlediğiniz fark ediliyor yani... Yeni kuşak çalıp söyleyenler arasında "bu geleneği benden sonra sürdürür" diyebileceğiniz kimseler var mı?*
— Onu Allah bilir, ben bilmem. O kendiliğinden gelişen şeydir. Şu diyemem, kim olur bilmem.

— *Dinlediğiniz kimseler var mı?*
— Tabii. Bizimkilerin hepsini dinlerim. Bizimkilerin hepsi kum gibidir, anadan doğma âşıklardır bizimlerdir.

— *İçlerindeki en iri kum tanesini soruyorum ben de.*
— Ben burada yokum. Ancak bazen televizyonlara gelenleri dinliyorum, sizin dinlediğiniz gibi. Ama bunların içinde özel olarak kendisine bir yer edinecek olan olursa, sen de görürsün, ben de.

— *Kalıcı olmanın ölçüsü nedir?*
— Aklı, fikri, beyni, mantığıyla, tespit etmiş olduğu bir noktayı türkü haline getirmek, onu çalıp söyleyerek kabule havale etmektir. Dinleyici onu kabul ettiyse, kalıcılık oradan başlar. Ama bir tek türküyle olmaz. Devam etmek, tekrar tekrar söylemek lazımdır. Ben elli sene içinde ne kadar türkü söylediğimi bilmem. Ama ben gelir yeni türkülerimi söylerim, kasete, banda ve unuturum. Sahneye çıktığımda halk hangisini beğenmiş ve istiyorsa onu öğrenirim yeniden ve onu çalıp söylerim. Her sene aşağı yukarı on tane türkü üretiyorum ben, onların içinde bir tanesi beğenilirse, o sene o türkünün yüzü suyu hürmetine çalar söylerim. Kalıcılığın devamı üretmektir. Üretmek de karşı tarafa kabul ettirebilmektir.

— *Konser sonrası kuliste dinleyicilerinizden biri çalmadığınız bir türkü için sitem etti size. Ona yaptığınız bir açıklama vardı.*
— Söylediğim bir türkü benden istenmezse, bir daha çalmam. O türküyü unuturum gider. Kafamdan silinmez ama. Ne zaman ki o türkünün baş kelimesini hatırlatarak isterler, o zaman o türküyü hatırlarım. Ama baş kelimesini söylemezlerse hatırlamam.

— *Kendi kendinize de hatırlamaz mısınız?*
— Hatırlamam. Hiç aklıma gelmez. Baş kelimesini verirlerse söylediğim bütün türküleri hatırlayabilirim. Ben bir gün bir yere konsere gidiyordum, arabanın radyosunda birisi türkü çalıyordu. Benim türküm ama bu türkü hangisi, bir türlü adını hatırlayamadım.

— *Söyleşimizi burada bitiriyoruz. Yokluk ve yoksulluk günlerini geride bırakalı çok oldu. Hem çocuklarınız yetişti adam oldu hem de ülkeniz eskisi gibi değil. İstediğiniz birçok şey gerçekleşmiş olmalı. Ama siz, gördüğüm kadarıyla, hâlâ gurbet duygusuyla yaşıyorsunuz.*

— Hâlâ gurbet duygusuyla yaşıyorum elbette. Yalnız Almanya değil, bütün Avrupa'nın her yerine gidip geliyorum ben, her yer gurbet bana. Burada, şu anda oturduğumuz, gördüğüm şu sandalye bana yakın geliyor. Orada gördüklerim bana yakın gelmiyor. Onların kendi zevkine göre yapılmış... Sandalye bile bana yakın gelmiyor. Binaları olsun, neyi olursa olsun, onların kendi zevkine göre yapılmış şeyler. Ama ülkemizde yapılmış olan şeyler bana yakın geliyor. Bak şu salona bir dekor yapmış adamlar, iki resim asmışlar duvara. O dekor benim toprağımın dekoru, getirmiş asmış şuraya. Bu gördüklerim, kendi toprağımın olduğu için bana yakın geliyor. Onların her şeyi yabancı, bana öyle geliyor. Benim gibi birinci nesil herkesin duygusu bu. Oraya yerleştikleri halde…

EK 1

*Erol Parlak:**
"Neşet Ertaş, Bir Sanat Ağacıdır"

Kırk elli yıldır çalıp söyleyen, Türkiye'de bulunmadığı uzun yıllar boyunca unutulduktan sonra, küllerinden yeniden dirilen Anka Kuşu gibi ortaya çıkan Neşet Ertaş'ın, bir "ses ve saz ustası" olduğunu teslim etmeyen kimse kalmadı. Bu gecikmiş "hak teslimi"nde albümlerinin yeniden basılıp satılmasından çok daha önemli olan, konserlerinde genç kuşak dinleyicilerle Neşet Ertaş'ın görülmemiş bir özlemle kucaklaşması, kelimenin gerçek anlamıyla "gönülden gönüle" akan bir sevgi bağının oluşmasıdır.

Neşet Ertaş'ı otuz-kırk yıl önceki kayıtlarının korsan kopyalarından ve/veya bu kayıtların MP3 çoğaltmalarından dinleyenler, kayıt yeri ve tarihlerinden habersiz oldukları için, aynı adı taşıyan türkülerin farklı söylenişiyle karşılaşırlar. Türkülerin söylenişindeki fark, önce sürelerinde göze batar. Kiminde türkünün girişi uzundur, kiminde üslup farklılaşmış, Neşet Ertaş'ın kırk yıl önceki söyleyişi, sesinden anlaşılacağı üzere, sonraki söyleyişinde daha bir derinlik kazanmıştır. Bunun yanı sıra, bağlamadan yükselen tını ve hatta arada yükselen sesler, tezene vuruşları da değişmiştir. Bu, sıradan bir

* Yrd. Doç. Dr. Erol Parlak, Müzikolog, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

kulağın bile ayırt edebileceği farklılıklar, sanatçının konserlerindeki kalabalıkla girdiği karşılıklı etkileşimin capcanlı yaşandığı bazı konserlerde iyice ayyuka çıkar.

Dinleyici, eninde sonunda dinleyicidir. Sevdiği bir sanatçı için paraya kıyıp konserine gelmiş, o ne söylese, nasıl söylese dinleyecek kadar arı duygular içindedir. Bir konser veya televizyonda, özellikle stüdyoda seyircili canlı yayınlarda yaşanan bu ve benzeri durumlarda, Neşet Ertaş, stüdyoda doldurulmuş albümlerdeki Neşet Ertaş değildir. İzleyici, o anki "aşkın" durumundan dolayı pek de farkında olmasa bile, sanatçı, sıradan dinleyici olarak bizim öbür Türk halk müziği sanatçılarımızın hiçbirinde yaşamadığımız için bilmediğimiz, dolayısıyla da farkına varamadığımız başka bir faza, "doğaçlamaya" geçmiştir oysa.

Bizim dinleyici / izleyici olarak aşkın durumda, haz katsayımız yükselirken, Türk halk müziğini, türküleri, bizzat bağlamayı ve bağlama çalma tarz ve yöntemlerini kayda geçirme, dolayısıyla bir standarda kavuşturma çabası içinde bulunan müzikologlarımızda homurdanmalar başlar. Çünkü Neşet Ertaş oyunbozanlık etmektedir.

Neşet Ertaş'ın oyunbozanlığı sazında başlar. Sazının ne gövdesi ne de sapı, şimdilerde standartlaştırılmış bağlama ölçülerinde değildir. Sorun yine standart dışı sap ve perde sayısınla, dolayısıyla bağlamanın çıkardığı, özel, özgün seslerle büyür. Sanatçının o günkü, hatta o anki ruh halinin söyleyişine yansımasıyla doruğa varır. Egemen müzikoloji açısından "sakat" bir durumdur bu. "Neşet Ertaş, medya çağında, şöhretini sürdürmek, dinleyicisinin gönlünü okşamak için, hem babasından devraldığı hem de kendi söylediği türküleri bozmakta"dır.

İyi ama bu durumun ne sakıncası var? Neşet Ertaş yaşadığı ve türkülerini onun sazı ve sesiyle dinlediğimiz sürece hiçbir sorun yok. Sorun, bir Neşet Ertaş türküsünü yine bağlamayla çalıp söylemeye çalışan bir başkasını dinlediğimizde baş gösteriyor. O ruhumuzu arındıran, dinleyici olarak bizi içine katan türkü, herhangi bir türkücüde yavanlaşıveriyor.

Sebep, çalıp söyleyenin acemiliğinde değil, o türkünün, kaynağından (yani Neşet Ertaş'tan) çıktığı gibi notaya dökülememesinde.

Halkbilimcilerin ve müzikologların, Neşet Ertaş'ın "oyunbozanlığı" yüzünden, bugüne kadar uzak durduğu engeli aşan tek kişi, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü öğretim görevlisi Yrd. Doç. Dr. Erol Parlak'tır. Parlak, aşağıda okuyacağınız üzere, "Abdallar ve Neşet Ertaş Müziği"ni uzmanlık alanı olarak seçip bu konuda ulusal ve uluslararası alanda çalışan bir bilim adamı ve aynı zamanda sanatçıdır.

Yrd. Doç. Dr. Erol Parlak, Neşet Ertaş'ı benzerlerinden ayıran ve onu biricik kılan özellikleri şöyle anlatıyor:

"Benim Neşet Ertaş ile ilgili ilk duygu birikimim çocukluk yıllarıma dayanır. Geleneksel müziğimizin kentleşme serüveninin ilk yıllarında şekillenmiş Ankara'daki müzik piyasası içerisinde, her biri adeta birer kültür yuvası olan saz atölyelerinde yaşanan unutulmaz muhabbetleri izleyebilme olanağı bulan şanslı kişilerdenim. O yıllarda sanatının zirvesinde olan, saz çalan hemen herkesin idolü Neşet Usta'yı bu atölye sohbetlerinde ve Ankara sahnelerinde izlemek benim için çok büyük etki yapmıştır. Daha sonraki konservatuvar yıllarında öğrendiğim her yeni olgunun Neşet Usta'da yıllar öncesinden, hem de çeşit çeşidinin bulunduğunu görmek, beni hep hayretlere düşürmüş ve ona yönelimim daha da artmıştır. Yıllar süren çalışmalar sonrası yaptığım hemen her albümde Neşet Usta'nın eserlerinden birkaçını kendimce yorumlamak, müzikaliteme ve sanat kariyerime çok şey katmıştır.

Neşet Ertaş ile ilgili yapmakta olduğum çalışmanın kökleri, 1996 yılında Arif Sağ ve Erdal Erzincan ile Avrupa'da gerçekleştirdiğimiz filarmoni konserleri sırasındaki boş zamanlarımda, yüzlerce kilometre kat ederek sık sık Neşet Usta'nın yanına gitmeme dayanır. O oturumlarda (ne üzücüdür ki o dönemlerde benden başka kimse Usta'nın kapısını açmıyordu) Usta, ben ve iki arkadaşımın karar vererek bu projeye

başladık. Ancak zamanla arkadaşlarım bazı nedenlerle çekildiler. Birkaç yıllık aradan sonra yaklaşık yedi yıldır bu çalışmayı adım adım tamamlamaktayım. Neşet Ertaş ile ilgili bu çalışma, başta müzik olmak üzere, gelenek, tarih, edebiyat ve sanat öğelerini kapsayan, tamamen analitik bir bilimsel kitap projesidir. Bu çalışmada Neşet Ertaş müziğinin karakteristik form ve türlerini ifade eden 42 eser polifonik yapıları, icra, nüans, tavır vb. özellikleri ile tarafımdan notalandırılmaktadır. Bu notalar incelendiğinde Neşet Usta'nın akıcı icrasını dinlerken nelerin farkına varamadığımızı ve gerçek içeriğin ne kadar incelikli olduğunu anlayacağız. Ve o muhteşem yapı bütün zenginliği ile gözler önüne serilecek.

Bugünlerde yasamakta olduğum bir başka mutluluğu da sizle paylaşmak isterim. Şu anda öğrencimiz Sayın Nevzat Çiftçi, Almanya'nın Bamberg Üniversitesi Etnomüzikoloji bölümünde Neşet Ertaş'la ilgili doktora tezi çalışması yapmaktadır. Bu çalışmanın danışmanlığını benimle birlikte Prof. Dr. Peter Baumann üstlenmiştir. Kanımızca, köklü bir çalışma olacak bu eser ile Anadolu müzik kültürünün en önemli simalarından biri olan Neşet Ertaş Usta'nın uluslararası bilim platformundaki önemli yeri tescillenecek ve tüm dünya insanlarının ulaşabileceği sağlam bir kaynak oluşacaktır.

Özgün bir topluluk olarak 'Abdallar,' Anadolu müzik medeniyetinin beslendiği en önemli kaynaklarının başında gelmektedir. Abdallar, dört bir yanına dağıldıkları yörelerimizin müzik kültürünü; sevgi, saygı, barış ve kardeşlik duygusuyla dolu engin gönülleriyle hak yolunda çağlar boyu yeniden inşa etmişlerdir. Anadolu'ya has bir inanç ve görgü ile sürdürdükleri abartıdan uzak, sade yaşamları boyunca meslekten sanatkâr olmaları ve bu mesleği kuşaklar boyu sürdürmeleri sonucu, gelişerek çoğalan münhasır bir kültür hazinesi oluşturmuşlardır. Bugün davul zurnalarıyla Aydın Germencik Abdalları, zeybekler başta olmak üzere Ege müziğinin en seçkin örneklerini; Orta Anadolu Abdalları, ilginç form ve ses özellikleriyle Anadolu'nun cazı olarak görülen bozlaklarını, halaylarını, türkülerini, oyun havalarını, deyişlerini vb; Çu-

kurova ve Barak Abdalları âşıklık geleneğinin incelikli söylemlerini, yanık Barak havalarını, yiğitlemelerini emek ve özveri ile yaşatmaktadırlar. Bu ezgilerde Anadolu'ya ait tarihi, kültürel dokuyu, arı Türkmen dilinin inceliklerini bulmak mümkündür. İşte Neşet Ertaş her bir bireyin hayatının doğumdan ölüme kadar seslerle örülü olduğu böylesi büyük bir sanat topluluğun piridir. Sanat dehası, üretimleri, saz-ses tekniği ve müziğe kazandırdığı boyut onu Anadolu Abdallarının gönül tahtının sultanı yapmıştır.

Neşet Ertaş müziğine doğumdan ölüme karşılaşılan her olgunun görüldüğü bir renk cümbüşü hâkimdir. Dil; gelenekten ve kök duygudan kopmayan, yabancılaşmaya uzak, herkesin anlayacağı açıklıkta saf ve temiz bir Türkçedir. Neşet Ertaş, Alevi-Bektaşi kültüründen gelmesine rağmen en başından beri şu veya bu şekilde inanç sömürüsüne sapmamış, ayrımcılığı dışlayan bir tutum sergilemiştir. Türkülerinde hep Bektaşiliğin önde gelen öğeleri olan sevgi, saygı, kardeşlik, birlik, beraberlik ve hoşgörüyü işleyerek Anadolu'yu kucaklayan ozan olmuştur. Eserlerindeki bu sağlam özü birleştirdiği doyumsuz ezgiler nedeniyle de Anadolu'nun genelinde sevilmiştir. Öyle ki popülaritesinin zirvesinde olduğu uzun bir dönem boyunca ulusal düzeyde neredeyse ondan etkilenmeyen sanat adamı, müzisyen yok gibidir. Hemen her müzik türünü etkilemesi ve farklı alanların icracılarının onun müziğine eğilmesinin altında bu sağlam öz ve zengin müzik birikimi yatmaktadır. Ancak daha başlarda yöre kalıplarını aşan ve ulusallık çizgisini yakalayıp önemli üretimlerle bunu pekiştiren, felsefesi ile de gerçek bir dünya insanı olgusu sergileyen Neşet Ertaş'ı bir yöre sanatçısı gibi göstermeye çalışmak gibi anlamsız ve sonu boş bir caba göze çarpmaktadır. Kanımca bunların kasıtlı olanları dışındakileri cehalet dışında açıklayacak bir söz yoktur.

Neşet Ertaş bir türküyü söz, ezgi ve edebi yapısıyla bir bütün olarak ele alıp sağlam bir mantık ve duygu süzgecinden geçirerek adeta bir ses mühendisi gibi en ince ayrıntısına kadar irdeleyen, aksayan yönleri gidererek uygun doğrularla değiştirebilen, kendi yorumunu çok içten ve duygulu ifade edebilme

başarısını gösterebilen ender bir yorumcudur. Yöresinin kendinden önceki hemen tüm ezgilerine el atmış ve onları yeni baştan inşa etmiştir. Kenarda köşede kalmış küçük ezgiler bile Neşet Ertaş yorumuyla görkemli türkülere dönüşmüştür.

Neşet Ertaş, bir türkü yakıcısı olarak, geleneği, halk edebiyatını, arı Türkmen dilinin inceliklerini ve halkın duygularını çok iyi tanıması nedeniyle, ülkemiz müzik kültürünün en seçkin örnekleri arasında yer almış birbirinden değerli çok sayıda eser üretmiştir. Saz icracısı olarak Neşet Ertaş, kendine has tınısı ve güçlü tekniği ile bağlama icrasında çığır açmış büyük bir virtüözdür. Çalış dengesi, eser boyunca ezgileri yenilemesi, çalıp söylerken saz ile sesin iç içe geçtiği adeta bir ikinci kişi tarafından çalınıyormuşcasına ustalıkla sergilediği eşlikler, karakteristik icra özelliklerinden bazılarıdır. Günümüzde çoğu ustanın tınısının, tavrının ve tekniğinin taklit edilmesine ve hatta aşılmasına rağmen Neşet Usta'nınki henüz algılanabilme aşamasındadır. Bir ses ustası olarak ise muhteşem hançeresi, ses tınısı ve tekniğiyle okuduğu her eserin ruhuna inen, bir müzik cümlesi boyunca iki, üç farklı ton kullanabilen, müzik cümlesinin zorluğu ne olursa olsun hiçbir şekilde detone ya da sürtonelerin görülmediği bir ses virtüözüdür.

Neşet Ertaş'ın en önemli özelliklerinden biri de üstün doğaçlama becerisidir. Bir eseri her çaldığında farklı hisseder ve adeta yeniden inşa ederek bir öncekinden farklı bir esere dönüştürür. Hatta bu özellik bir eser boyunca da hissedilir. Tekrara düşmeden, sürekli yenileyerek icra, onun görkemli sanatının en önemli yönlerinden biridir.

Günümüzde 'sanatsal halk müziği'nin henüz gelişmeye başladığı ülkemizde virtüözlerin önemli bir bölümü yerelliğin kalıplarını aşamazken, Neşet Ertaş yaklaşık kırk yıl önce sanatsal halk müziğinin gelişimi yönünde önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Bu nedenle onun için söylenen 'türkü rönesansının babası' deyimi yerindedir. Bu çerçeveden baktığımızda sanat ve sanatçı kavramlarının içinin adeta boşaldığı şu günlerde, kıyıp da kendisine sanatçı diyemiyorum. Neşet Ertaş sanatçı değil, bir *sanat ağacıdır.*"

EK 2: *Notalar**

Söz, Müzik: Neşet Ertaş

EVVELİM SEN OLDUN

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

* Yrd. Doç. Dr. Erol Parlak'ın hazırladığı notalar ve ilk kez bu kitapta yayınlanıyor.

2

Saz

Ses

ca hil dım dün n ya nı ... ...

Saz

Ses

n ren gi ne ka n dı ... ... m

Saz

Ses

ha ya le a l dan dı ...

Saz

Ses
m bo yu ma ya n dı m

Saz

Ses
se ni i le le be ... t

Saz

Ses
be ni ... m si n sa ... n dı ... m

Saz

Ses
ö lü rü m se v di gi ... ...

Saz

4

Ses
3 3
m ze hi ri m se ... n si ... n

Saz
3 3

Ses
3
e ve lim se ... nol du ... ...

Saz
3
3

Ses
3
n a ... hi ri m se ... n si ... ...

Saz

Ses
n

Saz

5
Saz

Saz
3

Saz

Saz

Saz

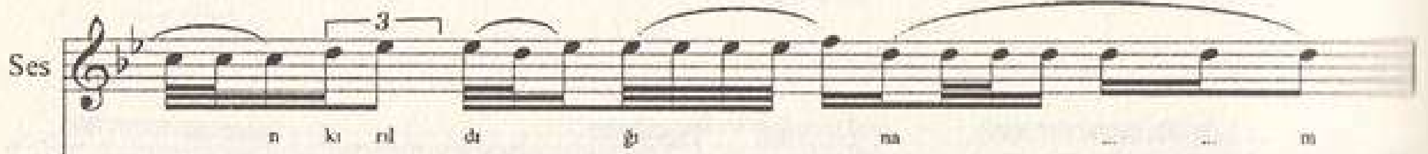

Saz

6

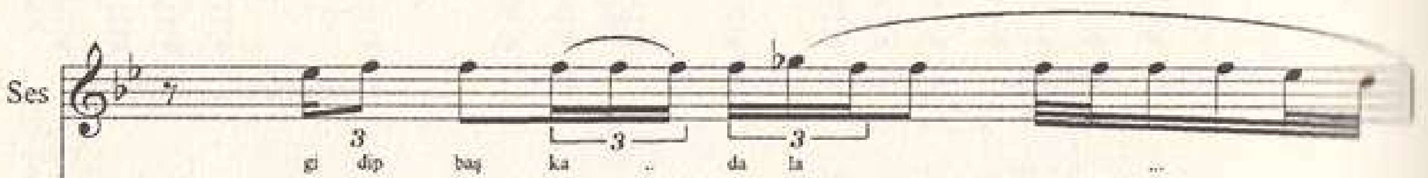

Saz

Ses
sö züm yok şu .. ben de ... ...

Saz

Ses
3
n kı rıl dı ğı na ... ... m

Saz

Ses
3 3 3
gi dip baş ka .. da la ...

Saz

Ses

sa rıl dı ğı na ...

Saz

Ses

göğ nü mü na n mı yo ... ...

Saz

Ses

ay rı l dı ... ğı ... na ...

Saz

Ses

göz ya şı m se no ... l du ... ...

Saz

8

Ses

n ka hi ri m se ... n si ... n

Saz

Ses

e ve lim se ... nol du ... ...

Saz

Ses

n a ... hi ri m se ... n sin

Saz

Saz

Saz

Saz
3
3

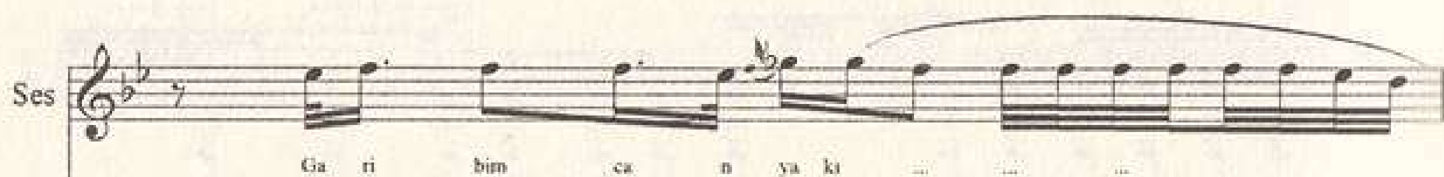

Saz

Saz

Saz

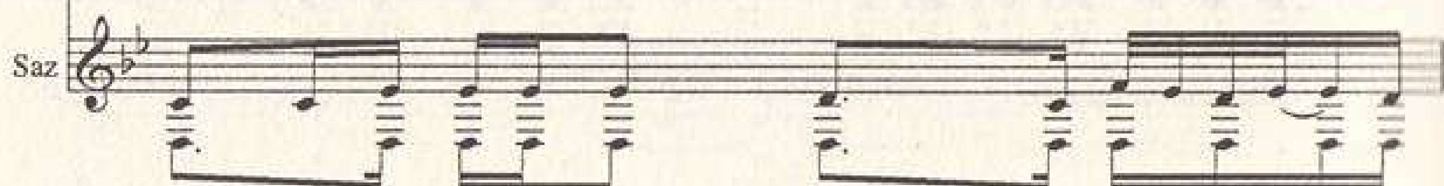

Saz

Saz

Ses
Ga ri bım ca n ya kı ... ...

Saz

Ses
3
p gön ü l kı r ma dı ... ... m

Saz

Ses
sen de nay rı .. ben bi ...

Saz

11

Ses

r me kan ku r ma dı m

Saz

Ses

da ha bir gö nü le ... ...

Saz

Ses

ıh ra r ve r me ... di ... m

Saz

Ses

ba tı nım se no ... l du ... ...

Saz

12

Ses

n za hi ri m se ... n si ... n

Saz

Ses

e ve lim se ... nol du ... ...

Saz

Ses

n a ... hi ri m se ... n si n

Saz

Saz

13

Ses
da ha bir gö nü le ... ...
Saz

Ses
ıh ra r ve r me ... di ... m
Saz

Ses
ba tı nın se no ... l da ... ...
Saz

Ses
3
n za hi rim se ... n si ... n
Saz
3 3

14

Ses

Saz

e ve lim se ... nol du ... ...

n a ... hi ri m se ... n si ...

n

SON

Notasyon : Erol Parlak

ACEM KIZI

Saz

Saz

Saz

Ses

çır pı nıp da şa no va ya çı kın ca

Saz

Ses

ey len şa no va da kal a ce m kı zı

Saz

Ses

Saz

2

Ses

uğ ru nağ ru n ka şa l tın da n ha har ken

Saz

Ses

can te le fe di yo gü la ce m kı zı

Saz

1. 2.

Ses

gü la ce m kı zı gü la ce m kı zı

Saz

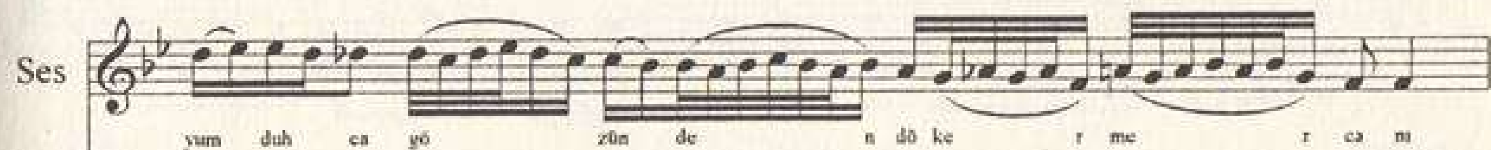
Saz

Saz

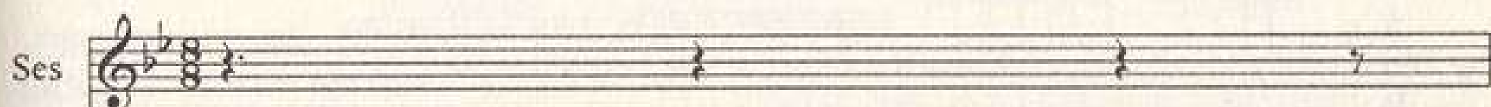

Saz

Ses
Se ni sa ra n oğ lan ne y le si ma h

Saz

Ses
yum duh ca gö zün de n dö ke r me r ca m

Saz

Ses

Saz

Ses
bur nu fın dı k a ğ zı i kay fe e fi n ca m

Saz

4

Ses

şe ker mi şe r bet mi ba la ce m kı zı

Saz

Ses

ba la ce m kı zı

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

5

Saz

Saz

Saz

Ses

Av ru pa kur ba n ol sun ka ra ka şı na

Saz

Ses

in gi liz fi ran sı z dey mez dö şü ne

Saz

Ses

Saz

Ses

A me ri ka Be l çi ka düş müş pe şi ne

Saz

6

Ses

bir de Al ma n kur ba n bil a ce m kı zı

Saz

1.

Ses

ba la ce m kı zı

Saz

2.

SON

Ses

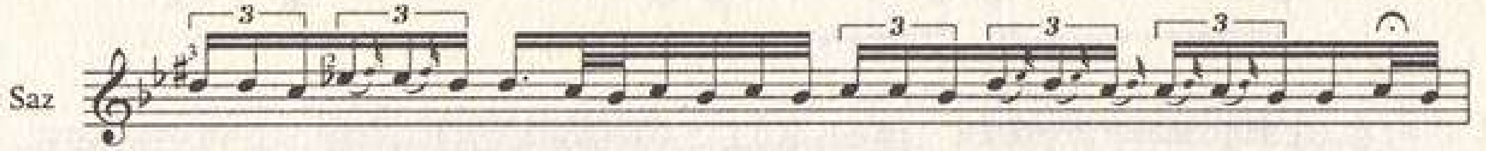
ba la ce m kı zı

Saz

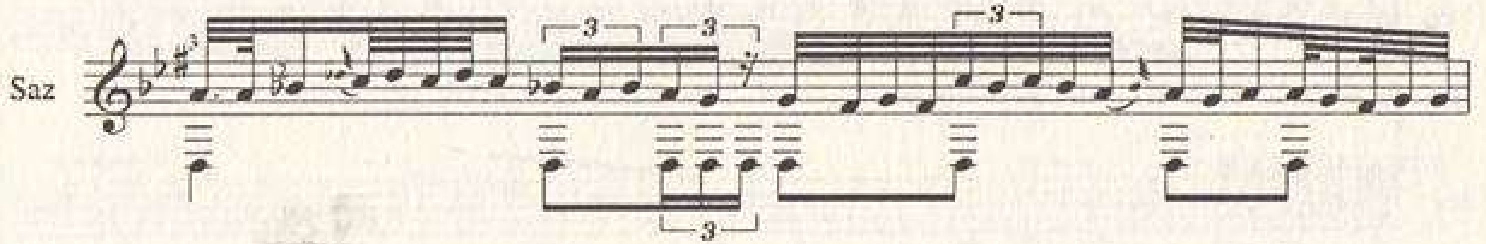
Söz, Müzik: Neşet Ertaş
Notasyon : Erol Parlak

YAZIMI KIŞA ÇEVİRDİN

2

Saz

Saz

Saz

Saz

Ses

ya zı mı kı şa çe vir din

Saz

Ses

kar ... la r ya g dı ... başa ... le y la ... m

Saz

Ses

ya zı mı kı şa çe vir din

Saz

Ses

kar ... ya ğ dı r dın ... başa ... le y la ... m

Saz

Ses

vi ra nol du e vi m yu r du , ... m

Saz

Ses

ne sö y le se ... m bo şa le y la m

Saz

4

Ses

ne sö ... y le se ... m bo şa le y lam

Saz

Ses

bo şa le y la m

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

Ses

he ran gö zü ... m de pe r de sin

Saz

Ses

ne re ... ba h sa m se no r da st n

Saz

Ses

mev lam ay rı .. lıh ve r me si , ... n

Saz

6

Ses

gök de u ç a n ku şa le y la m

Saz

Ses

gök de ... u ça ... n ku şa le y lam

Saz

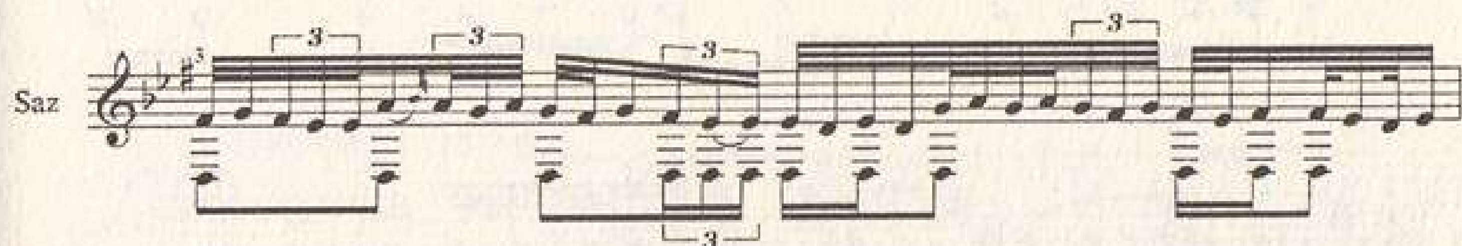
Ses

ku şa le y la m

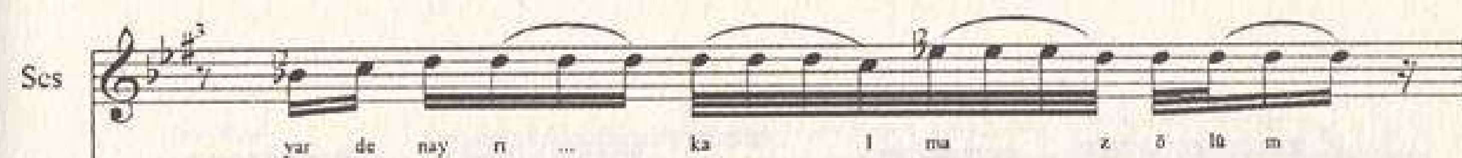
Saz

Saz

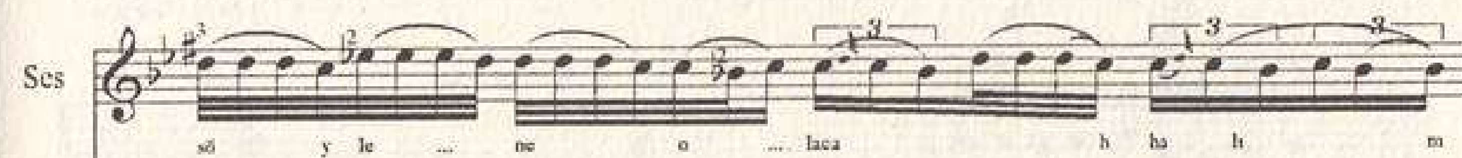

Saz

Saz

Saz

Ses
yar de nay rı ... ka l ma z ö lü m

Saz

Ses
sö y le ... ne o .... laca h ha lı m

Saz

8

Ses

böy le ka de r .. böy le zu lu .. m

Saz

Ses

ge li r ga ri p ba şa le y la m

Saz

Ses

ge li ... r ga ri ... p ba şa le y lam

Saz

Ses

ba şa le y la m

SON

Saz

Söz, Müzik: Neşet Ertaş
Notasyon : Erol Parlak

SEMAH

(Ey Erenler Hak Aşkına)

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

3

3

2

3
Saz

Saz
3
3
3
3

Saz

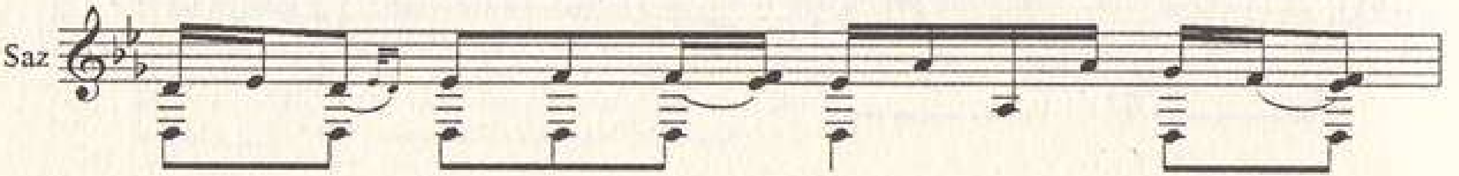
Saz
3
3

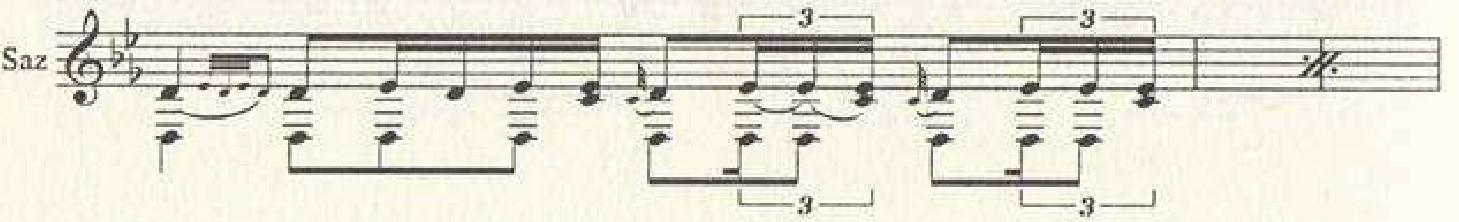
Saz

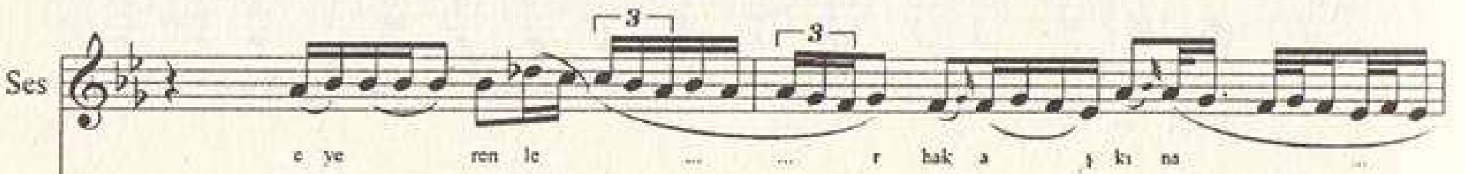
Saz

Saz

Saz

Saz

Saz
3
3
3
3

Ses
3
3
e ye ren le ... ... r hak a ş kı na ...

Saz

5

Ses

e ye ren le 3 ... 3 r hak a ş kı na ...

Saz

Ses

ka hı n sa ma ... 3 ha dö ne li ...

Saz

Ses

m ka hı n sa ma ... 3 ha dö ne lim

Saz

Ses

gö nü l de ki 3 ... 3 ... dost a ş gı na ...

Saz

6

Ses

gö nü l de ki 3 ... 3 ... dost a ş gı na ...

Saz

Ses

3

ka hı n sa ma ... ha dö ne li ...

Saz

Ses

3

m ka hı n sa ma ... ha dö ne lim

Saz

Ses

3

dar gı n lıh ge ... t si na ra da

Saz

7

Ses

n hoş gö ... r sün bi ... zi ya ra dan

Saz

Ses

ü çe r be şe ... r bir sı ra da n ...

Saz

Ses

ü çe r be şe ... r bir sa ra da ... n

Saz

Ses

ka hı n sa ma ... ha dö ne li ...

Saz

8

Scs

m ka hı n sa ma ... ha dö ne lim

Saz

Saz

Saz

3

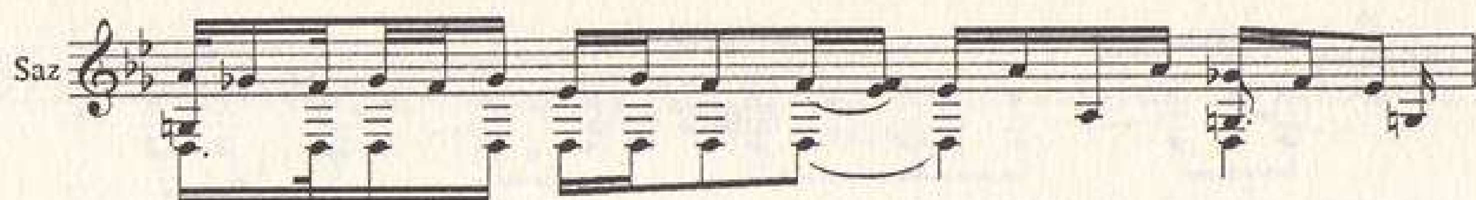
3

Saz

Saz

Saz

9

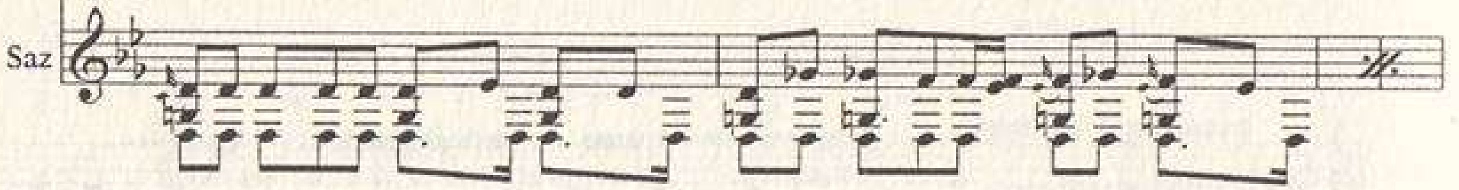

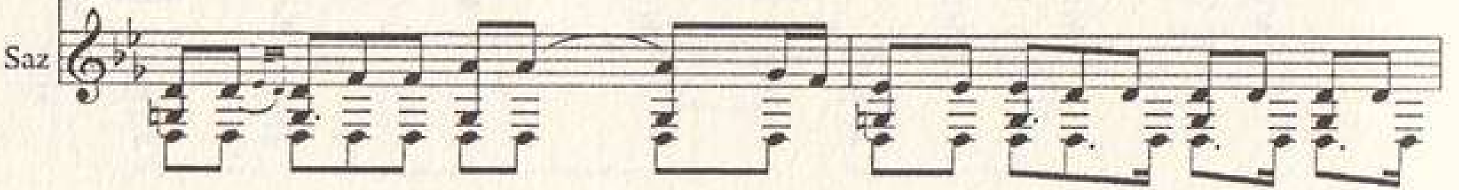
10

Saz

Ses
o yo h la rı 3 ... va re de ne ...

Saz

Ses
3
ger çe k ha li ... n sır e de ne ...

Saz

Ses
ger çe k ha li ... n sır e de ne ...

Saz

11

Ses

şük re ... de li ... m ya re de ne ...

Saz

Ses

şük re ... de li 3 m ya re de ne

Saz

Ses

3

ka lı n sa ma ... ha dö ne li ...

Saz

3

3

Ses

m ka lı n sa ma ... ha dö ne lim

Saz

12

Saz

Saz
3
3

Saz

Saz
3
3

Ses
3
hah lo h ma sı ... n yi ye yi ye

Saz

Ses
biz bu ... de me ... gel dik ni ye

Saz

13

Ses
al la h al la ... h di ye di ye ...
Saz

Ses
al la h al la ... h di ye di ye ...
Saz

Ses
ka hı n sa ma ... . ha dö ne li ...
Saz

Ses
m ka hı n sa ma ... ha dö ne lim
Saz

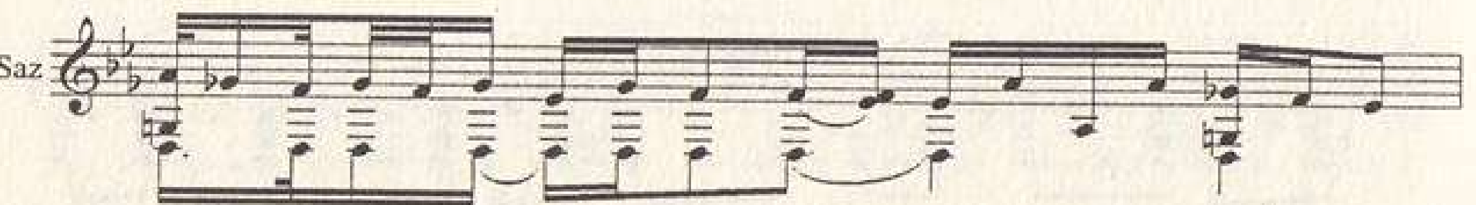

Saz

Saz

Saz

Saz
3
3

Saz

Saz

15
Saz

Saz

Saz

Saz

Saz

Saz
3
3

Ses
a ... şı h o la 3 ... n çal sı n sa zı ...
Saz

Ses
ay ıı n cüm le ... ... mi zin ö zü ...
Saz

Ses
ay sı n cüm le ... ... mi zin ö zü ...
Saz

Ses
hak a f fet si ... n cüm le mi zi ...
Saz

17

Ses

hak a f fet si ... 3 n cüm le mi zi ...

Saz

Ses

ka hı n sa ma ... 3 ha dö ne li ...

Saz

Ses

m ka hı n sa ma ... ha dö ne li

Saz

Ses

m ga ri ... bim dö ... 3 n düm şaş gı na

Saz

18

Ses

hak ya r dı me ... t si n düş gü ne

Saz

Ses

gö nü l de ki ... 3 ... dost a ş gı na ...

Saz

Ses

3

ka hı n sa ma ... ha dö ne li ...

Saz

SON

Ses

m ka hı n sa ma ... ha dö ne li...m m

Saz

EK 3

Bütün Eserleri

Neşet Ertaş'ın bütün eserlerini eksiksiz olarak belirlemek hemen hemen imkânsızdır.

Âşık geleneğinden bir sanatçı olarak Neşet Ertaş, okuryazar olmadan, çok küçük yaşlarından itibaren birçok türkü çalıp söylemiş, babası Muharrem Ertaş'ın deyişiyle "havalandırmıştır."

Neşet Ertaş'ın türkü dağarı üç zengin kaynaktan beslenir. Birincisi, babası Muharrem Ertaş'ın, sözü ve bestesi kendisine ait türkülerinin yanı sıra söyleyegeldiği anonim ya da sahibi belli türkülerdir. İkincisi, Neşet Ertaş'ın kendi yazıp söyledikleri, besteleridir. Üçüncüsü de, yine sahibi belli ve/veya anonimleşmiş türkülerdir. Bu kaynaktan gelen türküler, kuşaktan kuşağa söylene söylene aktarılırken kimi zaman bir dizesi kimi sözlerin çoğu değişime/dönüşüme uğrar; zaman zaman da, kaynak kişi dışında, eser sahibinin izi kaybolur. Türkülerin derlenip kayıt altına alınması sırasındaki özensizlikler de mülkiyet sorununu besleyen faktörlerden biridir.

Neşet Ertaş, konuyla ilgili olarak, piyasaya girdikten sonra hangi şirkete kaç şarkı okuduğunu bilmediğini ifade eder. Zamanında çalıştığı firmalarla sözleşmeler de yapmıştır yapmasına ama telif yasasının bugün bile aksak işlediği o dönemin Türkiye'sinde sanatçının hak araması mucizedir. Dolayı-

sıyla 45'lik bir plağın iki yüzüne iki türkü okumak için girdiği stüdyolarda kaç eseri seslendirdiğini bilmesi mümkün değildir.

Buna, sanatçının TRT kayıtları ile çeşitli mekânlarda çalıp söylediklerini ve turnelerdeki konser kayıtlarını da eklemek gerekir. Nitekim Neşet Ertaş 1970'lerin hemen başında Türkiye'yi terk ettikten sonraki otuz yıl boyunca hiç albüm doldurmadığı halde piyasada Neşet Ertaş plak, kaset ve CD'si hiç eksik olmamıştır.

Neşet Ertaş'ın bütün eserlerini derleme konusunda en kapsamlı çalışma, Öner Özcan'a* aittir. Özcan, "Kendisi tarafından ve korsan olarak çıkarılıp piyasada bulunan Neşet Ertaş kasetleri" başlığında 45 albüm adı sayar. Ortalama 10'ar türküden oluşan bu albümlerdeki parçaların bir kısmı tekrardır.

Neşet Ertaş üzerine yayımlanmış ilk kitabın yazarı Bayram Bilge Tokel,** bu alana girmeden, "Neşet Ertaş'ın okuduğu eserler" başlığında 183 türkünün adını vermiştir.

Türkiye Musiki Eserleri Sahipleri Meslek Birliği'ne (MESAM) Neşet Ertaş adına kayıtlı eser sayısı ise (tekrarlarla birlikte) 330'dur.

Söylenip de yele karışan sesler ve sözler bir yana bırakılacak olursa, geriye kayıt altına alınmış ve alınacak olanlar kalıyor. Dolayısıyla Kalan Müzik'in, Neşet Ertaş'ın (konser kayıtları da içinde olmak üzere) bütün eserlerini gözden geçirerek yeniden yayınlaması, eksiksiz sayılabilecek bir Neşet Ertaş külliyatını da oluşturacak.

Kalan Müzik'in, bugüne kadar yayınladığı 16 Neşet Ertaş albümünde 212 türkü yer alıyor:

---

* Öner Özcan, *Neşet Ertaş, Yaşamı ve Bütün Türküleri*, Simurg, İstanbul, 2001.

** Bayram Bilge Tokel, *Neşet Ertaş Kitabı*, Akçağ, Ankara, 1999; 3. baskı Ankara, 2002.

1. MÜHÜR GÖZLÜM

Mühür Gözlüm / Ben Melâmet Hırkasını / Suda Balık Oynuyor / Kara Gözlüm Efkârlanma / Ay Gibi Yüzler Sende / Dağlar Dağladı Beni / Sevda Olmasaydı / Geleli Gülmedim Ben Bu Cihana / Kar mı Yağmış / Açma Zülüflerin / Karşıdan Karşıya Elmalı Dağlar / Nedir Bu Başımda Bu Sevda / Köprüden Geçti Gelin / Kayalar Merdin Merdin

2. ZÜLÜF DÖKÜLMÜŞ YÜZE

Zülüf Dökülmüş Yüze / Şad Olup Gülmedim / İki Büyük Nimetim Var / Kar Yağar Kar Üstüme / Gel Yanıma Gel / Ayva Turunç Narım Var / Başında Pare Pare Karın Var / Yâre Gidem / Bir Kökte Uzamış / Yine Haber Gelmiş / Tatlı Dile Güler Yüze / Karanfil Suyu Neyler / Halime Gız

3. ZAHİDEM

Zahidem / Aşkın Beni Deleyledi / Seher Vakti Çaldım Yârin Kapısını / Hapishanelere Güneş Doğmuyor / Sarı Saçın Yaş Durur / Bahar Gelmiş Türlü Çiçek Açmış / Yanarım Senin Aşkına / Ak Ellerin Sala Sala Gelen Yar / Anam Ağlar / Güzele Bakması / Çıkayım Dinek Dağı'na / Sevda Gitmiyor Serde / Ne Güzel Yaratmış

4. GÖNÜL DAĞI

Gönül Dağı / Ahu Gözlerini Sevdiğim / O Şirin Sözlerine / Çırpınıp da Şen Ovaya / Karadır Bu Bahtım Kara / Şu Garip Halimden / Küstürdüm Gönülü / Kızılırmak / Kaşların Karasına / Dane Dane Benleri Var

5. AYAŞ YOLLARI

Ayaş Yolları / Gönül Ne Gezersin / Karlı Dağlar / Gülüşün Gülden Güzel / Neyleyim Yalan Dünya Malı / Güzel Şah'tan Bir Dolu Geldi / Yardan Ayrı Düşeli / Bunca Yıldır / Kahpe Felek / Türkü Sever / Âdem Olup / Hata Benim / Çiçekler Ekiliyor

6. GARİBİN DÜNYADA YÜZÜ GÜLEMEZ
Garibin Dünyada Yüzü Gülemez / Erciyes'ten Kar İstersin / N'olur Gelin N'olur / Kader Kader Derler / Sen Benimsin / Olamam / Gel Gayrı Gel / Dünyaya Geleli / Bin Bir Hayalınan / Dağlar Başı Karlı Olur / Şeker Dağı / Nasıl Vasfedeyim / Al Yanak Allanıyor / Atı Olan El Atına Biner mi

7. NİYE ÇATTIN KAŞLARINI
Niye Çattın Kaşlarını / Yine Telli Turnam Yarelenmişsin / Ne Yaşamış Ne Yaşıyor Ne Yaşar / Yar İmiş Meğer / İncitme Canı İncitme / Bilmiyorum Bana Ne Oldu / Hele Bakın Şu Feleğin İşine / Niğde Bağları / Evvel Emirde / Bir Nazar Eyledim Hoş Cemaline / Gönül Arzu Eyliyor Dostu Görmeyi / Bağa Gel Bostana Gel / Bünyanlılar

8. ÇİÇEKDAĞI
Çiçekdağı / Bahçadan Aşıyor / Hapishanelere Attım Postumu / Şu Sille'den Gece Geçtim / Ne Olur Sevdiğim / Ey Erenler Hak Aşkına / Ah Şu Yalancı Dünya / Evvelim Sensin / Gör ki Felek / Kibar Kız / Yüce Dağlar / Berber

9. AĞLA SAZIM
Ağla Sazım / O Sen misin / Türkiye'm / Yârim Senden Ayrılalı / Kız Pınar Başında / Ben miyim Dünyada / Aldın Aklım Bir Bakışta / Eğer Benim İle / Mevlâna / Taramış Zülfünü / Atım Arap'tır / Fidayda

10. HATA BENİM
Evvelim Sen Oldun / Yalan Dünya / Hata Benim / Mutlu Olsun / Aslı Bozuk Deme / Az mı Çektim / Yazımı Kışa Çevirdin / Lelom / Helal Etme Hakkını / Kahveyi Kavuranlar

11. SEVSEM ÖLDÜRÜRLER
Sevsem Öldürürler / İkilik Noktası / Yârin Aşkı İle / Bayram Olsun / Güzel Ne Güzel Olmuşsun / Avşar Elleri / Bu Benim Divane Gönlüm / Kan Ağlar / Sevişmek İbadettir / El Aman (Hacı Bektaş) / Yaz Olunca Köylü Kızı / Çık Dala Kiraz Devşir / Yörü Güzel / Misket

12. DOSTLARA SELAM
Bad-ı Saba / Bir Garip / Dost İle Sohbet / Dostlara Selam / Gurbet Ele Düştü / Kurusa Fidanım / Gelin Dostlar / Ne Söyleyim / Kavuşmak Güman Oldu / Kara Kaşlar Kara Gözler / Son Bakışım / Bıraktın Yalnız / Baharı Görmedim / Kamayı Çektim

13. SABREYLE GÖNÜL
Arife Tarif / Aman Giye Giye / Kurban Olam / Böyle Olur mu / Hoş Muhabbet / Aradım Derdime / Burası Muş'tur / Suçum Nedir / Gurbet Elde / Mecnun Gibi Dolaşıyom / Sabreyle Gönül / Yar Yolunda Canım / Yandı Bağrım / Vefasız Leyla / O Yârin Kaşları / Halime'nin Âşıkları

14. YAR GÖNLÜNÜ BİLENLERE
Konuşma / Biter Kırşehir'in Gülleri Biter / Gece Gündüz Baharında Yazında / Göç Eyleyip Her Dağlarda Yaylanmaz / Yar Gönlünü Bilenlere / İbret Almalı / Analar Babalar Devri / Bu Dünyada Eğer Sen / Karlı Dağlar Geçit Vermez Olunca / Uykuda mısın Sevgili Yârim / Karga Olan Gül Kıymeti Bilemez / Gesi Bağları / Gelin Gelin / Yanıyorum Yanıyorum / Baharı Görmedim

15. GURBAN OLDUĞUM
Kan Ağlar / Gurban Olduğum / Dertli Anam / Emine / Yozgat Sürmelisi / Gelin Gelin / Beklerim / Allı Turnam / Hey Sürmeli

16. VAY VAY DÜNYA
Vay Vay Dünya / Bağa Gel Bostana Gel / Sevinir M'ola / Al Alma / Aslan Mustafam / Kerem Der ki / Biter Kırşehir'in Gülleri / Bir Anadan (Uzun Hava) / Ben Bilmem Onu Beşi / Pancar Pezik Değil mi

NEHİR
SÖYLEŞİ
—20—

"Bu türkü de mi onunmuş?"
Türkü seven, türkülerle ilgilenen, türkü dinleyenler arasında bu şaşkınlığı yaşamayan yoktur. Aklımıza, dilimize ve gönlümüze takılan; kimindir, ne zaman yakılmıştır diye düşünmeden çaldığımız, söylediğimiz, mırıldandığımız türküler, bir de bakarız, Neşet Ertaş'ındır.

Şimdiyi, tam şu anda içinde bulunduğumuz ruh halini anlatan türküler de onundur, çok uzak geçmişlerin, artık çoktan gerilerde bıraktığımızı zannettiğimiz başka hayatların, başka toprakların sesini havalandırarak bize getiren türküler de... Bir bakarsınız gönlünüzün bam telinden yakalanmış, takılıp kalmışsınızdır Neşet Ustanın binlerce yıllık Abdal birikiminin ürünü gırtlak nağmelerine.

Neşet Ertaş, sadece türkülerinin havalarıyla, bugüne kadar aşılamayan ses ve saz ustalığıyla havalandırmaz insanı. Türkü sözleriyle, pek açığa vurmadığı düşünce dünyasının kapısını aralar: "Evvelim sen oldun, ahirim sensin/ Batınım sen oldun, zahirim sensin" diyerek çarpar insanı.
"Biz erkekler olarak insanoğluyuz. İnsan, bizim analarımızdır. Biz erkekler olarak insanoğluyuz ve insana benzeriz. Onların yüzü suyu hürmetine biz de insanız" diyen engin gönlün kaynağına, türkü sözlerinde kapısı aralanan Neşet Ertaş'ın o saklı iç dünyasına, bu kitapla gireceksiniz.

Kitapla birlikte
- Neşet Ertaş CD'si: Gönül Dağı
  İçindeki türküler: Gönül Dağı / Ahu Gözlerini Sevdiğim / O Şirin Sözlerine / Çırpınıp da Şanovaya / Karadır Bu Bahtım Kara / Şu Garip Halimden / Küstürdüm Gönülü / Kızılırmak / Kaşların Karasına / Dane Dane Benleri Var

  Neşet Ertaş notaları
- Neşet Ustanın ifadesiyle, kendisinin okuduğu şekle ilk kez bu kadar yakın notaya geçirilen dört türkü: Evvelim Sen Oldun, Acem Kızı, Yazımı Kışa Çevirdin, Ey Erenler Hak Aşkına

ISBN 975-458-789-2

KDV dahil fiyatı
12 YTL

Açık ambalajlı kitabı almayınız.